

570.91
470

581

570.91

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΔΙΟΡΙΣΘΕΙΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου.

Α. ΣΚΙΑΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ν. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Θ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Διευθυντὴς Διδασκαλείου.

Ι. ΜΕΓΑΡΕΥΣ, Τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως.

ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Μ. ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

1921

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ
ΤΗΣ ΔΙΟΡΙΣΘΕΙΣΗΣ
ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

- Σ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γενικός Γραμματέας του Ὑπουργείου.
Α. ΣΚΙΑΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
Ν. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
Θ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Διευθυντὴς Διδασκαλείου.
Ι. ΜΕΓΑΡΕΥΣ, Τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως.
ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Μ. ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ
1921

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΔΙΟΡΙΣΘΕΙΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΕΞΕΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Σ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

Τίνα γλώσσαν πρέπει νὰ διδαχθῆ ὁ μαθητῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ καὶ κατὰ τίνα τρόπον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ κτῆμα τῶν μαθητῶν τὴν γλώσσαν τῶν μεμορφωμένων τάξεων τοῦ ἔθνους αὐτῶν. Εἰδικώτερον δ' ἐπιζητεῖ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἱκανοὺς τὸ μὲν νὰ κατανοῶσι τὰς ιδέας τῶν ἄλλων, τὰς ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐκδηλουμένας προφορικῶς καὶ γραπτῶς, τὸ δὲ νὰ ποιῶνται αὐτοὶ χρῆσιν αὐτῆς ἀπταιστον, ὀμιλοῦντες καὶ γράφοντες, τὸ δὲ ἀναγινώσκωσι καὶ κατανοῶσι τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ γεγραμμένα λογοτεχνικὰ ἔργα.

Ἡ γλώσσα δ' αὕτη, ἧς τὴν συστηματικὴν διδασκαλίαν ἀναλαμβάνει τὸ σχολεῖον, διαφέρει ἐν πολλοῖς ἀπὸ τῆς κοινότερον ὀμιλουμένης ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ἀναστροφῇ. Ἡ τελευταία αὕτη χρησιμεύουσα πρὸς προφορικὴν ἔκφρασιν νοημάτων κοινῶν καὶ ἀπλουστῶν, ἀναφερομένων εἰς τὰ συνηθέστατα συμβεβηκότα τοῦ

άνθρωπίνου βίου, είναι άτημέλητος και, ως εικός, πολὺ άτελε-
στέρα τῆς έκφραζούσης τὰ σπουδαιότερα διανοήματα τῶν πεπαι-
δευμένων τάξεων. Δέν παρίσταται δ' ανάγκη ιδιαίτέρας συστημα-
τικῆς διδασκαλίας πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῆς. Ὁ παῖς, πρὶν ἢ ἤδη
φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον, καθίσταται ἱκανὸς νὰ ἐκφράζῃ ἐν αὐτῇ
τὰ διανοήματά του. Ἐκμανθάνει δ' αὐτὴν ἄνευ συστηματικῆς και
σκοπίμου ἐπικουρίας, τρόπον τινὰ αὐτομάτως. Ἡ πατρικὴ οἰκία,
ἡ δόδος, ὁ περὶ αὐτὸν βίος πορίζουσιν αὐτῷ τὴν γλῶσσαν ταύτην.

Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ τοιαύτη διγλωσσία ὑπάρχει παρὰ πᾶσι
τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς. Ὡς εἰδικώτερον θὰ ἐκτεθῇ ἐν τέλει
τῆς παρούσης ἐκθέσεως, (1) πανταχοῦ ὑπάρχει ἀπόστασις, ἀλλα-
χοῦ μὲν μείζων, ἀλλαγῶ δ' ἐλάττων, ἀλλὰ πάντοτε σπουδαία με-
ταξὺ τῆς συνήθους ὁμιλουμένης γλώσσης, τῆς χρησιμευούσης, ὡς
εἶπομεν, εἰς προφορικὴν ἔκφρασιν νοημάτων κοινῶν και ἀπλῶν,
ἀναφερομένων εἰς τὰ συνηθέστατα συμβεβηκότα τοῦ ἀνθρωπίνου
βίου και ἐκείνης, ἣτις χρησιμεύει ὡς ὄργανον ἐκφράσεως τῶν σπου-
δαιότερων νοημάτων, ἰδίως ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ. Εἶναι γενικὸς
γλωσσικὸς νόμος, ἰσχύων δι' ἅπαντας τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς,
ἢ παρ' αὐτοῖς συνύπαρξις δύο σπουδαίως διαφερουσῶν γλωσσικῶν
παραλλαγῶν, τῆς μὲν συνήθους, χρησιμευούσης εἰς πρόχειρον
συνεννόησιν περὶ κοινῶν ὑποθέσεων, τῆς δὲ διερμηνευούσης τὰ
σπουδαία διανοήματα και τεχνικῶς διαμεμορφωμένης, ἣτις και
γράφεται.

Ἡ γραφομένη δ' αὐτὴ γλῶσσα, ἢ εἰς ἅπαντας τοὺς ὁμοεθνεῖς
εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως χρησιμεύουσα, θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἡ
κυρίως και κατ' ἐξοχὴν γλῶσσα τοῦ ἔθνους και πανταχοῦ θερα-
πεύουσιν αὐτὴν φιλοτιμότητα τό τε κράτος και οἱ πολῖται. Αὕτη

(1) Πρβλ. τὸ κεφ. «Αἱ γινόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν προπαρασκευαί
πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τοῦ σχολείου και τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων»,
ἔνθα παρατίθενται και πολυάριθμοι παραπομπαὶ εἰς συγγράμματα εἰδι-
κῶν ἐπιστημόνων.

δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένη. Πανταχοῦ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς εἰδικὴν διδασκαλίαν ταύτης τῆς γλώσσης, καὶ οἱ διδάσκαλοι φροντίζουσιν, ἵνα οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἀποβάλωσι τὴν χρῆσιν τῆς διαλέκτου ἢ τοῦ ιδιώματος τῆς γενεθλίου χώρας καὶ ἀντ' αὐτῶν μάθωσι νὰ ποιῶνται χρῆσιν λέξεων καὶ φράσεων σεμνῶν καὶ ἐκφράζωνται γραπτῶς καὶ προφορικῶς εἰς ταύτην τὴν ἀνεγνωρισμένην ὡς ἐπίσημον ἐθνικὴν γλῶσσαν. Καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη τὴν γλωσσικὴν παιδευσιν, τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην τῶν πεπαιδευμένων, ἐθεώρησεν ὡς τὸ σπουδαιότερον μέσον τῆς ἀνθρωπίνης μορφώσεως.

Ἡ διγλωσσία αὕτη ἡ πανταχοῦ, ὡς εἶπομεν, παρατηρουμένη, ὑπάρχει καὶ παρ' ἡμῖν. Παρὰ τὴν γλῶσσαν τῆς προφορικῆς ὁμιλίας, τὴν ἐξυπηρετοῦσαν τὰς κοινὰς καὶ ταπειντέρας φραστικὰς χρεῖας τοῦ βίου ἡμῶν, ἥτις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον δεικνύει διαλεκτικὰς παραλλαγὰς, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ὑψηλοτέραν ἡμῶν γλῶσσαν τὴν κοινὴν εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, τὴν ἐνοῦσαν πάντας τοὺς ὁμοεθνεῖς πρὸς ἔκφρασιν τῶν ὑψηλοτέρων διανοημάτων. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ καθαρεύουσα ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἀπὸ αἰῶνων χρησιμοποιοῦμένη αὕτη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, ὑπέστη θαυμασίαν ἀνάπτυξιν καὶ κατέστη ὄργανον εὐχρηστον καὶ ἐπιτηδεϊότατον πνευματικῆς ἐπικοινωνίας, δυναμένη νὰ ἀποδίδῃ καὶ τὰ λεπτότατα ἐπιστημονικὰ διανοήματα. Ἐκτῆσατο ἐνιαῖον καὶ σταθερὸν γραμματικὸν καὶ συντακτικὸν μηχανισμόν. Εἶναι πλουσιωτάτη καὶ δύναται διαρκῶς νὰ ἐπαυξάνῃ τὸν πλοῦτον αὐτῆς, ἀντλοῦσα ἐκ τῆς ἀενάου πηγῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, πρὸς ἣν μεγίστας ἔχει ὁμοιότητας, ἀποτελοῦσα συνέχειαν καὶ ἐξέλιξιν ἐκείνης. Εἰς ἐπίμετρον δὲ εἶναι ἡ καθαρεύουσα ἡ ζωντανὴ τοῦ ἔθνους γλῶσσα, συνδεδεμένη στενότερα μετὰ τοῦ νεωτέρου κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου ἡμῶν. Αὕτη χρησιμεύει εἰς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας ἀμέσως ἢ ἐμμέσως καὶ δι' αὐτῆς ἐκδηλοῦται ἅπασα

ἡ διανοητικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ, καθόλου εἶπειν, ἅπανα ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οὕτω ταύτης τῆς καθαρουσύσης ποιοῦνται χρῆσιν οἱ ἐπιστήμονες πρὸς διατύπωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ἰδεῶν. Ἐν ταύτῃ εἶναι γεγραμμένα ἄριστα λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν διδακτικῶν καὶ μορφωτικῶν βιβλίων τοῦ λαοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπίσημος τοῦ Κράτους γλῶσση καὶ ἐν ταύτῃ γράφονται τὸ Σύνταγμα, οἱ Νόμοι, τὰ Β. Διατάγματα, καθόλου αἱ πράξεις καὶ ἡ ἀλληλογραφία τῶν δημοσίων ἀρχῶν. Ἐν ταύτῃ γίνονται αἱ ἐν τῇ Βουλῇ, τοῖς Δικαστηρίοις, τοῖς συλλαλητηρίοις καὶ πάσαις καθόλου ταῖς συνελεύσεσιν ἀγορεύσεις καὶ συζητήσεις. Δι' αὐτῆς διεξάγεται ἡ ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία καὶ αἱ ἄλλαι βιωτικαὶ συναλλαγαί. Εἰς ταύτην τέλος συντάττονται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος αἱ ἐφημερίδες, ἃς ἀναγινώσκουσαι κατανοοῦσιν ἅπαναι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

Ἐπομένως καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν λοιπῶν ἔθνων αὕτη ἡ τῶν πεπαιδευμένων γλῶσση πρέπει νὰ διδάσκηται μεθοδικῶς ἐν τῷ σχολείῳ, οὐχὶ δ' ἡ γλῶσση τῶν ἀπαιδευτῶν.

Καὶ οὗτος μὲν πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς, εἰς ὃν θὰ ἀποβλέπη ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ· ἡ ὁδὸς ὅμως πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ παρέχει ἱκανὰς δυσχερείας. Καὶ ἕνεκα τούτου ἀπαιτεῖται νὰ καταβάλλωσι μεγάλην προσοχὴν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ συντάττοντες τὰ σχολικὰ βιβλία.

Αἱ δυσχερεῖαι προέρχονται ἐκ τούτου τοῦ λόγου :

Ὡς ἤδη ἀνωτέρω ἐλέχθη, (1) ὁ παῖς πρὶν ἢ ἄρξῃται φοιτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, πρὶν ἢ ἐκμάθῃ τοὺς τύπους καὶ καθόλου τὸν μηχανισμόν τῆς γλώσσης τῶν πεπαιδευμένων, καθίσταται κάτοχος

(1) * Ἴδε σελίδα 4.

τῆς μητρικῆς γλώσσης ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ, τῆς διαλέκτου, τῆς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι λαλουμένης. Ἐκμανθάνει ταύτην, ὡς εἶπομεν, ἄνευ συστηματικῆς διδασκαλίας, τρόπον τινὰ αὐτομάτως. Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομισθῇ, ὅτι τοῦτο μόνον παρ' ἡμῖν συμβαίνει. Ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς συμβαίνουσι παρ' ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι. Πανταχοῦ ὁ παῖς, ὁ τὸ πρῶτον φοιτῶν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, κατέχει τὴν μητρικὴν τοῦ γλῶσσαν καὶ πανταχοῦ ἡ γλῶσσα τῶν πεπαιδευμένων εἶναι δι' αὐτὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ξένη. Καὶ πανταχοῦ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἕνα τῶν ὑψίστων αὐτοῦ σκοπῶν θεωρεῖ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μαθητοῦ ἐκ τῆς δημῶδους γλώσσης εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Καὶ ἐν τῶν ὑψίστων τοῦ διδασκάλου καθηκόντων ὑπολαμβάνεται νὰ καθαίρῃ καὶ πλουτίζῃ τὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν του καὶ ἀναδιβάξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀτελοῦς διαλέκτου, ἧς τυγχάνουσι κάτοχοι, εἰς τὴν κανονικὴν, τὴν πλουσίαν, τὴν ἀπὸ παντὸς ρύπου καθαρὰν γλῶσσαν, ἧς ποιοῦνται χρῆσιν αἱ μεμορφωμένοι τάξεις ἰδίᾳ ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ.

Ὡς εἶπομεν ὅμως, ἡ ὁδὸς πρὸς τοῦτο εἶναι εἰς ἄκρον δυσχερῆς καὶ ἀπαιτεῖται μεγίστη δεξιότης πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ παιδὸς ἀπὸ τῆς διαλεκτικῆς γλώσσης εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Ἐξαρτέον ἰδίᾳ, ὅτι ἡ μετάβασις αὕτη δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπότομος, ἀλλὰ βαθμιαία καὶ ἀβίαστος. Τὸ σχολεῖον ὀφείλει ἀφορμώμενον πάντοτε ἀπὸ τοῦ γλωσσικοῦ ἐπιπέδου, εἰς ὃ εὐρίσκει τὸν παῖδα, νὰ προάγῃ αὐτὸν γλωσσικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ παρεμβάλληται μηδεμίᾳ δυσχερείᾳ εἰς τὴν παιδικὴν ἔκφρασιν καὶ μὴ ἀνακόπτηται ἡ φυσικὴ τάσις, ἣν ἤδη πρὸ τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως αὐτοῦ ἔχει ὁ παῖς πρὸς τὸ διαλέγεσθαι ἐλευθέρως περὶ πραγμάτων καὶ γεγονότων κειμένων ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐμπειρίας του. Οὕτω καθ' ὅσον προχωροῦμεν εἰς ἀνωτέρας τάξεις, κατὰ τσοῦτον καὶ ἡ γλῶσσα τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων θὰ προσεγγίξῃ κατὰ τε τὴν λέξιν καὶ τὴν σύνταξιν πρὸς

τὸν συνήθη γραπτὸν ἡμῶν λόγον, πλουτιζομένη καὶ καθαιρομένη μεθοδικῶς δι' ὄσων νέων στοιχείων παρέχει ἢ διδασκαλία.

Τὴν τοιαύτην ἀβίαστον, ἄνευ ἀλμάτων συστηματικὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παιδὸς εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν πεπαιδευμένων ἐπιβάλλουσι θεμελιώδεις παιδαγωγικαὶ ἀρχαί, ἰσχύουσαι οὐ μόνον περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος, ἀλλὰ καὶ περὶ πάσης τῆς λοιπῆς διδακτικῆς ἐργασίας, τῆς ἐν τῷ σχολεῖν τελουμένης. Οὕτω λ. χ. ἡ παιδαγωγικὴ διδάσκει, ὅτι ὁ παῖς πρέπει νὰ προσκτᾶται πᾶσαν νέαν γνῶσιν, ἀφορμώμενος πάντοτε ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ αὐτῷ. Ὡσαύτως ἀξίωμα παιδαγωγικὸν εἶναι, ὅτι ὁ παῖς ὀφείλει νὰ αὐτενεργῇ κατὰ τὴν πρόσκτησιν τῶν γνώσεων. Περαιτέρω διδάσκει ἡ παιδαγωγικὴ, ὅτι οὐδὲν πρέπει νὰ παρέχῃται τῷ παιδί, ἔπερ δὲν στοιχεῖ τῇ ἐκάστοτε ἀντιληπτικῇ αὐτοῦ ἰκανότητι.

Πλὴν δὲ τούτου τὴν τοιαύτην ἀβίαστον ὑψωσιν τοῦ παιδὸς ἐκ τῆς διαλεκτικῆς καὶ ἀπλῶς τῆς κοινοτέρας γλώσσης εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἐπιβάλλει καὶ ἡ παρ' αὐτῷ γινομένη φυσικὴ γλωσσικὴ ἐξέλιξις. Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν περὶ τῆς παιδικῆς γλώσσης ὁ παῖς καθίσταται κάτοχος τῆς μητρικῆς γλώσσης μικρὸν κατὰ μικρόν. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ δὲ ταύτῃ διέρχεται ὠρισμένας βαθμίδας ἐξελίξεως. Οὕτως, ἀν δὲν παρεμβάλλωνται δυσμενεῖς περιστάσεις, μέχρι τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας κατορθοῖ ὁ παῖς νὰ ἐκδηλοῖ τὰ συναισθήματα καὶ τὰ διανοήματα αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἀντιληπτὸν τῷ ἐνηλίκῳ. Ἄλλαις λέξεσι, μέχρι τῆς ἡλικίας ταύτης ἄγεται εἰς πέρας ἡ στοιχειώδης γλωσσικὴ ἐξέλιξις. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ σταδίου τούτου ἐξακολουθεῖ ἡ τοῦ παιδὸς ἐνέργεια πρὸς κτῆσιν τῆς γλώσσης. Ἐνῶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης θεωρεῖται οὗτος ὑπερπηδήσας τὰς στοιχειώδεις δυσχερείας, παλαίει περαιτέρω κατ' ἄλλων. Αὕτη δ' ἡ βραδυτέρα γλωσσικὴ ἐξέλιξις ἐκτείνεται κατ' ἅπαντα τὸν χρόνον, κατ' ὄν διαρκεῖ ἢ εἰς τὸ σχολεῖον φοίτησις τοῦ παιδὸς καὶ ἐπέκεινα. Ἄν μάλιστα ἀποβλέψῃ τις εἰς παῖδας, προερχομένους ἐκ χωρίων, δὲν ἀπομακρῦ-

νεται τῆς ἀληθείας λέγων, ὅτι οὗτοι τὸ μέγιστον μέρος τῶν λέξεων, ὧν ποιοῦνται χρῆσιν ἐνήλικοι γενόμενοι καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἐκφράσεως προσκτῶνται κυρίως ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως αὐτῶν. Καὶ αὕτη δ' ἡ βραδυτέρα ἐξέλιξις, δι' ἧς, ὡς εἶπομεν, συντελεῖται βαθυτέρα τοῦ παιδὸς εἰσαγωγή εἰς τὰς λεπτότητας τῆς γλώσσης τῶν ἐνηλίκων καὶ ἣν ὀφείλει νὰ υποβοηθῆ συστηματικῶς τὸ σχολεῖον, δεικνύει πλείονας φάσεις, πλείονας ἐπαλλήλους βαθμίδας. Τούτων δ' ἐκάστη διακρίνεται δι' ἰδίων γνωρισμάτων. Οὕτως ἄλλα εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς γλώσσης παιδὸς δεκαετοῦς, ἄλλα τὰ τοῦ δεκαετοῦς, ἄλλα τὰ τοῦ δεκατετραετοῦς κ.ο.κ.

Ἐπομένως καὶ ἐκ τῶν πορισμάτων τούτων τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδὸς συνάγεται, ὅτι ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία ὀφείλει νὰ προσαρμόζῃ τὴν ἐπέμβασιν αὐτῆς πρὸς βελτίωσιν τῆς γλώσσης τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ ἐκάστοτε ἐπίπεδον τῆς φυσικῆς αὐτοῦ γλωσσικῆς ἰκανότητος. Ὄφείλει, ἄλλαις λέξεσι, νὰ μὴ προβάλλῃ τῷ μαθητῇ ἀπαιτήσεις ὑπερτέρας τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Ὁ διδάσκαλος δὲ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀποτόμως τὴν παιδικὴν γλῶσσαν διὰ τῆς κανονικῆς τῶν μεμορφωμένων ἐνηλίκων, ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ τε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν λοιπὴν μετὰ τῶν μαθητῶν ἀναστροφὴν αὐτοῦ ποιεῖται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς χρῆσιν αὐστηρὰν τῆς ὀρθοεποῦς γλώσσης τῶν πεπαιδευμένων, ἀθετεῖ νόμους ψυχολογικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς καὶ παραγνοῶν τὴν φυσικὴν γλωσσικὴν ἰκανότητα, ἣν κατὰ τὰ διάφορα ἔτη ἔχει ὁ παῖς. Τοῦτο δ' ἀποβαίνει ἐπὶ βλάβῃ μεγίστῃ τῆς τε γλωσσικῆς ἐξελίξεως τοῦ μαθητοῦ καὶ τῆς καθόλου διανοητικῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ.

Ὡστε προβάλλονται τῷ διδασκάλῳ τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος πρὸς ἐφαρμογὴν αἱ ἐπόμεναι δύο θεμελιώδεις ἀρχαί :

1. Ὄφείλει οὗτος νὰ προάγῃ τὴν γλωσσικὴν τοῦ παιδὸς ἐξέ-

λιξιν και ανυψοι αυτον εκ της διαλεκτικης μητρικης γλωσσης εις την ορθοεπη γλωσσαν των πεπαιδευμενων, ην αλωνων εργασια εδημιουργησεν.

2. Οφειλει να προβαινη εις το εργον τουτο ανευ αλματων, βαθμιαίως, αφορμώμενος από της μητρικης διαλέκτου του μαθητου και πάντοτε προσαρμοζόμενος από λεξιλογικης και φρασεολογικης και από γραμματικης και συντακτικης απόψεως προς το γλωσσικόν επίπεδον των παιδων, άλλαις λέξεσιν, έχων πάντοτε υπ' οφιν την βαθμιδα της γλωσσικης εξέλιξεως, εν η η εκάστοτε οι πατδες εύρισκονται.

Προς εφαρμογήν δε των αρχων τούτων προβάλλονται τῷ διδασκάλῳ αἱ ἐπόμεναι ἀπαιτήσεις :

1. Κατά την διδασκαλίαν του και την καθόλου μετά των παιδων αναστροφήν του πρέπει να ποιηται χρῆσιν γλώσσης απλης, αποφεύγων λέξεις, τύπους γραμματικούς, τρόπους έκφράσεως, μη συμμέτρους προς την βαθμιδα της γλωσσικης εξέλιξεως των μαθητων του.

2. Ἄφ' ἐτέρου ὁμως ἡ γλώσσα, ἣς ποιεῖται χρῆσιν, πρέπει να εἶναι ἀπταιστος, ἀπηλλαγμένη σφαλμάτων γραμματικῶν, ἰδιωτισμῶν, ξενισμῶν, καθόλου ἀτελειῶν περὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων και τῶν προτάσεων. Ἐνεκα τούτου κατ' ἀνάγκην ἡ γλώσσα τοῦ διδασκάλου πρέπει να εἶναι ἀνωτέρα της παιδικῆς. Εἶναι δὲ δυνατόν ἀμφοτέραι αἱ ἀπαιτήσεις αὗται, αἱ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποκλείουσαι ἀλλήλας, να τυγχάνωσι πλήρους εφαρμογῆς. Δύναται να νοηθῆ ἄριστα γλώσσα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπλῆ και σύμμετρος τῇ παιδικῇ φύσει και ἀφ' ἐτέρου ἀπταιστος, ἀπηλλαγμένη ἀνακριθειῶν.

Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται, ὅτι αἱ αὗται ἀπαιτήσεις πρέπει να ἰσχύωσι και περὶ της γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων και τῶν λοιπῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων, τῶν προοριζομένων προς χρῆσιν τῶν μαθητῶν.

Ταῦτα διδάσκει ἡ ἐπιστήμη περὶ τῆς διδακτέας γλώσσης ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ ὀδηγῆται ὁ παῖς πρὸς κτῆσιν αὐτῆς. Τὰς ἀρχὰς δὲ ταύτας παρατηροῦμεν ἐφαρμοζομένας καὶ ἐν ταῖς σχολείοις πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἡ σήμερον διδασκομένη γλῶσσα ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις.

Ἰδωμεν νῦν, ἂν ἐτηρήθησαν αἱ ἀρχαὶ αὗται παρ' ἡμῖν ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκανόνισαν τὰ νῦν ἰσχύοντα περὶ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις.

Ὅτι τελείως ἠθέτησαν οὗτοι τὰς θεμελιώδεις γλωσσικὰς, ψυχολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἀρχάς, ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία, δεικνύει τρανώτατα ἡ γλῶσσα, ἣς τὴν διδασκαλίαν ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐπέβαλον, ἢ εἰσαχθεῖσα γραμματικὴ αὐτῆς καὶ τὰ ἐγκεκριμένα καὶ νῦν χρησιμοποιούμενα ἀναγνωστικὰ βιβλία. Ἡ διγλωσσία εἶναι, ὡς εἶδομεν, φυσικόν τι καὶ ἀναπότρεπτον. Ὑφίσταται παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Καὶ δι' οὐδενὸς μέσου εἶναι δυνατόν νὰ ἄρῃ τις αὐτήν. Οἱ νομοθέται ὅμως τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης δὲν δύνανται νὰ ἀνεχθῶσι τὴν παρ' ἡμῖν ὑφισταμένην διαφορὰν μεταξὺ τῆς συνήθως ὀμιλουμένης, τῆς δημώδους καὶ τῆς γλώσσης τῶν πεπαιδευμένων, τῆς καθαρευούσης. Καὶ τὰ πάντα μηχανῶνται, ὅπως δῆθεν γεφυρώσωσι τὸ χάσμα τοῦτο. Πρὸς τοῦτο δ' εἰσάγουσι δόγμα παιδαγωγικὸν καινοφανὲς περὶ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας. Κατ' αὐτὸ ὡς ὄργανον ἀπάσης τῆς ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίας πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῆται ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν μαθητῶν, καὶ ἂν ἔτι αὕτη εἶναι διάλεκτος. Καὶ ταύτης πρέπει νὰ γίνηται συστηματικὴ διδασκαλία ἐν τῷ σχολείῳ.

Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι ὅλως ἀντίθετος πρὸς ἐκείνην, ἣν ἀνωτέρω διευτυπώσαμεν καὶ καθ' ἣν ὁ μαθητῆς δὲν πρέπει νὰ μὲνη καθηλωμένος ἐν τῇ διαλεκτικῇ γλώσσῃ, ἣν ἐν τῷ οἴκῳ ἐξέμαθεν,

ἀλλ' ὀφείλει βαθμιαίως νὰ ἀνέρχεται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν πεπαι-
δευμένων τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. (1)

Τὸ πλημμελές τοῦ καινοφανοῦς δόγματος, ὅπερ εἰσήγαγον οἱ
νέοι σχολικοὶ νομοθέται, ἐπαρκῶς κατεδείχθη, δι' ὅσων ἐν τοῖς
προηγούμενοις ἐλέχθησαν. Εἰδικώτερος δὲ πρὸς ἀναίρεσιν αὐτοῦ
λόγος γενήσεται ἐν τέλει τῆς παρούσης ἐκθέσεως. (2)

Σημειωτέον ὅμως, ὅτι οὐδὲ τοῦτο τὸ δόγμα αὐτῶν τηροῦσιν
οἱ νέοι γλωσσικοὶ νομοθέται. Ἐνῶ δηλαδὴ καταπολεμοῦσι πάσῃ
δυνάμει τὴν καθαρεύουσαν καὶ ἐκθάλλουσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σχο-
λείου, δὲν εἰσάγουσι πρὸς διδασκαλίαν τὴν μητρικὴν τοῦ μαθητοῦ
γλῶσσαν, ἀλλ' ἄλλην τινά, ἣν αὐτοὶ μὲν ὡς ζωντανὴν καὶ μητρι-
κὴν χαρακτηρίζουσιν, ἣτις ὅμως πράγματι εἶναι γλῶσσα ὄλων
τεχνητῆ, ἰδιόρρυθμον αὐτῶν δημιουργημα, ὅπ' οὐδενὸς ὀμι-
λούμενον καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀκατανόητον.

Εἰς τί συνίσταται δὲ ἡ νέα αὕτη σχολικὴ γλῶσσα;

Ἐν πρώτοις ζητοῦσιν οἱ σχολικοὶ νομοθέται νὰ στερεοποιή-
σωσιν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν πάσας τὰς γλωσσικὰς ἀτε-
λείας, ἃς ὁ παῖς ὁ τὸ πρῶτον φοιτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, κομίζει μεθ'
ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ οἴκου. Οὕτω πάντες οἱ ἀδόκιμοι τύποι, αἱ ξενικαὶ
λέξεις, οἱ ἰδιωτισμοὶ τῆς γλώσσης τοῦ οἴκου περισυλλέγονται,
ταξινομοῦνται καὶ συστηματικῶς διδάσκονται. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ
τούτου ἀντὶ νὰ ἀναδιβάξῃται ὁ μαθητῆς κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς διαλε-
κτικῆς γλώσσης εἰς τὴν τῶν πεπαιδευμένων τάξεων, καθηλοῦται
ἐν τῇ ἀτελεῖ γλώσσῃ, ἣν πρὸ τοῦ σχολείου ἐκτῆσατο, ἀναστελλο-
μένης τεχνητῶς καὶ διαίως τῆς μήπω ἀχθείσης εἰς πέρας γλωσ-
σικῆς αὐτοῦ ἐξελιξεως. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν τῶν γνωρισμάτων τοῦ

1. Ἰδε ἀνωτέρω σ. 7-8 καὶ 10.

2. Πρβλ. Τὸ κεφ. «Αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν προπαρασκευαί
πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τοῦ σχολείου καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βι-
βλίων».

ψευδοδημοτικισμοῦ καὶ τοῦ μαλλιαρισμοῦ, ὅτι οὐδεμίαν γλωσσικὴν ἐξέλιξιν παρὰ τῷ παιδί ἀναγνωρίζει. Ἡ γλῶσσα, ἣν εἰσάγει, διήκει δι' ἅπασων τῶν τάξεων τοῦ δημ. σχολείου παγία καὶ ἀμετάβλητος. Οὕτω καὶ ὁ διδάσκαλος ἀντὶ νὰ ἀναβιδάζῃ τὸν μαθητὴν εἰς τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον τῶν μεμορφωμένων, ἐξαναγκάζεται διδάσκων νὰ κατέρχεται αὐτὸς μέχρι τοῦ γλωσσικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐχόντων ἀπαιδεύτους γονεῖς παιδῶν, τῶν φοιτῶντων τὸ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ νὰ παραμένῃ διαρκῶς ἐν αὐτῷ.

Ἄλλὰ δὲν περιωρίσθησαν ἐν τούτῳ μόνον οἱ νομοθέται τῆς τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης. Προβαίνουσι εἰς συμπλήρωσιν τῆς γραμματικῆς των κατὰ ποικίλους τρόπους.

Ἐν πρώτοις εἰσάγουσι κατὰ κόρον λέξεις ξενικὰς καίτοι ἀντ' αὐτῶν γνωστόταται καὶ ἐν χρήσει εἶναι γνήσια ἑλληνικαί. (1) Τῶν ξένων δὲ τούτων λέξεων πλάττουσι κλίσεις, ἅς χαρακτηρίζουσι ὡς κανονικὰ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς στοιχεῖα. Οὕτως ἐνῶ τὰς ξενικὰς λέξεις οὐδεὶς λαὸς στέργει ἄνευ ἀνάγκης, πολλοὶ δὲ καὶ φιλοτίμως προσπαθοῦσι νὰ ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῶν τὰς ἤδη εισηγμένας καὶ ἐπικρατούσας, παρ' ἡμῖν τὸνναντίον διώκονται αἱ ἑλληνικαί, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ὅταν εἶναι δημῶδεις καὶ μετὰ στοργῆς προτιμῶνται αἱ ξενικαί. Περισυλλέγεται οὕτω καὶ χρησιμοποιεῖται πᾶν ὅ,τι ξενικόν, βάρβαρον, εἶχέ ποτε εἰσαχθῆ εἰς τὸ στόμα τῶν κατωτάτων λαϊκῶν στρωμάτων καὶ ἂν ἔτι σήμερον ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ κομψοτέρου λόγου καὶ ἐγένετο ἄχρηστον. Καὶ ὁ σκοπὸς τῆς εἰσαγωγῆς ταύτης πρόδηλος: νὰ λησμονηθῶσιν αἱ γνήσια ἑλληνικαὶ λέξεις, ἀντ' αὐτῶν δὲ διὰ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ συστηματικῆς διδασκαλίας καὶ χρή-

1. λ.χ. Τσοπάνος, βάρδια, καρβάνι, καρφάδες, βέργα, ταγάρι, τζάκι, μαγαζί, μαῦροι κίβοι (ἀκρωτήρια), σκοῦπες, γκέμι, πρόκες, κεσέμι, κουβέντα, μπροῦντζοι, μουντζουρώνω, μουσούδι, λόγκος, χαγιάτι, κάμαρα, καβαλάρηδες, βάγια (ὑπηρέτρια), μαντατοφόρος καὶ ἄλλαι, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

σεως νά ἐπικρατήσωσιν αἱ ξένοι, οὕτω δὲ νά ἀλλοιωθῇ ἡ μορφὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ ἀπομακρυνθῇ αὕτη ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπὸ τοῦ νῦν συνήθους κομποῦ λόγου.

Πλὴν δὲ τῶν ξενικῶν λέξεων εἰσάγουσιν οἱ νέοι γλωσσικοὶ νομοθέται μέγα πλῆθος ἰδιωματικῶν λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες λέγονται μὲν ἐνιαχοῦ, ἀγνοοῦνται δ' ἐν ταῖς πλείσταις χώραις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ κοινῇ καὶ συνήθει ἡμῶν γλώσσει. Ἀρκούμεθα εἰς τὴν μνείαν ἐλαχίστων: Ἀναφυλητά, ὄνειρο πλανερό, σγάρλιζε, φωτογωνιά, στέριωσαν, κλωσταίνοντας, ἡ βάδω, φυλλωσιές, τὸ κυπρί, στέρφεψαν, κούρνιαζαν, γουστέρα, γουστερίτσα, θυμῶνει τὸν ἄνεμο, ἀφάνες, φλάμπουρο, ἄστραψαν πέντε χρυσὲς ὀχιές, ἀγκλίτσα καὶ γκλίτσα, τσίτσα, χίμηξε, ἐξεπροδόδησαν, ὠσμίστηκαν, ἀποτραβήχτηκαν κ.τ.τ.⁽¹⁾

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἰσχυροποιοῦνται ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μαθητοῦ αἱ ἐν τῇ γλώσσει τοῦ ἀπαιδευτοῦ λαοῦ ὑπάρχουσαι ἐλλείψεις, ἀσάφεια καὶ λοιπαὶ ἀτέλεια ἐναντίον πρὸς ὅσα πράττουσιν ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις αὐτῶν πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοί.

Καὶ πάλιν ὅμως ἡ νέα γραμματικὴ εἶναι ἀτελής. Τοῦτο ἀναγκάζει τοὺς νομοθέτας νά προσφύγωσιν ἄκοντες εἰς τὴν καθαρεύουσαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν. Ὅσοις ὅμως τύπους ἀναγκάζονται νά προσλάβωσιν ἐκ τῆς καθαρουσύσης εἰς τὴν ἰδιότευκτον αὐτῶν γλώσσειν, ἀγωνίζονται πάσῃ δυνάμει νά καταστήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῶν μορφὴν ὅσον ἔνεστι διαφόρους ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ, κανονικοῦ καὶ συνήθους ἡμῖν σήμερον τύπου αὐτῶν. Οὕτω διαστρεβλοῦσι τοὺς τύπους τῆς καθαρουσύσης, οὗς παραλαμβάνουσι καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς ἀγνωρίστους. Ἀποκόπτουσι ἐκ τῶν ἐν χρήσει λέξεων ἀρχικὰς συλλαβάς, αὐξήσεις, ἀναδιπλασιασμούς, τελικὰ γράμματα, καταλήξεις, προσθέτουσι

(1). Ἴδε πλείονα παρὰ Γ. Ν. Χατζιδάκι, Γεννηθῆτω φῶς. Ὁ Μαλιναρισμὸς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. σ. 16 κ.ἑ.

γράμματα ἐν ἀρχῇ, ἐν τέλει, ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν λέξεων, μεταβάλλουσι φθόγγους, ἀλλάσσουσι τὸν τονισμόν. κ. ο. κ. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπιχειροῦσιν, ἵνα αἱ προσλαμβανόμεναι λέξεις «κανονιστοῦν σύμφωνα μὲ τὴ δημοτικῇ». Καθόλου εἶπειν, ἐπιδιώκουσι νὰ ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς χρήσεως καὶ αὐτοὺς τοὺς συνηθεστάτους ἐν τῷ προφορικῷ ἡμῶν λόγῳ τύπους τῆς καθαρευούσης καὶ νὰ ἐπιβάλωσι τύπους ἔσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀφισταμένους οὐ μόνον ἀπὸ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συνήθους προφορικοῦ λόγου τῶν μεμορφωμένων τάξεων, οὐ πλεῖστοι μαθηταὶ εἶναι κάτοχοι ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν οἴκου.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ γλῶσσα, ἥς τὴν διδασκαλίαν εἰσηγούονται οἱ νέοι γλωσσικοὶ αὐτοκράτορες, καὶ ἦν ὡς ζωντανὴ καὶ μητρικὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων παριστῶσιν, οὔτε ἡ δημώδης εἶναι, οὔτε ἡ διαλεκτικὴ τοῦ παιδός, ἀλλ', ὡς ἤδη εἶπομεν, γλῶσσα τεχνητῇ, κρᾶμα ἰδιόρρυθμον, σύμφυρμα ἀνομοίων γλωσσικῶν στοιχείων, δημιούργημα ἀπαισίων, ὑπ' οὐδενὸς ὀμιλούμενον καὶ εἰς οὐδεμίαν ἐπαφὴν πρὸς τὸν βίον τοῦ ἔθνους εὐρισκόμενον. **Εἶναι ἡ ἀπαισία μαλλιαρῇ γλῶσσα, ἥς οἱ κακῇ μοίρᾳ γενόμενοι νομοθέται τῆς σχολικῆς γλώσσης τυγχάνουσι πάτρωνες καὶ κήρυκες.** (1)

1. Ὅτι ἡ νεότευκτος αὕτη γλῶσσα εἶναι ἀκατανόητος τοῖς μαθηταῖς, ἀποδεικνύεται τρανῶς καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς: Κατὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἀνάγνωσιν τῶν νῦν ἐν χρήσει μαλλιαρῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων οἱ μικροὶ παῖδες διαταττόμενοι νὰ ἀποδώσωσι μὲ ἰδικὰς τῶν λέξεις τὸ νόημα τῶν ἐν τῷ σχολείῳ ἀναγνωσκομένων γλωσσικῶν τεμαχίων, ἐκφράζουσιν αὐτὸ εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Συμβαίνοσι δὲ φαιδρότατα ἐπεισόδια ἐν τοῖς σχολείοις κατὰ τὴν γλωσσικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κεφαλαίων τοῦ ἀναγνωστικοῦ, καθότι οἱ διδάσκαλοι ἀναγκάζονται νὰ ἐπεξηγῶσι τὰς λέξεις τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν τῆς καθαρευούσης. Ἀναγκάζονται προσέτι νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν καθαρεύουσαν τὰ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις περιεχόμενα, ἵνα καταστήσωσι ταῦτα νοητὰ τοῖς παισὶ. Καὶ ἀκούονται συχνότατα κατὰ τὴν διδασκαλίαν διάλογοι παρόμοιοι πρὸς τοῦτους: «**Μαθητῆς:** Τὶ θὰ εἴπῃ τοιφούτης; **Διδάσκαλος**

Τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἔχουσι ἀπώτερον σκοπὸν οἱ εἰρημένοι νομοθέται: νὰ ἐπιβάλωσι εἰς τὸ ἔθνος τὴν μαλλιάρην γλῶσσαν καὶ ἐξαφανίσωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν μισουμένην καθαρεύουσαν. Ἄφου ἐπεδίωξαν δι' ἄλλων μέσων τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ εἶδον οἰκτρῶς ναυαγησάσας τὰς προσπαθείας αὐτῶν, διανοήθησαν, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχωσι εὐχερέστερον τοῦ ποθουμένου διὰ τοῦ σχολείου. Φρονοῦσιν, ὅτι διὰ συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς μαλλιάρης γλῶσσης ἐν τῷ σχολείῳ θὰ διεστρεβλοῦτο τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν ἐλληνοπαίδων καὶ οὕτω θὰ ἐξηφανίζετο ἡ καθαρεύουσα.

Καὶ εὖρον εὐκαιρίαν ἐπὶ τοῦ πρόφην καθεστῶτος νὰ ἀναλάβωσι εἰς χεῖρας αὐτῶν τὴν διοίκησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ χρησιμοποιήσωσι τὸ σχολεῖον ὡς μέσον προπαγανδιστικὸν πρὸς διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἰδιοτεύκου γλῶσσης των. Ἦρξαντο δὲ ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Καὶ ἐψήφισαν νόμους ἀντισυνταγματικούς, δι' ὧν ἐπισήμως εἰσάγεται εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἡ μαλλιάρη γλῶσσα. Συνέταξαν προσέτι γραμματικὰς ὁδηγίας πρὸς διδασκαλίαν τῆς γλῶσσης ταύτης καὶ ἀναγνωστικὰ βιβλία ἐν ταύτῃ γεγραμμένα. Ὅτι δὲ δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ σταθῶσι μέχρι τοῦ δημοτ. σχολείου, ῥητῶς δηλοῦται ὑπὸ τοῦ τότε γενικοῦ γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τοῦ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἴδου τι ἔγραψεν οὗτος ἐν τῷ «Νουμᾶ» σεμνονόμενος ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτοῦ: «Ἐβάλα τὴν Δημοτικὴν στὶς ἔξι τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τις προσδοκίης μου. Τὰ παιδιὰ σήμερα μαθαίνοντας τὴν Δημοτικὴν, μόνα τους θὰ συχαθοῦν τὴν καθαρεύουσα, ἐὰν ὑποχρεωτικὰ τὴν συναντήσουνε στὸ γυμνάσιον . . . πρὶν ἐφαρμόσω τὸ σύστημά μου εἰς δημοτικι-

Τσιφούτης θὰ εἰπῇ φιλάργυρος. *Μαθητής*: Τι θὰ εἰπῇ τομάρι; *Διδάσκαλος*: Τομάρι θὰ εἰπῇ δέρμα. *Μαθ.* Τι θὰ εἰπῇ πουργὸς; *Διδ.* Πουργὸς θὰ εἰπῇ πρῶτ. *Μαθ.* Τι θὰ εἰπῇ Τσοπάνης; *Διδ.* τσοπάνης θὰ εἰπῇ βοσκός. κ. τ. τ.

στὲς δημοδιδάσκαλοι ἦσαν δέκα πρὸς ἑκατὸ. Σήμερα μέσα σὲ τόσο λίγο σχετικὸ καιρὸ δέκα πρὸς ἑκατὸ εἶναι ἀντιδραστικοί. Ὑστερα ἀπὸ πέντε χρόνια εἶμαι παραβέβαιος πῶς τὸ ζήτημα θὰ ἔχῃ ὠριμάσει τόσο, ὥστε ὁ διάδοχός μου θὰ μπορέσῃ νὰ μπάσῃ τῇ Δημοτικῇ καὶ στὸ γυμνάσιο».

Πρὸς ἐπιβολὴν δὲ τῶν ἰδεῶν τούτων ἔθηκαν εἰς ἐφαρμογὴν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον. Περὶ τῶν μέσων τούτων γενήσεται ἐν τοῖς ἐπομένοις ὁ προσήκων λόγος.⁽¹⁾ Πρὸ τούτου ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν εἰδικώτερον τὴν νέαν σχολικὴν γλῶσσαν. Πρὸς τοῦτο θὰ προσῶμεν εἰς βραχεῖαν ἀνάλυσιν τῆς νέας γραμματικῆς, ἧς ἡ διδασκαλία ἐπεβλήθη ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ καὶ τῶν ἐγκριθέντων καὶ χρησιμοποιουμένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

1. Πρὸβλ. τὸ ἐν τέλει τῆς παρουσίας ἐκθέσεως κεφ. «Τῶν μέσων ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἐπιβολὴν τῆς νέας γλώσσης ἐν τοῖς σχολείοις».

Η ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Ἡ ὁδὸς πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς μαλλιαρῆς γλώσσης εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀφέθη ἐλευθέρᾳ διὰ τῶν ἀντισυνταγματικῶν νόμων 827 καὶ 1332 «περὶ διδασκτικῶν βιβλίων». Κατὰ τὸ ἄρθρον 2 τῶν εἰρημένων νόμων «εἰς τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου οὐδενὸς ἄλλου βιβλίου γίνεται χρῆσις πλὴν τοῦ ἀναγνωστικοῦ. Τὰ ἀναγνωστικὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1917 - 1918 καὶ ἐφεξῆς καὶ τὰ τῆς τρίτης ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1918 - 1919 καὶ ἐφεξῆς ὀφείλουσι νὰ εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην (δημοτικὴν) γλῶσσαν ἀπηλλαγμένην παντὸς ἀρχαϊσμοῦ καὶ ἰδιωτισμοῦ, ἣτις θὰ εἰσαχθῆ βαθμιαίως καὶ εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου».

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου τούτου ἐξεδόθησαν δύο Βασ. Διατάγματα, δι' ὧν μεταρρυθμίζεται τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν καὶ εἰσάγεται νέα γραμματικὴ, εἰς δύο τεύχη ἐκδοθεῖσα. Τὸ πρῶτον εἶναι «ἡ γραμματικὴ διδασκαλία τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου». (1) Τὸ δὲ δεύτερον «ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία τῆς Δ' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου». (2) Παρέχεται δ' ἡ γραμ-

(1) Ἰδε Δελτίον Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Παράρτημα ἀριθ. 3, Ἀθῆναι, 1919.

(2) Τοῦ ἀνωτέρω δελτίου, παράρτημα ἀριθ. 5. Ἀθῆναι, 1920.

ματική αὕτη ὑπὸ τύπον «Νέου ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Ὑψηλῆς διὰ τοὺς μαθητάς. Ὁδηγιῶν καὶ παρατηρήσεων διὰ τὸν διδάσκοντα τὴν γραμματικὴν».

Ἡ τερατώδης αὕτη γραμματικὴ, ἡ ρυθμίζουσα τὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, τὴν γλῶσσαν τῆς προφορικῆς διδασκαλίας, τὴν γλῶσσαν τῶν συνθετικῶν ἀσκήσεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀντιστρατεύεται οὐ μόνον πρὸς ῥητὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας ἀντισυνταγματικούς νόμους. Ἐνῶ δηλαδὴ διὰ τῶν νόμων ἐκείνων καθιεροῦται ὡς γλῶσσα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη (δημοτικὴ), ἀπηλλαγμένη παντὸς ἀρχαϊσμοῦ καὶ ιδιωτισμοῦ, ἡ γραμματικὴ αὕτη εἰσάγει τὴν μαλλιαρὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ἀπεχθεστάτῃ αὐτῆς μορφῇ. Δι' αὐτῆς, ὡς ἤδη εἶπομεν, ἐπιβάλλονται τύποι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀφιστάμενοι καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συνήθους προφορικοῦ ἡμῶν λόγου.

Ὡς παραδείγματα δὲ τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων καὶ πρὸς ἐντύπωσιν τῶν κανόνων τῆς γραμματικῆς ταύτης χρησιμοποιοῦνται χυδαιόταται λέξεις. Ἄπας ὁ βόρβορος τῶν ὀδῶν, πᾶν ἔτι ξενικόν, βάρβαρον, χυδαῖον εἶχέ ποτε εἰσαχθῆ εἰς τὸ στόμα τῶν κατωτάτων λαϊκῶν στρωμάτων, περισυλλέγεται μετὰ στοργῆς καὶ ἐπιβάλλεται ὡς ὁ τύπος καὶ ὁ ὑπογραμμὸς τῆς γλώσσης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Καὶ συνιστῶνται λέξεις καὶ τύποι, οὓς καὶ ἡ ἀναλφάβητος καὶ ἡ μάλιστα ἀκαλαίσθητος ὑπηρέτρια θὰ ἀπηξίου σήμερον νὰ θέσῃ εἰς τὸ στόμα αὐτῆς. Οἱ συγγραφεῖς δὲ τῆς γραμματικῆς καὶ ἐνίων ἐκ τῶν ἐγκριθέντων διδασκτικῶν βιβλίων δεικνύουσι καταφανῆ ἀγάπην πρὸς λέξεις καὶ ἐκφράσεις, οὓσας ἐν χρήσει παρὰ τοῖς φαυλοβλοῖς. (1)

1. Οὕτως ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ τῆς Γ' τάξεως τῷ γραφέντι ὑπὸ Α. Καρκαβίτσα καὶ Σ. Παπαμιχαήλ ὑπὸ τύπον συνδιαλέξεως τριῶν ζώων «τοῦ ἄσβου, τῆς νυφίτσας καὶ τοῦ τυφλοπόντικα» παρέχεται εἰς τοὺς μαθητάς ὅλη ἡ φρασεολογία τῶν λωποδυτῶν καὶ τῶν φαυλοβλοῖν. (ἴδε σελ. τοῦ βιβλίου 124 κ. ἑ.) Κατωτέρω παραθέτομεν τοιαύτας φράσεις.

Ὀλίγα παραδείγματα, ἅτινα ἀντιγράφωμεν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐντύπου γραμματικῆς, θὰ πείσωσι πάντα, ὅτι τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα οὐδεμίαν ἐνέχουσιν ὑπερβολὴν.

Ἐν πρώτοις διὰ τῆς γραμματικῆς ταύτης καταργοῦνται αἱ συνήθεις κλίσεις τῶν ὀνομάτων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Οὕτως ἐν σελ. 20 ἀναγινώσκομεν: (1)

«Ὡς πρὸς τὴν κλίσειν τῶν οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθῆ πρό ὀφθαλμῶν, ὅτι αὐτὰ σχηματίζονται κατ' ἴδιον τρόπον, ἀκολουθοῦντα κλίσειν ἐντελῶς διάφορον συνήθως τῆς κλίσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου».

«Οὕτω τὰ οὐσιαστικά ὑπάγονται εἰς 3 κλίσεις, σύμφωνα μὲ τὸ γένος των. Ἡ μία κλίσις δηλαδὴ περιλαμβάνει ὄλα τ' ἀρσενικά, ἡ ἄλλη ὄλα τὰ θηλυκὰ καὶ ἡ τρίτη τὰ οὐδέτερα».

Τὰ ἀρσενικά κλίνονται κατὰ τὰ ἐπόμενα παραδείγματα: (2)

Ὁ πατέρας, ὁ ψωμάς, ὁ ἐργάτης, ὁ περιβολάρης, ὁ καφές, ὁ παπούς, ὁ οὐρανός, ὁ ἔμπορος.

Καὶ συνιστῶνται αἱ ἐξῆς καταλήξεις τῶν πρωτοκλίτων:

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Ὄνομ.	ὁ περιβολάρης	ὁ καφές	ὁ ψωμάς
Γεν.	τοῦ περιβολάρη	τοῦ καφέ	τοῦ ψωμᾶ
Αἰτ.	τὸν περιβολάρη	τὸν καφέ	τὸν ψωμᾶ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄνομ.	οἱ περιβολάρηδες	οἱ καφέδες	οἱ ψωμάδες
Γεν.	τῶν περιβολάρηδων	τῶν καφέδων	τῶν ψωμάδων
Αἰτ.	τοὺς περιβολάρηδες	τοὺς καφέδες	τοὺς ψωμάδες

Παραδείγματα δὲ πρὸς ἐντύπωσιν τῶν καταλήξεων τούτων καταγράφονται τὰ ἐξῆς κομψότατα:

(1). Βλέπε Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 3

(2) Παράρτημα ὑπ' ἀριθ. 3, σ. 10-11.

Κατὰ τὸ περιβολάρης κλίνονται: ἀράπης, βεζίρης, βαρχάρης, καθαλάρης, καφετζής, καρaboκύρης, νοικοκύρης, μανάβης, μπακάλης, παπουτσής, φούρναρης, τενεκετζής, Ἀντώνης, Βασίλης, Γιάννης, Γεώργης, Δημήτρης, Θεοδωρής, Κωστής, Μιχάλης, κτλ. (Παράρτ. 3, σελ. 26).

Κατὰ τὸ καφές: κεφτές, φιδές, καναπές, τενεκές, μενεξές, πανσές, μιναρές. (Παράρτ. 3, σελ. 26).

Κατὰ τὸ ψωμάς: παπάς, ψαράς, γαλατάς, μυλωνάς, ἀμαξάς, κοσκινάς, παπλωματάς, βασιλιάς, (καὶ βασιλέας), χαλκιάς, φονιάς, βοριάς, ἀγάς, παράς, παπάς, σουγιάς. (Παράρτ. 3, σ.25).

Τὰ δὲ θηλυκὰ ὀνόματα κλίνονται κατὰ τὰ ἐπόμενα παραδείγματα: Ἡ ἐλπίδα, ἡ βρύση, ἡ Φρόσω, ἡ ἀλεπού, ἡ ὀκά, ἡ νύφη. (Παράρτ. 3, σελ. 22).

Καὶ φέρονται ὡς παραδείγματα:

Κατὰ τὸ βρύση: κόρη, νύφη, χάρη, ὄψη, κόψη, στύψη, ἀνοιξη, ζάχαρη, κάππαρη, μύτη, στάχτη, θέρμη, ἀντάμωση, ξεφάντωση, καλοπέραση κτλ. (Παράρτ. 3, σελ. 23).

Κατὰ τὸ ἀλεπού: μαϊμού, κολοκυθού, μυλωνού, καπελού, ὄπναρού. (Παράρτ. 3, σ. 23).

Κατὰ τὸ νύφη—νυφάδες, κορφή—κορφάδες.

Τὰ δὲ οὐδέτερα ὀνόματα κλίνονται κατὰ τὸ σίδερο, τὸ πρόσωπο, τὸ τραγοῦδι. Καὶ φέρονται ὡς παραδείγματα:

Κατὰ τὸ σίδερο: βασιλόπουλο, ἀρχοντόπουλο, δάχτυλο, κούμαρο, μούσμουλο, τούμπανο, πίτουρο, τρίστρατο, κόκαλο, ψίχουλο, μαχαιροπίρουνο, φτωχόπαιδο, χιονόνερο, ἀβγολέμονο, μαντρόσκυλο κλπ. (Παράρτ. 3, σ. 28).

Κατὰ τὸ τραγοῦδι: ἀλεύρι, γεφύρι, ψάρι, κουδούνι, δόντι, χάνι, ποδάρι, λιοντάρι, λιθάρι, ματάκι, φλουρί, πουγγί, φαγί, δίχτυ κλπ. (Παράρτ. 3, σ. 28).

Ἐν δὲ τῷ 2ῳ τεύχει τῆς γραμματικῆς προστίθενται καὶ νέοι σχηματισμοὶ οὐδετέρων ὀνομάτων κατὰ τάδε τὰ παραδείγματα : Γράψιμο, ὄνομα, κρέας, φῶς, μέρος. (Παράρτ. 5, σ. 10 κ. ἔ. καὶ 30 κ. ἔ.)

Τὸ πρῶτον τῶν ὀνομάτων τούτων κλίνεται ὡδε :

Ἐν.	Ὄνομ.	Τὸ γράψιμο
	Γεν.	τοῦ γραψίματος καὶ γραψιμου
	Αἰτ.	τὸ γράψιμο
Πληθ.	Ὄνομ.	τὰ γραψίματα
	Γεν.	τῶν γραψιμάτων
	Αἰτ.	τὰ γραψίματα

Κατὰ τὸ γράψιμο συνιστῶνται πρὸς κλίσειν : δέσιμο, κάψιμο, κλείσιμο, πέσιμο, ράψιμο, σκάψιμο, σκύψιμο, τρέξιμο, φέρισιμο, φταλξιμο. (Παράρτ. 5, σ. 30 — 31).

Τὸ ἄρθρον

Μεταξὺ ἄλλων διδάσκονται περὶ τοῦ ἄρθρου καὶ τάδε :

1. Εἰς τὸν πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ἡ ὀνομαστικὴ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἀρσενικὸν οἶ(οἶ γυναῖκες, οἶ λάσπες). (Παράρτ. 3, σελ. 19).

2. Ἡ αἰτιατικὴ εἶναι τις (τις βρύσες). (Παράρτ. 3, σ. 19).

3. Τ' ἄρθρα τόν, τὴν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἔνικοῦ χάνουν τὸ τελικὸν ν, ὅταν τ' ὄνομα ποῦ ἀκολουθεῖ ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον ἔξακολουθητικὸν (τὴ χάρη, ποιὸς ἔχει τὴ χάρη του, μὰ τὸ θεό, τὴ σκνίπα, στὴ βρύση). (Παράρτ. 3, σελ. 20).

Τὰ ἐπίθετα.

Αἱ συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων εἶναι : ος-η-ο, ος-α-ο, υς-ιά-ύ, ὀς-ιά-ό, ης-α-ιχο. (Παράρτ. 5, σ. 20 κ. ἔ.)

Ὡς παραδείγματα μνημονεύονται πλὴν ἄλλων τάδε :

Ἐνικ.	Ὄνομ.	Ὁ	μακρὸς
	Γεν.	τοῦ	μακριοῦ καὶ τοῦ μακροῦ
	Αἰτ.	τὸ	μακρὸν
Πληθ.	Ὄνομ.	οἱ	μακριοὶ
	Γεν.	τῶν	μακριοῶν
	Αἰτ.	τοὺς	μακριοὺς

Ἐνικὸς

ὁ	ζηλιάρης	ἡ	ζηλιάρᾳ	τὸ	ζηλιάρικο
τοῦ	ζηλιάρῃ	τῆς	ζηλιάρᾳς	τοῦ	ζηλιάρικου
τὸ	ζηλιάρῃ	τῆ	ζηλιάρᾳ	τὸ	ζηλιάρικο

Πληθυντικὸς

οἱ	ζηλιάρῃδες	οἱ	ζηλιάρῃς	τὰ	ζηλιάρικα
τῶν	ζηλιάρῃδων	δὲν	ἔχει	τῶν	ζηλιάρικων
τοὺς	ζηλιάρῃδες	τις	ζηλιάρῃς	τὰ	ζηλιάρικα

Κατὰ τὸ ζηλιάρης συνιστῶνται πρὸς κλίσιν : παραπονιάρης, γκρινιάρης, γαλανομάτης, μαυρομάτης, ξανθομάλλης, (θηλ. ξανθομάλλα καὶ ξανθομαλλοῦ), ἀκαμάτης (ἀκαμάτρα), μακαρίτης (μακαρίτισσα), χωριάτης (χωριάτισσα). (Παράρτ. 5, σ. 35).

Σημειοῦνται ὅμως ἀτελεύτητοι ἐξαιρέσεις ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω κανονικοῦ τυπικοῦ. (1)

Σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν

Πλὴν ἄλλων ἐμβριθεστάτων παρατηρήσεων περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τῶν ἐπιθέτων ἀναγινώσκωμεν καὶ τὰ χαριέστατα ταῦτα : « Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς σχηματίζεται ἀπὸ τὸ θετικὸν δις λαμβανόμενον, π. χ. ἕνας μέγας μέγας βράχος, ζεστὰ ζεστὰ κουλοῦρια ». Παράρτ. 5, σ. 36—37).

(1) *Ἴδε ἰδίᾳ παράρτ. 5, σ. 34—36.

Τὰ ῥήματα.

Ὁ κυκεὼν καὶ ἡ σύγχυσις ἐν τῇ κλίσει τῶν ῥημάτων ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν. Πρὸς πίστῳσιν παραπέμπομεν εἰς τὸ παράρτ. 5, σ. 12—19 καὶ 31—34.

Παραθέτομεν ἐλάχιστα παραδείγματα :

Ὁ παρατατικὸς τῶν παθητικῶν ῥημάτων κλίνεται κατὰ τοὺς ἐπομένους ἕξι τύπους συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν τῇ γραμματικῇ κανόνας καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

1. Ἐθυμόμουν	2. Θυμόμουν	3. Ἐθυμούμουν	4. Θυμούμουν
ἐθυμόσουν	θυμόσουν	ἐθυμούσουν	θυμούσουν
ἐθυμόταν	θυμόταν	ἐθυμόνταν	θυμόνταν
ἐθυμόμαστε	θυμόμαστε	5. Ἐθυμόμουνα	6. Θυμόμουνα
ἐθυμόσαστε	θυμόσαστε	ἐθυμόσουνα	θυμόσουνα
ἐθυμόνταν	θυμόνταν	ἐθυμότανε	θυμότανε

Τοὺς συνηθεστέρους σχηματισμοὺς τῶν συνηρημένων παθητικῶν ῥημάτων ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ ἑξῆς τύποι :

Ἐνεστῶς

- ἀγαπιῶμαι (καὶ ἀγαπιέμαι)
- ἀγαπιέσαι
- ἀγαπιέται
- ἀγαπιούμαστε
- ἀγαπιέστε
- ἀγαπιοῦνται

Παρατατικὸς

ἀγαπιόμουν	ἀγαπιόμουνα	ἀγαπιούμουν
ἀγαπιόσουν	ἀγαπιόσουνα	ἀγαπιούσουν
ἀγαπιόταν	ἀγαπιότανε	ἀγαπιοῦνταν
ἀγαπιόμαστε		ἀγαπιούμαστε
ἀγαπιόσαστε		ἀγαπιούσαστε
ἀγαπιόνταν		ἀγαπιοῦνταν

Κατὰ τὸ ἀγαπιοῦμαι συνιστῶνται πρὸς κλίσιν : βαριοῦμαι, βασιουμαι, κρατιοῦμαι, τραδιοῦμαι, πουλιοῦμαι, παραπονιοῦμαι, στενοχωριοῦμαι. (Παράρτ. 3, σ. 30 καὶ 5, σ. 16). Ἐννοεῖται, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα ὡς ἀπὸ συμφώνου ἀρχόμενα θὰ ἔχωσιν ἐν τῷ παρατατικῷ διπλασίους τύπους τῶν ἀνωτέρω (ἦτοι μετ' αὐξήσεως καὶ ἄνευ αὐξήσεως).

Παράγωγα καὶ σύνθετα.

Ταῦτα θὰ διδαχθῶσι συστηματικῶς εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Ἐπομένως ὁ περὶ αὐτῶν λόγος ἐπεφυλάττετο εἰς νέον τεύχος γραμματικῆς, προοριζόμενον διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ὅπερ ὅμως εὐτυχῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ τὸ φῶς. Ἐν τούτοις καὶ ἐν τῷ ἤδη δημοσιευθέντι δευτέρῳ τεύχει ἀναφέρονται στοιχειώδη τινὰ περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως. Οὕτως ἀναγινώσκομεν :

1. Τῶν κοινοτέρων μεγεθυντικῶν καταλήξεις εἶναι : -α, -αρος, -αρα, -ουκλα π. χ. κουτάλα, κεφάλα, παδάρα, σκύλαρος, χεροῦκλα. (Παράρτ. 5, σ. 4 καὶ 26).

2. Σειραὶ γνωστῶν λέξεων ἐκ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως : νερό, νεράκι, νερώνω, νερουλός, νερουλιάζω, νεροχύτης, νερόφιδο, χιονόνερο. (Παρ. 5, σ. 3—4).

3. Τῶν ὑποκοριστικῶν συνηθέστεραι καταλήξεις εἶναι -ακης, -ακι, -ιτσα, -ουλα, -ακος, -ουλης, -ουτσικος, π. χ. Δημητράκης, χεράκι, μωρουδάκι, χωριουδάκι, γεροντάκος, Ἐλενίτσα, δεκαρίτσα, Βασιλικούλα, γατούλα, δραχμούλα, μικρούλα, μικρούτσικος, καλούτσικος. (Παράρτ. 5, σ. 26).

4. Τὴν κατάληξη -τηρι τῶν οὐσιαστικῶν τῇ γράφομε μὲ τὴ στὴν παραλήγουσα π, χ. θυμιατήρι, κλαδευτήρι, μοναστήρι, πατητήρι, ποτήρι, δικαστήριον. (Παράρτ. 5, σ. 26).

5. Ἄλλα παράγωγα μνημονεύονται εἰς -ήθρα (δαχτυλήθρα, κερήθρα, κολυμπήθρα, μυζήθρα), εἰς -ίλα (ἀνατριχίλα, μαυρίλα),

εις -ωμα (κάρφωμα, ξήλωμα, ψήλωμα), εις -ωνιά (κλειδωνιά, παγωνιά. (Παράρτ. 5, σ, 26).

6. Πολλά παράγωγα γράφονται με γι αντί ι λ. χ. πλάι αλλά πλαγιάζω, μάις αλλά πρωτομαγιά, μαγιάτικος. 'Ωσαύτως κομπολόι - κομπολογιού, τσάι - τσαγιού. (Παράρτ. 5, σ. 27).

7. Συνιστώνται ειδικαί ασκήσεις, όπως οί μαθηταί ἐθισθῶσι νά ἀντιδιαστέλλωσιν ἀπ' ἀλλήλων τοὺς φθόγγους τσ, καί τοὺς ἑλληνικωτάτους τζ, ντζ ἐπὶ τῶνδε τῶν παραδειγμάτων : ἔτσι, κουκούτσι, τζιτζικας, τζιτζιφο, τζάμι, μπρουντζος, μουντζουρώνω. (Παράρτ. 5, σ. 27).

Ἐξαιρέσεις, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς

Σημειωτέον, ὅτι ἡ γραμματικὴ αὕτη γέμει ἐξαιρέσεων, αἵτινες ἐλέγχουσι τὴν μεγίστην φθογγολογικὴν καὶ τυπικὴν ποικιλίαν τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης, ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ἀκαταστασίαν αὐτῆς. Ἐπανελημμένως διεβλήθη ἡ ἐν ταῖς σχολείοις ἡμῶν διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς κατατυραννοῦσα τοὺς παῖδας καὶ γεννώσα παρ' αὐτοῖς σύγχυσιν διὰ τῶν ἐξαιρέσεων, ὧν τὴν ἐκμάθησιν ἐπιβάλλει αὐτοῖς.

Καὶ ἐσχάτως δὲ ἐν τῇ « Ὑπομνήματι τῶν ἀντιβενιζελικῶν δημοτικιστῶν Βουλευτῶν καὶ Δογίων », ἔπερ ὑπεβλήθη πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν Ἰπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Δ. Γούναρην ὡς διαμαρτυρία κατὰ τῶν προτάσεων τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας, ῥήγνυται ἡ κραυγὴ, ὅτι « οἱ καρποὶ τοῦ λαϊκοῦ σχολείου κατὰ τὴν διαρρέυσασαν ὀγδοηκονταετίαν ἀπέβησαν λίαν πενιχροὶ » πλὴν ἄλλων καὶ διότι ἐν τῇ δημοτικῇ σχολείῳ διδάσκεται ἡ καθαρεύουσα, ἣτις κατὰ τοὺς ὑπογράψαντας τὸ ὑπόμνημα εἶναι δυσχερεστάτη. Καὶ συνιστῶσιν οὗτοι πρὸς διευκόλυνσιν δῆθεν τῶν μαθητῶν νά περιορισθῇ ἡ ἐν τῇ δημοτικῇ σχολείῳ γλωσσικὴ διδασκαλία εἰς τὴν νῦν ἐν χρήσει σχολικὴν γλῶσσαν, τὴν κατ' αὐτοὺς εὐχερεστάτην.

Ἐν τούτοις αἱ δυσχερείαι τῆς ἐκμάθησεως τῆς καθαρευούσης, καθ' ὧν κόπτονται οἱ ταῦτα γράφοντες, εἶναι μὴδὲν ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνας, ἃς προβάλλει ἡ νέα τραγελαφικὴ σχολικὴ γλῶσσα. Καὶ αἱ ἐξαιρέσεις τῆς γραμματικῆς τῆς καθαρευούσης οὐδὲ νὰ συγκριθῶσι δύνανται πρὸς τὸν ὄγκον καὶ τὴν δυσχερείαν τῶν ἐξαιρέσεων τῆς μιλλιαρῆς γραμματικῆς, ἣτις εἰσάγει τὸν κυκεῶνα, τὴν σύγχυσιν, τὴν γλωσσικὴν ἀναρχίαν καὶ ἐν ἧ ἡ φρονθοκοποῦνται πολλάκις πέντε καὶ ἕξ διάφοροι τύποι τῆς αὐτῆς λέξεως. Ἡ ἐκμάθησις τοιαύτης γραμματικῆς προβάλλει τῷ μαθητῇ δυσχερείας ἀνυπερβλήτους.

Ἀναμφιβόλως πολλαπλάσιαι τῶν παρεχομένων θὰ ἦσαν αἱ ἐξαιρέσεις, ἂν οἱ νέοι γλωσσικοὶ νομοθέται ἤθελον ἀποφασίσει νὰ παράσχωσι πλήρη τὸν γραμματικὸν μηχανισμόν τῆς γλώσσης αὐτῶν.

Τοῦναντίον ῥητῶς δηλοῦσιν οὗτοι, ὅτι τὰ δύο τεύχη γραμματικῆς, ἅτινα ἐδημοσίευσαν, περιλαμβάνουσι τὸ κανονικὸν ἐν τῇ ἰδιοτεύκτῳ γλώσσῃ των, ἐνῶ αἱ ἐξαιρέσεις μέλλουσι νὰ διδαχθῶσιν ἐν ἀνωτέροις τάξεσι. Δηλοῦται προσέτι ὑπ' αὐτῶν, ὅτι οἱ μνημονεύομενοι ἐν τῇ γραμματικῇ των κανόνες «δὲν ἀπαρτίζουν πλήρες σύστημα, οὔτε εἶναι πάντοτε καὶ καθ' ἑαυτοὺς πλήρεις, ἀλλ' ἐν μέρει μέλλουν νὰ συμπληρωθῶν ἀπὸ τοῦς διδαχθησομένους εἰς ἀνωτέρας τάξεις». (1)

Ἀναγράφομέν τινες τῶν ἐξαιρέσεων, ἃς παραλαμβάνομεν ἐκ τῆς γραμματικῆς τῶν τεσσάρων κατωτέρων τάξεων. Ἐκ τούτων θὰ διδαχθῇ ὁ ἀναγνώστης, τίνα σημασίαν πρέπει νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα τῶν θαυμαστῶν τῆς νέας γλώσσης.

Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυν-

(1) Παράρτ. 5, σ. 24—25.

τικοῦ τὰ λαϊκώτερα (;) τῶν ὀνομάτων, τῶν κλινομένων κατὰ τὸ ἐργάτης καὶ ναύτης, ἰδίως τὰ ὀξύτονα, σχηματίζονται καὶ ἀνισοσυλλάβως εἰς—αδες, ἐνῶ τὰ λογιώτερα (;) ὀξύτονα διατηροῦν καὶ τοὺς λογίους τύπους —αι διὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ —ας διὰ τὴν αἰτιατικὴν. (Παράρτ. 3, σ. 26).

Ἔχομεν δηλ. τὴν ἐξῆς ποικιλίαν τύπων : Οἱ ψάλτες—τοὺς ψάλτες, οἱ πρᾶματευτῆς—τοὺς πρᾶματευτῆς, οἱ θεριστῆς—τοὺς θεριστῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ ψαλτάδες—τοὺς ψαλτάδες (διατὶ ὄχι καὶ οἱ ψάλτηδες;), οἱ πρᾶματευτάδες—τοὺς πρᾶματευτάδες, οἱ θεριστάδες—τοὺς θεριστάδες. Οἱ νικητῆς—τοὺς νικητῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ νικηται—τοὺς νικητάς. Ὡσαύτως εἰς τὴν γενικὴν πληθυντικὴν ἔχομεν: ψαλτῶν καὶ ψαλτάδων, πρᾶματευτῶν καὶ πρᾶματευτάδων.

Τὰ κύρια ὀνόματα εἰς—ος τονίζονται καὶ ἐπὶ τῆς προπαραληγουσῆς: ὁ Θόδωρος, τοῦ Θόδωρου, τοῦ κύρ. Στέφανου κ.τ.λ. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Ὀνόματα εἰς—ης καθὼς ὁ νοικοκύρης, ὁ περιβολάρης ἐκτὸς τοῦ πληθ. εἰς -ηδες σχηματίζουσι καὶ πληθ. εἰς -αῖοι: νοικοκύρηδες ἀλλὰ καὶ νοικοκυραῖοι, περιβολάρηδες ἀλλὰ καὶ περιβολαραῖοι. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Μερικὰ ἀρσενικὰ παρουσιάζουσι καὶ ἄλλους τύπους παρὰ τοὺς ἤδη μνημονευθέντας ἢ ἀντ' αὐτῶν. Οὕτως ὁ ἄντρας - τοῦ ἄντρα, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀντρός, ὁ μῆνας - τοῦ μῆνα ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνός. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Λέγομεν εἰς τὴν κλητικὴν γιατρέ, ἀδερφέ, θεέ, Μαθιῆ (καὶ Μαθιό), ἀλλὰ Νίκο, Πέτρο, καπετάνιο (καὶ καπετάνιε), γέρο. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Μερικὰ ἀρσενικὰ εἰς -ας ἔχουσι πληθυντικὸν εἰς οἱ. Μάστορας-μαστόροι, ἢ μόνον αὐτόν, ἢ παρὰ τὸν κανονικὸν εἰς—ες. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Ἄλλα ἀρσενικὰ εἰς—ας ἔχουσι πληθυντικὸν οὐδετέρου γένους εἰς-ια. Κάθουρας-καθούρια. Πῆ. ἀκόμη χρόνος-χρόνια, λόγος - λό

για, πλάτανος - πλατάνια, βράχος - βράχια. (Παράρτ. 3, σ. 27).
Ἄλλα εἰς -ος ἄρσενικὰ σχηματίζουν πληθυντικὸν οὐδέτερον εἰς
-η, ὁ πλοῦτος, τὰ πλούτη. (Παράρτ. 5, σ. 31).

Ὁ πληθ. τοῦ νοῦς λείπει. (ἔ. ἄ).

Ὁ γέροντας καὶ δράκοντας ἔχουν καὶ δεύτερον τύπον εἰς -ος,
γέρος, δράκος. (Παράρτ. 3, σ. 27).

Ὁ πληθυντικὸς τοῦ νύφη καὶ τῶν κατ' αὐτὸ κλινομένων κάμνει
οἱ νύφες - τῶν νυφῶν - τὶς νύφες καὶ οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων -
τὶς νυφάδες. (Παράρτ. 5, σ. 11).

Ἡ κλίσις τῶν οὐδετέρων παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν ἀνα-
λόγως τῆς καταλήξεως τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς (σίδηρο, τραγοῦδι,
λάθος, ὄνομα, γράψιμο, κρέας, φῶς). (Παράρτ. 3, σ. 27).

Αἱ λέξεις εἰς -ακι, ὅσαι διατηροῦν τὴν ὑποκοριστικὴν σημα-
σίαν (προβατάκι, καπελάκι), δὲν σχηματίζουν γενικὴν. Λέγομεν
ἔμως ἀντιθέτως τοῦ σπανακιοῦ. (Παράρτ. 3, σ. 28).

Τὰ παροξύτονα εἰς -ι εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πλη-
θυντικοῦ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης (τραγοῦδιου, ἄρμιου). Πα-
ράρτ. 3, σ. 29).

Αἱ καταλήξεις τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἰσοσυλλάβων εἶναι —ες,
ων. Εἰς τὰ ἀνισοσύλλαβα αἱ καταλήξεις —ες, —ων ἀντικαθιστῶν-
ται ἀπὸ τὰς καταλήξεις —δες, —δων: ὀκτὰ — ὀκτάδες, μαῖμου — μαί-
μουδες. (Παράρτ. 3, σ. 21).

Ἡ γενικὴ πληθυντικὴ δὲν εἶναι πάντοτε εὐχρηστος. Καὶ ὅταν
ἀκόμη εὐχρηστῆ, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐνίστε καὶ
ἄλλα φραστικὰ μέσα, λ. χ. τὸ νερὸ ἀπὸ τὶς βρύσες ἀντὶ τὸ νερὸ
τῶν βρυσῶν.

Ἐνῶ ἔμως ὁμιλοῦσι περὶ μὴ εὐχρήστου γενικῆς πληθυντικῆς,
φέρουσι παραδείγματα, δι' ὧν ζητοῦσι νὰ ἀντικαταστήσωσι καὶ
τὴν ἐνικὴν γενικὴν, ὡς λ. χ. στὴν ἄκρη στοῦ βουνοῦ ἀντὶ στὴν
ἄκρη τοῦ βουνοῦ, στὴ μέση στὴ θάλασσα κ.τ.λ. (Παράρτ. 3, σ. 21).

Καθόλου εἰπεῖν, καὶ ἡ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων φαίνεται

ταράττουσα τὰ νεῦρα τῶν γλωσσικῶν μεταρρυθμιστῶν. Οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ τάδε: Πολλὰ λέξεις, δὲν σχηματίζουν γενικὴν πληθυντικὴν, λ. χ. μῦτη, στάχτη, βράχη, κάππαρη, καμπάνα, βοσκοπούλα, ἀντάμωση, μαυρίλα, φτώχεια, καλοσύνη, πετρίτσα, βαρκοῦλα κ.τ.λ. (Παράρτ. 3. σελ. 23).

Ἡ γυναῖκα σχηματίζει τὴν ἐνικὴν γενικὴν γυναίκας καὶ γυναικὸς. (Παράρτ. 3. σ. 23).

Ὁ τονισμὸς τῶν ὑπερδισυλλάδων προπαροξυτόνων παρουσιάζει ποικιλίαν. Οὕτω λ. χ. τοῦ σίδερου, τοῦ βασιλόπουλου, τοῦ δάχτυλου, τοῦ κούμαρου, τοῦ τούμπανου, κ.λ.π., ἀλλὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἀλόγου κ.λ.π. Δὲν εἶναι ὅμως αὐστηρῶς χωρισμένα (!!) τὰ κλινόμενα κατὰ τὸ σίδερο τῶν ἀκολουθούντων τὸ παράδειγμα πρόσωπο. (Παράρτ. 3, σ. 28).

Ἡ ἐνικὴ γενικὴ τῶν ἐπιθέτων εἰς — ὤς σχηματίζεται κανονικῶς εἰς — ἰοῦ, λ.χ. ὁ μακρὺς, τοῦ μακριοῦ. (Παράρτ. 5, σ. 21). Ἐνίοτε ὅμως σχηματίζεται καὶ εἰς — ὦ, λ. χ. τοῦ μακροῦ, τοῦ φαρδοῦ. Τὰ εἰς — ἠς ὅμως ἐπίθετα σχηματίζουν τὴν γενικὴν εἰς — ἦ, λ. χ. ὁ σταχτής, τοῦ σταχτῆ. (Παράρτ. 5, σ. 35).

Ἡ ἐνικὴ αἰτιατικὴ τῶν ἀρσενικῶν ἐπιθέτων εἰς — ος σχηματίζεται συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν ν (τὸν καλό, τὸν ὠραῖο). Οἱ τύποι οἱ καταλήγοντες εἰς ν, χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὅταν ἀκολουθῇ οὐσιαστικὸν ἀρχίζον ἀπὸ φωνῆς: τὸν καλὸν ἄνθρωπο. (Παράρτ. 5, σ. 35).

Τοῦ ἐπιθέτου πολὺς τὸ θηλυκὸν πολλή κλίνεται κατὰ τὸ καλή. Τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ οὐδέτερον δὲν σχηματίζουν γενικὴν εἰς τὸν ἐνικὸν (ὁ πολὺς — τὸν πολὺ). Ὁ πληθυντικὸς των σχηματίζεται κατὰ τὸ καλοί, καλά. (Παράρτ. 5, σ. 35).

Μερικὰ οὐδέτερα εἰς — ος σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸν καὶ εἰς ια: λάθος, λάθια καὶ λάθη. Χείλια καὶ χεῖλη. (Παρ. 5, σ. 31).

Λέγομεν δεξιὸς — δεξιὰ, ἀλλὰ καὶ δεξής — δεξιὰ. Κακὸς — κακιά, ἀλλὰ καὶ κακὸς — κακή. Ξανθὸς — ξανθιά, ἀλλὰ καὶ ξαν-

θός—ξανθή. Ἐλαφρός—ἐλαφριά, ἀλλὰ καὶ ἐλαφρὺς—ἐλαφριά. (Παράρτ. 5, σ. 34—35).

Μερικὰ οὐδέτερα εἰς—ιμο σχηματίζουν τὴν γενικὴν εἰς—ιματος καὶ —ιμου, γράψιμο—γραψίματος καὶ γράψιμου, βράψιμο—βραψίματος καὶ βράψιμου, κάψιμο—καψίματος καὶ κάψιμου, δέσιμο—δεσίματος καὶ δέσιμου. (Παράρτ. 5, σ. 31).

Μερικὰ ῥήματα κλίνονται καὶ κατὰ τὸ ἀγαπῶ καὶ κατὰ τὸ ἀργῶ: μιλεῖς καὶ μιλάς, πατεῖς καὶ πατᾶς, φορεῖς καὶ φορᾶς, τραγουδεῖς καὶ τραγουδᾶς. (Παράρτ. 3, σ. 30).

Ἐπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ (!!!) γλῶσσα μεταχειρίζεται διπλοῦς καὶ ἐξ ἴσου εὐχρήστους τύπους (λ. χ. πηδᾶ—πηδαίει, τρέχουν—τρέχουνε). (Παράρτ. 3, σ. 18).

Πολλοὶ χρόνοι ἔχουν διπλοῦς τύπους εἰς τὸ 3ον πληθ. πρόσωπον λ. χ. ἐτοιμάζουν—ἐτοιμάζουνε, ἐτοιμάζαν—ἐτοιμάζανε, ἐτοιμάσαν—ἐτοιμάσανε. Δένουν—δένουνε, ἔδεναν—ἐδένανε, ἔδεσαν—ἐδέσανε κ.λ.π. (Παράρτ. 5, σ. 12).

Ὁ παθ. ἀόριστος πολλῶν ῥημάτων ἔχει τετραπλοῦς τύπους εἰς τὸ 3ον πληθ. πρόσωπον, λ. χ. δέθηκν—ἐδέθηκν, δεθήκανε, ἐδεθήκανε. (Παρ. 5, σ. 14).

Ὁ παρατατικὸς τῆς παθητικῆς φωνῆς ἐκτὸς τῶν καταλήξεων—ομουν,—οσουν,—οταν,—ομαστε,—οσαστε,—ονταν, ἔχει καὶ τὰς ἐπομένας σειρὰς καταλήξεων:—ομουνα,—οσουνα,—οτανε καὶ —ομουν—οσουν,—ουταν. Οὕτω πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ ἀξιώματος τῆς ἀπλοποιήσεως ἐν τῇ γλώσῃ εὐχρηστοῦσιν ἅπαντες οὗτοι οἱ τύποι: ἐτοιμαζόμεουν, ἐτοιμαζόσουν, ἐτοιμαζόταν, ἐτοιμαζόμαστε, ἐτοιμαζόσαστε, ἐτοιμάζονταν. Ἐτοιμάζουμουν, ἐτοιμάζουσουν, ἐτοιμάζονταν. Καὶ ἐτοιμαζόμεουνα, ἐτοιμαζόσουνα, ἐτοιμαζότανε. (Παράρτ. 5, σ. 14).

Τοῦ παρατατικοῦ δὲ τούτου οἱ τύποι γίνονται ἐξ (6) ἐν ἐκάστῳ ἀριθμῷ καὶ ἐκάστῳ προσώπῳ ἐπὶ τῶν ῥημάτων, τῶν ἀρχομένων ἀπὸ συμφώνου, λ.χ. θυμόμουν—ἐθυμόμουν—θυμόμουνα—ἐθυμό-

μουνα—θυμούμουν—έθυμούμουν. Δενόμουν—έδενόμουν—δενό-
μουνα—έδενόμουνα—δένουμουν—έδένουμουν. (Παρ. 5, σ. 14).

Οί προπαροξύτονοι τύποι εις—νε προσλαμβάνοντες τὸ ε κα-
ταθιβάζουσι τὸν τόνον κατὰ συλλαβὴν : ἐτοιμάστηκαν—ἐτοιμαστή-
κανε, δέθησαν—δεθήκανε. (Παράρτ. 5, σ. 14).

Τὸ ἀγαπῶ καὶ τὰ κατ' αὐτὸ κλινόμενα ἔχουσι εἰς τὸν ἐνεστώτα
τῆς ἐνεργητικῆς ὀριστικῆς ἐκτὸς τῶν τύπων ἀγαποῦμε, ἀγαποῦν,
ἀγαποῦνε καὶ τοὺς τύπους ἀγαπάμε, ἀγαπᾶν, ἀγαπᾶνε. (Παράρτ.
5, σ. 34).

Τὸ ἀγαπιόμην καὶ τὸ θυμοῦμαι καὶ τὰ ὅμοιά των ἔχουσι εἰς
τὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς ἐκτὸς τῶν τύπων—οὔμαστε—οὔνται
τοὺς σχηματισμοὺς—όμαστε—όνται. Τὸ δὲ θυμοῦμαι λέγεται καὶ
θυμᾶμαι. (Παράρτ. 5, σ. 34).

Ἡ συλλαβικὴ αὔξησις προστίθεται πάντοτε ὅταν φέρῃ καὶ
τὸν τόνον τῆς λέξεως, δηλαδὴ εἰς τοὺς τρισυλλάβους τύπους τοῦ
ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ, λ. χ. ἔγραφα, ἔγραφες, ἔγραφε.
(Εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπωμεν γράφα, γράφες, γράψα κ. λ. π.). Λέ-
γομεν ὁμοίως καὶ γράφανε, φύγανε, γράψανε κ.λ.π. Οἱ ἄλλοι ῥημα-
τικοὶ τύποι, οἱ ἔχοντες τὸ ε αὐτὸ ἄτονον, σχηματίζονται συνηθέ-
στερα χωρὶς αὔξησιν : μαλώσαμε καὶ ἐμαλώσαμε, (ἐ) χαιρετοῦσα
(ἐ) χαιρέτησα, (ἐ) στενοχώρησα, (ἐ) στενοχωρηθήκαμε, ξημέρωσε,
ξημερωθήκαμε..... δὲν καλοπεράσατε, παραξενεύτηκες, τὸ παρά-
κανες, ταξιδεύαμε κ.τ.λ. (Παράρτ. 5, σ. 32).

Τὰ σύνθετα δὲν λαμβάνουσι ἐσωτερικὴν αὔξησιν : (ἐ) πρόσεξα,
(ἐ) πρόσθεσα, κατάφερα, κατοικοῦσα, ξαναθυμήθηκα, ξαναθύμισα,
παρκαπενέθηκα, παράκουσε, συγχυστήκαμε, διασκέδασα, διασκε-
δάσαμε, διατηρήθηκα κ. λ. π. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς δὲ τῆς
γραμματικῆς αἱ ἐξαιρέσεις θὰ διδαχθοῦν εἰς ἀνωτέραν τάξιν.
(Παράρτ. 5, σ. 33).

Ἐν τῷ ἐνικῷ γράφονται ὁμοίως ἡ δίκη, ἡ σχέση, ἡ πράξις, ἡ
θέσις κ.τ.λ. Εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ ὁμοίως τὰ ὀνόματα ταῦτα σχημα-

τίζουσι τὸν πληθυντικὸν διαφόρως, τ. ἔ. οἱ δίκες, ἀλλὰ οἱ σχέσεις, οἱ πράξεις, οἱ θέσεις κ.λ.π. Ἐπιπέδον διατί.

Ἐπιπέδως οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ, διατί τονίζονται διὰ περισπωμένης ὁ χειμῶνας, ὁ ἀγῶνας, ὁ φωστῆρας κ.λ.π., ἀλλὰ δι' ὀξεῖας αἱ μετοχαὶ εἰς -όντας λ. χ. πηδῶντας κτλ.

Ἐπιπέδως ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις εὐρίσκομεν σχολειό, σχολειό, μαγερείο, στοιχειά μὲ εἰ ἐν τῇ παραληγοῦσῃ. Ἀντιθέτως ὅμως γράφονται μὲ ἰ τὰ καμπαναριό, παλιός, ἐλιὰ κτλ.

Ἡ αὐτὴ πολυτυπία καὶ ἀκαταστασία κρατεῖ καὶ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῶν χρόνων τῶν ῥημάτων. Οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ γραμματικῇ: Ἐνεστῶς ἀλλὰ **Μέλλοντας**. (Παράρτ. 5, σ. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19). Χάριν ὅμως τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς γλώσσης ἀναγράφεται ἐν τῇ αὐτῇ γραμματικῇ καὶ ὁ τύπος Ἐνεστῶτας. (Παράρτ. 5, σ. 9).

Οὕτως ἀντὶ ἀπλοποιήσεως τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας καὶ διευκολύνσεως τῶν μαθητῶν εἰσάγεται ἡ πολυτυπία, ὁ κυκεῶν, ἡ σύγχυσις, ἡ γλωσσικὴ ἀναρχία καὶ προβάλλονται τῷ παιδί δυσχέρειαι ἀνυπέβλητοι. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι αἱ δυσχέρειαι αὗται θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι εἰς παιδας ξενοφώνους διδασκομένους τὴν ἑλληνικὴν. Σημειωτέον δὲ ὅτι, ὡς ἤδη ἐρρήθη, τὰ δύο ἐκδοθέντα τεύχη τῆς γραμματικῆς, ἐξ ὧν ἐσταχυολογήσαμεν τὰς ἀνωτέρω ἐξαιρέσεις, περιλαμβάνουσι κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τὸ κανονικὸν ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ. Δύναται πᾶς τις νὰ φαντασθῇ τὸν κυκεῶνα, εἰς ὃν θὰ εἰσῆγον αἱ εὐτυχῶς μὴ προφθάσασαι νὰ ἴδωσι τὸ φῶς ὁδηγίαι πρὸς γραμματικὴν διδασκαλίαν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, αἵτινες θὰ περιεῖχον τὰς πλείστας καὶ σπουδαιότητας τῶν ἐξαιρέσεων τῆς νεοτεύχτου γλώσσης. Φανταζόμεθα δὲ τὴν σύγχυσιν, ἣν θὰ ἐγέννα παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἀλλὰ καὶ τὴν θυμηδίαν παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἢ ἐκδοσὶς συντακτικοῦ τῆς γλώσσης ταύτης.

Παρερχόμεθα τὰς ἀνακριθείας καὶ τὰς ἀντιφάσεις, αἵτινες παρατηροῦνται μεταξὺ τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης, καὶ τὸ στρυφνὸν καὶ δυσνόητον πολλῶν ἐκ τῶν ἀναγραφόμενων κανόνων, διότι θὰ ἐξετείνομεν εἰς μέγα μῆκος τὸν λόγον. Ἄλλωστε νομίζομεν, ὅτι ἀρκούσι τὰ εἰρημένα, ὅπως καταδειχθῆ τὸ ποιὸν τῆς νῦν ἐν χρήσει σχολικῆς γλώσσης.

Ἡ γνώμη τῆς Ἐπιτροπείας εἶναι, ὅτι ἡ τερατώδης αὕτη γραμματικὴ πρέπει νὰ κατῆ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομισθῆ, ὅτι ἡ γραμματικὴ αὕτη ἐνεφανίσθη εἰς τὸ κοινὸν ὡς ἔργον τῶν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἐπὶ τοῦ πρώην καθεστῶτος ἐνθρονισθέντων ἀρχηγῶν τοῦ μαλλιαρισμοῦ. Οὗτοι ἔσχον τὴν πανουργίαν νὰ ἐμφανίσωσιν αὐτὴν κατὰ τρόπον ἐπισημότερον, ὅστις θὰ συνεβάλλετο, ἵνα καὶ τὸ κοινὸν ἀποδεχθῆ αὐτὴν εὐχερέστερον καὶ οἱ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ οἱ Διδάσκαλοι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μὴ τολμήσωσιν νὰ ἀντιτάξωσι κατ' αὐτῆς ἀντίδρασιν σοβαράν.

Τίς δὲ ἄλλος ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ καταλληλότερος, ὅπως ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ κοινὸν ἐμπιστοσύνην ἢ τὸ Κεντρικὸν Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον, ὅπερ ἔδρευον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας συγκεντρωτὶ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν ὅλην ἐποπτείαν καὶ διοίκησιν τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ὅπερ ὑποτίθεται ἀποτελούμενον ἐκ τῶν διακρινομένων ἐν τῷ διδασκαλικῷ κλάδῳ ἐπὶ μορφῶσει καὶ χαρακτῆρι; Καὶ τίς ἄλλος ἠδύνατο νὰ τρομοκρατήσῃ μᾶλλον τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ παραλύσῃ παρ' αὐτοῖς πᾶσαν ἰδέαν ἀντιδράσεως, ἢ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο Συμβούλιον, ὅπερ κατὰ τὸν Νόμον «προτείνει τὸν διορισμὸν ἢ τὴν μετάθεσιν τῶν Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν, τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν Διδασκαλείων καὶ τῶν προσηρητημένων εἰς αὐτὰ σχολείων, τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς δημοτικῆς ἐκ-

παιδεύσεως και αποφασίζει περι τιμωρίας ή απολύσεως αυτών» ;

Ἀληθῶς δὲ ἡ τερατώδης γραμματικῆ, ἥς ἀνωτέρω ὠχρὰν εἰκόνα παρέσχομεν, ἐξεπέμφθη ἀνά τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἑλλάδος οὐχὶ ὡς ἔργον τινὸς τῶν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας μακλιαρῶν, ἀλλ' ὡς προῖόν μελέτης και ἐργασίας τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου. Καὶ πρὸς περιφανεστέραν τούτου πίστωσιν παρατίθεται ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τῆς ἐντύπου Γραμματικῆς ἡ ἐπομένη πράξις τοῦ Συμβουλίου. (1)

Πρᾶξις 311

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1919.

Συνελθὼν τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον ἐνέκρινε σχέδιον ὀδηγιῶν διὰ τὴν γραμματικὴν διδασκαλίαν τῶν τριῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὅπερ κατατεθὲν ἐν χειρογράφῳ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Συμβουλίου ὑποβάλλεται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον πρὸς ἔγκρισιν, ἐκτύπωσιν και διανομὴν εἰς τὰ Σχολεῖα.

Ὁ Πρόεδρος

Δ. ΛΛΜΨΑΣ

Ἡ Ἐπιτροπεία ἐκφράζει τὴν θλίψιν αὐτῆς, διότι ἄνθρωποι ἀνεληθόντες εἰς τὰ ὕψιστα ἀξιώματα τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἱεραρχίας τοσοῦτον ἐπελάθοντο τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἄνθρωποι, οἷς ἡ Πατρίς ἐνεπιστεύθη τὰ ἱερώτατα αὐτῆς, ἀπεδέχθησαν νὰ καταστῶσιν ἐργάται τοιοῦτου ἀνοσιουργήματος κατὰ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ἥτις εἶναι τὸ τιμαλφέστατον δημιούργημα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας. Μείζονα δὲ θλίψιν ἐγείρει ἡ πράξις αὕτη τῷ ἀναλογιζομένῳ, ὅτι τινὲς τῶν ἀποτελούντων τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο Συμβούλιον ἐκήρυττον ἑαυτοὺς ὡς ὑπερμάχους τῶν ὑγιῶν γλωσσικῶν ἀρχῶν κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1917 χρόνους και πράγματι ἐπιστεύοντο τοιοῦτοι.

1. Ἡ αὕτη πράξις προτάσσεται και τῆς Γραμματικῆς τῆς 4ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

ΤΑ ΕΝ ΧΡΗΣΕΙ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐν τῇ γραμματικῇ, ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο ἀνάλυσις, κατοπτρίζεται καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων. Τοιαῦτα μαλλιαρὰ βιβλία εἶχον κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη ἐγκριθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου διὰ τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου· ἐσχάτως δ' ἐνεκρίθη τοιοῦτον βιβλίον καὶ διὰ τὴν Ε' τάξιν. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ παραθέσωμεν βραχείας παρατηρήσεις περὶ ἐκάστου τῶν βιβλίων τούτων καὶ ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν, ὅπως ὁ ἀναγνώστης μορφώσῃ ἰδέαν περὶ τοῦ ποιοῦ αὐτῶν ἀπὸ ἀπόψεως γλώσσης καὶ περιεχομένου.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΕΜΠΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Α. Καρκαβίτσα καὶ Επ. Παπαμιχαήλ «Διγενῆς Ἀκρίτας».

Ἀναγνωστικὸν Ε' Δημοτικοῦ. Ἐκδ. 1. Ἀθήνα, 1920.

Τὸ εἰς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῆς Ε' τάξεως ὠρισμένον ἀναγνωστικὸν τοῦτο βιβλίον εἶναι τὸ χερίστον πάντων τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τόσον ἄθλιον, ὥστε μόνον λαὸς ἀνδραπόδων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῆ αὐτὸ διδασκόμενον εἰς τὰ ἴδια τέκνα. Ἐκτὸς τοῦ μυθιστορήματος ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ περιέχονται ἐν αὐτῷ προσέτι

δέκα ἑννέα σελίδες ποιημάτων δημοῶν τε καὶ μὴ δημοῶν καὶ τινες ἀφηγήσεις ἐκδρομῶν, ὁποῖα πολλάκις δημοσιεύονται ἐν ταῖς ἑφημερίσι πρὸς διασκέδασιν τῆς ἀνάγης τῶν ἀργοσχόλων, λεγόμεναι συνήθως χρονογραφήματα. Ἄπην τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου εἶναι τελείως ἀπροσάρμοστον πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ἐνδεκαετῶν παιδῶν, δι' οὗς προορίζεται, ὥστε δὲν φαίνεται βιβλίον παιδικόν, ἀλλὰ μάλλον ἀνάγνωσμα ἐνηλίκων, λίαν περιωρισμένην ἐχόντων τὴν τε μύρωσιν καὶ τὴν διάνοισιν.

Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ οὐδένα σεβασμὸν δεικνύει πρὸς τὴν χρῆσιν οὔτε τῆς γραφομένης διαλέκτου, οὔτε τῆς ὁμιλουμένης, ἀλλὰ συμφύρει στοιχεῖα παντοειδῆ, ὧν ἄλλα μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν σημερινὴν δημῶδη, τὴν τε κοινὴν καὶ τὴν διαλεκτικὴν, ἄλλα εἰς τὴν σημερινὴν καθαρεύουσιν, ὅτε μὲν αὐθιχρέτως μεταβεβλημένην εἰς ψευδοδημῶδη, ὅτε δὲ ὅλως ἀμετάβλητον, ἄλλα εἶναι δημῶδη μὲν ἀλλ' ἀπὸ αἰῶνων ἠφρανισμένα καὶ μόνον εἰς ὀλιγίστους λογίους γνωστά. Εὐρίσκονται δ' ἐνιαχοῦ καὶ φράσεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Πάντα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦσι πολυμιγῆ κυκλώνα ἄνευ οὐδεμιᾶς λελογισμένης ἀρχῆς οὐδὲ κανόνος οἰουδήποτε.

Τόσον δὲ μέγα εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀπανταχοῦ ἐγκατεσπαρμένων ἀρχαϊκῶν στοιχείων καὶ τοσαύτη ἢ ἐξ αὐτῶν παρχμῶρφοσις τοῦ δημῶδους χαρακτήρου τῆς διαλέκτου, ὥστε αὕτη μόνον ὡς γελοιογραφία τῆς δημῶδους πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ὄχι ὡς δημῶδης.

Ἐν γένει μὲν δηλαδὴ τὸ λεκτικὸν τοῦ βιβλίου φαίνεται χυδαῖζον καὶ πολλάκις παραγκωνίζονται λέξεις καὶ τύποι τῆς καθαρῆς κοινότητος καὶ εὐχρηστότατοι, ἵνα τεθῶσιν ἀντ' αὐτῶν δημῶδεις ὀλιγώτερον συχναὶ ἢ καὶ ἀπηροχαιωμέναι οἶον· *καβαλάρηδες* ἀντὶ *ἐπιπεῖς* (σελ. 9), *σκλάβους* ἀντὶ *αἰχμαλώτους*, *βάγιες* ἀντὶ *ὑπηρέτριαι* (σελ. 9), *πίστη* ἀντὶ *θρησκεία* (σελ. 10), *ξαγορὰ* ἀντὶ *λύτρα* καὶ ἄλλα πάμπολλα. Ἀπανταχοῦ ἔχει ἐξορισθῆ τὸ μόριον ἀλλὰ ἀντικαθιστώμενον διὰ τοῦ *μά*, ὅν καὶ τὸ

ἀλλὰ ἀπαντᾶ ἐν δημῳδαί ἄσματι παρατιθεμένων ἐν σελ. 28· ὥστε ὁ συγγραφεὺς ἐπιδιώκει νὰ εἶναι δημοτικώτερος τῶν δημῳδῶν ἄσμάτων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν σελ. 131 γράφει «ὄχι αὐτός, μὰ ἡ γυναῖκά του», ἐν ᾧ τοιαύτη χρῆσις δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ δημῳδαί. Ἄλλοτε τοῦναντίον ἐνᾧ ὑπάρχουσι δημῳδαί λέξεις, προτιμᾷ ἀντ' αὐτῶν λέξεις τῆς καθαρευούσης, οἷον κήρυκας, σκηνή, παραπέτασμα, πατριά, ἐργαλεῖα, βρέφος, θάλαμοι, αἴθουσα, νομίσματα, περιουσία, ἀγορά, ταινία, λουτρὰ κλπ., ἐνᾧ κατὰ τὴν δημῳδὴ ταῦτα ἠδύναντο νὰ λεχθῶσι: ντελάλης, τσαντήρι, μπερντές, φάρα, σύνεργα, μωρό, ὄντιδες, σάλα, μονέδα, βιός, παζάρι, κορδέλλα ἢ λουρίδα, χαμάμια κλπ. Ἄλλοτε δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους καὶ μάλιστα ἐνίστη καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι. Οὕτω τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται θρησκεία καὶ πίστη (σελ. 10), ἀγγελιοφόρος καὶ μαντατοφόρος (σελ. 7), σκοπιὰ καὶ βίγλα, σκοποὶ καὶ βιγλάτορες (σελ. 6 καὶ 14 — 15), ὄπλα καὶ ἄρματα (σελ. 36), πάγκοι καὶ θρανία (σελ. 22 καὶ 33), πίθηκος καὶ μαῖμου, δάσος καὶ λόγγος, ἀφέντης καὶ κύριος καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά.

Πλὴν τῶν λέξεων δὲ ἀπαντῶσι πλειστάκις καὶ φράσεις καὶ συντάξεις ἴδιαι μόνον τῆς καθαρευούσης, ἀλλότριαι δὲ τῆς δημῳδους, οἷον παλαίστρα τῶν δύο λαῶν, φύλακες γρηγορεῖτε (σ. 6), θρησκευτικὰ βιβλία, πρὸ πάντων (σ. 29), ἐκεῖ ἀγάλματα θεῶν καὶ ἡρώων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς (σ. 60), σῶμα στρατοῦ (σ. 79), νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος σ. 87), ἀποβατικὸς στρατὸς (σ. 87), μετὰ χαρᾶς (σ. 122) καὶ ἄλλα πολλά. Αὐτὸς ὁ μυριάκις ἀπαντῶν ἄκλιτος μετοχικὸς τύπος, οἷον κάνοντας, βλέποντας, κοιτάζοντας κτλ., δὲν εἶναι γνήσιος δημοτικὸς ἀλλὰ ψευδοδημοτικὸς, διότι ἐν τῇ πραγματικῇ δημῳδαί ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶναι ἀσυγκρίτως σπανιωτέρα, ἐνιαχοῦ δὲ ὅλως ἄγνωστος. Ἡ πλαστὴ ὁμῶς ψευδοδημῳδῆς ἐπεξέτεινε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ

κόρον, διότι ζητεῖ νὰ ἀποφύγη τὴν μετοχὴν τῆς καθαρουσύης, ἣν ἀναγκάζεται νὰ μεταφράζη.

Ὅμοίως ἀκατάστατος καὶ ἀνκκόλουθος εἶναι καὶ ἡ φθογγολογία τοῦ βιβλίου, διότι ὁ συγγραφεὺς συνήθως μὲν προκρίνει τὴν χρῆσιν τῆς χυδαιοτάτης διαλέκτου, μὴ ἀποστέργων μάλιστα καὶ τὰ τῶν τοπικῶν ἰδιωμάτων, ὡς ὡν φλουριά (σ. 26), βίτσιμα (σ. 183), γαῖμα (σ. 185). Δὲν διστάζει δὲ νὰ ἀφομοιοῖ πρὸς τὴν φθογγολογίαν τῆς δημώδους καὶ λέξεις τῆς καθαρουσύης, ὡς ὡν σαντάλια (σ. 9), ἀπαράλλαχτους (σ. 16), φριχτούς (σ. 42), διδαχτῆ (σ. 77), λιποτάχτες (σ. 85.) κτλ. Ἄλλοτε ὅμως πλειστάκις στέργει τὴν ἀρχαϊκὴν φθογγολογίαν τῆς καθαρουσύης, ὡς ὡν κομψό (16), συγγράμματα (σ. 21), μανδύα (σ. 24), ὑπόσχεται (σ. 10), εὐγνωμονῶ (σ. 36), ῥυθμικά (σ. 34), δίδακτρα (σ. 36), ὄχθες, συνδρομὴ (σ. 96), ἐκστρατεία (σ. 82), ναύστιαυθμου (σ. 95), ῥάμφος (σ. 122), λεπτὴ ὄσφρηση (σ. 115), ὄπτασία (σ. 146), κτλ. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνίοτε παραδαίνει τὴν φθογγολογίαν τῆς δημώδους καὶ ἐπὶ λέξεων ἀνηκουσῶν εἰς τὴν δημώδη, ὡς ὡν κτήμα ὄχι χτήμα (σ. 12 καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις), θηρίο (σ. 38) ὄχι θεριό.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν φθόγγων εὐρίσκονται προσέτι εἰς μέγα πλῆθος καὶ τύποι τῆς καθαρουσύης ὅλως ἀμετάβλητοι, ὡς ὡν πάτερ (σ. 25), μέγας (σ. 20), μέγα (σ. 38), δάσος (σ. 38), κράνος (σ. 45), τοῦ δάσους (σ. 51), τοῦ κράτους (σ. 82), κράνη (σ. 40 καὶ 45), τῆς Δυκανδοῦ (σ. 41 καὶ ἀλλαχοῦ), τῶν εὐγενῶν (σ. 48), τὸ μέλλον (σ. 56), Δέων (σ. 64), διασκεδάσεως (σ. 66), βασιλεύουσα (σ. 79), πρωτεύουσα (σ. 5), τοὺς συγγενεῖς (σ. 82), ἀγαπητοί μου γονεῖς (σ. 84), τὰ καθήκοντα, τὸ καθήκον (σ. 89 καὶ 131), ὑγρὸ πῦρ (σ. 94), τὰ πάντα (σ. 94), τῆς Ταρσοῦ (σ. 96), τῆς Θεοτόκου (σ. 99) καὶ ἄλλα πολλά. Ἀντιθέτως ὅμως λέγεται: τὸ μεγάλο Κωσταντῖνο (σ. 62), τῆς Βαβυλῶνας (σ. 94), τῆς Σαπρῶς (σ. 94).

Ὁ Διγενὴς λέγεται ἀρχαϊκῶς *Βασίλειος* καὶ κατὰ τὴν κλητικὴν *Βασίλειε* καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ *Ἰωάννης*, ἐνῶ ἄλλα πρόσωπα φέρουσιν ὀνομασίας δημῶδεις, οἷον *Στρατῆς*, *Κωσταντῆς*· οἱ δὲ Ἄραβες λέγονται ἰδιοτρόπως Ἄραβῖτες (σ. 19). Ἐν σελ. 42 μία μόνη φράσις περιέχει τὸν αὐτὸν ἀντωνυμικὸν τύπον εἰς δύο σχηματισμούς: τὰ φοβερά τους κατορθώματα καὶ τοὺς φοιχτοὺς ἔρκους των.

Δικαιολογία τις τῆς ἀλλοπροσάλλου ταύτης ἀνακολουθείας βεβαίως δὲν δύναται νὰ εὑρεθῆ, ἐξηγήσεις ὅμως αὐτῆς ἐπιτρέπονται μόνον δύο, δηλαδή ἢ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὡς ἀρχὴν τὸ μὴ ἀκολουθεῖν μηδένα κανόνα, ἢ ὅτι τὰ ἀρχαϊκὰ στοιχεῖα διέφυγον αὐτὸν κατὰ παραδρομὴν καὶ ἐξ ἀμελείας. Ἐὰν ὅμως συμβαίη τὸ δεύτερον, τότε ἀποδεικνύεται ψευδέστατος ὁ συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενος δι´σχυρισμὸς, ὅτι δήθεν ἡ καθαρῆς δὲν εἶναι «ζωντανή».

Παρατρέχοντες δὲ τὰ κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ βιβλίου, ἧτις ὡσαύτως οὐδεμίαν λογικὴν ἀκολουθίαν ἔχει, παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ἐνιαχοῦ παρατίθενται ῥήσεις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, οἷον ἐν σελ. 25, 28, 51, 64, 85, 86, 94, 104. Τοῦτο δὲ εἶναι τὰ μάλιστα ἀξιοσημείωτον, ἐπειδὴ οἱ τέως διοικοῦντες τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐστηρότατα κατεδίκασαν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις. Ἡ παράθεσις ὅμως ῥήσεων τῆς αὐτῆς ταύτης γλώσσης ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ τούτῳ βιβλίῳ, ὅπερ καὶ ἐνεκρίθη ὑπ' αὐτῶν, ἀποδεικνύει, ὅτι οὗτοι δὲν πιστεύουσι πράγματι τὰς ὑπ' αὐτῶν κηρυττομένας θεωρίας, οὐδ' ὀμιλοῦσιν εἰλικρινῶς.

Πολὺ χειρότερον τῆς γλώσσης εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, εἴτε ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ἤθελε κριθῆ, εἴτε ἀπὸ λογοτεχνικῆς. Ἐν πρώτοις οἱ συγγραφεῖς τοῦ Ἀκρίτα οὐδεμίαν γνώσιν ἔχουσι τῶν ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης διδασκομένων περὶ ἐκλογῆς καὶ

διατυπώσεως τῶν εἰς τοὺς παῖδας προσφερομένων μύθων, οὐδὲ λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν παντάπασι τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν οὐδὲ τὰς γνώσεις τῶν παιδῶν, ἀλλὰ συνέταξαν τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ὡσεὶ προώριζον αὐτὸ ὡς ἀνάγνωσμα ἐνηλίκων φιλιστόρων, καὶ μάλιστα φιλιστόρων περιεργαζομένων τὰ μικρά, βαρυνομένων δὲ τὰ σπουδαία. Διὰ ταῦτα παρέλαβον ἐκ προχείρων τινῶν βιβλίων καὶ βιβλιοφίλων μέγιστον πλῆθος ἀρχαιολογικῶν εἰδήσεων περὶ διοικήσεως, στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, γεωγραφίας, θρησκευτικῶν καὶ λαϊκῶν παραδόσεων, ἠθῶν, ἐθίμων, ὄπλων, ἐνδυμασιῶν, καλλιτεχνημάτων καὶ ἄλλων πραγμάτων τῶν τε Βυζαντινῶν καὶ τῶν ἰσότημον σχεδὸν θέσιν πρὸς αὐτοὺς κατεχόντων Ἀράβων, ἐνίοτε δὲ καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ πάντα ταῦτα εἶναι ἄγνωστα εἰς τοὺς παῖδας καὶ συνήθως δὲν ἐξηγοῦνται ἐν τῷ βιβλίῳ, ἢ δὲ ἐξηγήσεις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ ἂν οὗτος δὲν ἤθελεν ἀγνοεῖ πολλά, θὰ ἦτο ὄλως ἀδύνατος δι' ἔλλειψιν χρόνου, ἐννοεῖται, ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ καταλείπωνται ἀνεξήγητα, οἱ δὲ μαθηταὶ θὰ ἀναγινώσκωσι μὴδὲν ἐννοοῦντες. Ἐκτὸς ὁμοίως τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων εἰδήσεων, αἰτινες καὶ ἐσφαλμένοι εἶναι ἐνίοτε, ὑπάρχουσι καὶ τινες ἄλλαι, αἰτινες οὐδὲ νὰ ἐξηγηθῶσιν εἶναι δυνατόν, ὡς πολὺ υπερβαίνουσαι τὰ ἕρια τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν, οἷον τὰ ἐν σελ. 21 καὶ 25 λεγόμενα, ὅτι ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Καισαρείας ἐδιδάσκοντο ἱστορία, γεωγραφία, θρησκευτικά, ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, γραμματικὴ, φιλοσοφία, ποίηση, ὀητορικὴ.

Ὡς λογοτεχνικὸν δ' ἔργον ἐξεταζόμενος ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας ἀποδεικνύεται εἰς ἄκρον κακότεχνον κατὰ τε τὴν ἔκθεσιν τῆς ὑποθέσεως καὶ τὴν ἠθοποιῶν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ περιεχομένου. Ἡ ὑπόθεσις δηλαδὴ ἐκτίθεται χρονογραφικῶς, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Διγενοῦς καὶ λήγουσα εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐξιστορεῖται δὲ μετὰ τοσοῦτον νηπιώδους ἀπλότητος, ὥστε τὸ ἔργον ἀμιλλᾶται πρὸς τινα τῶν ἄλλοτε ἐν Βενετίᾳ ἐκτυπομένων λαϊκῶν

ἀναγνώσματων, οἷα : ὁ Χρονογράφος καὶ ἡ Φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κατώτερον ὄν τοῦ Μπερτόλδου. Ἡ συνάφεια τῶν μερῶν τοῦ βιβλίου πρὸς ἄλληλα εἶναι λίαν χαλαρά, διότι ὁ συγγραφεὺς μὴ ἔχων τὴν ἰκανότητα νὰ ἀναπτύξῃ ἐσωτερικῶς τὴν ἔκτασιν τοῦ παραδεδομένου δημῶδους μύθου τοῦ Διγενεοῦς, ἀναγκάζεται ὅτε μὲν νὰ ὑπερπηδῆσῃ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ὡς ἐν σελ. 38, διότι δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ τι περὶ τοῦ χρόνου τούτου, συνηθέστερον δὲ νὰ καταφύγῃ εἰς πρόσθετα παραγεμίσματα, παρεμβάλλων ἀφθόνως καὶ μετ' ἀπειροκάλου λεπτολογίας περιγραφὰς αὐλικῶν τελετῶν, θεατρικῶν παραστάσεων, στρατιωτικῶν παρατάξεων, ἐκστρατειῶν, στολῶν, περιέργων τεχνουργημάτων καὶ τῶν τοιούτων, ὥστε αὐτὸς ὁ Διγενῆς καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ καταντῶσιν ἐπουσιῶδες μέρος τοῦ ὅλου ἔργου. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὑπόθεσις παραμένει πάντοτε λίαν ἰσχνή, καίπερ ἐξογκουμένη διὰ τῶν παραγεμισμάτων.

Τὰ δὲ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος δὲν ἔχουσι σαφῶς διαγεγραμμένον ἴδιον χαρακτήρη, ὥστε οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν νὰ φαίνωνται συνεπεῖς ἢ σύμφωνοι πρὸς τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, ἀλλὰ λέγουσι μὲν καὶ πράττουσιν ὅ,τι θέλει ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχουσι συνάφειαν καὶ ἀκολουθίαν· τοῦναντίον δ' ἐνίοτε φαίνονται ἀσυνάρτητοι καὶ ἀσυμβίβαστοι. Οὕτω ὁ Διγενῆς εὐθὺς μὲν μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ, ἐνῶ «ὁ πειρασμὸς» ἐν μορφῇ «ἀρκουδας» ἠθέλησε νὰ πειράξῃ τὴν λεχώ, «σήκωσε τὸ γρόθο του τῆς ἔδωκε μιὰ καὶ τῆς ἀνοιξε τὸ κεφάλι» ἐπὶ τούτῳ δὲ ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουσι καὶ προεικάζουσιν ὅτι θὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Ἀγαρηνοὺς, ἀλλὰ καὶ «τρέμουν, τρίζουν τὰ βουνά». Κατόπιν δὲ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ θηρευτικὴν ἐκδρομὴν φονεύει δύο μεγάλας ἄρκτους, σχίζων μάλιστα τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν ἐκ τοῦ στόματός εἰς δύο μέρη, ἀποκεφαλίζει διὰ μόνῃς τῆς χειρὸς «ἓνα ζαρκάδι» καὶ φονεύει πλεῖστα ἄλλα φοβερὰ

θηρία, ὥστε «οὔτε ὁ Σαμψῶνας δὲν ἔκαμε τέτοιο κατόρθωμα» (σ. 53). Ἄλλ' ὅμως ὁ ὑπεράνθρωπος οὗτος γίγας κατὰ τὴν βίπτισιν παραδίδεται εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου ἐπιλέγοντος: «νὰ τὸ φυλάγῃς ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ γκρεμὸ καὶ ἀπὸ κάθε κακό» (σ. 17), ἔπειτα δ' ἐκτελεῖ εὐπειθῶς τὰς διαταγὰς τῶν καλογήρων διδασκάλων αὐτοῦ, ἔχει χρεῖαν συνοδοῦ, ἵνα ἐπιστρέφῃ ἐκ τοῦ σχολείου (σελ. 36), ἐρωτεύεται καὶ παρῳδεῖ ἐρωτικὸν ἄσμα ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ (σ. 42 καὶ 47), φορεῖ ἕνα λιγὸ πουνάμισο, τόσο ψιλό, πὸν μποροῦσε νὰ χωρέσῃ μέσα σὲ καρῦδι». (σ. 55), διστάζει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον πρὶν ἐνηλικιωθῆ τελείως (σ. 69), καὶ ἐν τῇ πολέμῳ ζῆ τρυφηλότατα ἐν πολυτελεστάτῃ σκηνῇ (σ. 132). Ἐν σ. 168—169 ἀποποιεῖται τὰς δωρεὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀρκούμενος νὰ ἔχῃ μόνον «τὴν ὠμορφη γυναικὶά του, τὸ ἄξιο ἄλογο καὶ τὰ τιμημένα ἄρματά του». Ἄλλ' εὐθὺς κατωτέρω παρίσταται κατασκευάζων ἀνάκτορα μυθώδους πολυτελείας καὶ δέχεται δῶρα πανταχόθεν (σ. 174). Τοσοῦτον ἀντίθετοι ἰδιότητες δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὡς συνυπάρχουσαι ἐν τῇ αὐτῇ προσώπῳ, ὥστε φαίνονται ὡς πρόσθετα στολίσματα ἀψύχου ἀνδρειαίλου.

Τὰ δὲ λοιπὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος εἶναι σχεδὸν ὅλως ἀχαρακτήριστα, ὅπως τὰ παραπληρωματικὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων, οἷον δοροφόροι τινὲς καὶ ὑπηρέται καὶ οἱ τοιοῦτοι. Τὸ ἔργον αὐτῶν περιορίζεται μόνον εἰς τοῦτο, ὅτι θαυμάζουσι πάντοτε τὸν Διγενῆν καὶ παρέχουσιν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν ἐπιδείξεως τῶν προτερημάτων αὐτοῦ. Πράττουσι δὲ τοῦτο συντομώτατα καὶ ἀπλοῦστα κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐν τοῖς θεάτρῳ «ἐπιθεωρήσεων», οἷον: «σοῦ φέρνω, πάτερ, τὸ μοναχογιό μου» (σ. 25), «ἀπὸ ὅσα ἔμαθες, ξέρεις νὰ πῆς τίποτα ἀπ' ἔξω ;» (σ. 28), «τέλος μίλησε μὲ τὸν Κωσταντῆ ὁ Ἀμιρᾶς κι' ἀποφάσισαν νὰ πάρουν τὸ Διγενῆ στὸ κυνήγι» (σ. 44) «ἐσὺ δὲν κυνηγᾶς, Βασίλειε ;» καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐνίοτε μάλιστα αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν καθί-

στανται περιτταί, διότι ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον τοῦτο αὐτὸς ὁ Διγενής, οἷον «καιρὸς νὰ κυτάξωμε καὶ τὶς δουλειές μας».

Ἔχει δὲ καὶ ἄλλως τὸ μυθιστόρημα τοῦτο πολλήν ὁμοιότητα πρὸς τὰς λεγομένας ἐπιθεωρήσεις, διότι ὄχι μόνον ἡ συνοχὴ τῶν μερῶν αὐτοῦ εἶναι εἰς ἄκρον χαλαρὰ ὥστε δύνανται νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἢ νὰ προστεθῶσι πολλὰ ἄνευ διακοπῆς τῆς συνεχείας τῆς ἀφηγήσεως, ἀλλὰ καὶ συχνάκις παρεμβάλλονται ἄσματα, ὅπως ἐν ταῖς ἐπιθεωρήσεσιν. Τὰ παρεμβαλλόμενα δὲ ἄσματα ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει πάντοτε ὡς καλὰ, διότι οὐδέποτε φαίνεται ἐξετάσας, ἂν ἀρμόζουσιν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, οὐδὲ γινώσκων ὅτι τὰ δημώδη ἄσματα, φερόμενα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, εὐκόλως παραφθείρονται καὶ πολλάκις καταντῶσιν ἀδιανόητα ἢ ἀνόητα. Διὰ τοῦτο παριστᾷ στρατιώτας ἀπερχομένους εἰς πόλεμον καὶ ἄδοντας ἄσμα πένθιμον ὅλως ἀνάρμοστον πρὸς τὴν περίστασιν (σ. 80). Ἄλλοτε παραθέτει περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενοῦς ἄσμα ἀντιφάσκον πρὸς τὴν περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀφήγησιν τοῦ συγγραφέως (σελ. 138). Ἄλλοτε δὲ παραλαμβάνει ἀνυπόπτως καὶ στίχους παρεφθαρμένους καὶ αὐτόχρημα μωροῦς, ὁποῖος εἶναι εἰς τοῦ πενθίμου ἄσματος τῶν στρατιωτῶν, ἀναφέρων «πηγάδι» ἔχον πλάτος ἑκατὸν ὀργυιάς, ὡς εἰ ἦτο χαράδρα, καὶ ἕτερος ἐν σελ. 50, καθ' ὃν «τὸ στοιχειωμένο λάφι».

Ἔχει σταυρὸν στὰ κέρατα κι' ἀστέρι στὸ κεφάλι
κι' ἀνάμεσα στὰ δίπλατα ἔχει τὴν Παναγία !!

Ἄλλο ἀνόητον ἄσμα σελ. 150 ἐν ἀρχῇ.

Βάγια, βάγια ποῦ βαγεύεις
τὶ καλὸ μᾶς μαγειρεύεις ;
Ἄν νηστέψω μιὰν ἡμέρα,
χάνεις γιὰ καὶ θυγατέρα
Ἄν νηστέψω μιὰ βδομάδα,
χάνεις τόσην ἐξυπνάδα,
κι' ἂν νηστέψω καὶ δυὸ καὶ τρεῖς
θὰ μὲ βοῆς δὲ θὰ μὲ βοῆς

Κατὰ δὲ τὸ περιεχόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο φαίνεται ὅπως ἀντίθετον πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς Γ' τάξεως, τουτέστι τὰ «Ψηλά Βουνά», διότι ἐκεῖνο μὲν δὲν ἀναφέρει τὴν θρησκείαν εἰμὴ ἐλάχιστα καὶ ἐν παρόδῳ ὡς κτῆμα δεισιδαιμόνων γερόντων καὶ καλογήρων, ἀγνοεῖ τὴν πατρίδα, σχεδὸν δὲ καὶ τὴν οἰκογένειαν· τοῦτο δὲ ἔχει πλησμονὴν θρησκευτικῶν πραγμάτων, δὲν ἀγνοεῖ τὴν πατρίδα καὶ ἐνίοτε κατὰ σπανίας τινὰς περιστάσεις ἀναφέρει καὶ πρόσωπα ἔχοντα συναίσθησιν καθήκοντος καὶ οἰκογενειακῆς στοργῆς, ὡς (σ. 89, 100, 106, 156—157, 167 κ. ἐ.) Ἐνίοτε προσηύχεται ἐκδηλοῦται καὶ θαυμασμός τις πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν (σ. 25, 94 καὶ ἀλλαχοῦ). Πάντα ταῦτα ὅμως εἶναι ἀπλή ἐπίφασις ἢ μᾶλλον φενάκη πρὸς παραπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης, συνταραχθείσης κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Ψηλῶν Βουνῶν».

Πράγματι δὲ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ἀγεῖ δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ αὐτὸ τέλος, ὡς ἐκεῖνο, τουτέστι τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ παντὸς ἐθνικοῦ ἰδεώδους καὶ ἐπομένως τὸν μπολσεβικισμόν. Ἡ μὲν θρησκεία δηλαδὴ οὐδαμοῦ ἐμφανίζεται, ὡς πίστις πρὸς τὰ δόγματα αὐτῆς οὐδὲ ὡς ἐνδόμοχον συναίσθημα κινεῖν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ πάντοτε ἀναφέρεται ὡς καθιερωμένη συνήθεια ἢ ἐθιμοτυπία, ἐξ ἧς οἱ ἄνθρωποι ἀσυνειδήτως παρακινεῖνται εἰς ἐκτέλεσιν τυπικῶν τινῶν ἐξωτερικῶν πράξεων, ὡς συχνῶν σταυροκοπημάτων, ἐπισκέψεως ἐκκλησιῶν, ἀφιερωμάτων κ.τ.ε. (ἴδε πρὸ πάντων σ. 22), παρακολουθεῖται δὲ πάντοτε ὑπὸ δεισιδαιμονίας χυδαισιότητος. Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι δύο Χριστιανοὶ καὶ εἰς Μωαμεθανός, συμμαθηταὶ τοῦ Διγενοῦς, ἀπεπειράθησαν ν' ἄρπάσωσι τὸ εἰς αὐτὸν ἀνήκον πολύτιμον χειρόγραφον τῆς Ἁγίας Γραφῆς «ὄχι πῶς ζηλεύαν τὸ γράψιμο καὶ τὶς εἰκόνες του, ὅσο τὸ χρυσάφι καὶ τὰ μαργαριτάρια ποῦ εἶχε στὸ ξώφυλλό του». Καὶ δέρονται μὲν πάντες γενναίως ὑπὸ τοῦ Διγενοῦς καὶ οἱ διδάσκαλοι θαυμάζουσι τὸ κατόρθωμά του, ἀλλ' ἡ ἀρπαγὴ καὶ ἡ βεβήλωσις τοῦ ἱεροῦ βιβλίου οὐδαμῶς ἀποδοκιμάζονται (σ. 39—40).

“Οθεν ἂν ἤθελον δαίρει αὐτοὶ τὸν Διγενῆν, θὰ ἦσαν ἐπίσης ἀξιοθαύμαστοι.

Τὰ κινουῦντα εἰς πράξεις τοὺς ἥρωας τοῦ μυθιστορήματος ἐλατήρια δὲν εἶναι οὔτε τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα οὔτε ἡ φιλοπατρία, οὔτε ἄλλη τις ἀρετή, ἀλλ’ αἰσθήματα καὶ πάθη ταπεινά. Ἡ φιλοδοξία τοῦ Διγενοῦς χαρακτηρίζεται ὡς «λόξα» ἤτοι φρενοπάθεια (σ. 44). “Οτε δ’ οὗτος ἐκδηλοῖ τὴν φιλοκίνδυνον διάθεσιν αὐτοῦ, ὁ παριστάμενος γελωτοποιὸς ἀναφωνεῖ «Ποποποπό... πιάστε τον καὶ θὰ μᾶς φάη ὄλους» (σ. 43), ἐπιφώνημα ἀρμόζον εἰς Τοῦρκον «μπεχλιδάνην», ὅχι εἰς ἰδεώδη ἥρωα ἔθνους εὐγενοῦς. Περὶ τῶν ἀκριτῶν τοῦ Διογενοῦς λέγεται πρὸς ἔπαινον ὅτι «ἔμοιαζαν λυκόπουλα». “Οτε δὲ ὁ Διγενῆς ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν, «πρῶτα τοὺς ρώτησε, ἂν παίρνονν ταχτικά τὸ μισθό τους, ἂν τρέφονται καλὰ καὶ ἂν ντύνωνται καλύτερα» (σελ. 130).

Ὁ πενθερὸς τοῦ Διγενοῦς Δούκας καταλείπει ἀφροῦρητα τὰ μεθόρια, «γιατὶ ἦταν φιλοχρήματος καὶ ἡ στρατιωτικὴ δύναμη τῆς ἐπαρχίας του βρισκόταν μόνον στὰ χωριά». Ἐπιφέρονται δὲ κατοπιν καὶ τὰ ἐξῆς: «Τὰ χωράφια ποῦ τοῦ ἔδινε ὁ βασιλιάς γιὰ νὰ μοιράζη στοὺς στρατιῶτες, τὰ καλλιεργοῦτε μὲ τοὺς δούλους του καὶ ἔπαιρνε αὐτὸς τὰ εἰσοδήματα. Ἔκοβε καὶ τὸ μισθὸ πολλῶν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς του. Φυσικὰ λοιπὸν οἱ στρατιῶτες κι οἱ ἀξιωματικοὶ κοίταζαν νὰ κάνουν ἄλλες δουλειές γιὰ νὰ ζήσουν, καὶ οὔτε ἄλογα τοῦ πολέμου ἔτρεφαν οὔτε ἄρματα εἶχαν οὔτε στολή. Καὶ ἅμα ἐρχόταν ἡ ὥρα τῆς στρατολογίας, δωροδοκοῦσαν τὸ στρατηγὸ καὶ κάθονταν στὰ σπίτια τους. Μὰ κι ἀπὸ κείνους τοὺς λίγους, ποῦ φύλαγαν τὰ κάστρα καὶ τίς κλεισοῦρες, τοὺς ἔκλεβε τὸ φαγὶ καὶ τὸ μισθὸ τους. Οἱ ἀκριτες κλείνονταν νωρὶς στὰ φυλακεῖα τους καὶ οἱ κλεισοῦραρχες στοὺς σταθμούς. Ἐπαιζαν στὸ τάβλι ὅ,τι εἶχαν καὶ τὴ νύχτα ἐγδυναν τοὺς χωρικοὺς ἢ τοὺς ὁδοιπόρους γιὰ νὰ παίξουν τὴν ἄλλη μέρα. Καὶ τοὺς κατασκόπους ἀκόμη ποῦ ἦταν ὑπο-

χρεωμένος νὰ ἔχη στὰ ἑμιράτα, κι' ἐκείνους τοὺς εἶχε καταργήσει γιὰ νὰ παίρνη τὸ μισθό τους, ἢ τοὺς ἔδινε τόσο λίγα ποῦ ἔπαψαν κι ἐκεῖνοι νὰ τὸν λογαριάζουν. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο, γιὰτὶ ἢ ἐπαρχία δὲ φυλαγόταν καθόλου» (σ. 152). Ἄλλ' ὅμως τὸν οὕτω κτηθέντα πλοῦτον τοῦ Δούκα καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ μεγάλην προίκα τῆς γυναικὸς τοῦ Διγενοῦς ἐξυμνεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου (σ. 127—128).

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καταστρέφει τοὺς ἐν Κρήτῃ Ἄραβας, διότι ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὅτι ἄλλως «δὲν θὰ γυρίσῃ πίσω» (σ. 69). Ὁ Ἄραψ πατὴρ τοῦ Διγενοῦς βαπτίζεται χριστιανὸς ἀκουσίως ἔνεκα ἔρωτος, μετ' αὐτοῦ δὲ βαπτίζονται ἀνεξετάστως ἢ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἅπανα ἢ πατριά (σ. 11—12, 15, 26). Καίπερ ὅμως βαπτισθέντες, διατηροῦσι φιλοστόργως τὰ ἀραβικὰ ἀξιώματα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ προτέρου βίου, μεριμνῶσι περὶ ἐκπαιδεύσεως παιδῶν Ἀράβων «σιτὴ γλῶσσά τους καὶ σιτὴ θρησκεία τους» καὶ δωροῦνται εἰς αὐτοὺς κοράνια (29 καὶ 26). Περὶ τῶν Ἀράβων τούτων παιδῶν ἀναφέρεται ὅτι «κλέβουν τὰλλα παιδιά», ὃ δὲ κηδεμῶν αὐτῶν πατὴρ τοῦ Διγενοῦς παραδέχεται τοῦτο ὡς φυσικόν, διότι τοιοῦτοι εἶναι οἱ Ἄραβες (σ. 33). Οἱ αὐτοὶ Ἄραβες λέγουσιν ὅτι ἐνγλικιωθέντες θὰ γίνωσιν ἡγεμόνες Μωαμεθανοὶ καὶ ἀπειλοῦσι τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ὃ δὲ διδάσκαλος ἀκούσας ταῦτα λέγει «μεγαλώσετε πρῶτα κι ἔπειτα γενῆτε ὅ,τι θέλει ὁ Θεός. Τώρα νὰ κοιτάξετε τὰ μαθήματά σας καὶ νὰ εἴσθε ἀγαπημένοι». (σ. 32). Ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἐπιπλήττει μαθητὴν, διότι κατήγγειλεν Ἄραβα συμμαθητὴν ὡς ὑποκρινόμενον δολίως ὅτι ἦτο χριστιανὸς (σελ. 23—24). Ὁ Διγενὴς μανθάνει ὅτι δυὸ παλαιοὶ συμμαθηταὶ αὐτοῦ ἠυτομόλησαν πρὸς τοὺς Σαρακηνούς, διότι ἐδαρύνθησαν τὴν πειθαρχίαν, ὃ εἰς δὲ καὶ ἐπώλησε τὸν ἔπνον αὐτοῦ «γιὰ νὰ παίξῃ στὸ τάβλι», ἄλλος δὲ συμμαθητῆς κλέπτων ἄλλοτε τὸν ἄρτον ἄλλων εὐνοεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος

καὶ ἔγινε πρωθυπουργός, οὐδείς δὲ σκανδαλίζεται διὰ πάντα ταῦτα (σ. 67—68). Τοῦναντίον ὁ Διγενής δὲν διστάζει νὰ καλέσῃ τοὺς φαυλοβίους τούτους καὶ ληστὰς ὡς βοηθοὺς καὶ ὑπόσχεται νὰ τοὺς δώσῃ βαθμοὺς καὶ τιμές (σ. 156). Ὁ πατὴρ τοῦ Διγενοῦς βλέπων αὐτὸν μαχόμενον πρὸς δύο φοβεράς ἄρκτους, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ὡς θεατῆς, μὴ σπεύδων εἰς βοήθειαν (σ. 48).

Τοιουτοτρόπως ἡ θρησκεία φαίνεται ὅπως τυπικῆ ἄνευ οὐδενὸς ἐσωτερικοῦ βάθους, οἱ δὲ συχνότατα σταυροκοπούμενοι ἥρωες τοῦ μυθιστορήματος οὐδαμῶς αἰσθάνονται ἀποστροφὴν πρὸς τὸ κακὸν καὶ εἶναι πλήρεις δεισιδαιμονιῶν ἐλληνικῶν τε καὶ ἀραβικῶν· τὰ δὲ ἦθη τοῦ περιβάλλοντος αὐτοὺς κόσμου εἶναι ταπεινὰ καὶ πλήρη βαρβαρικῆς χυδαιότητος. Αὐτὸς ὁ Διγενής φορεῖ ὡς φυλαχτὸ κατὰ τῆς βασκανίας τεμάχιον τοῦ ἐν Μέκκᾳ Κρεμαστοῦ λιθαρίου, ἀποκοπὴν ὑπὸ τοῦ Μωαμεθανοῦ πάππου αὐτοῦ (σ. 15). Πάντες φαίνονται ἔχοντες ἐμπαθεὶ λατρείαν πρὸς τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους καὶ πᾶσαν ἄλλην πολυτέλειαν. Καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ διδάσκαλος τοῦ Διγενοῦς, καίπερ μοναχός, λαμβάνει παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ »σακκούλαν» πλήρη χρυσῶν νομισμάτων, ἐνῶ ἐκεῖνος λέγει πρὸς αὐτόν· «τὰ διδακτρά σου, δάσκαλε, μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπη μου. Καὶ νὰ εἶσαι βέβαιος πῶς δὲν θὰ εἶναι τὰ τελευταῖα» (σ. 37). Ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Διγενοῦς εἶναι νάνος γελωτοποιὸς ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ σχολείῳ (σ. 34). Πλὴν δὲ τοῦ ὄχι σπανίως μωρολογοῦντος γελωτοποιοῦ τούτου, παρελαύνουσι καὶ ἄλλοι ῥύποι τῶν μεσαιωνικῶν καὶ τῶν Τουρκικῶν χρόνων, ὅσον τύφλωσις τροπαιοῦχου στρατηγοῦ κατὰ διαταγὴν μωροῦ αὐτοκράτορος (σ. 65), ἄδικος καθαίρεσις ἄλλου ἐνδόξου στρατηγοῦ ὑποσκελισθέντος ὑπὸ κλέπτου πολιτικοῦ (σ. 87), δούλοι καὶ δουλοπάροικοι, ὁ ἐν τῇ σχολείῳ «φάλαγγας» (σ. 33) καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ πολυγαμία τῶν Ἀράβων (σ. 18). Οὐδείς δὲ σκανδαλίζεται ἐπὶ τούτοις. Σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως παρέχει καὶ ὁ ἔρωσ, καίτοι οὗτος, ἐξαίρουμένω

μόνον παθολογικῶν περιπτώσεων, εἶναι εἰσέτι ἄγνωστος εἰς τοὺς ἑνδεκαετείς παιδας, δι' οὓς προορίζεται τὸ βιβλίον. Οὕτως ἐρωτεύεται ὄχι μόνον ὁ Διγενῆς καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἄλλα πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ γέρον στρατηγὸς Κουρκούας ἐκφράζει πόθους ἐρωτικούς (σ. 76—77). Τὴν Ἀγίαν Γραφήν ἀναγινώσκει ὁ λήσταρχος Φιλοπαπποῦς, ἐνῶ εὐθὺς κατόπιν παραγγέλλει τὴν ἐκτέλεσιν ληστείας, ἄλλοι δὲ λησται πρόην συμμαθηταὶ τοῦ Διγενοῦς δειπνοῦσι μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ σταυροκοποῦμενοι, ἔπειτα δὲ συσκέπτονται περὶ ληστρικῶν ἐπιχειρήσεων (σ. 134—137).

Παρὰ πάντα λοιπὸν τὰ ἄφθονα σταυροκοπήματα καὶ τὴν λοιπὴν θρησκευτικὴν σκηνοθεσίαν τὸ βιβλίον τοῦτο ὄχι μόνον θρησκευτικὸν συναίσθημα νὰ ἀναπτύξῃ παρὰ τοῖς μαθηταῖς δὲν εἶναι κατάλληλον, ἀλλ' οὐδὲ ἠθικὰ πρότυπα παρέχει ἀξιομίμητα οὐδ' ἀξιοζήλωτα. Αὐτὸς ὁ Διγενῆς παρίσταται τοσοῦτον ὑπέρτερος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τοσοῦτον τεράστια καὶ παράδοξα διαπράττει, ὥστε μόνον ἐκπληξιν δύναται νὰ προκαλέσῃ, ὄχι δὲ νὰ ἐμπνεύσῃ ζῆλον καὶ φιλοτιμίαν πρὸς μίμησιν. Ἰδίως δ' ἐστερημένους πάσης παιδαγωγικῆς ἀξίας εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Διγενοῦς, διότι οὗτος παρίσταται ἀποθνήσκων ἄνευ εὐλόγου τινὸς αἰτίας κατὰ τρόπον ἕλως ὑπερφυσικὸν καὶ φαντασιώδη, ὥστε ἀποθαίνει τελείως ξένος πρὸς τὰ συναίσθηματά τοῦ ἀναγνώστου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθῶς ἐπιδεικτικαὶ ἐξευγενισμοῦ καὶ καλλιτεχνικῆς διαμορφώσεως αἱ περὶ τοῦ Διγενοῦς καὶ τῶν ἀκριτῶν δημῶδεις παραδόσεις, ὅπερ καὶ εὐκταῖον εἶναι νὰ γίνῃ, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ποιητικὸς νοῦς ὑπέροχος καὶ ἐνθουσιώδης ἀφοσίωσις πρὸς ἰδεώδη πολὺ διάφορα τῆς ταπεινῆς ὑλοφροσύνης τοῦ μυθιστοριογράφου τούτου. Οὗτος ὄχι μόνον ὑπερτέρων προσόντων στερεῖται, ἀλλ' οὐδὲ νὰ συρράψῃ δεξιῶς τὰς δημῶδεις παραδόσεις εἶναι ἱκανός, ἰδίως δ' ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Διγενοῦς καταφαίνεται

ἀπλοῦς ῥακοςυλλέκτης μυθευμάτων. Ἐποῦ δηλαδή περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενοῦς ἢ δημῶδης παράδοσις ἀπαντᾷ ὑπὸ διαφόρους παραλλαγάς, ὁ μυθιστοριογράφος μὴ γινώσκων τίνα παραλλαγὴν νὰ προτιμήσῃ, παρατάσσει ἄλλεπαλλήλους τρεῖς ἀντιφασκούσας παραλλαγάς, ὥστε ὁ Διγενὴς παρίσταται μονονουχὶ τρεῖς φορές ἀποθνήσκων. Πρῶτον μὲν δηλαδή παρίσταται παθὼν αἰφνιδίως ἐντὸς δάσους τελείαν ἐξάντησιν δυνάμεων, διότι ἐφόνευσε τὸ στοιχειωμένο λάφι, καὶ ἀπορρίπτει τὰ ὄπλα ἐπιλέγων «*Σῦρε, ἀντρεία μου, στὸ καλὸ, στοὺς ἄλλους ἀντρειωμένους*», ὥσει ἔμελε νὰ ἀποθάνῃ. (σ.178) Ἐπειτα ὅμως ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν ὁ Χάρος «*χωρὶς ἀνάγκη καὶ ἀρρώστια*», ὁ δὲ Διγενὴς ἀντιπαλαίει εὐδοκίμως πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια καὶ δὲν καταβάλλεται εἰμὴ μόνον ἀφοῦ χρυσοῦς ἀετὸς αἰφνιδίως ἐπιφανεὶς ἔπληξεν αὐτὸν διὰ τῶν δυνύχων *στὸ κεφάλι* (σ. 181). Ἐπὶ τέλος παρατίθεται ἄσμά τι, καθ' ὃ ὁ Χάρος *ἔνεκα φθόνου* ἐφόνευσε τὸν Διγενῆν *ἐξ ἐνέδρας* πλῆξας αὐτὸν *μακρόθεν εἰς τὴν καρδίαν*. (σ.183)

Ὁμοίως κίβδηλος καὶ ἐπίδουλος εἶναι καὶ ἡ κατὰ προσποίησιν ἐπιδεικνυμένη ἀγάπη πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμὸν, ὡς καταφαίνεται ἀριδῆλως ἐκ τῆς ἐν σελ. 29—31 περιγραφομένης διδασκαλίας τοῦ Ὀμήρου. Τὸν Ὀμηρον ἀπαγγέλλει μετ' ἐνθουσιασμοῦ παῖς Σαρακηνὸς ἔκτοτε διακρινόμενος ὡς «*χριστιανομάχος*» ἔπειτα δ' ἀποδειχθεὶς καὶ ἀγνωμονέστατος πρὸς τοὺς εὐεργέτας αὐτοῦ καὶ κακουργότατος. Ἐν ᾧ δ' αὐτὸς ἐκλέγει πρὸς ἀπαγγελίαν τὴν μονομαχίαν Ἀχιλλέως καὶ Ἐκτορος, ὁ διδάσκαλος «*ἐμουρμούρισε μὲ ἀποστροφῇ ὄλο γιὰ πολέμους καὶ γιὰ αἵματα*». Τοιοῦτοτρόπως ὁ θεὸς Ὀμηρος παρίσταται ὡς τέρπων αἰμοχαρεῖς καὶ κακούργους βαρβάρους καὶ ὡς μόνον περὶ πολέμων καὶ αἱμάτων πραγματευόμενος, ὁ δὲ συγγραφεὺς δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν οὔτε τὰ τσαῦτα παρ' Ὀμήρῳ ἀπέχθειν δηλοῦντα ἐπίθετα τοῦ τε πολέμου καὶ τοῦ Ἄρεως, οὔτε τὴν μυριάκις ἐκδηλουμένην ἀγάπην

τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν εἰρήνην, οὔτε αὐτοὺς τοὺς περιφήμους στίχους τῆς Ἰλιάδος.

«ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυβέντος».

Ἐκφέρει δὲ τὴν συκοφαντικὴν κατὰ τοῦ Ὀμήρου μομφὴν ταύτην αὐτὸς ὁ διδάσκαλος, καὶ μάλιστα μουρμουρίζων, ἵνα μὴ ἀκουσθῆ. καὶ οὕτω παρέχει ὁ συγγραφεὺς ὡς ὑπόδειγμα διδασκάλου ἀνανδρον καὶ δόλιον ὑποκριτὴν ἄλλα διδάσκοντα καὶ ἄλλα φρονοῦντα.

Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ὅπως ἐμφανίζεται ἡ θρησκευτικὴ εὐλάβεια καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμὸν τιμὴ, οὔτε εὐσεβεῖς δύναται νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς οὔτε φιλέλληνας, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας μόνον ἀπέχθειαν καὶ περιφρόνησιν μέλλουσιν οὔτοι νὰ πορισθῶσι πρὸς ἀμφοτέρωτα ταῦτα. Ὅπως δηλαδὴ τὸ πάλαι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐμέθυσκον τοὺς Ἑλλώτας, ἵνα οἱ παῖδες βλέποντες τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῶν ἀποτρέπωνται ἀπὸ τῆς μέθης, οὕτω καὶ οἱ διαφθορεῖς τῆς ἡμετέρας ἐκπαιδεύσεως ἐμφανίζουσι τὴν τε θρησκείαν καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν ὑπὸ μορφὴν γελοῖαν καὶ βάρβαρον, ἵνα ἐμποιήσωσιν ἀποστροφὴν πρὸς ἀμφοτέρωτα, ὥστε οἱ παῖδες νὰ ἀσπασθῶσιν ὕστερον τὰς ἰδέας, πρὸς ἃς ἄγουσι τὰ Ψηλὰ Βουνά», ἦτοι τὸν μπολσεβικισμόν.

Τὰ δὲ μυθεύματα, ὅσα ἐξιστοροῦνται, καὶ ὅπως ἐξιστοροῦνται, εἶναι κατάλληλα νὰ προξενήσωσιν ὄχι ἀνάπτυξιν τῆς φαντασίας, ἀλλ' ἐκφυλισμὸν αὐτῆς καὶ ἐκδαρβάρωσιν τοῦ συναισθήματος ἀντὶ ἐξευγενισμοῦ. Ὁ συγγραφεὺς δηλαδὴ ἔχει μεγίστην ἀγάπην καὶ θαυμασμόν πρὸς τὰς παραδόξους καὶ τεραστίαις διηγήσεις, ὅποσαι λιχνίζουσι τὴν ὑπονυστάζουσαν φαντασίαν χαύνων Ἀνατολιτῶν, καὶ οὕτως ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ συχνότατα ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν Χαλιμᾶν. Ἐνίοτε ὅμως παραλαμβάνει καὶ φραγκικὰ ἱστορήματα μηδαμῶς ἐξετάζων, ἀν ταῦτα συμβιβάζονται πρὸς ἐκεῖνα ἢ εἶναι ἀσυμβίβαστα. Οὕτω π. χ. ὁ Διγενὴς τὸν μὲν ὑπερκυκλώπειον ληστήν Μανσοῦρ εὐκόλως νικᾷ διὰ μόνου τοῦ βροπάλου, καίτοι αὐτός

παρίσταται ἔχων ῥώθωνας, ἐν οἷς σταβλίζονται ἵπποι, μασχάλας, ἐν αἷς φωλεύουσι πέρδικες, νῶτα, ἐφ' ὧν ἀροτριῶσι γεωργικὰ ζεύγη, καὶ πέλημα καλύπτει «ἐννιά μοδιῶν χωράφι»· ἀλλὰ τὸν Ἀληχαμδάν, ὅστις εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος, καταβάλλει μόνον μετὰ μεγάλης δυσκολίας καὶ κινδύνου, καίπερ φέρων πλήρη σιδηρᾶν πανοπλίαν (110 καὶ 123—124). Ὁ γελωτοποιός, καίπερ νάνος καὶ παραμεμορφωμένος ἐκ τῆς βραχίτιδος καὶ ἄοπλος, διαπράττει κατορθώματα μέγιστα· ἀφοπλίζει ληστήν ἐπιτεθέντα κατὰ τοῦ Διγενοῦς, ἀναρριχᾶται ἐπὶ τῆς οὐρᾶς καλπάζοντος ἵππου, καὶ ἀπάγχει τὸν ἐπιβαίνοντα ληστήν, καὶ ἄλλα ὡσαύτως (σ. 134--139, 162 κ. ἐ.). Βρίθει λοιπὸν τὸ μυθιστόρημα τερατολογιῶν ἐκτροπωτάτων ἐκφραζομένων μετ' ἀληθῶς βαρβάρου ἀπειροκαλίας καὶ μεγίστης ἀσαφείας καὶ ἀσυναρτησίας· δὲν λείπουσι δὲ ἐνιαχοῦ καὶ μωρολογήματα. Ὡς δείγματα τῆς ἀσαφείας καὶ ἀσυναρτησίας ἀρκοῦσι τὰ ἐπόμενα: σ. 163 «Κυλοῦσε δέντρα ξεριζωμένα καὶ ἐκεῖνα στὸ κύλισμά τους ξερίζωναν ἄλλα, συνέπαιρναν τὰ λιθάρια καὶ ἔκαναν τῆ Χαλκογούρνα ν' ἀντιλαλῆ»· Σ. 164 ὁ νάνος φονευόμενος ὑπὸ Ἄραβος διὰ σπαθισμοῦ ἀναφωνεῖ: «συχώρα με, ἀφέντη Διγενή, τώρα τὸ κουκὶ θὰ σοῦ βγάλῃ κουκάκια». Αὐτόθι σ. 164 ὁ Διγενὴς ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν φονέα τοῦ νάνου «Κάμε τὴν προσευχὴ σου, εὐιρ Ἀλλή!» καὶ πρὶν προφθάσῃ οὗτος νὰ γυρίσῃ «ἔνωσε πὼς σηκώνεται μαζὶ μὲ τὸ ἄλογο, πὼς τινάζεται στὸν ἀέρα κι' ἔπειτα δὲν ἔνωσε τίποτα. Τ' ἀφρισμένα νερὰ τοῦ στενοῦ τὸν τύλιξαν σὲ λευκὸ σάβανο». Ἡ μάχη ὅμως γίνεται ἐντὸς στενωποῦ ὀρεινῆς, περὶ ἧς δὲν ἐλέχθη ὅτι εἶχε νερά.

Πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ βιβλίου τούτου προσθέτομεν προσέτι καὶ τὰ ἀκόλουθα δείγματα: «Ὁ παππούς μου ὁ μεγάλος σεῖχης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς μας, τὸ ἔφερε ἀπὸ τῆ Μέξα. Τὸ ἔκοψε ἀπὸ τὸ **Κρεμαστὸ** λιθάρι, ποὺ δὲν ἀγγίζει τῆ γῆ καὶ εἶναι **θεμέλιο** τοῦ κόσμου» (τ. 15).

Ἐν σελ. 86 «οἱ σαρκοφάγοι τῶν αὐτοκρατόρων μας στημένοι στή γραμμή. Μεγάλα μάρμαρα πολύχρωμα γυαλιστερὰ, τυλιγμένα σὲ φιλοδουλεμένο χρυσάφι, πού ἔσφιγγε διαμάντια καὶ τοπάξια τόσα δά, σὰν αὐγὰ περιστεριοῦ» Ἐν σελ. 60. «Οἱ στοῦς πού ἔχουν ἀπὸ κάτω πλοῦσια ἐμπορικὰ καὶ ἀπάνω λιθόστρωτο γιὰ νὰ περπατῇ ὁ κόσμος» Ἐν σελ. 140. «Ἡ Μαξιμὴ φοροῦσε χρυσομέταξο φόρεμα, πού καθὼς ἔλαμπε στὸν ἥλιο, φαινόταν σὰ μεγάλη ἀκρίδα».

«Ἡ μάνα ἀρκούδα, πού ἐνιωθε ἀπὸ πίσω της τὸν κυνηγὸ καὶ ἄκουε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ πέφτη ἀπάνω στὰ παιδιὰ της ἡ ραβδιά του, ἀποφάσισε νὰ κινδυνέψῃ γιὰ τὰ μικρὰ της. Στάθηκε, γύρισε κατὰ τὸ Βασιλεῖο καὶ μούγκρισε δυνατὰ. Καὶ καθὼς εἶδε νὰ ἔρχεται ἀπάνω της, βγάζει δεῦτερο μούγκρητό, κάνει ἓνα πῆδο καὶ ἀνοίγει τὸ στόμα της νὰ τὸν ἀρπάξῃ. Ἀντιθυμῶναι ὁ Διγενὴς καὶ χύνεται τῆς ἀρπάξῃ τὰ σαγόνια καὶ μ' ἓνα ἀνοιγμα τῶν χειρῶν τῆς σκίξει τὸ στόμα ὡς τὸ λαιμό. Δεῦτερο τάνυμα καὶ τῆ σκίξει στὰ δύο. «Νὰ μάθῃς νὰ μὴν ἀνοίγῃς ἔτσι τὸ στόμα σου!..» εἶπε στὰ σοβαρὰ ἀπάνω ἀπὸ τ' ἄλογό του ὁ νάνος. Ὁ Διγενὴς γελώντας πέταξε τὰ κομμάτια της, τὸ ἓνα ἐμπρὸς στὸν πατέρα του καὶ τὸ ἄλλο ἐμπρὸς στὸν Κωτταντή. Ἐπειτα καθάλιχεψε καὶ ἀκολούθησε τῆ συντροφιά» (σ. 49).

«Ἐξαφνα μὲ μιὰ φτερνιστηριὰ τοῦ ἀλόγου του βγῆκε μπροστά, τὸ ἀρπάξε ἀπὸ τὸ κέρατο (τὸ ζαρκάδι) καὶ μ' ἓνα τράβηγμα δυνατὸ χώρισε τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ κορμί του. Τὴν ἴδια στιγμή ἓνα ἀγριογούρουνο, μὲ τὰ δόντια ἔξω σὰ σπαθιά, ὄρμησε στὸ Διγενή. Τοῦ δίνει μιὰ μὲ τὸ κεφάλι πού κροτοῦσε, καὶ τὸ ἀγριογούρουνο σωριάστηκε σὰν ἀσπί φουσκωμένο» (σ. 51).

«Ἐπέζεψε κι' ἔκαμε τὸ σταυρό του. Ἐλυσε ἔπειτα ἓνα σκοινὶ χοντρὸ ἀπὸ τῆ σέλα του κι' ἄρχισε νὰ δένη τὰ θύμμά του. Ἐδесе τρία λιοντάρια. δύο ἀγριογούρουνα, ἓνα πῆδο, τέσσερες λεόπαρδους, ἓναν τίγρη, δύο ἀρκουῖδες, καὶ δυὸ φίδια. Τὰ ἔρπετὰ εἰ-

χαν μάκρος πέντε μέτρα τὸ καθένα, καὶ τὸ κεφάλι τους, σὰν κεφάλι μοσχάριου, εἶχε κέρατα δύο πῆγες Ἦταν κι ἄλλα ἀκόμα, μὰ βαρέθηκε νὰ τὰ δέση». (Ἔπεται καὶ συνέχεια) (σ. 52).

Σελ. 176 «Τρακόσια ἀρκούδια σκότωσε καὶ ἐξηνταδυὸ λιοντάρια, κι' ἐκεῖ ποὺ πήγαινε ζητώντας κι ἄλλα θηρία, βλέπει μπροστά του ἓνα μεγάλο λάφι».

Ἡ χαρακτηρίζουσα λοιπὸν τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦτο βιβλίον μεγίστη ἀκαταστασία καὶ ἀτάσθαλος ἀσχημοσύνη τῆς γλώσσης δὲν ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ, διότι τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἶναι χειρότερον τῆς γλώσσης. Δηλαδή ἐὰν μὲν κριθῆ ὡς ἔργον λογοτεχνικόν, ἀποδεικνύεται εἰς ἄκρον κακότεχνον καὶ ἀπειρόκαλον, ἀμιλλώμενον πρὸς τὰ χεῖριστα τῶν λαϊκῶν βιβλίων τῶν χρόνων τῆς δουλείας· ὡς παιδικὸν δὲ ἀνάγνωσμα εἶναι τελείως ἀσύμμετρον πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνδεκαετῶν καίδων, δι' οὓς προορίζεται· ὡς μορφωτικὸν δὲ βιβλίον εἶναι αἰσχιστον ὡς γέμον ὑλοφροσύνης, πλεονεξίας, ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως καὶ ἐσχάτης διανοητικῆς χυδαιότητος. Ὅθεν ἀντὶ νὰ διαπλάττη πολίτας ἠθικοὺς καὶ εὐπαιδεύτους, φαίνεται ὡς προωρισμένον νὰ ἀνατρέφῃ λυκανθρώπους ἐλαυνομένους μόνον ὑπὸ ἀγρίων παθῶν καὶ οὐδένα χαλινὸν ἠθικῆς αἰσθανομένους.

Ἴσως τὰ φυλλάδια τὰ ἐξιστοροῦντα τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματα διασῆμων ληστῶν καὶ δολοφόνων εἶναι σχετικῶς ἠθικώτερα τοῦ συγγραφικοῦ τούτου τερατουργήματος. Ἡ ἔγκρισις τοιοῦτου βιβλίου ἀποτελεῖ καταισχύνην μὲν τῆς πολιτείας, ἐσχάτην δὲ ὕβριν κατὰ τοῦ Ἔθνους.

Β'. ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΡΙΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

1. «Τὰ ψηλὰ βουνά».

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. Δ. Ἀνδρεάδης, Ἀ. Δελμούζος, Π. Νιρβάνας, Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τριανταφυλλίδης.

Ἀναγνωστικὸν Γ' Δημοτικῶν. Ἐκδ. 1. Ἀθήναι, 1918.

Ἡ χυδαιότης τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Καθίσταται δ' ἐμφανῆς ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ, τὰς εἰκόσιν, ἃς περιέχει, τοῖς προσώποις καὶ τὰς σκηναῖς, ἃς περιγράφει. Ὁ μέγας παιδαγωγὸς Στοῦ ἐλεγε, ὅτι τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ὀφείλει νὰ καθιστᾷ εἰς τοὺς παῖδας γνωστὸν πᾶν ὅ,τι εὐγενὲς κέκτηται τὸ ἔθνος αὐτῶν. Καὶ ἐν τῷ ἐπισήμῳ προγράμματι τοῦ 1912 «περὶ ποσότητος καὶ οἰκονομίας τῆς ὕλης τῶν ἀναγνωστικῶν» ἀναγράφεται, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων τούτων πρέπει νὰ εἶναι «εὐγενές, ὑψηλόν, σπουδαῖον, ἠθοποιόν, ἀνδροποιόν».

Τοῖς συγγραφεῦσιν ὁμοῦ τοῦ βιβλίου τούτου ἄλλως ἐδόξεν. Οὗτοι ἠθέλησαν νὰ ἐφαρμόσωσιν ἀκριβῶς τὰς ἀντιθέτους ἀρχὰς πρὸς τὰς προειρημένας καὶ παρέσχον πράγματι διὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργου αὐτῶν πρότυπον τοῦ χυδαίου, τοῦ ταπεινοῦ, τοῦ ἀγοραίου. Καὶ ὁμοῦ τὸ βιβλίον τοῦτο ἅμα τῇ ἐκδόσει του διελαλήθη ὡς ἀριστοῦργημα. Ὅλίγαι παρατηρήσεις θὰ ἀρκέσωσιν, ἵνα καταδειχθῇ τὸ ποιὸν τοῦ ἀριστοῦργήματος τούτου.

α') Ἡ γλῶσσά του.

1. Τὸ βιβλίον εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν, ἧς ἀνωτέρω παρέχομεν εἰκόνα καὶ δὴ ἐν τῇ χυδαιοτάτῃ αὐτῆς μορφῇ. Γέμει ξενισμῶν, ἰδιωματικῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεων μόνον ἐν περιωρισμένῃ περιοχῇ συνειθιζομένων καὶ γνωστῶν, τύπων ἀσυνήθων καὶ ἐκπεσόντων ἀπὸ τῆς χρήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου ἢ μηδέποτε ὀμιληθέντων, λέξεων τῆς καθαρουσύσης, αἵτινες κατὰ ποικίλους τρόπους στρεβλωθεῖσαι κατήντησαν ἀγνώριστοι.

Ὅπως ἐκάστην τοῦ βιβλίου σελίδα πληροῦσι λέξεις καὶ φράσεις, οἷα αἱ ἐπόμεναι: Οἱ κότες κούρνιαζαν, τὰ γίδια στέρφεψαν, τὸ ὄρνιο φτεροζυγιάστηκε, τὸ κυπρὶ τοῦ μουλαριοῦ, γενιά, ἀγρόνια, γαμπρός, νουνός, ξαδέρφια, μάνα, παποῦδες, πατοῦσα, ραχοκοκαλιά, κοῦπα, λακούβα, τσίτσα, τούφα, χνότο, γκέμι, κεσέμι, βέρογα, τζάκι, μαῦροι κάβοι, σεγκούνια, φέρμελες, χράμι, ἀλαφίνα, τσέλιγγας, γεροτσέλιγγας, τσελιγγάτα, ὄουφιξιές, γνέσιμο, τομάρι, πουρνάρια, φλάμπουρο, μαδέρια, πάτερο, χνάρι παπουτσιοῦ, χνάρια, ξαγρούπνια, νυχτοπερπάτημα, χάραμα, μαγερείο, γελέκο, μπρούμιτα, δαγκωματιές, σβέρκος, κουδούνια, κουδουνάς, βιολιντζής, κατηφοριαστό, σταλαματιές νερό, γιὰ καιρὸν πολὺ, ξαβός, ὁ βιός, ἀνήμπορος, κανάλι, κάνκυλα, κιάλας, ἀντάμα, δέντρο, δεινρί, γκρεμός, γκρεμισμένος, γκρεμίζονται, ἀφονγκραστή, ἀφονγκράστηκε, ἀγκομαχοῦσε, ἔτσουξε, χύμιξε, στέριωσαν, παρατοῦσαν, ἔγλειψε, τοὺς καλωσῶρισε, κουβέντιαζε, πηδοῦσαν γκρεμίζοντας, ἀνυπομονώντας, ἀργοπατώντας, κρυφολέγοντας, κλωστένοντας, ἔψελγε, ἔσερνε, σιάζει, θὰ στέρευε, χτύπησε, κρίζουν, φράχτες, φτεροῦγες, ἀστραφτερό, θὰ φτιάσης, σκίζουν, σκίστηκε, σκιοιιά, φτάνω, ἔφιασε, χιές, ἐχιές, χωριστοῦν. Τῆς αὐτῆς δὲ λέξεως χρησιμοποιοῦνται συχνάκις πλείονες τοῦ ἐνὸς τύποι. Ὅττω τῆς λέξεως σχολεῖον ἀναφέρονται τρεῖς τύποι, σχολεῖο, σχολεῖό, σχολεῖο καὶ μόνος ὁ ὀρθὸς παραλείπεται.

2. Οί συγγραφείς προσέτι ἀρέσκονται νὰ χρησιμοποιοῦσι τὰς λέξεις οὐχὶ ἐν ταῖς κυρίαις ἢ τοῦλάχιστον ταῖς εὐχρηστοτέραις αὐτῶν σημασίαις. Ἴδιᾱ κατὰ κόρον ποιοῦνται χρῆσιν ἐκφράσεων μεταφορικῶν καὶ παρηλλαγμένων, ἐπιδιώκοντες νὰ παραστήσωσι τὰ πράγματα γελοιότερα καὶ ἀστειότερα καὶ ἐπιδεικνύοντες ἐπιτηδευμένην ἀτημελησίαν τοῦ λόγου καὶ προπετῆ καταφρόνησιν τοῦ συνήθους τρόπου τῆς ἐκφράσεως. Οὕτω π. χ. λέγουσιν :

«Ὁ μπαλωματῆς μ' ἓνα παπούτσι στὰ γόνατά του ἔδινε γροθιᾶς στὸν ἀέρα. . . Μερικοὶ τὸν πλησίασαν, ἔδωκαν τὰ παπούτσια τους καὶ ζήτησαν νὰ τοὺς βάλῃ καρφιά. «**Μπάριμπα**, εἶπαν, νὰ μᾶς πεταλώσῃς». (Σελ. 37).

«Νὰ ἐρχόταν ἐκεῖνος ὁ μπαλωματῆς τοῦ Μικροῦ χωριοῦ, ὁ γέρος μὲ τὰ τρία δόντια ! Θὰ χτυποῦσε πάλι μὲ τὶς γροθιᾶς του τὸν ἀέρα καὶ θὰ τὰ ἔγραβε». (Σελ. 119).

«Μαζὶ μὲ τὸ παπούτσι ἔφεραν κι' ἓνα νέο. Εἶπαν πὼς τὰ δόντια τοῦ μπαλωματῆ ἀπὸ τρία ἔγιναν δύο». (Σελ. 121).

«**Ἡ ὄρεξη** τοῦ Φουντούλη ἔχει σημάνει μεσημέρι πολλὰς φορές. . . Ἀμὰ τ' ἄγγιξε (τὰ κουλούρια) ὁ Φουντούλης, κατάλαβε πὼς ἡ ζωὴ τους ἦταν λίγη». (Σελ 15).

«**Πίνω τὴ βρύση ὅλη** στὴν ὑγιειὰ τῆς κοινότητος». (Σελ. 35).

«Ἦταν περασμένχ μεσάνυχτα καὶ κοιμόνταν βαθιά. Τέτοια ὥρα κάνει ἡ ἀλεπού τις ἐπισκέψεις της. Περπατοῦσε σιγὰ πολὺ, ἀπὸ εὐγένεια μήπως ξυπνήσῃ κανένα. . . Ὅλα νοικοκυρεμένα, εἶπε. «Ἄς δῶ καὶ τὸ κοτέτσι, τόχουν καλά;» Μόλις ἔδωκε στὸ στόμα δυὸ κότες, τις γνώρισε. Αὐτὲς οἱ κότες, εἶπε, εἶναι ἀπ τὸ **Μικρὸ χωριό**. Ὡς τὴν ἰσχυρὰν κοινότητα δὲ φρόντιζε νὰ φυλάξῃ τὴν περιουσία της. Τὰ καταστήματά της ἦταν ἀνοιχτά. . . Ἡ ἀλεπού ὅμως δὲν τὸ βρῆκε σωστὸ αὐτό. Μιά πολιτεία πρέπει νὰ ἔχῃ κι ἓνα φύλακα. **Στὴ θέση αὐτὴ διωρίστηκε μοναχὴ της**». Ἐπεταὶ καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ ἐξιστόρησις

τῶν κατορθωμάτων τῆς ἀλεποῦς καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῆς πρὸς τὰ τέκνα τῆς μέχρι σελίδος 48.

«Ξαδέρφια, ἔρχομαι ἀπὸ ξένον τόπο, εἶμαι πεινασμένος κα δὲ θὰ φύγω. Αὐτὰ θὰ ἔλεγε ὁ λύκος στοὺς ξαδέρφους του τοὺς σκύλους, ἂν ἤξερε πῶς ἔπαιρναν ἀπὸ λόγια». (Σελ. 124).

«Τὸ παπούτσι ἀνοίγει καὶ κἀνει : κλάπ, κλάπ!». (Σελ. 118).

«Τὰ δέντρα στάθηκαν σὲ προσευχή» (!!!). (Σελ. 145).

«Τὰ νερὰ στὸν κάμπο φρονιμεύουνε. Καὶ ὅσο πάνε κατὰ τὴ θάλασσα, γίνονται ἡσυχα καὶ συλλογισμένα». (Σελ. 14).

«Τὸ ρέμα πρέπει νὰ κάμη μεγάλο ταξίδι». (Σελ. 14).

Τὸ ροῦχο θὰ παλέψη μὲ ἀγκάθια καὶ μὲ πέτρες». (Σελ. 6).

«Εἶμαι ὁ Λάμπρος Πέλεκας . . . Ἔχω καὶ τὴν Ἀφρόδω ἀδερφή, καὶ σκύλο τὸ Μοῦργο. Καὶ παππούλη τὸ Γεροθανάση. Καὶ θάσκαλο τὸ Δημητράκη. Κι ἓνα σουγιά». (Σελ. 149).

Ἐν πρώτοις ἡ τοιαύτη προτίμησις τῶν παρηλλαγμένων ἐκφράσεων καὶ τὸ ἀσταθὲς καὶ βρευστὸν τῆς σημασίας τῶν παρεχομένων λέξεων διαφθείρει τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα τῶν παιδῶν, οἵτινες ἐνῶ ἔχουσι χρεῖαν νὰ ἐθισθῶσιν εἰς τὴν κυριολεξίαν καὶ τὴν φραστικὴν ἀκρίβειαν, τοῦναντίον καθοδηγοῦνται οὕτω πρὸς τὰς ἡμελημένους καὶ καταχρηστικὰς ἐκφράσεις.

Πλὴν δὲ τοῦτου ἡ τοιαύτη κατὰ κόρον χρῆσις ἐκφράσεων, ἐπὶ τὸ κωμικώτερον δηλουσῶν τὰ πράγματα, ἀσκει ἐπὶ τοῦ ἠθους τῶν παιδῶν ἐπίδρασιν ἀληθῶς ὀλεθρίαν, ὡς ἐθίζουσα αὐτοὺς εἰς τὴν αὐθάδειαν καὶ τὴν ἀτασθαλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γλῶσσα τῶν φαυλοβίων ἔχει ὡς ἴδιον χαρακτηριστικὸν τὴν τοιαύτην ἐπιδεικτικὴν ἀτμηλησίαν καὶ ἰδιορρυθμίαν τῆς ἐκφράσεως, ὡς ἔχει ἤδη παρατηρήσει ὁ *Daugat*.⁽¹⁾ Εἰς τοιαύτην δὲ γλῶσσαν περὶσταται ὁμιλῶν καὶ ὁ *Λεονταρῆς* γνωστοῦ κωμειδύλου. Σημειώ-
τέον ὅμως, ὅτι μανθάνοντες οἱ παῖδες ἐν τῇ σχολείῳ τοιαύτην γλῶσ-

(1) La langue française d'aujourd'hui, σ. 26, 28, 37—38.

σαν θέλουσιν αποκτήσει κατ' ανάγκην και προς τὰ ἤθη τῶν ὁμιλούντων αὐτὴν ὄχι μικρὰν οἰκειότητα.

Ὅπως σχηματίσῃ τις σαφεστέραν ἰδέαν περὶ τῆς γλώσσης τοῦ βιβλίου, θὰ παραθέσωμεν και ὁλόκληρα τμήματα ἐξ αὐτοῦ εἰλημμένα, πεζὰ και ποιητικά. Πρὸ τούτου ὁμως ἂς ἐξετάσωμεν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ.

β') Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.

Τὸ περιεχόμενον εἶναι ἐφάμιλλον τῆς γλώσσης. Περιοριζόμεθα εἰς τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις περὶ αὐτοῦ :

1. Τὰ πρόσωπα τοῦ βιβλίου ἀνήκουσι σχεδὸν ἅπαντα εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας. Τοιαῦτα εἶναι ὁ γανωματῆς, ὁ δὺο μπαλωματῆδες, ὁ Ζαβοπαναγῆς, ἡ γριὰ Χάρμπαινα, ὁ Μπάρμπα Κώστας ὁ κορφολόγος, ὁ Πουρναρίτης, ὁ μεθύσμενος μυλωνάς, ὁ καστανάς, ὁ Θύμιος ὁ κουδουνὰς ἀπὸ τὰ Σάλωνα, ἡ οἰκογένεια τοῦ Γεροθανάση τοῦ ποιμένος, καλόγηροί τινες κτλ. Ὡς εἰκὸς δέ, τὰ πρόσωπα ταῦτα, καθ' ὅν τρόπον μάλιστα εἰκονίζονται πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ βιβλίῳ, εἶναι ἤκιστα κατάλληλα, ὅπως φρονηματίσωσι τοὺς παῖδας και χρησιμεύσωσιν αὐτοῖς ὡς πρότυπα βίου και ἀπομιμήσεως διὰ τὸ μέλλον.

2. Καὶ αἱ σκηναὶ τοῦ βιβλίου εἶναι κατώτεραι και αὐτῶν τῶν ἀγοραίων, ἀναφερόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ποιμενικὸν βίον και τὰς συνηθείας χωρικῶν, ποιμένων και ἄλλων προσώπων, ὧν πολλὰ εἶναι οὐ μόνον ταπεινῆς τάξεως, ἀλλὰ και ταπεινῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κύκλου τῶν ποιμένων και τῶν ἀγροτῶν προέρχονται και τὰ πλεῖστα τῶν μνημονευομένων και περιγραφομένων πραγμάτων.

3. Αὗται αἱ εἰκονιζόμεναι σκηναὶ και τὰ περιγραφόμενα πράγματα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὅλως ἄγνωστα εἰς τοὺς παῖδας τῶν πόλεων, τῶν παραλίων και ἄλλων τόπων. Διὰ τοῦτο δὲ ἀδυνατοῦσι νὰ προκλήσωσι τὸ διαφέρον τῶν παίδων και εἶναι ἐκ τῶν προ-

τέρων καταδεδικασμένα βραχὺ μετὰ τὴν μηχανικὴν ἐκμάθησιν αὐτῶν νὰ περιπέσωσιν εἰς λήθην, μηδὲν ἔχνος ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μαθητοῦ καταλείποντα.

4. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν λέξεων, ἃς οἱ παῖδες ἀναγκάζονται νὰ ἐκμάθωσιν. Αἱ παρεχόμεναι ὀνομασίαι πραγμάτων, ἰδιοτήτων, σκηνῶν τοῦ βίου εἶναι καὶ αὗται ἐρρυθμισμένοι πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Οὕτως εἰσάγεται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ μαθητοῦ παντοδαπὸς φόρτος λέξεων ἀχρήστων, λέξεων, αἵτινες οὐσαι κεναὶ ἐνοιῶν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ παιδός, εἶναι καὶ αὗται καταδεδικασμένοι εἰς λήθην. Οὕτως ὁ μαθητὴς τῆς Γ' τάξεως ὥσει μὴ εἶχέ τι καλύτερον νὰ διδαχθῆ, ἀναγκάζεται νὰ μανθάνη καθ' ὄλον τὸ ἔτος, τί εἶναι γάβροι, καρδάρες, σκαθάρια, στάνες, τσίτσες, τοῦφες σεγκοῦνια, φέρμελες, ἀδράχτια, μαδέρια, πάτερα, χνάρια, κανάλια, κάνουλες καὶ τὰ παρόμοια.

5. Καὶ αὗται αἱ εἰκονικαὶ ἐκφράσεις καὶ τὰ σχήματα λόγου, ὧν ποιοῦνται χρῆσιν οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου, στηρίζονται ἐπὶ ἀγνώστου τοῖς παισὶ περιεχομένου καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύνανται νὰ καταστῶσιν ὑπ' αὐτῶν καταληπταί. Οὕτω λ. χ. αἱ ἀστραπαὶ περισταναὶ εἰκονικῶς «ὡς πέντε χρυσῆς ὀχιᾶς ποῦ στριφογύρισαν» (σελ. 144). Ἄλλὰ πόσοι ἐκ τῶν μαθητῶν ἔχουσιν ἴδει «ὀχιᾶς»; Ἄλλαχού λέγεται, ὅτι «μία κότα εἶχε φλωροκίτρινη τραχηλιά, σὰν χωριάτικο μαντίλι» (σελ. 48). Ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα παρόμοια δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὑπὸ τῶν πλείστων παίδων, οἵτινες στεροῦνται τῶν σχετικῶν παραστάσεων.

6. Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου γέμει ἀπιθανοτήτων, καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ μύθου, ὃν οἱ συγγραφεῖς πραγματεύονται, χωρεῖ οὐχὶ ὀμαλῶς «κατὰ τὸ εἶκός ἢ τὸ ἀναγκαῖον», ὡς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (1) ἐπιμελοῦνται νὰ πράττωσιν οἱ ποιηταί, ἐπομένως δὲ καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι, ἀλλὰ κατὰ τὸν μάλλον αὐθαίρετον καὶ ἀπίθανον τρόπον. Οἱ συγγραφεῖς τῶν Ψηλῶν Βου-

1. Ποιητ. 9.

νῶν ἔχουσι μεθ' ὑπερμέτρου θέρμης ἀσπασθῆ δύο γνωστοτά-
 τας καὶ σπουδαίας ἄλλως παιδαγωγικὰς ἀρχάς, ἦτοι, ὅτι ἡ
 ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐκ τοῦ βίου τῆς ὑπαίθρου χώρας διδασκαλία
 τῶν παιδῶν ἔχει πλεονεκτήματα σοβαρὰ καὶ ὅτι ἡ ἀγωγή τῶν
 παιδῶν πρέπει νὰ συντελεῖ εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ψυχικοῦ θάρρους,
 τῆς αὐτοβουλίας καὶ τῆς καρτερίας. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ὑποστηρίξωσι
 τὰς ἀρχὰς ταύτας δι' ἐπιστημονικῶν διατριβῶν ἀπευθυνομένων
 πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν παιδῶν, μὴ λη-
 σμονοῦντες, ἐννοεῖται, νὰ ὑποδείξωσι καὶ τὰ δυσάρεστα ἐπακόλουθα
 τῆς ἀμέτρου ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ ἀντὶ νὰ ἐπιζητή-
 σωσι νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτὰς παρὰ τοῖς μαθηταῖς κατ' ἄλλους σκο-
 πιμωτέρους τρόπους, προετίμησαν νὰ κηρύξωσιν αὐτὰς διὰ τοῦ
 ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς παῖδας. Πράττουσι δὲ
 τοῦτο μετὰ τοσοῦτου ζήλου, ὥστε ἐλησμόνησαν τελείως, ὅτι οἱ
 μαθηταὶ τῆς 3ης τάξεως ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματοβιβλίου, τοῦ μό-
 νου βιβλίου ὅπερ ἔχουσιν εἰς χεῖράς των, θὰ ἔπρεπε καὶ
 ἄλλα τινὰ νὰ διδαχθῶσι. Καὶ ἀποβλέποντες οἱ συγγραφεῖς ἀπο-
 κλειστικῶς εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἀρχῶν τούτων, δὲν φροντίζουσι
 νὰ ἀποφύγωσιν ἄλλατα, ἀπιθανότητος, αὐθαχειρίας ἐν τῇ ἐξελίξει
 τοῦ μύθου, ὃν πραγματεύονται. Οὕτω μετὰ μεγίστης εὐχερείας ἐγ-
 καθιστῶσιν ἐν μέσῳ τῶν ὁρέων 26 παιδῶν ἑλληνικοῦ σχολείου.
 Ἄπλῃ διδαχῇ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, ὅτι «τὰ παιδιὰ πού εἶναι
 στήν τελευταία τάξη τοῦ Ἑλληνικοῦ, μποροῦν νὰ πᾶνε μόνον
 τους στό βουνό. Πῶς ἄμα ἔχουν θάρρος καὶ πειθαρχία, μποροῦν
 νὰ κατοικήσουν μόνον τους ἐκεῖ ἕνα δυὸ μῆνες. Φτάνει νὰ ἔχουν
 τὴν ἄδεια τοῦ πατέρα τους, τὴν κατοικία καὶ τὴν τροφή», (1)
 πείθει 26 παιδιὰ νὰ σπεύσωσι πρὸς τὰ ὄρη καὶ νὰ διαμείνωσιν
 ἐκεῖ μεμονωμένα ἐντὸς τοῦ δάσους ἀπὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων
 μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ φθινοπώρου. (2).

1. Ἰδε σ. 3.

2. Σελ. 5 καὶ 167.

Κατὰ τὸ μακρὸν δὲ τοῦτο διάστημα παριστῶσι τοὺς παῖδας προβαίνοντας ἀπὸ πράξεως εἰς πρᾶξιν ἄνευ αἰτιολογίας ἢ μετὰ προχείρου τινὸς καὶ ἀπιθάνου τοιαύτης καὶ ἄνευ προσκομμάτων, σταθερῶς δὲ καὶ πάντοτε κατ' εὐθείαν πρὸς ὠρισμένον τι τέρμα, ὡς ἂν ἐξετέλουν λεπτομερῶς προδιαγεγραμμένον πρόγραμμα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ταῦτα πράττοντες παῖδες ἐμφανίζονται ὡς ὄργανα ἀποκρύφου κατασκευῆς θαυματοποιοῦ, ἐπιδεικνύοντος δι' αὐτῶν σειρὰν θαυμαστῶν καὶ παραδόξων κατορθωμάτων. Καὶ ὄχι μόνον πειθαρχοῦσιν ἄνευ ἄρχοντος ταῦτα τὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τῶν γονέων αὐτῶν ἀπομακρυνόμενα παῖδια, πραγματοποιοῦντα οὕτω τοὺς πόθους τῶν ἀναρχικῶν, ἀλλὰ καὶ εὐρίσκονται ἀπ' ἀρχῆς ἐμπειρότατα τοῦ ἐπὶ τῶν ὀρέων βίου, ὡς ἂν ἦσαν παῖδες σκηνιτῶν. Ἐν ταύτῃ δὲ ἔχουσι καὶ τελείαν γνῶσιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν κοινοτήτων (σ. 33-34). Ἐκτελοῦσιν εὐδοκίμως ἔργα *φούρναρη, μπακάλη, μυλωνά, μαγειροῦ καὶ ἄλλα*. Κατασκευάζουσι ὁδόν, προστατεύουσι τὸ δάσος (σ. 70, 73, 74), πρὶν ἢ ἀκόμη διδαχθῶσι τὰς ἐκ τοῦ δάσους ὠφελείας (σ. 126 κ. ἐ.). Κατορθοῦσι δὲ νὰ προμηθεύωνται πάντα τὰ χρειώδη κατὰ τρόπον ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον. Εἶναι παῖδια καὶ ὅμως ἔχουσι πείραν καὶ γνώσεις τοιαύτας, ὥστε καὶ παράδειγμα μιμήσεως γίνονται τοῖς ἐνηλίκοις καὶ διδάσκουσί τινας ἐξ αὐτῶν. Ἐχουσιν ἀνατραφῆ ἐν ἀστικαῖς οἰκογενεαῖς, ἀλλὰ καὶ γινώσκουσι τελείως τὸν βίον τῶν ὑλοτόμων καὶ τῶν ποιμένων, ὡσεὶ εἶχον ἀνατραφῆ ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν. Μόνον τὰ ὑποδήματα αὐτῶν δὲν γινώσκουσι νὰ ἐπιδιορθώσωσι· τοῦτο ὅμως ἴσως γίνεται καὶ ἀπὸ σκοποῦ, ἵνα ὁ ἐκ τῶν συγγραφέων τοῦ βιβλίου πνευματωδέστερος ἐπιδείξῃ, ὅτι γινώσκει νὰ χαριτολογῇ, παριστῶν τὸν *μπαλωματὴν νὰ δίνῃ γροθιὰς στὸν ἀέρα καὶ τοὺς παῖδας ζητοῦντας νὰ πεταλωθοῦν ἀπὸ τὸν μπαλωματὴν*. (σελ. 27).

Ἐνῷ ὅμως οἱ παῖδες οὗτοι τοσαῦτα γινώσκουσι καὶ τοσαῦτα κατορθοῦσιν, ἀντιθέτως εἰκονίζονται δεόμενοι μακρῶν διδασκαλιῶν, ἵνα μάθωσι στοιχειωδέστατας γνώσεις περὶ τῆς χρησιμότη-

τος τῶν ξύλων, τῆς βοσκῆς τῶν αἰγῶν κτλ. (Σελ. 135 — 143).

6. Σχεδὸν οὐδαμῶς ἐξυπηρετεῖται διὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου ὁ ἀνθρωπιστικὸς καὶ ἠθικὸς σκοπός, ὃν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ σχολεῖον καὶ δὴ τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Οὕτως οἱ παῖδες ἀναγκάζονται νὰ ἀναγινώσκωσι μακρὰς περιγραφὰς περὶ ποιμένων, δασῶν, ὀρέων κ.τ.τ., περιγράφονται αὐτοῖς λεπτομερῶς πράγματα ἐπουσιώδη, σκηναὶ τοῦ βίου χυδαῖαι καὶ ἐν πολλοῖς ἀνήθικοι, ἐνῶ ἀντὶ τούτων εὐχερῶς θὰ ἠδύναντο οἱ συγγραφεῖς νὰ ὀδηγῶσι τοὺς μαθητὰς εἰς ὑψηλοὺς στοχασμοὺς, νὰ ἐξαίρωσιν ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ προβάλλωσιν αὐτὰς τοῖς παισὶ πρὸς μίμησιν.

7. Καὶ περὶ Πατρίδος οὐδεὶς ἐν τῷ βιβλίῳ γίνεται ἄμεσος λόγος. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου περιγράφουσι μαθητὰς ἄνευ πατρίδος καὶ προφανῶς σκοποῦσι νὰ διαπλάσωσι δι' αὐτοῦ μαθητὰς ἀπάτριδας. Οὕτως ἐνῶ πλάττουσιν εὐκαιρίας, ὅπως ὀμιλῶσι διὰ «τὸ φάγωμα τῶν κουλουριῶν τοῦ Φουντούλη», διὰ «τοὺς κανγάδες τοῦ Ζαβοπαγαγή», διὰ «τὸ μεθύσι τοῦ μυλωνὰ Μπαρμπακούκη», διὰ τὰς κακοηθείας τῶν Πουρναριτῶν, τῶν καταστρεφόντων τὰ δάση, καὶ ἐνῶ ὀμιλοῦσι μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ διὰ μακρῶν περὶ τοῦ Θύμιου τοῦ κουδονὰ καὶ περὶ πράξεων καὶ διαλογισμῶν χυδαίων καὶ ὑλιστικωτάτων τῆς ἀλεπούς, τοῦ λύκου κ.τ.τ. δὲν εὐρίσκουσιν εὐκαιρίαν νὰ εἰπώσιν τι περὶ πατρίδος, νὰ ὑπεκκαύσωσι τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην τῶν παιδῶν καὶ νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις των. Ὁ ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον τρυπτο, οὐ μόνον οὐδὲν περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς Ἑλλάδος, ἢ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς, ἢ τῶν ἰδανικῶν αὐτῆς συναντᾷ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος βλέπει ἀναγεγραμμένον.

8. Καὶ τῆς Θρησκείας τὸ ὄνομα εἶναι ἀπὸ τοῦ βιβλίου τούτου ἀποκεκλεισμένον. Καὶ ἡ Θρησκεία ἔχει καταργηθῆναι ἐν τῇ παραδόξῳ κοινότητι τῶν παιδῶν, ἣν οἱ συγγραφεῖς προσφέρουσιν ὡς μαθητικὸν ἀνάγνωσμα. Οὕτως ἐπὶ δύο

ὄλους μῆνας παραμένουσιν οἱ μαθηταὶ μιᾶς τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὰ δάση, πηγνύουσι κοινότητα, συνεργάζονται, συντρῶγουσι, κοιμῶνται ὁμοῦ ἐν προχειρῶς κατασκευασθείσαις κατοικίαις. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεφάσισαν οἱ συγγραφεῖς οὐδ' ἅπαξ νὰ πρραστήσωσι τοὺς παῖδας τούτους στρέφοντας τὸ ὄμμα πρὸς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν. Οὐδ' ἅπαξ ἐμφανίζουσιν αὐτοὺς προσευχομένους. Εὐρίσκονται συχνάκις οἱ παῖδες εἰς κρισιμωτάτας περιστάσεις. ἄλλοτε ἀσθενεῖ τις ἐξ αὐτῶν, ἄλλος ἄλλοτε ἀπομακρύνεται τῶν συντρόφων του καὶ ἀπόλλυται ἐν μέσῳ τοῦ ἀγρίου δάσους, ἄλλοτε θύελλα φοβερὰ ἐκραγεῖσα ἀπειλεῖ νὰ ἀφανίσῃ τοὺς παῖδας. Καὶ ὅμως οὐδ' ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις ἠσθάνθησαν οὗτοι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν θεῖαν ἀντίληψιν, ἢ νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ.

Ἐπισκέπτονται οἱ παῖδες οὗτοι τὰ ἐν τῇ δάσει χωρία, εἰσέρχονται εἰς τὰ «μαγαζιά καὶ τὶς ταβέρνες», ἐν οἷς «κουτσόπιναν οἱ χωρικοί».⁽¹⁾ Εἰσδύουσι μέχρι τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ μπαλωματῆ καὶ συνάπτουσι μετ' αὐτοῦ διαλόγους, καὶ ἀστεῖζονται μετ' αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἀπρεπέστατον⁽²⁾ καὶ μόνον τὴν ἐκκλησίαν τῶν χωρίων δὲν σκέπτονται νὰ ἐπισκεφθῶσιν.

Συναντῶσι τὰς διαφόρους τοῦ χωρίου προσωπικότητας. Κατὰ προτίμησιν δὲ συνιστῶσι πρὸς τοὺς παῖδας οἱ συγγραφεῖς «χωρικοὺς κουτσοπίνοντας», «μυλωνάδες μεθυσμένους», «μπαλωματῆδες», «Ζαβοπαναγῆδες». Καὶ μόνον περὶ τοῦ Ἱερέως τοῦ χωρίου δὲν γίνεται λόγος.

Ἄλλ' οὐδὲ τὰς Κυριακάς, ὧν γίνεται περιγραφή ἐνιαχοῦ τοῦ βιβλίου, συναντῶμέν τι, ὅπερ νὰ ὑπομινήσκῃ τοὺς μαθητὰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν. Περιγράφοντες οἱ συγγραφεῖς πῶς οἱ παῖδες διέρχονται τὴν Κυριακὴν ἐν τῇ δάσει, θεωροῦσι περιττὸν νὰ παραστήσωσιν αὐτοὺς μεταβαίνοντας εἰς τὴν ἐκκλη-

(1) Σελ. 37.

(2) Σελ. 37.

σίαν τοῦ χωρίου, ἢ τοῦλάχιστον ἄδοντας ἄτιμά τι πρὸς τὸν θεόν. Ἄλλ' ἀρκοῦνται νὰ πληροφορήσωσι τοὺς ἀναγινώσκοντας τὸ βιβλίον, ὅτι οἱ μαθηταὶ τὴν Κυριακὴν **ξάπλωμένοι ξεκουρίζονται.**

Ἄλλαχού τοῦ βιβλίου μνημονεύονται τὰ ἀπαραίτητα συστατικά τῆς κοινότητος: (1) παντοπωλεῖον, ζαχαροπλαστεῖον, λαχανοπωλεῖον, καφενεῖον, θέατρον, δημαρχεῖον, μέγας δρόμος, χωροφύλακες, μουσική. Δὲν παραλείπονται οὐδὲ τὰ σφαγεῖα. *Καὶ μόνον περὶ ἐκκλησίας δὲν γίνεται λόγος.* Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ναοῦ τὰ χωρία. Ἐν μιᾷ μόνῃ περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ ἐν τῷ δάσει ζῶντες παῖδες ἐπισκέπτονται «τὸ μοναστήρι τοῦ **Ἄι—λιά**», ἀποφασίζουσιν οἱ συγγραφεῖς νὰ ὁμιλήσωσι περὶ ἐκκλησίας καὶ λειτουργίας καὶ ἐσπερινοῦ.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο: Παρατηρεῖται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ βιβλίου τάσις νὰ παριστῶσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων καὶ καθόλου τὴν εἰς τὰ τῆς θρησκείας ἀσχολίαν ὡς ἔργον ἰδιάζον κατ' ἐξοχὴν εἰς πρόσωπα προβεβηκότα τὴν ἡλικίαν, στερούμενα μορφώσεως καὶ μεστὰ δεισιδαιμονίας. (Πρὸς τὰ ἐν σελ. 53—54 λεγόμενα ὑπὸ τῆς *Γριᾶς Χάρμπαινας*. Ἴδε καὶ σελ. 140 κ. ἐ., 150 κ. ἐ.).

Βεβαίως δὲν ἀρμόζουσιν ἐν βιβλίῳ ὅπερ εἶναι προωρισμένον νὰ ἀναγνωσθῆ ὑπὸ μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δογματικαὶ καὶ ἀφηρημέναι διδασκαλίαι περὶ πατρίδος καὶ θρησκείας. Τοιαῦται διδασκαλίαι οὐδ' εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἐπιτρέπονται. Ἡδύναντο ὅμως καὶ ὄφειλον οἱ συγγραφεῖς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναγνωσματορίου νὰ ὁμιλήσωσι περὶ πατρίδος καὶ θρησκείας κατὰ τρόπον ἐποπτικὸν καὶ προσιτὸν τῇ παιδικῇ ἀντιλήψει. Ἀντὶ νὰ πληρῶσι τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου των, περιγράφοντες σκηναὶς χυδαίας, πράγματα ἐπουσιώδη καὶ ἀνάξια λόγου, πρόσωπα ταπεινά

(1) Ἴδε σ. 34.

καὶ ἀνήθικα, ἠδύνατο νὰ πλάττωσιν εὐκαιρίας, ὅπως διὰ συγκεκριμένων περιπτώσεων, διὰ καταλλήλων διαλόγων αἰσθητοποιῶσι τὴν πατρίδα, ἐξαίρωσι τὴν ἰδέαν αὐτῆς, ὑπομιμνήσκωσι τοὺς παῖδας τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις των, ἐνσταλάζωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν μαθητῶν τὸν πρὸς τὴν Θεότητα σεβασμὸν καὶ ἐγείρωσιν ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς πατρῆου Θρησκείας.

8. 'Αλλ' οὐδ' ἡ Οἰκογένεια εὕρισκει χάριν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ παραδόξου τούτου βιβλίου. Ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ οἰκογενειακὴ στοργὴ δὲν θεωροῦνται ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἄξια ἐξάρσεως ἐν σχολικαῖς ἠναγνωστικαῖς βιβλίοις. Οὕτως οἱ μαθηταὶ ὀλοκλήρου τάξεως, 26 τὸν ἀριθμὸν, ἀφαρπάζονται ἀπὸ τῶν οἰκογενειῶν των, ζῶσι καθ' ἅπαν τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν μόνοι, μακρὰν πάσης οἰκογενειακῆς περιθάλψεως. Ἰδρῶουσιν ἐν τῷ δάσει κοινότητα, ἐργάζονται, διασκεδάζουσιν, ἀσθενοῦσι. Καὶ καθ' ἅπαντα τοῦτον τὸν χρόνον δὲν ἐπεθύμησαν οὐδ' ἅπαξ νὰ γράψωσιν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς οἰκείους, ἢ νὰ λάβωσιν εἰδήσεις περὶ αὐτῶν. 'Αλλ' οὐδ' εἰς τὰ χεῖλη οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν τίθεται τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἢ ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς. (1) Νομίζει τις ὅτι οἱ παῖδες οὗτοι δὲν ἐγνώρισάν ποτε οἰκογένειαν.

'Αλλὰ καὶ οἱ οἰκεῖοι τῶν παίδων τούτων ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀστοργίας εἰκονίζονται κατεχόμενοι. Οἱ γονεῖς ἠρκέσθησαν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔλαβον παρ' ἐνὸς ἐργολάβου ξυλείας ἐν τῷ δάσει, τοῦ **Κύρ Στέφανου**, ὅτι «θὰ πάη μαζί με τὰ παιδιά. Θὰ τὰ προσέχη ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται, θὰ τοὺς κἀνῆ ὅσες εὐκολίες μπορεῖ». (2) Καὶ οὐδεὶς τῶν πατέρων, οὐδεμία τῶν μητέρων ἀπεφάσισε καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ἐν τοῖς ὄρεσι διαμονῆς νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ τέκνον τῆς ἢ τοῦλάχιστον νὰ γράψῃ πρὸς αὐτὸ ἢ νὰ πληροφο-

1. Ἐπαξ μόνον ἐν στιγμῇ ὑπερτάτης ἀνάγκης ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἐνὸς τῶν μαθητῶν, τοῦ Φάνη, ἡ εἰκὼν τῆς ἀδελφῆς του καὶ τῆς μητρὸς του. (Σελ. 99).

2. Σελ. 6.

ρηθῆ, πῶς τοῦτο διάγει ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων κινδύνων, ὅφ' ὧν ἐν τῷ δάσει περιστοιχίζεται.

Ἄλλ' εἶναι ταῦτα ἤθη ἑλληνικά; Καὶ συντελοῦσιν αἱ τοιαῦται ἰδέαι, αἱ οὕτως ἐγκληματικῶς ἐμβαλλόμεναι εἰς τὴν ἀπαλὴν τῶν μαθητῶν ψυχὴν, πρὸς ὀρθὴν καὶ ἑλληνοπρεπεῖα αὐτῶν ἀγωγὴν;

9. Καὶ πραγματικὰς δὲ γνώσεις ἐσφαλμένας μεταδίδει ἐνιαχοῦ τὸ βιβλίον τοῦτο. Οὕτω λ. χ. διδάσκει πού τοὺς ἐν τῷ δάσει εὐρισκομένους παῖδας νὰ καταφεύγωσιν ἐν καιρῷ θυέλλης κάτωθεν φουντωτῶν δένδρων (σ. 145). Ἄλλαχοῦ διδάσκει, ὅτι ἀπὸ δένδρα γίνονται βιβλία (σ. 139). Ἄλλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ ξύλων κατεσκευασμένων ἀπὸ βαλανίδια (σ. 140) κ.τ.τ.

10. Καὶ αἱ ὀνομασίαι τῶν διαφόρων τοῦ βιβλίου προσώπων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἤκιστα ἑλληνικά. Καὶ ὅταν δὲ γίνηται χρῆσις ἑλληνικῶν ὀνομάτων, φροντίζουσιν οἱ συγγραφεῖς νὰ διαστρεβλώσωσι καὶ παραμορφώσωσιν αὐτά. Οὕτως ὡσεὶ ἐξέλιπον ἐκ τῆς χρήσεως τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα, οἱ ἥρωες τοῦ βιβλίου βαπτίζονται οὕτω: Φουντούλης, Φάνης, Καλογιάννης, Μπαρμπαφώτης, Ζαβοπαναγῆς, Μπαρμπακούκης, Θύμιος, Μαροῦλα, Ἀφρόδω, Χάρμπαινα.

11. Καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ βιβλίου εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου περιεχόμενον. Ὡς εἶναι γνωστὸν, αἱ εἰκόνες ἐν τοῖς σχολικοῖς βιβλίοις πλὴν ἄλλων ἐπιδιώκουσι νὰ αἰσθητοποιῶσι τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν τεμαχίων, νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν καλαισθητικὴν διαμόρφωσιν τῶν παιδῶν καὶ διὰ τῆς ἐξεικονίσεως ἐξεχουσῶν προσωπικότητων νὰ φρονηματίζωσιν αὐτούς.

Ἄλλ' ἐν ταῖς εἰκόσι τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίου τίνας προσωπικότητας συναντῶμεν;

Ἡ πρώτη εἰκὼν παριστᾷ «Χαλκωματάν». Καὶ φέρεται γεγραμμένον: «Χαλκώματα νὰ γανώωω...»

Ἡ δευτέρα εἶναι εἰκὼν «Μπαλωματῆ» καὶ ἀναγινώσκομεν

κάτωθεν αὐτῆς: «*Παπούτσια νὰ μπαλώωωω...*»

Ἡ τρίτη εἰκονίζει «*Γανωματὴν*».

Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ βιοπαλαισταὶ οὗτοι γελοιογραφοῦνται ἐν τῷ βιβλίῳ. Ἀλλὰ διατὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας διασύρονται οὕτως ὠρισμένοι κοινωνικαὶ τάξεις; Εἶναι τοῦτο παιδαγωγικόν, νὰ ἐμβάλληται εἰς τὴν ἀπαλὴν ψυχὴν τῶν παιδῶν ἢ καταφρόνησις πρὸς τοὺς μετερχομένους κατώτερα ἐπαγγέλματα;

Ἐτέρα γελοιογραφία, φερομένη ἐν σ. 51 τοῦ βιβλίου, εἶναι ἡ τοῦ *Ζαβοπαναγῆ*, ὃν οἱ συγγραφεῖς χαρακτηρίζουσιν ὡδε: «*Ζαβοπαναγῆς ἦταν μὲ τ' ὄνομα. Γιὰ τὸ πείσμα του μποροῦσε νὰ χαλάσῃ τὸ χωριό. "Ὅλα τὰ κοινοτικὰ ἔργα τὰ κυνήγησε." Καὶ ὅμως ἅμα τὸν λένε Ζαβοπαναγῆ θυμώνει καὶ σηκώνει τὴ μαγκούρα του*»⁽¹⁾

Ἐτέρα εἰκὼν φέρεται ἐν σ. 71 ἢ τοῦ «*Μπάρμπα Κώστα τοῦ Πουρναρίτη*». Οὗτος εἰκονίζεται μὲν ὡς ἄνθρωπος ἠθικὸς καὶ φύλαξ τῶν δασῶν, δὲν εἶναι ὅμως ἐξέχουσά τις προσωπικότης, ὥστε νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ τεθῆ ἡ εἰκὼν του ἐν τῷ βιβλίῳ. Οὗτος κατὰ τοὺς συγγραφεῖς «*εἰκοσιπέντε χρόνια μαζεύει καὶ πουλεῖ ρίγανη, λεδάντα, θυμάρια καὶ βότανα σπάνια γιὰ τὰ φαρμακεῖα καὶ τὰ σπῖτια*».⁽²⁾

Ἐτέρα προσωπικότης, ἥς ἡ εἰκὼν φέρεται ἐν σελίδι 89, εἶναι ἡ «*τοῦ μεθυσμένου μυλωνά*», ὅστις «*προσπαθοῦσε νὰ φορέσῃ τὸ γελέκο του καὶ δὲ μποροῦσε· τὸ φοροῦσε ἀνάποδα. Προσπαθοῦσε νὰ πῆ κι ἓνα τραγοῦδι καὶ δὲν μποροῦσε· τὸ ξεχνοῦσε καὶ φτερνιζόταν Πέντε φορές φτερνίστηκε μὰ προχωροῦσε*».

Χάριν δὲ τῆς προσωπικότητος ταύτης ἀφιερῶται ἐν δλόκληρον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου, ὅπερ εἶναι ἄξιον νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ ἔνεκα τῆς γλώσσης του καὶ ἔνεκα τοῦ περιεχομένου του. ⁽³⁾ Ἴδου ἡ ἀρχὴ του:

(1) Ἴδε σ. 52.

(2) Ἴδε σ. 72.

(3) Κεφ. 45, σ. 89 κ. ἑ.

«Γιὰ τὸ μυλωνὰ τοῦ μύλου αὐτοῦ λέγε πῶς ποτὲ δὲν εἶναι ξεμέθυστος. Μπαρμπακούκης εἶναι τ' ὄνομά του. «Μπάρμακούκη, τοῦ εἶπε ὁ Κωστάκης, ἦρθαμε νὰ μᾶς ἀλέσης ἕνα φόρτωμα στάρι».

«Τόθιττ. . . . ἀλέθ. . . . » ἔκαμε ὁ μυλωνάς.

Ἦθελε νὰ πῆ μ' αὐτό: «ξεφορτώστε νὰ τ' ἀλέσωμε».

Πάλι πιωμένος εἶναι!

Τὰ παιδιὰ ἔλυσαν τὸ φόρτωμα καὶ κατέβασαν τὰ δυὸ σακιά.

Ὁ Πάνος ρώτησε τὸν μυλωνά:

«Τι ὥρα θὰ εἶναι ἀλεσμένο, γιὰ νὰ ξέρωμε»; Ὁ μυλωνάς δὲν ἀπάντησε. Ἔχει πιεῖ ὅσο χρειάζεται: γιὰ νὰ μὴν ἀκούη πολλὰ πράματα. Μπορεῖ νὰ τ' ἄκουσε, μὰ ἔλα ποῦ ἡ γλῶσσα του εἶναι μπερδεμένη!

Κάπου κάπου φτερνιζόταν καὶ ὕστερα ἔλεγε ὁ ἴδιος στὸν ἐαυτό του: «ἴες», δηλαδή: «μὲ τίς ὑγεῖτες».

Ἐπειτα ὅμως θυμήθηκε τὴν ἐρώτηση, ποῦ τοῦ εἶχαν κάμει, καὶ ἀπάντησε:

«Ἄ. . . . θὰ. . . . τη. . . . » δηλαδή: «θὰ τ' ἀλέσωμε ἄμχ θ' ἀλεστή».

Ἄλλη προσωπικότης, ἥς ἡ εἰκὼν φέρεται ἐν σελ. 76, εἶναι ὁ *Πουρναρίτης*. Εἶναι οὗτος εἰς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τοὺς συγγραφεῖς «μπήκην στὸ δάσος, ὅπως τὸ σκουλήκι μπαίνει στὸν κάμπο καὶ τὸ σαράκι στὸ ξύλο. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν ἐπάγγελμα νὰ ζοῦνε ρημάζοντας τὸ δάσος (σ. 69).

Ἴνα δὲ σχηματίσῃ ἔτι ἀκριβεστέραν ἰδέαν ὁ ἀναγνώστης περὶ τε τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ βιβλίου, παραθέτομεν καὶ τὰς ἐπομένας περιχοπὰς ἐξ αὐτοῦ:

Καταστροφὴ σιὰ κουλούρια τοῦ Φουντούλη.

Εἶναι περιγραφὴ μαθητικῆς ἐκδρομῆς. Ὁ εἰς τῶν μαθητῶν Φουντούλης ἱππεύει τὸν ἡμίονον, ἐφ' οὗ ἦσαν τὰ κουλούρια.

Ἰδοὺ λοιπὸν αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἠθικαὶ ἰδέαι, αἵτινες ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἐξελλίσσονται :

« Ὁ Φουντούλης πηγαίνει ἀπάνω στὸ μουλάρι τοῦ σὰ φορτωμένος κι ὄχι σὰν καθαλάρης. Εἶναι ὅμως πολὺ συλλογισμένος. Κανένας δὲ μιλεῖ γιὰ φαγητό, κι ἡ ὄρεξη τοῦ Φουντούλη ἔχει σημαίνει μεσημέρι πολλὰς φορές.

Ἐχωσε τὸ χέρι μέσα στὸ σακούλι τοῦ καὶ ἀπάντησε κατιτί. Τέτοιο εὐχάριστο ἄγγιγμα τὸ εἶχε νιώσει μόνο μιὰ φορά, ποὺ ἔπιασε αὐτὰ φωλιᾶς.

Ἦταν τὰ κουλούρια ποὺ τοῦ εἶχε ἐτοιμάσει ἡ μητέρα του, μὲ τὴ συμβουλὴ νὰ τὰ τρώῃ φρόνιμα, δηλαδή δύο κάθε πρωτῆ.

Ἄμα τ' ἄγγιξε ὁ Φουντούλης, κατάλαβε πὼς ἡ ζωὴ τους ἦταν λίγη.

Ἐφρχε δυό. « Ἄς φᾶμε, εἶπε, ἄλλα δυό. Τὶ φρέσκος ἀέρας! » Ἐγιναν τέσσερα. Σὲ λίγο ἔξι. Τώρα ἔχει χῶσει πάλι τὸ χέρι στὸ σακούλι καὶ χαϊδεύει ὅσα μένουν.

« Πότε θὰ φᾶμε; » ρώτησε τὸν ἀγωγιάτη. Ὁ κύρ Στέφανος ἄκουσε, καὶ γυρίζοντας ρώτησε τὰ παιδιὰ :

« Ποιὸς εἶναι κείνος ποὺ πείνασε πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθῆ; »

Ὅλη ἡ συντροφιά γύρισε καὶ κοίταξε τὸ Φουντούλη. Ἐκεῖνος ἔκαμε πὼς κοιτάζει κάτω καὶ θαυμάζει τάχα τὸ νερό. Καὶ σὰ νὰ ντράπηκε, ἔβγαλε τὸ χέρι τοῦ ἀπὸ τὰ κουλούρια. Ἐμεινε ὅμως μέσα στὸ σακούλι ὁ νοῦς του⁽¹⁾.

Σελ. 37.

« Ὅταν ἔφτασαν τὰ πικιδιά, προχώρησαν στὸ μέρος ποὺ τὸ λένε «τὰ μαγαζιά». Ὅλα τὰ μαγαζιά ἦταν ἓνα μαγαζί.

Τρεῖς χωριανοὶ κουτσόπιναν μέσα. Οἱ κότες ἀπέξω τοιμποῦσαν τῆ γῆ, κι ἓνα σταχτι γαῖδουράκι στεκόταν ἀκίνητο σὰν ψεύτικο.

1. Σ. 15—16.

Ὁ μπαλωματῆς μ' ἓνα παπούτσι στὰ γόνατά του ἔδινε γροθιές στὸν ἀέρα.

«Νά, νά ὁ μπαλωματῆς!» φώναξαν τὰ παιδιὰ. «Ὅποιος δὲν ἔχει πρόκες στὰ παπούτσια του νὰ βάλῃ. Χωρὶς πρόκες ἐδῶ πάνω θὰ μείνωμε ξυπόλυτοι».

Μερικοὶ τὸν πλησίασαν, ἔβγαλαν τὰ παπούτσια τους καὶ ζήτησαν νὰ τοὺς βάλῃ καρφιά. «**Μπάριμπα**, εἶπαν, νὰ μᾶς πεταλώσῃς». Ὁ μπαλωματῆς γέλασε μὲ τὰ τρία δόντια του, πῆρε τὸ σφυρὶ κι ἄρχισε νὰ καρφώνῃ πρόκες στὰ παπούτσια τους».

Παραθέτομεν καὶ ἐν τῶν ποιημάτων τοῦ βιβλίου τούτου, ἐν ᾧ ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ θαυμάσῃ γλώσσαν, ιδέας ὑψηλάς, ἔμπνευσιν, ρυθμὸν, ἁρμονίαν (σ.8—9):

Τὸ τσιριτρό.

Σὲ μιὰ ρῶγα ἀπὸ σταφύλι
ἔπεσαν ὀχτὼ σπουργῖτες
καὶ τραγόπιναν οἱ φίλοι
τσίρι—τίρι—τσιριτρό,
τσιριτρί,
τσιριτρό.

Ἐχτυπούσανε τὶς μύτιες
καὶ κουνούσαν τὶς οὐρές,
κι εἶχαν γέλια καὶ χαρές,
τσίρι—τίρι, τσιριτρό,
τσιριτρί,
τσιριτρό.

Πώπω πώπω σὲ μιὰ ρῶγα
φαγοπότι καὶ φωνή :

τὴν ἀφῆκαν ἀδειανή

τοῖρι — τίρι, — τσιριτρού

τσιριτρι,

τσιριτρού.

Καὶ μεθύσαν, καὶ ὅλη μέρα

πᾶνε δῶθε πᾶνε πέρα

τραγονδώντας σιὸν ἀέρα.

τοῖρι — τίρι, τσιριτρού

τσιριτρι

τσιριτρού.

2. *Α. Καρναβίτσα και Έπ. Γ. Παπαμιχαήλ.*

Ἀναγνωστικὸ Γ' Δημοτικῶ.

Ἐκδ. Γ. Ἐκδότης Ι. Σιδέρης. Ἀθήναι, 1920.

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο νομίζει τις, ὅτι ἐγράφη, ἵνα ἀναγινώσκηται εἰς καταγωγή, οὐχὶ δ' εἰς μορφωτικὰ ἰδρύματα. Ἀντὶ πάσης ἄλλης κρίσεως περὶ αὐτοῦ θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἀναγραφὴν χωρίων τινῶν ἐξ αὐτοῦ.

Ἐν ἐνὶ κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου ὑπὸ τύπον συνδιαλέξεως τριῶν ζώων, τοῦ «ἀσβοῦ, τῆς νυφίτσας καὶ τοῦ τυφλοπόντικα» (1) παρήχεται εἰς τοὺς παῖδας πρὸς ἐκμάθησιν ὅλη ἡ φρασσιολογία τῶν λαοποδυτῶν καὶ τῶν φυλοβείων. Ἰδοὺ φράσεις τινές:

«Τὸ χειμῶνα δὲν πέρασα ἄσχημα· συγύρισα τὰ κοτέτσια, ποὺ δὲ θὰ λαλήση τοῦ χρόνου πετεινός».

«Λαγουγιτζῆς ἐσύ, λαγουμιτζῆς ἐγώ, ταιριάζομι».

«Λίγο ἀκόμη κι ἡ ἀξίνα σου θὰ μ' ἔκοθε σὰ ραπάνι».

«Θὰ πῆς πὼς ρημάζω κάποτε τις φωλιές τῶν πουλιῶν καὶ ξεκάνω τὰ λαγουδάκια».

«Ἐκεῖνος ἤξερε τὰ κατατόπια, καὶ πότε χωνόταν στὸ κατώγι, πότε σκαρφάλωνε στ' ἀνώγιο, πότε κατέβαινε στὸ μεσαῖο».

«Καλὰ ποὺ μὲ πῆρε ξώδερμα καὶ πρόφτασα νὰ τρυπώσω».

«Δὲν κρατήθηκα γυναίκα· τοῦ ρίχιομκι κι ἀρχίζομε τις δαγκωσιές. Μιὰ ἐκεῖνος δέχκ ἐγώ. Κάποτε τὸν πετυχαίνω στὸ λαιμὸ καὶ παρ' τον κάτω».

«Τώρα;.....Εὐπνα τὰ παιδιὰ καὶ δρόμο».

«Ποῦ εἶναι ἡ μάννα σου; «Νὰ ἦταν κι ἄλλη». Μοῦ λέει, χωρὶς νὰ δείξη τὴν παραμικρὴ λύπη. «Τί, πέθανε»; Ξαναρωτῶ.

«Ὅχι» μοῦ λέει, «μπήκε μιὰ βραδιὰ στὸ κοτέτσι, σκαρφάλωσε στὸ ξύλο ποὺ κοιμόνταν οἱ κόττες, καὶ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη τοὺς

(1) Σ. 124 κ. ε.

ἄνοιξε τὴ φλέβα ὄλων, κάπου ἑφτά ὀχτὼ κότες! Ἔπειτα μεθυσμένη ἀπὸ τὸ αἷμα ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε. Τὴν αὐγὴν, ποὺ μπῆκε στὸ κοτέτσι ὁ κύρ Μηνάς, τὴν ἔκαμε νὰ μὴ ξαναξυπνήσει».

«Χύθηκε πίσω του, μὰ βρέθηκε σὲ βαθὺ σκοτάδι. Οὔτε τὴ μύτη της δὲν ἔβλεπε».

«Ἄν καὶ δὲν ἔχεις ἀκόμη δύναμι νὰ κουνηθῆς ἀπὸ τὸν τόπο σου, καλύτερα νὰ βλεπόμαστε ἀπὸ μακριά».

«Βλέπω τὴ χήρα ν' ἀνοίγει τὸ στόμα της σὰν πηγᾶδι».

«Ποῦ θὰ μοῦ πᾶς! λίγο καὶ θὰ σ' ἔχω στὰ νύχια μου».

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ γυναίκα... Τὸ κυνήγι λιγότεφε ἐδῶ πέρα».

«Ἐδῶ εἶναι πιὸ βολικὰ νὰ τρυπώσωμε».

«Καλῶς τὰ χαίρεσαι... θέλω κι ἐγὼ μερδικό».

Τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι ὕλιστικώτατον. Ὑποθάλλει ὅλα τὰ ταπεινὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔνστικτα καὶ ἄγει τὸν ἀναγινώσκοντα μαθητὴν εὐθὺ πρὸς τὸν ὕλισμόν. *Κλοπαί, ἀρπαγαί, ἔριδες, φόνοι, ξεφαντώματα, καλοπέραση, ἀτοπώτατοι καὶ ἀνηθικώτατοι διαλογισμοὶ ἐκδηλούμενοι κατὰ τὸν μᾶλλον ὤμὸν καὶ χυδαῖον τρόπον ἐν μακροτάτοις διαλόγοις ἀνθρώπων καὶ ζώων, εἶναι τὰ προσφιλέτατα συγγραφεῦσι θέματα, ἅτινα πληροῦσι σχεδὸν τὸ ὅλον τοῦ βιβλίου. Περὶ δὲ ἐξάρσεως χαρκατήρων, ἀρετῶν, ἠθικῶν ἀρχῶν, περὶ ἐγέρσεως τῶν ὑψηλοτέρων συναισθημάτων, περὶ ἐξυψώσεως τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τῆς Πατρίδος, τῆς Θρησκείας, περὶ ἐνισχύσεως ἐν ταῖς καρδίαις τῶν παιδῶν τῆς φιλαλληλίας, τοῦ συναισθήματος τοῦ καθήκοντος, τῆς αὐταπαρνήσεως κτλ., οὐ φροντὶς τοῖς συγγραφεῦσιν.*

Παραθέτομεν περικοπὰς τινὰς τοῦ βιβλίου τούτου, αἵτινες σημειωθήτω δὲν εἶναι ἐκλελεγμένοι μεταξὺ τῶν χειρίστων. Ἐξ αὐτῶν δύναται τις νὰ μορφώσῃ ἰδέαν οὐ μόνον περὶ τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὕλιστικοῦ καὶ χυδαίου περιεχομένου τοῦ βιβλίου.

(Σελ. 124).

«Μιά φορά κι ἕναν καιρὸ ὁ τυφλοπόντικας κάθισε στὴν τρύπα του συλλογισμένος.

«Πλάκωσαν δύσκολοι καιροὶ» εἶπε· «μῆτε κάμπια, μῆτε σκουλήκι βρίσκεται στὰ κατώγια μου. Ὡς τώρα καλὰ πήγαμε χάρη στὸ χειμῶνα· καθὼς ἦταν τὰ ζωντανὰ ἀποκαρωμένα, χάπ! καὶ τάρπαζα χωρὶς κόπο».

«Μὰ σὰν πολλὰ λέω» πρόσθεσε ἔπειτα ἀπὸ λίγο.

«Εἶμαι νηστικός ἀπὸ τὴν αὐγὴ καὶ πάει μεσημέρι· δυὸ ὥρες ἀκόμη καὶ πεθαίνω».

Βγήκε ἀπὸ τὰ κατώγια του, ἀνέβηκε στὸ ἀπάνω πάτωμα, ποῦ εἶχε τὴν καθαυτὸ φωλιά του. Ἀπὸ κεῖ μ' ἕνα λοξὸ δρομάκι ἀνέβηκε στ' ἀνώγια του.

«Ὡ τίς νυφούλες μου!» εἶπε καθὼς εἶδε μερικὲς κάμπιες καὶ δύο τρία σκουλήκια. Καὶ μ' ἕνα χάπ! οὔτε ἦταν οὔτε φάνηκαν· τίς ἔφαγε ὅλες μονομιᾶς.

«Καλὸ φαγί, μὰ λίγο», συλλογίστηκε, «Τὶ νὰ γίνῃ; Φαίνεται πὼς μυρίστηκαν τὴν ἀνοιξὴ καὶ πήραν δρόμο στὰ ψηλά. Ἄς πᾶνε ἄς πᾶνε «γρήγορα θὰ πέσουν στὶς μύιες τῶν πουλιῶν. Μὰ τί μὲ μέλει»;

Σελ. 132—133.

«Νέ. Ὅταν πάω στὴ φωλιά μου, θὰ σὲ φάω καὶ θὰ γίνῃς καὶ σὺ ὄρνιο» τοῦ λέει. Πάγωσα ὄλη καθὼς ἄκουσα «θὰ σὲ φάω.»

«Χί, χί, χί, γέλασε πονηρὰ ὁ τυφλοπόντικας».

«Ἐλεγεσ πὼς σὲ πήγαινε νὰ σὲ παντρέψῃ;».

«Χά, χά, χά» ἔκαμε κι ὁ ἀσβὸς δυνατὰ. «Τὶ νὰ σοῦ πῶ ξαδέρφη, τόσο ἀνόητη, δὲ σὲ περίμενα», εἶπε.

«Λέτε;» ρώτησε πονηρὰ ἢ νυφίτσα. «Καθὼς ἄκουσα, θὰ σὲ φάω, τὰ χρειάστικα». «Πρέπει δίχως ἄλλο νὰ βρῶ τρόπο νὰ γλιτώσω», συλλογίστηκε. «Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ» τοῦ λέω ξαφνικά. «Τὶ

θέλεις;» κάνει το ὄρνιο. Καί μοῦ φέρνει τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ μουσούδι μου.

«Δὲ χάνω καιρό, τοῦ δίνω μιὰ δαγκωσιὰ στὸ λαιμό· πήδησε τὸ αἷμα. Νιώθω ἀμέσως νὰ παραλύουν τὰ φτερὰ καὶ τὰ νύχια του. Μ' ἀφήνει τώρα, μὰ δὲν τ' ἀφήνω ἐγώ· ἂν ἔπερτα ἀπὸ τόσο ὕψος θὰ γινόμουν κομμάτια. Καρφώνω τὰ δοντάκια μου στὸ λαιμό του καὶ πέφτομε, ἐγὼ ἀπὸ πάνω καὶ τὸ ὄρνιο ἀπὸ κάτω ψόφιο».

Παραθέτομεν καὶ τὴν ἐξῆς φρικιαστικὴν περιγραφὴν τοῦ θαλάτου ἑνὸς ἀθώου πτηνοῦ. Σελ. 148 κ. ἐ.

«Τὸ πουλάκι ἐξακολουθοῦσε νὰ κελαηδῆ καὶ τὸ δάσος ἀντηχοῦσε τὸ χαρούμενο κελάηδημά του. Ἐξαφνα τὸ φίδι σκαρφάλωσε στὴ φουντουκιά σὰν ἀστραπή καὶ ἄρπαξε τὸ πουλάκι. Δὲν πρόφτασε νὰ τὸ πιάσῃ παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ ποδαράκι. Τὸ πουλάκι ἔβαλε τὶς φωνῆς καὶ ἄρχισε τὸ φτεράκισμα ἐδῶ καὶ κεῖ, γιὰ νὰ γλιτώσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θηρίου.

Τὸ φίδι τράβηξε κάτω τὸ σπῖνο καὶ τώρα ἤμουν περίεργος νὰ ἰδῶ τι θὰ ἰδὼν κάμῃ. Καὶ τί εἶδα; Τὸ φίδι ξαπολύθηκε καὶ ἔπεσε κάτω· κουλουριάστηκε ὕστερα καὶ προσπαθοῦσε νὰ βάλῃ στὸ στόμα δλόκληρο τὸ πουλί. Μὰ δὲν τὸ κατῶρθωνε· γιὰτὶ τὸ πουλί φτεράκιζε τόσο δυνατὰ, ποὺ ξέφευγε ἀπὸ τὶς γιαιστερὲς δὶπλες τοῦ φιδιοῦ. Ἔτσι πάλευε τὸ φίδι πολὺν καιρό. Τέλος κατὰλαθε πῶς ἔπρεπε νὰ βρῆ ἄλλο τρόπο.

Τράβηξε τὸ κυνήγι του σ' ἓνα δενδράκι, τὸ κόλλησε ἐπάνω στὸν κορμόν του, κουλουριάστηκε ὕστερα σφίγγοντας στὸ ξύλο τὸ πουλί. Λίγα σπαραχτικὰ «τοῖου, τοῖου!» ἀκούστηκαν ἀκόμη, καὶ τὸ πουλάκι σῶπασε. Ὅταν βεβαιώθηκε πῶς ἦταν νεκρό, τὸ ἄφησε κάτω τὸ φίδι, γύρισε κάμπουσες φορὲς γύρω τὸ κεφάλι του καὶ ὕστερα τὸ ἄλειψε ὄλο μὲ σάλιο ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια.

Ἄφου ἔτσι τὸ ἐτοίμασε, ξαπλώθηκε ὅσο μποροῦσε ἴσα ἐμπρὸς στὸ πουλί. Πῆρε μὲ τὸ στόμα τὸ κεφαλάκι του καὶ σιγὰ σιγὰ, πα-

ζοντας τὰ σαγόνια, τὸ κατάπινε. Σὲ λίγο δὲ φαινόταν τίποτε· οὔτε τὰ ποδαράκια του. Τὴν ἴδια στιγμή φούσκωνε ἡ κοιλιά τοῦ φιδιοῦ κι ἔβλεπε κανεὶς καθαρὰ πῶς σιγὰ σιγὰ κατέβηκε ἐκεῖ τὸ πουλί».

Διὰ τοιούτων σκηνῶν, οἷαι αἱ μνημονευθεῖσαι, ὧν γέμει τὸ βιβλίον καὶ τοιούτων περιγραφῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ προσφιλέστατα συγγραφεῦσι θέματα, ἀποσκληρύνονται αἱ τῶν παιδῶν ψυχαί, ὑποθάλλονται τὰ ταπεινότατα τῶν ἐνστίκτων καὶ μορφοῦνται οὐχὶ ἀνθρωποι, ἀλλὰ ἄγρια θηρία, ἔτοιμα νὰ κατασπαράξωσι τοὺς ὁμοίους των».

3. Ἄ. Π. Κουρτίδη, Γ. Σ. Κονιδάρη, Γ. Α. Καλαρᾶ.
Ὀδύσσεια

Ἀναγνωστικὸ Γ' Δημοτικῶ

Ἐκδοση 4η. Ἐκδότης Ι. Κολλάρος. Ἀθήναι 1920.

Τρεῖς συγγραφεῖς συνειργάσθησαν, ἵνα διαφθείρωσι τὴν Ὀδύσσειαν, ἐκχυδαῖσωσι τὸ ἀπαράμιλλον ποίημα καὶ καταστήσωσιν αὐτὸ ἀγνώριστον.

Ἐν πρώτοις δὲν δύνανται νὰ ἀνεχθῶσι τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἡρώων. Καὶ μεταβάλλουσι καὶ διαστρεβλοῦσιν αὐτά, εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι, ὅτι ταῦτα ἔχουσι ἤδη καταστῆ γνωστότατα καὶ εἶναι ἐν κοινοτάτῃ χρήσει μέχρι τῶν κατωτάτων λαϊκῶν στρωμάτων ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν μορφῇ. Καὶ μεταβαπτίζόμενοι ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ μαλλιαρισμοῦ οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Ὀμηρικοὶ ἥρωες μετονομάζονται οὕτω:

Ὁ Δίας, ὁ Ποσειδῶνας ὁ θεὸς τῆς θάλασσης, ἡ Ἀρτέμιδα, ὁ Πλούτωνας, ἡ γαλανομάτα Ἀθηναῖα, ὁ γέρο-Νέστορας, ὁ γεροπατέρας ὁ Πηλέας, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Ἀγαμέμνωνας κλπ.

Ἄλλ' οὐδὲ ἡ ὀνομασία τῶν κατοίκων τῆς Τροίας εὐρίσκει χάριν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι. Δὲν δύνανται νὰ προσαρμοσθῇ τὸ ὄνομα Τρωῆες πρὸς τὴν μαλλιαρὴν γραμματικὴν, ἐπομένως ἐκβάλλεται καὶ τοῦτο ἐκ τῆς χρήσεως. Μεταβαπτίζονται δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Τροίας εἰς Τρωαδίτες κατὰ τὰ Ἀρβανίτες, Μεγαρίτες, καὶ μετονομάζονται αἱ Τρωάδες γυναῖκες εἰς Τρωαδίτισες κατὰ τὰ Ἀρβανίτισες, Μεγαρίτισες, Μενιδιάτισες.

Κατὰ τὴν ἀπόδοσιν δὲ τῶν Ὀμηρικῶν νοημάτων οἱ συγγραφεῖς ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῆς πενίας τῆς νεοστεύκτου γλώσσης τῶν παραλείπουσι πλείστας ἐννοίας. Δὲν θέλουσι νὰ διατυπώσωσι ταῦτας δι' ἐκφράσεων, αἵτινες ἐν μόνῃ τῇ καθαρῆς ὑπάρχουσι. Καὶ μόνον καὶ μόνον ἵνα μὴ εἰσαγάγῳσι τὰς κατ' αὐτοὺς ἐπιλη-

ψίμους ἐκφράσεις, θυσιάζουσι τὸ περιεχόμενον. Οὕτω δὲ παραβαίνουσιν ἓνα τῶν σπουδαιωτάτων σκοπῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, ὅστις εἶναι ὁ βαθμιαῖος πλουτισμὸς τῆς διανοίας τῶν μαθητῶν διὰ νέων ἐκάστοτε ἐννοιῶν καὶ τῶν ἐκφραζουσῶν αὐτὰς λέξεων καὶ φράσεων. Κατὰ τὸν τρόπον ὁμοῦ τοῦτον ἐμφανίζουσι νέον Ὅμηρον, ἀγνώριστον ἐν τῇ μαλλιαρῇ αὐτοῦ περιβολῇ. Ὁ πλοῦτος τῶν Ὀμηρικῶν ἐκφράσεων, ἡ θαυμασία καὶ ἐν τῇ ἀπλότητι αὐτῆς εὐληπτοτάτη σύνθεσις τοῦ Ὀμηρικοῦ λόγου, αἱ ὑπέροχοι εἰκόνες, τὰ λεπτὰ καὶ ἐνταυτῷ ἀπλούστατα καὶ προσιτώτατα τῇ παιδικῇ ἀντιλήψει ὁμηρικὰ διανοήματα, δι' ἅπερ ἀκριβῶς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη συνιστῶνται πρὸς ἀνάγνωσιν ὑπὸ νεαρῶν παιδίων, πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ ἐκλείπουσιν ἐν τῇ μαλλιαρῇ τῆς Ὀδυσσεΐας διασκευῇ, ἣν οἱ συγγραφεῖς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ἀπετόλμησαν.

Ἴδου δείγματά τινα τῆς γλώσσης καὶ τῶν νοημάτων τοῦ βιβλίου:

Σελ. 47—48.

«Ἐγὼ τὸν ἐγλίτωσα, ὅταν ἔσφιγγε μὲ τὰ πόδια του τὴν κάρνα, ὀλομόναχος μέσα στὸ πέλαγος γιατί τὸ κάραβι του τὸ εἶχε σκίσει μὲ τὸ ἀστροπελέκι του ὁ Δίας, κι ὄλοι οἱ σύντροφοί του χάθηκαν. Ἐγὼ τὸν καλοδέχτηκα».

Σελ. 55.

Ἐκεῖ ποῦ συλλογιζόταν αὐτὰ, νὰ κι ἓνα δυνατὸ κῶμα τὸν πέρνει καὶ τὸν ρίχνει ἀπάνω σ' ἓνα βράχο. Θὰ γδερνόταν ὄλο του τὸ κορμί καὶ θὰ ἔσπαζαν τὰ κόκαλά του. Μὰ ἄρπαξε μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ βράχο καὶ βογκώντας βασιτόταν κολλημένος, ὥσπου τὸ κῶμα πέρασε».

Σελ. 129.

«Αὐτὰ εἶπε ἡ θεὰ καὶ ἄγγιξε τὸν Ὀδυσσεά μὲ τὸ χρυσὸ ραβδί της. Ἀμέσως ζάρωσε τ' ὠραῖο του κορμί· ἔπεσαν τὰ μαλλιά του κι ἔγεινε ἓνας γέρος καμπούρης, ντυμένος μὲ παλιόρουχα.

Στὰ χέρια του κρατοῦσε ἕνα χοντρὸ ραβδί ζητιάνου καὶ στὸν ὦμο του βρέθηκε κρεμασμένο ἕνα παλιὸ ταγάρι μὲ μπαλώματα».

Σελ. 132.

«Δὲν τρῶνε οἱ ἀθεόφοβοι ἕνα ἢ δυὸ σφαχτὰ τὴν ἡμέρα, τρῶν πολλὸ περισσότερο. Ἄν ρωτᾶς καὶ γιὰ ψωμί καὶ κρασί, δὲ βρίσκεις λογαριασμό. Οἱ δούλοι κι οἱ δούλες δὲν προφταίνουν νὰ κουβαλοῦν».

Σελ. 146 — 147.

«Τι ταιριασμένο ζευγάρι! Ὁ ἕνας κουρελιάρης ὁδηγεῖ τὸν ἄλλο. Ὅμοιος τὸν ὅμοιο!

Καὶ δὲ μᾶς λές, καταραμένε χοιροβοσκέ, ποῦ τὸν πᾶς αὐτὸν τὸ βρωμερὸ ψωμοζήτη, τὸ γεροκαμπούρη, ποῦ γυρίζει ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα καὶ ξύνει τίς πλάτες του, καὶ ψωμοζητᾷ ὀλοένα; Δὲ μοῦ τὸν δύνεις νὰ μοῦ φυλάγη τὴ στάνη, νὰ μοῦ σαρώνη τὸ μαντρι καὶ νὰ κόβη τρυφερὰ κλαδιὰ γιὰ τίς γίδες μου;

Μὰ τι κάθομαι καὶ λέω! Εἶναι αὐτὸς γιὰ δουλειά; Ἐχει πιὰ συνηθίσει νὰ γεμίζη τὴν ἀχόρταγη κοιλιὰ του μὲ τὴ ζητιανιά. Κακομοίρη, τί ἔχεις νὰ τραθήξης ἂν πατήσης στὸ παλάτι! Μὲ τὰ σκαμνιά θὰ σοῦ σπάσουν τὰ πλευρά σου οἱ μνηστήρες!»

Ἀετὰ εἶπε ὁ Μελάνθιος καὶ περνώντας ἔδωξε μιὰ κλοτσιὰ στὸν Ὀδυσσεά».

Γ'. ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Ἀναγνωστικά βιβλία τῆς Δ' τάξεως ἔχουσιν ἐγκριθῆ καὶ εἰσαχθῆ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα δύο: 1. Ἀ. Καρκαβίτσα καὶ Ἐπ. Γ. Παπαμιχαήλ «Ἡ Πατρίδα μας». 2. Ἀ. Π. Κουρτίδη καὶ Γ. Σ. Κονιδάρη «Στὰ παλιὰ χρόνια».

Ἀμφότερα ταῦτα τὰ ἔργα εἶναι τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ δεύτερον καθ' ὀλοκληρίαν συρραφαὶ ἀκαλαισθήτως διεσκευασμένων καὶ ἀντιπαιδαγωγικῶς, ὡς θ' ἀποδείξωμεν, περικεκομμένων ἀποσπασμάτων ἐκ βιβλίου, ὅπερ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρόσας ὁ Νικίου» ἔχει ἐκδώσει ἐν ἔτει 1898 ἡ «Διάπλασις τῶν παιδῶν» μεταπεφρασμένον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου τοῦ *Pascal Grausset*, γράψαντος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *André Laurie*. Ἡ ἐλληνικὴ μετάφρασις εἰς κομψὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ.

Θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων ἐκάτερον τῶν βιβλίων τούτων.

1. Ἀ. Καρκαβίτσα καὶ Ἐπ. Παπαμιχαήλ «Ἡ πατρίδα μας». Ἐκδ. 6. Ἀθήναι, 1920.

Τὸ βιβλίον τοῦτο θέλομεν κρίνει ἀπὸ ἀπόψεως α) γλωσσικῆς καὶ β) κυρίως παιδευτικῆς.

α) Ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως.

α') Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν γενικῶς ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἐλληνικὴ γλῶσσα, τὸ κοινῶς δηλ. ἀνεγνωρισμένον καὶ χρησιμοποιοῦμενον ὄργανον τῆς μεταξὺ τῶν

ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων πνευματικῆς ἐπικοινωνίας. Δὲν εἶναι καὶ βαθμὶς ἄγουσα πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην, οὐδὲ προάγει γλωσσικῶς τὸν μαθητὴν τῆς Δ' τάξεως ἀπὸ τῆς γλωσσικῆς βαθμίδος τῆς προηγούμενης τάξεως εἰς βαθμίδα ἀνωτέραν. Δὲν συντελεῖ, ὡς ὄφειλεν, εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην *βαθμιαίαν γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν* τοῦ μαθητοῦ, οὐδὲ καθιστᾷ αὐτὸν ἱκανὸν ὅπως ἐννοῇ *βαθύτερον* ἢ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος τὴν γλῶσσαν τοῦ διανοουμένου ἔθνους του. Συμβαίνει δηλ. καὶ εἰς τὸ Ἀναγνωσματοῦριον τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς πάντα τὰ ὅμοια αὐτῶ τῶν λοιπῶν τάξεων τὸ πρωτοφανὲς ἐν Ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις φαινόμενον, ὅτι ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τῶν ἀνωτάτων κρατοῦσι τὸν ἐλληνόπαιδα καθηλωμένον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διαρκῶς γλωσσικὴν βαθμίδα.

Οὐ μόνον δὲ δὲν προάγει τὸ Ἀναγνωσματοῦριον τοῦτο τὸν ἐλληνόπαιδα εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ γλώσσης, ἀλλὰ τοῦναντίον σκοπεῖ νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν μετὰ ἕξαετῆ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον φοιτησὶν παντελῶς ἀνίκανον νὰ ἐννοῇ τὴν γλῶσσαν, ἣν δλόκληρον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἀσπάζεται, δι' ἧς ἐκδηλοῦται, ὡς ἐν τοῖς προηγούμενοις κατεδείξαμεν, *ὀλόκληρος ἡ πνευματικὴ τοῦ ἔθνους ζωὴ* καὶ ἦν διὰ τοῦτο ἡ τελευταία Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις διὰ τοῦ ἀρθροῦ 107 τοῦ Συντάγματος ὀρθῶς ὥρισεν ὡς *ἐπίσημον* γλῶσσαν τοῦ Κράτους, ἀπαγορεύουσα πᾶσαν πρὸς παραφθορὰν ταύτης ἐπέμβασιν.

β') Ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ ἡ μὲν ἐλληνικὴ μετάφρασις, ἐξ ἧς, ὡς εἶπομεν, ἦντλησε τὴν βλῆν αὐτοῦ τὸ ἐν λόγῳ Ἀναγνωσματοῦριον τῆς Δ' τάξεως, λέγει: «Δύο παῖδες δώδεκα ἕως δέκα τριῶν ἐτῶν διέρχονται διὰ τῶν σχολικῶν ὁδῶν τῆς Πέλλης». Οἱ δὲ συγγραφεῖς τοῦ Ἀναγνωσματοῦριου λέγουσι: «Σ' ἕναν ἰπὸ τοὺς στενοὺς ὁρόμους τῆς (τῆς Πέλλας) πηγαινάν ἀργὰ δύο παιδιὰ. . . . Τὸ μεγαλύτερο. . . ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δώδεκα χρῶ-

ων». Ἄλλ' ἄλλο σκολιὰ ὁδὸς καὶ ἄλλο στενὸς δρόμος. Προφανῶς οἱ συγγραφεῖς ἀποτροπιάζονται τὴν ἑλληνικὴν ἔκφρασιν σκολιός· ἓνα δὲ μὴ εἰσαγάγωσι τὴν ἐπιλήψιμον ταύτην ἔκφρασιν εἰς τὸ Ἐναγνώσματ' ἰόντων, προτιμῶσι νὰ θυσιάσωσι μετὰ τῆς λέξεως καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ σκολιὰ ὁδὸς γίνεται στενὸς δρόμος.

Ἄλλ' οὕτω παρορῶσι καὶ παραβαίνουσι ἓνα τῶν οὐσιωδῶν σκοπῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, τὸν πλουτισμὸν δηλ. τοῦ πνεύματος τοῦ μαθητοῦ διὰ νέων ἐκάστοτε, ἀναγκαίων, ἀναλόγων δὲ πρὸς τὴν προϋούσαν ἀντίληψιν αὐτοῦ ἐννοιῶν καὶ τῶν ἐκφραζουσῶν τὰς ἐννοίας ταύτας λέξεων καὶ φράσεων. Οὕτω δὲ καταλείπουσιν αὐτὸν γλωσσικῶς στάσιμον καὶ ἐξ αἰτίας τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ ταύτης πτωχείας ἀνίκανον νὰ ἐκφράζη ὠρισμένας ἐννοίας, ἢ νὰ ἐννοῇ τὰς ἐννοίας ταύτας ἐκφραζομένας ὑπ' ἄλλων.

Ὡφελον δὲ τοσοῦτῃ μᾶλλον οἱ συγγραφεῖς νὰ μὴ παραλίπωσι τὴν εὐκκίριαν νὰ διδάξωσι τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως καὶ τὴν χρησιμωτάτην ταύτην ἔννοιαν, ἐπομένως δὲ καὶ τὴν λέξιν σκολιός, ὅσῃ συχνάκις οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἀκούουσιν εἴτε παρὰ τοῦ γυμναστοῦ αὐτῶν, εἴτε παρὰ τοῦ σχολικοῦ ἱατροῦ τὴν λέξιν σκολίωσις (σκολίωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης), ταύτην δὲ θὰ συμβῆ νὰ ἀκούσωσιν ἐπίσης ἢ νὰ ἀναγνώσωσι καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σχολείου ἔξοδον αὐτῶν.

γ') Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ περὶ τῆς λέξεως ὁδός. Οὐδ' αὕτη εὐρίσκει χάριν. Ἐξελαύνεται καὶ αὕτη ἐκ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς γλώσσης, καίπερ πασίγνωστος καὶ εὐχρηστοτάτη καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀγιοίπαισι.

Ἄντι λοιπὸν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ διδάξη τὸν μαθητὴν καὶ τὴν λέξιν ταύτην ὡς καὶ τὴν διαφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τῆς λέξεως δρόμος καὶ καταστήσῃ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ μεταχειρίζηται ταύτας προσηκόντως, προσέτι δὲ καὶ νὰ ἐννοῇ προσηκόντως ἀκούων ἢ ἀναγινώσκων αὐτὰς, πράττει διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Ἐναγνώσματ' ἰόντου

τὸ ἐναντίον, ὥσει σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο οὐχὶ νὰ προαγάγῃ γλωσσικῶς τὸν μαθητὴν εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον ἐκείνου, ἐν ᾧ τὸν εὔρεν, ἀλλὰ νὰ κρατήσῃ αὐτὸν ἐν αὐτῷ στάσιμον, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ ἐπιρρώσῃ τὰς ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἀπαιδευτοῦ λαοῦ ὑπαρχούσας ἐλλείψεις, ἀσαφείας καὶ λοιπὰς ἀτελείας, ἐναντίον πρὸς ὅσα πράττουσιν ἐν τοῖς Δημοτ. σχολείοις αὐτῶν πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοί.

Ἐφείλον δὲ τοσούτῳ μᾶλλον οἱ τοῦ ἀναγνωσματορίου συντάχται οὐ μόνον νὰ μὴ ἀποφύγῃ τὴν παρουσιασθεῖσαν εὐκαιρίαν, ἀλλὰ τοῦναντίον καὶ νὰ ἐπωφεληθῶσιν αὐτῆς, ὅπως διδάξῃ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' ἤδη τάξεως τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ὁδοῦ (καὶ ἂν ἔτι οὗτοι τὴν ἠγνούουν), ὅσῃ αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς διασάφησιν καὶ εὐκολωτέραν κατανόησιν πληθύος ἄλλων ἐλληνικῶν λέξεων ἐξ αὐτῆς παραγῶγων καὶ συνθέτων, ὧν καθ' ἑκάστην ποιεῖται χρῆσιν ἢ κοινὴ λαλουμένη γλῶσσα καὶ ὧν πλείστας ἀκούομεν συχνὰ ἐκ τοῦ στόματος καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀπαιδευτῶν χωρικῶν. Τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ ἐξῆς: ὁδεύω, συνοδεύω, συνοδίτης, συνοδός, συνοδία, ὁδοιπόρος, ὁδοιπορῶ, ὁδοιπορία, ὁδοιπορικῶς, ὁδοιπορικός, (ὁδοιπορικὰ ἐξοδα), ὁδηγός, ὁδηγῶ, ἔδηγια, ὁδοποιῖα, (φόρος ὁδοποιΐας), ὁδοστρωσία, ὁδοστρωτήρ, ὁδοφράγματα, ὁδοκαθαριστής, πάροδος, παρόδιοι ἰδιοκτηταί, παροδικός, τὰ ἐξοδα, ἐξοδιάζω, ἡ εἴσοδος, ἡ ἐξοδος, διεξοδικῶς, διόδος, διόδια τέλη, ἄνοδος, κάθοδος, πρόδος, προσδεύω, προσδευτικός, περιοδεύω, περιοδεία, μέθοδος, σύνοδος, (ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἡ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένη σύνοδος), συνοδικός κλπ. κλπ.

Δύναται νὰ νοηθῇ σήμερον ἐλληνόπαις, ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ Δημ. σχολείου μετὰ ἐξαετῆ εἰς αὐτὸ φοίτησιν, ἀγνοῶν, ἂν μὴ πάσας τὰς διὰ τῶν ἀνωτέρω λέξεων ἐκφραζομένας ἐννοίας, τοῦλάχιστον τὰς πλείστας αὐτῶν, ἐπομένως δὲ καὶ τὰς ἐκφραζούσας αὐτὰς λέξεις, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι εἰς τὴν μετὰ τῶν ὁμοεθνῶν του συνεννόησιν; Καὶ ποῦ ἄλλοῦ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ ὀφείλει οὗτος νὰ ἀκούσῃ καὶ κατανοήσῃ καὶ μεταχειρισθῆ καλῶς, ἂν μὴ πάσας, τὰς

πλείστας ὅμως τῶν λέξεων καὶ φράσεων τούτων; Καὶ ὅμως τοιοῦτον ἀμαθῆ καὶ ἀνίκανον νὰ ἐννοῇ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀπανταχοῦ ὁμοεθνῶν τοῦ Ἑλληνα προσπαθοῦσι νὰ δημιουργήσωσι τὰ πρωτοφανῆ ταῦτα ἀναγνωστικὰ βιβλία.

δ') Εἰς ὅμοιον σφάλμα περιπίπτουσιν οἱ συντάκται τοῦ Ἀναγνωσματάρου, ὅτι καίπερ ἀποτεινόμενοι πρὸς μαθητὰς ἤδη Δ' τάξεως ἀποφεύγουσιν ἐπίσης τὴν χρησιμωτάτην ὄσφ καὶ ὠραίαν ἔκφρασιν «διὰ τῶν ὁδῶν». Ἐκφρασιν, ἣν ἄτοπον εἶναι νὰ μὴ ἐννοῇ δεκαετῆς καὶ ἐνδεκαετῆς ἐλληνόπαις, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη φοιτήσας εἰς τὸ σχολεῖον, ἀφοῦ ἤδη ἐκτὸς τοῦ σχολεῖου συχνάκις ἀκούει ἢ ἀναγινώσκει φράσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς: «Οἱ Βασιλεῖς διὰ τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Εὐαγγελιστρίας θὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως». «Ἦλθον διὰ Πατρῶν». «Θὰ μεταβῶ εἰς Θεσσαλονίκην διὰ θαλάσσης». «Θὰ ἐπιστρέψω διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ».

ε') Ἐν τῇ αὐτῇ παραγράφῳ ἢ μὲν μνημονευθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ λέγει: «σύρων (ὁ Πρόας) ὡς ἠδύνατο καλλίτερον. . . τὴν ἀριστεράν του *κνήμην*, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέφερον. . . ἠκολούθησε...», οἱ δὲ συγγραφεῖς τοῦ Ἀναγνωσματάρου γράφουσιν: «ὁ Πρόας ἔσυρε...τὸ βλαμμένο πόδι του καὶ ἀκολούθησε...» Δὲν εὐρίσκουσι δηλ. κατάλληλον εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἔκφρασιν πρὸς παράστασιν τῆς ἐννοίας τῆς *κνήμης*, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ γνωρίσωσιν εἰς τοὺς ἐλληνοπαῖδας, πῶς οἱ μεμορφωμένοι ὁμοεθνεῖς τῶν ὀνομάζουσι τὸ μέρος τοῦτο τοῦ σώματος, ἀφίνοντες αὐτοὺς κατὰ τοῦτο ἀμαθεῖς. Προτιμῶσι λοιπὸν μετὰ τῆς μισητῆς εἰς αὐτοὺς ἐλληνικῆς λέξεως «*κνήμη*» νὰ θυσιάσωσι καὶ τὴν ἔννοιαν καὶ ἀρκοῦνται διὰ τοῦτο εἰς τὴν γενικὴν ἔκφρασιν «πόδι».

Φανταζόμεθα εἰς ποίαν ἀμηχανίαν θὰ εὐρίσκοντο οἱ συγγραφεῖς, ἂν ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ γράψωσιν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτῶν καὶ περὶ ἄλλων μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

ε') 'Ομοίαν δ' ἀποστροφὴν τῶν συγγραφέων παρατηροῦμεν καὶ πρὸς τὴν λέξιν ἔτος. Διαγράφεται καὶ αὕτη ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, διότι ὅπως ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ τῆς κατωτάτης τάξεως, οὕτω καὶ ἐν τῷ τῆς Δ', γράφεται «ὁ Π... ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δώδεκα χρονῶν...» κ.τ.τ.

Καὶ ὅμως καὶ ἡ ἐξοβελιζομένη αὕτη λέξις, ἔτος, εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένῃ (ἔτη πολλά, εὐτυχὲς νέον ἔτος, πόσων ἐτῶν εἶναι ὁ υἱός σας, ἐντὸς τοῦ ἔτους κλπ.), ἀναγκαῖα δὲ καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐξ αὐτῆς παραγῶγων καὶ συνθέτων λέξεων, οἷαι αἱ ἐξῆς: ἐτήσιος (ἐτήσιον εἰσόδημα, ἐτήσιος τόκος, πληρόνω τόσας δραχμὰς ἐτησίως), διετής, τριετής κλπ. (πρωτοετῆς φοιτητής, μονοετής θητεία, τριετής θητεία, πολυετής ἐνοικίασις, ἑπταετής ἀγών, ἑκατονταετής πόλεμος), ἑκατονταετηρίς κλπ. κλπ.

Ἄλλ' ὀλόκληρος ὁ φραστικὸς οὗτος πλοῦτος καὶ ἡ εὐκολία, ἣν οὗτος παρέχει εἰς τὸν σύγχρονον Ἑλληνα πρὸς ἔκφρασιν ποικίλων διανοημάτων, ἅμα δὲ καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ κομψότης τοῦ δι' αὐτοῦ σχηματιζομένου λόγου, πάντα ταῦτα διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Ἀναγνωσματορίου ἀποκλείονται εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας, καταδικαζομένους οὕτως εἰς γλωσσικὴν στασιμότητα, ἥτις εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ στασιμότης πνευματικῆ.

ζ') Ἐν τῇ αὐτῇ παραγράφῳ ἀποφεύγουσιν οἱ τοῦ Ἀναγνωσματορίου συντάκται νὰ γνωρίσωσιν εἰς τὸν μαθητὴν τῆς Δ' τάξεως τὴν λέξιν «ὥστε» καὶ τὴν συνηθεστάτην χρῆσιν αὐτῆς «τόσον...ὥστε», διὸ γράφουσι «τὸ λὲς τόσο συχνά... ποὺ δὲν εἶναι φόβος νὰ τὸ ξεχάσω».

η') Ὅμοίως ἀποφεύγουσι νὰ γνωρίσωσιν εἰς τοὺς ἑλληνόπαιδας τὰς λέξεις *χωλὸς* καὶ *χωλαίνω* προτιμῶντες ἀντ' αὐτῶν τὰς λέξεις «*κουτσὸς*» καὶ *κουτσαίνω* (Σελ. 6, στίχ. 4).

θ') Τὸν ἀπηγέστατον ὅμως διωγμὸν υφίσταται ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἡ λέξις «*ἀλλά*». Ἡ οὐ μόνον ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένῃ

γλώσση τῶν πόλεων καὶ κωμοπόλεων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ὅλως ἀπαιδεύτοις ἀγρόταις εὐχρηστοῦσα ἑλληνικὴ αὕτη λέξις οὐδαμοῦ τοῦ Ἀναγνωσταρίου τούτου, καθὼς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν, εὐρίσκει τόπον, ἵνα σταθῇ. Πανταχόθεν ἐκδιώκεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, οἵτινες ἀντ' αὐτῆς προτιμῶσι πάντοτε τὴν ἰταλικὴν «μά» καὶ ἐπιμόνως ἀγωνίζονται, ὅπως εἰς ταύτην ἐθίσωσιν ἄκοντας τοὺς ἑλληνόπαιδας, σχηματίζοντες ἀηδεστάτας εἰς τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν οὖς φράσεις, οἷαι αἱ ἑξῆς :

«Ὅχι γιατί πεινοῦσε, μὰ γιατί διψοῦσε» (σελ. 152, στ. 2).

«Δὲν πεινᾷ πιά, μὰ ρουφᾷ μόνο τὸ αἷμα» (σελ. 153 στ. 20).

Τόσον μέγα δὲ εἶναι τὸ κατὰ τῆς εὐχρηστοτάτης ταύτης ὅσον καὶ ὠραίας ἑλληνικῆς λέξεως «ἀλλά» μῖσος τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἀνέλαβον τὸ ἔργον τῆς ἀλλαξογλωσσίας τοῦ συγχρόνου Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὥστε ἐκδότης ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ περιείχετο ἡ λέξις «ἀλλά», ὑπεχρεώθη ὑπ' αὐτῶν νὰ ἀνατυπώσῃ αὐτὸ δλόκληρον ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τῆς ἀντικαταστάσεως παντὸς «ἀλλά» διὰ τοῦ «μά».

ι') Ὁ ἐπιχειρούμενος οὗτος διωγμὸς καὶ ἐξοστρακισμὸς ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μεγάλου πλήθους εὐχρηστοτάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων ἑλληνικῶν λέξεων, μετὰ τούτων δέ, ὡς εἶδομεν, καὶ ὅλου τοῦ θησαυροῦ τῶν ἐκ τούτων παραγῶγων καὶ συνθέτων, ἀποτέλεσμα προφανῶς θὰ ἔχη νὰ πλήξῃ τὸν πλοῦτον, τὴν σαφήνειαν, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν χάριν τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, εἰσάγονται ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ τούτῳ βιβλίῳ καὶ πάμπολλοι διαλεκτικοὶ ἰδιωτισμοί. Ὄψω :

ια') Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀποβολὴν ἐκ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς γλώσσης πληθὺς εὐχρήστων καὶ ἀναγκαίων ἑλληνικῶν λέξεων, οἷας εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰσάγουσιν οἱ εἰρημένοι συντάκται ἄλλας διαλεκτικὰς καὶ μὴ κοινῶς γνωστὰς, κατὰ προτίμησιν δὲ ξενικῆς καταγωγῆς λέξεις. Ὄψω λέγουσι τσοπάνης, τσοπάνιδες, σελ. 207

στ. 9 κλπ., (ἀλλὰ τότε καὶ τσοπαναραῖοι), μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἑλληνικὴν λέξιν ποιμὴν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς παραγώγους ποιμνιον, ποιμνιοστάσιον, ποιμαίνω, ποιμενικός, (ποιμενικός βίος, ποιμενική βράβδος), ποιμνιοβοσκή κλπ., ἀλλ' οὐδὲ κἄν τὴν κοινοτάτην ἑλληνικὴν λέξιν βοσκός. Ὁμοίως δὲ λέγουσι: μουσούδι, λόγκος, χαγιάτι, κάμαρες, κουβέντα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα.

ιβ') Ἀντὶ τοῦ εὐχρήστου ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένην εἴμεθα μεταχειρίζονται τὸν διαλεκτικὸν τύπον εἴμαστε.

ιγ') Ἀντὶ τοῦ «ἦτο» καὶ «ἦσαν» εἰσάγουσι τὸν διαλεκτικὸν τύπον «ἦταν». Ἄλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀντὶ τούτου ἄλλοι κατ' ἄλλας διαλέκτους λέγουσιν ἐν ἐνικῇ μὲν ἐννοίᾳ «ἦτουνα», ἄλλοι δὲ «ἦτουν», ἄλλοι δὲ «ἦτανε», οἱ δὲ καθαρεύοντες «ἦτο». Ἐν πληθυντικῇ δὲ ἐννοίᾳ ἄλλοι μὲν λέγουσιν «ἦτανε», ἄλλοι δὲ «ἦντουσαν», ἄλλοι δὲ «ἦντουσάνε», ἄλλοι δὲ «ἦσαντε», οἱ δὲ καθαρεύοντες λέγουσιν «ἦσαν».

Ἐκ πάσης δὲ ταύτης τῆς ποικιλίας τῶν τύπων, ἐπεκράτησαν οὐ μόνον ἐν τῷ γραπτῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ τῶν μεμορφωμένων τάξεων οἱ καθαρεύοντες τύποι «ἦτο» καὶ «ἦσαν», εἰς οὓς ὑπεχώρησαν πάντες οἱ διαλεκτικοί.

Πρὸς τίνα λοιπὸν σκοπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποβάλωμεν σήμερον τοὺς ἤδη ἐπικρατήσαντας καὶ ὑπὸ πάντων ἀναγνωρισθέντας καὶ καθιερωθέντας τούτους τύπους τῆς καθηρεύσεως, ἀντικαταστήσωμεν δ' αὐτοὺς διὰ τινος μὴ κοινῶς πραραδεγεμένου διαλεκτικοῦ;

ιδ') Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ περὶ τοῦ ὁμοίως διαλεκτικοῦ τύπου «προχώροῦσε» (σελ. 5 στ. 2)· διότι ἀντὶ τούτου ἄλλοι κατ' ἄλλας διαλέκτους λέγουσι «προχώραγε», ἄλλοι δὲ «προχώραε» ἄλλοι δὲ «προχώρειε (προχώργειε)», ἄλλοι δὲ «ἐπροχώροῦσε» καὶ ἄλλοι «ἐπροχώρει». Ὁ τελευταῖος δ' οὗτος τύπος καὶ ἐπεκράτησεν.

ιε') Ἐν σελ. 6 στ. 1 γράφουσι «φαίνονταν (τὰ δυὸ παιδιὰ)

ἀπὸ ἀριστοκρατικῆ οἰκογένεια». Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀντὶ τοῦ διαλεκτικοῦ τύπου «φαίνονταν» ἄλλοι λέγουσι «φαίνονται», ἄλλοι «ἐφαίνονται», ἄλλοι «ἐφαίνταν», ἄλλοι κατ' ἄλλας διαλέκτους λέγουσι «φαινούτανε», ἄλλοι «ἐφαινούτανε», ἄλλοι «φαινόσαντε», ἄλλοι «φαινοντουσάνε», καὶ ἄλλοι «ἐφαίνοντο». Ἄλλ' ἐκ πάντων τούτων τῶν τύπων ἐπεκράτησεν οὐ μόνον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς συζητήσεσι καὶ ἐν γένει ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένῃ ὁ τύπος «ἐφαίνοντο» καὶ τοῦτον μεταχειρίζονται σήμερον πᾶσαι αἱ μεμορφωμένοι τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μόνον κατὰ τὸν τύπον τοῦτον συνεννοοῦνται μετὰ τῶν τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ μόνον πρὸ τούτου τοῦ τύπου ὑπεχώρησαν πάντες οἱ ἀνωτέρω μνημονευθέντες διαλεκτικοί.

Πρὸς τίνα λοιπὸν σκοπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποβάλωμεν σήμερον τὸν ἐπικρατήσαντα γλωσσικὸν τοῦτον τύπον, ἵνα ἀντικαταστήσωμεν αὐτὸν δι' ἑνὸς μὴ κοινῶς παραδεδεγμένου διαλεκτικοῦ; Καὶ πῶς θὰ ἐπέιθομεν ἄλλα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν τύπον «φαίνονταν» καὶ οὐχὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἰδικὸν τῶν διαλεκτικῶν τύπον, «φαινούτανε» λ. χ. ἢ ἄλλον τινὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων; Καὶ ἐπειδὴ ὅ,τι λέγομεν περὶ τοῦ «φαίνονταν» συμβαίνει καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Ἀναγνωσματαρίου αὐθαίρετως εἰσαγομένων διαλεκτικῶν τύπων, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐρωτῶμεν· Ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς περιφήμου ταύτης γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως; Προφανῶς ἡ ἀναζωπύρησις τοῦ πνεύματος τῶν ποικίλων τοπικῶν διαλέκτων καὶ ἡ γλωσσικὴ τοῦ ἔθνους διάσπασις.

Ἄλλὰ τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν σύγχυσιν, ἣν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον εἰσάγουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου οἱ συντάκται αὐτοῦ, ἐπαυξάνουσιν ἔτι μᾶλλον οἱ διαλεκτικοὶ ἀκρω-

τηριασμοὶ τῶν λέξεων καὶ αἰθορογραφικαὶ παραμορφώσεις, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς ὀλίγων παραδειγμάτων :

ιστ') « Ἄπ' ἐδῶ, Πρόα, εἶπεν ὁ Περιδίκκας... » Οὕτω λέγει ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ κ. Παλαμᾶ. Ἄλλ' οἱ συντάκται τοῦ Ἀναγνωσματαρίου, οἱ ἐκ ταύτης, ὡς εἶπομεν, ἀντλήσαντες τὴν ὕλην αὐτῶν, δὲν ἀρέσκονται εἰς τὴν ἔκφρασιν « Ἄπ' ἐδῶ », διὸ γράφουσιν « Ἀπὸ-δῶ » (σελ. 6 στ. 6.)

Ἄλλ' οἱ αὐτοὶ συντάκται δὲν ἀρέσκονται οὐδὲ νὰ λέγωσι « νὰ ἴδω » ἢ « νὰ ἰδῶ », προτιμώντες καὶ ἀντὶ τούτων τὸν διαλεκτικὸν τύπον « δῶ ».

Διὰ τῶν διαλεκτικῶν δὲ ἀκρωτηριασμῶν τούτων κατορθώνουσι ν' ἀποφύγῃσι τοὺς σαφεστέρους τύπους τῆς καθαρευούσης, « ἴδω » καὶ « ἐδῶ », εἰσάγουσι δ' ἀντὶ τούτων εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου δύο « δῶ », ὧν τὸ μὲν ἐν ὀφείλει νὰ σημαίνῃ τὸ « ἴδω », τὸ δὲ ἕτερον τὸ « ἐδῶ ».

ιζ') Ἐκβάλλουσιν ἐπίσης ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τὸ ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένη εὐχρηστότατον ἐπίρρημα ἰδοῦ, προτιμώντες νὰ λέγωσι « νὰ ».

Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον ἢ φράσις : νὰ δῶ τι γίνεται, σημαίνει ἄλλοτε μὲν : ἰδοῦ ἐδῶ τι γίνεται, ἄλλοτε δὲ : νὰ ἴδω τι γίνεται.

ιη') Τὸ ἀρνητικὸν « δὲν », γράφουσιν ἄλλοτε « δὲν » καὶ ἄλλοτε « δέ »· π. χ. « ὅταν δὲ θὰ μείνῃ » (σελ. 8 στ. 11) « Δὲ λέω » (σελ. 13 στιχ. 14 κλπ. κλπ.) Οὕτω δὲ ἐθίζουσι τὸν παῖδα νὰ βλέπῃ ἐπὶ ἔτη καὶ ἀκούῃ « δὲ » ἐν ἀρνητικῇ ἐννοίᾳ καὶ δημιουργοῦσιν εἰς αὐτὸν σύγχυσιν πρὸς τὸν πολλαχῶς σήμερον οὐ μόνον ἐν τῇ γραφομένῃ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ δὲν κοινῇ λαλουμένην χρησιμοποιοῦμενον σύνδεσμον « δέ ».

ιθ') Ἐνῶ ἡ συλλαβικὴ αὐξήσις τῶν ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένων ῥημάτων οὐδέποτε ἐλλεῖπει ἐν τῇ συγχρόνῳ γραπτῇ λόγῳ, εἶναι δὲ συνηθεστάτη καὶ ἐν τῇ κοινῇ λαλουμένη, οἱ συντάκται τοῦ

Ἀναγνωσματαρίου καταβάλλουσι προσπάθειαν, ὅπως ἀποξενώσωσι τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς χρήσεως ταύτης· διὸ γράφουσι «*θαύμαζε, πήγαινε, παρουσίαζε, τραβήξε, πρόσθεσε* κλπ. κλπ.» (σελ. 6 κ. ἐ.) ἀντὶ *ἐθαύμαζε, ἐπήγαινε* κλπ. Οὕτω δὲ οὐ μόνον ἐλαττοῦσι τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τῶν διηγηματικῶν τούτων χρόνων τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ἀορίστου, ἀλλὰ πολλάκις δημιουργοῦσιν ἄνευ λόγου καὶ σύγχυσιν τοῦ γ' ἐνικοῦ προσώπου τῆς ὀριστικῆς αὐτῶν πρὸς τὸ β' πρόσωπον τῆς προστακτικῆς.

κ') Τὸν σύνδεσμον καὶ γράφουσιν ἄλλοτε μὲν «*καί*», ἄλλοτε δὲ «*κι*». Ἐνῶ δηλ. γράφουσιν ἐν σελ. 14 στίχ. 11, «*καὶ ὁ Πυρρός*», ἐν σελ. 6 στίχ. 21 «*καὶ ἀκολούθησε*», ἐν σελ. 13, στίχ. 12 «*καὶ ἄρχισαν*», ἐν σελ. 11, στίχ. 4 «*καὶ ἤξερε*» κλπ., ἄλλοτε, καὶ δὴ συνηθέστερον, γράφουσι «*Κι' ὁ Ἀλέξανδρος*», (σελ. 8, στίχ. 13) «*κι' ὁ γάτος*» (σελ. 37 στίχ. 9) «*κι' ἀριστερὰ*» (σελ. 14, στίχ. 8) «*κι' ἡ δική μου*» (σελ. 8, στίχ. 9), «*κι' ἔβλεπε*» (σελ. 7, στίχ. 1) κλπ. Οὕτω δὲ δημιουργοῦσι παρὰ τὸν *καὶ* καὶ μίαν ἀκόμη νέαν λέξιν τὸ «*κι*» ἰσοδύναμον πρὸς τὸν *καί*.

Ἄλλὰ διὰ τοιούτων παραδόξων νεωτερισμῶν γίνεται ἄρα γε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὀμαλωτέρα καὶ ἀπλουστερά ἢ εὐληπτοτέρα καὶ καλαισθητικώτερα; ἢ ὅπως τοῦναντίον, εἰσάγεται εἰς αὐτὴν ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀκαλαισθησία;

κα') Ὡς τελευταῖον δὲ μέσον γλωσσικῆς συγχύσεως μεταχειρίζεται τὸ ἐν λόγῳ ἀναγνωστικὸν βιβλίον τὴν *διαλεκτικὴν προφορὰν* καὶ ἐπομένως καὶ γραφὴν τῶν λέξεων ἐκείνων, ἃς ἔχει κοινὰς πρὸς τὴν καθαρῆς. Οὕτως ἀντὶ «*ιατρός*» γράφει «*γιατρός*», ἀντὶ «*σχίζω*» γράφει «*σκίζω*» κλπ.

Ἄλλ' ὁ μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, εἴτε εἴπωμεν εἰς αὐτὸν «ὁ γιατρός», εἴτε εἴπωμεν «ὁ ἱατρός», οὐδεμίαν ἀντιλαμβάνεται διαφορὰν, ἀλλὰ σχηματίζει κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἐκφωνήσεις ἐν καὶ τὸ αὐτὸ νόημα. Ὁ ἴσως δὲ καὶ ἂν εἴπωμεν «*σχίζω*» ἢ «*σκίζω*».

Πρὸς τίνα λοιπὸν σκοπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ παραμορφώσωμεν ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ τῆς νῦν ἐκπαιδευομένης γενεᾶς τὴν λέξιν «*ιατρὸς*» εἰς «*γιατρὸς*» ἢ τὴν λέξιν «*σχίζω*» εἰς «*σκίζω*»; Προφανῶς ὅπως καταστήσωμεν τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν ἀπόφοιτον τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου δυσχερῆ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἰδίων τούτων λέξεων ἐν τῷ γραπτῷ καθαρεύοντι λόγῳ. Πρὸς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα τείνει τὸ παρὸν Ἐναγνωστικὸν βιβλίον. Οὕτω γράφει καὶ

ὁ γιὸς τῆς	ἀντὶ	ὁ υἱὸς τῆς
ἀδερφὸς	»	ἀδελφὸς
ἀδέρφια	»	ἀδελφοὶ
ἤρθε	»	ἤλιθε
μέρα	»	ἡμέρα
γιορτὴ	»	εἰορτὴ
μερδικὸ	»	μεριδιον
ἀπόγεμα	»	ἀπόγευμα
κίττω	»	κίττω
σκοινὶ	»	σχοινὶ
χιτῆς	»	χιθῆς
ἔφθασε	»	ἔφθασε
ἄντρα	»	ἄνδρα
βρίσκω	»	εὐρίσκω
θαύμαζε	»	ἐθαύμαζε

καὶ λοιπὰ τοιαῦτα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Τοιαῦτα πλήγματα ἐπιχειρεῖ τὸ περὶ οὗ πρόκειται Ἐναγνωστικὸν βιβλίον νὰ καταφέρῃ κατὰ τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦ πολυτίμου τούτου μέσου καὶ ὄργανου τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος.

β') Τὸ Ἐναγνωστικὸν βιβλίον τῆς Δ' τάξεως «*Ἡ πατρίδα μας*» κρινόμενον ἀπὸ παιδευτικῆς ἀπόψεως.

Ἀπὸ δὲ τῆς μεθοδικῆς καὶ τῆς κυρίως παιδευτικῆς ἀπόψεως

ἐξετάζοντες τὸ ἐν λόγῳ Ἀναγνωσματάριον τῆς Δ' τάξεως, παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

α') Οἱ χρόνοι, εἰς οὓς ἀναφέρεται ἡ ὕλη τῆς διηγήσεως, κενταὶ ἀκόμη ἐκτὸς τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος τοῦ μαθητοῦ τῆς Δ' τάξεως.

Ἐνῶ δὴλ. τὸ Ἀναγνωσματάριον ὁμιλεῖ περὶ ἐποχῆς τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ μάχης τῆς Χαιρωνείας καὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ μαθηταί, εἰς ὧν τὰς χεῖρας δίδεται τὸ βιβλίον, δὲν ἔχουσιν ἀκόμη διδαχθῆ οὔτε τοὺς πρὸ τῶν Περσικῶν χρόνους. Ἐκ τούτου δὲ προκύπτει ὁ κίνδυνος νὰ γεννηθῆ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτῶν σύγχυσις χρόνων καὶ γεγονότων.

β') Ὅποσός τις ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Ἀναγνωσματάριου παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ Ἀναγνωσματάριου ὁ Πρόας; Παρίσταται πρῶτον μὲν ὡς ἀξιοκαταφρόνητός τις δοῦλος, ἀξίος ἴσως τῆς ἀσεβοῦς καὶ ὑβριστικῆς πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς τοῦ ἑτέρου τῶν παίδων, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ κακοπλασμένος καὶ ἐλεεινὸς ἕνεκα σωματικῆς βλάβης, τῆς χωλότητος. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων χωρίων τοῦ Ἀναγνωσματάριου :

» Πίσω τους ἀκολουθοῦσε ὁ παιδαγωγός, κουτσός καὶ φορτωμένος βιβλία καὶ ὄργανα μουσικῆς » (σελ. 6 στίχ. 3).

« Ἀπὸ δῶ, Πρόα » εἶπε ὁ Περδίκας καὶ τράβηξε τὸν παιδαγωγὸ ἀπὸ τὸ χιτῶνα.... ξεχνᾷς πῶς εἶμστε ξαδέρφια τοῦ βασιλιᾶ; Πρέπει πάντα νὰ σοῦ θυμίζω πῶς εἶσαι δοῦλος; » πρόσθεσε μὲ ἀπότομο τρόπο ὁ Περδίκας » (σελ. 6, στ. 6 κ. ἐ.). καὶ ἐν τέλει τῆς παραγράφου :

» Ὁ Πρόας ἔσυρε μὲ κόπο τὸ βλαμμένο πόδι του καὶ ἀκολούθησε τὰ παιδιά ».

Καὶ ὁμῶς πόσον διαφόρως παρουσιάζει τὸν Πρόαντα εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ τὸ γαλλικὸν πρωτότυπον καὶ ἡ ἀξιόλογος τούτου εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Παλαμᾶ! Ἐν ταύτῃ

ἀντὶ τοῦ τελευταίου ἀνωτέρω χωρίου ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Πρόας «σύρων ὡς ἡδύνατο καλλίτερον τὴν ἀριστεράν του κνήμην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέφερεν, ἀφ' ὅτου λόγῃ μακεδονικῇ τὸν ἐπλήγωσεν εἰς τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας, ἠκολούθησε τοὺς δύο του μαθητὰς μετ' ἐγκαρτερήσεως».

Ἐμφανίζει δηλ. ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρωτοτύπου τὸν Πρόαντα, ὅλος πράγματι οὗτος ἦτο, ἄξιος τιμῆς καὶ σεβασμοῦ καὶ ἐπιτρέπει οὕτω εἰς τοὺς νεαροὺς ἀναγνώστας του νὰ αἰσθανθῶσι βαθύτερον καὶ κρίνωσιν αὐστηρότερον καὶ ἀποδοκιμάσωσιν ἐντονώτερον τὴν ἀσεβῆ καὶ ἀπρεπῆ πρὸς τοιοῦτον ἄνδρα συμπεριφορὰν τοῦ ἐτέρου τῶν μακεδονοπαίδων. Ἀλλὰ τοιαῦτα ὅμως συναισθήματα παραλείπουν νὰ διεγείρωσιν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν νεαρῶν μαθητῶν οἱ συντάκται τοῦ παρόντος Ἀναγνωσματαρίου, ἀποδεικνύοντες διὰ τούτου, ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰδέαν παιδαγωγικῆς.

γ') Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς σπουδαίας ταύτης παραλείψεως ὑποπίπτουσιν οἱ τοῦ Ἀναγνωσματαρίου συντάκται καὶ εἰς ἄλλην πολλῶν βαρυτέραν.

Περατοῦντες δηλ. τὴν πρώτην τοῦ βιβλίου αὐτῶν παράγραφον διὰ τοῦ χωρίου «ὁ Πρόας ἔσυρε μὲ κόπο τὸ βλαμμένο πόδι του καὶ ἀκολούθησε τὰ παιδιὰ», μεταβαίνουν εἰς ἄλλο θέμα. Ἀλλ' οὕτως ὅμως καταλείπουν τοὺς νεαροὺς αὐτῶν ἀναγνώστας μὲ τὸ ἀξιοληρήνητον παράδειγμα τῆς προηγηθείσης ἀγροίκου πρὸς τὸν Πρόαντα συμπεριφορᾶς τοῦ μαθητοῦ καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀσεβῶν καὶ ὑβριστικῶν λόγων:

«Ἀπὸ δῶ Πρόα» εἶπε ὁ Περδίκκας καὶ τράβηξε τὸν παιδαγωγὸν ἀπὸ τὸ χιτῶνα Ἐσχνάς πῶς εἴμαστε ξαδέρφια τοῦ Βασιλιά; Πρέπει νὰ σοῦ θυμίζω πῶς εἶσαι δοῦλος;» πρόσθεσε μὲ ἀπότομο τρόπο ὁ Περδίκκας.

Αἱ ἀπρεπεῖς πράξεις καὶ οἱ ὑβριστικοὶ οὗτοι λόγοι, οὗς τόσο ἀυθαδῶς ἐκστομίζει ἐν ἀρχοντόπουλον, ὅσον ὁ Περδίκκας, πράξεις καὶ λόγοι, οἵτινες οὕτε μεταμέλειαν ἐπιφέρουσιν, οὕτε ἔλεγχον

καὶ τιμωρίαν προκαλοῦσι, μέλλουσι ψυχολογικῶς νὰ ἐπιδράσωσιν ὀλεθρῶς ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀναγινωσκόντων τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον νεαρῶν παιδῶν, φύσει ὄντων μιμητικῶν πάσης προσπιπτούσης εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν πράξεως, μάλιστα δὲ ὅταν αὕτη προέρχεται ἐξ ἀνωτέρων (εἴτε πράγματι, εἴτε ἀπλῶς φαινομένων ἀνωτέρων) προσώπων καὶ δὲν παρακολουθῆται ὑπὸ μηδεμιᾶς δυσαρέστου συνεπείας.

δ') Ἀπὸ τοῦ ἀσυγχωρήτου δὲ τούτου παιδαγωγικοῦ σφάλματος δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τοὺς συντάκτας τοῦ Ἀναγνώσματαριου οὐδ' αὐτὴ ἢ προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τοῦ πρωτοτύπου, ἐξ οὗ ἤντησαν τὴν ὕλην αὐτῶν. Πόσον τῶντι παιδαγωγικώτερον ἐκτίθεται ἢ διήγησις ἐν τῷ γαλλικῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τούτου μεταφράσει! Ἐν ταύτῃ ἢ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ Ἀναγνώσματαριου ἐκτιθεμένη διήγησις δὲν κόπτεται ἐκεῖ, ἔνθα ἢ παράγραφος αὕτη σταματᾷ («Ὁ Πρόας ἔσυρε μὲ κόπτο τὸ βλαμμένο πόδι του καὶ ἀκολούθησε τὰ παιδιὰ»), ἀλλὰ συνεχίζεται ὡς ἑξῆς:

«Ἄλλ' ἦδη ὁ Περδίκκας, τοῦ ὀποίου ἡ καρδία ἦτο τόσον γενναία, ὅσον ταχεῖα ἢ γλῶσσα, μετενόει διὰ τοὺς σκληροὺς λόγους του.

«Συγχώρησέ με, Πρόα, εἶπε στρεφόμενος πρὸς τὸν παιδαγωγὸν, σοῦ ὠμίλησα ἀσυλόγιστα. Δὲν εἶναι πταῖσμα σου, πῶς εἶσαι δοῦλος. Ἔτσι τὸ ἠθέλησεν ὁ πόλεμος. Καὶ θὰ ἦμουν τόσον ποταπὸς νὰ ὑβρίσω ἕνα καλὸν στρατιώτην, ἐγὼ, ποῦ μόνῃ μου φιλοδοξία εἶναι νὰ διακριθῶ μίαν ἡμέραν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν..... Ποιὸς ξεύρει! Ἴσως μοῦ συμβῆ καὶ ἐμὲ νὰ πέσω ἔς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ..... Ἀλλὰ τὸ ξεύρεις ἐσὺ πῶς πολὺ συχνὰ δμιλῶ ἀστόχαστα καὶ πῶς εἶμαι περισσότερον ὀρμητικὸς παρὰ συνετός. Ἡ μητέρα μου λέγει πῶς πταίει δι' αὐτὸ τὸ αἷμα τῶν Ἡρακλειδῶν, προσέθηκεν ὁ παῖς μετ' ἀφελοῦς ὑπερηφανείας»

Ἄλλ' ἀποκόπτοντες οἱ τοῦ Ἀναγνώσματαριου συντάκται καὶ ἀπορρίπτοντες ὡς τάχα περιττὴν καὶ ἀνωφελεῖ ὀλόκληρον τὴν

συνέχειαν ταύτην, απορρίπτουσι τὴν ἀπὸ ἠθοπλαστικῆς ἀπόψεως σπουδαιοτάτην ταύτην περικοπὴν τῆς διηγήσεως, ἀποδεικνύοντες καὶ διὰ τούτου ἀκόμη, ὅτι οὐδεμίαν ἰδέαν παιδαγωγικῆς ἔχουσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ἐγκρίναντες τοιοῦτον βιβλίον παρείδον τὰ ὀρθὰ καὶ πρέποντα.

ε') Ἐν σελ. 17 παρατίθενται οἱ ἐξῆς στίχοι!

*Μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος,
ποῦ δὲν θέλει νὰ ἰδῇ τὴν Ἀθήνα.
Πιὸ μωρὸς εἶν' ἐκεῖνος,
ποῦ τὴ βλέπει καὶ δὲν εὐχαριστεῖται!
Μὰ ἀκόμη πιὸ μωρὸς εἶναι ἐκεῖνος,
ποῦ τὴν βλέπει, εὐχαριστεῖται καὶ φεύγει!*

Κατὰ τοὺς στίχους λοιπὸν τούτους πᾶς ὅστις ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας, βλέπει ταύτας καὶ εὐχαριστεῖται, πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ μὲνη εἰς αὐτάς· ἄλλως εἶναι μωρὸς.

Τὸ γελοῖον τοῦτο νόημα προέρχεται ἐκ τῶν παρὰ Δικαιάρχῳ ἀρχαίων στίχων, οἵτινες ἔχουσιν ὅλως διάφορον ἔννοιαν, ἦτοι: «ὅστις ἀπέρχεται εὐχαρίστως (δηλ. ἄνευ λύπης) ἐξ Ἀθηνῶν εἶναι κτήνος». («Εἰ δ' εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιος εἶ!»).

στ') Ἐν παραγράφῳ 10ῃ σελ. 22 οἱ τοῦ Ἀναγνωσματορίου συντάκται περιγράφουσι τὰς ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου Λύσιδος γενομένας κατὰ τὸ πρῶτον μάθημα ἀταξίας:

»Σιγὰ σιγὰ ἡ τάξη χάλασε· τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ κάνουν ἀταξίες. Δυὸ μάλιστα ἀριστερά μου κοίταζαν στὰ μάτια τὸ δάσκαλο καὶ ἀπὸ κάτω ἄλλαζαν κλοτσιές. Καθὼς τὸ εἶδα, ἔφριξα. Τόσο ἱερὸ μού φαινόταν τὸ σχολεῖο καὶ τόσο ἄπρεπο τὸ φέρεσίμου τοῦ συλλογίστηκα νὰ τοὺς μαρτυρήσω στὸ δάσκαλο. Μὰ δὲν τὸ ἔκαμα, γιατί εἶδα ἕναν ἄλλο συμμαθητὴ μου ἀντίκρυ, νὰ μὲ κυτᾶ τῆ περιγελαστικά».

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ φράσις «κοίταξαν στὰ μάτια

τὸ δάσκαλο», μὴ περιεχομένη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, εἶναι προσθήκη τῶν συγγραφέων. Ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις ἀναφέρει «λακτίσματα ἀθορύβως ἀνταλλάσσόμενα ὑπὸ δύο συμμαθητῶν...». Ἄλλ' οἱ συντάχται τοῦ Ἀναγνωσματοβιβλίου, προσθέτοντες ὅτι οἱ ἀλληλολακτιζόμενοι οὗτοι μαθηταὶ συγχρόνως «κοίταζαν στὰ μάτια τὸ δάσκαλο», ἐπιτείνουσιν ἄνευ λόγου τὸ κακόν, προσθέτοντες εἰς τὴν ἀξιόμιμπτον ἀταξίαν τῶν δύο τούτων μαθητῶν καὶ τὴν ἐτι ἀξιόμιμπτοτέραν πονηρίαν καὶ ὑποκρισίαν. Πράττουσι δὲ τοῦτο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης καὶ προφανῶς οὐχὶ πρὸς ἠθικὴν ὠφέλειαν τῶν νεαρῶν ἀναγνωστῶν, τοῦναντίον δὲ πρὸς μεγίστην αὐτῶν ἠθικὴν ζημίαν· διότι τὰς ἐλευσίνας ταύτας κακίας ἀφίνουσιν οἱ αὐτοὶ συντάχται, - ἀντιθέτως πρὸς τὸ πρωτότυπον - ὅπως ἀτιμωρήτους. Οὕτω δὲ οἱ ὑπ' αὐτῶν ὑποδεικνυόμενοι ὡς ἔχοντες τὰς κακίας ταύτας δύο παῖδες ἀποβαίνουν πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας ἑλληνόπαιδας ὀλέθριον παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Ἄλλὰ πλὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ τούτου ἁμαρτήματος παριστῶσι τὸν Πρόαντα λέγοντα: «συλλογίστηκα νὰ τοὺς μαρτυρήσω στὸ δάσκαλο. Μὰ δὲν τὸ ἔκαμα, γιατί εἶδα ἕναν ἄλλο συμμαθητὴ μου ἀντίκρυ, νὰ μὲ κοιτάξῃ περιγελαστικά».

Πολὺ ὑπέρτερον χαρακτηῖρα μαθητοῦ προσφέρει εἰς τοὺς νεαροὺς ἀναγνώστας τοῦ τῷ πρωτότυπον. Ἐν αὐτῷ δηλ. ὁ περὶ οὗ πρόκειται νέηλος μαθητὴς παρίσταται λέγων: «ἐξηκόντιζα βλέμματα μομφῆς καὶ ὀργῆς ἐναντίον τῶν δύο γειτόνων μου παλαιστῶν, ἥκιστα εὐαρεστούμενος ἐκ τῆς διαγωγῆς των. Εἰς ἐξ αὐτῶν ἐνόησεν, ἀναγνώσας ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας μου, ὅτι τὸν ἀπεδοκίμαζα καὶ διέκοψεν αἴφνης τοὺς ἀγῶνάς του καὶ ἤρχισε νὰ μὲ περιεργάζεται..... μὲ ἠτένισε πρὸς στιγμὴν διὰ περιγελαστικοῦ βλέμματος».

Καὶ ὅμως τὸν γενναῖον τοῦτον χαρακτηῖρα τοῦ μαθητοῦ Πρόαντος, ὅσον περιγράφει αὐτὸν τὸ ἐξαίρετον πρωτότυπον, παραμορφοῦσιν οἱ τοῦ Ἀναγνωσματοβιβλίου συντάχται, ἵνα προσφέρωσιν εἰς

τοὺς ἑλληγόπαιδας πρὸς μίμησιν χαρακτηῖρα μαθητοῦ πολὺ ταπεινότερον.

Καὶ ἐρωτῶμεν: Πρὸς τίνα λόγον προσφέρονται εἰς τοὺς νεαροὺς ἑλληγόπαιδας ὅσα ἀνωτέρω παρεθέσαμεν ταπεινὰ καὶ χυδαῖα παραδείγματα; Διὰ τοιούτων ἠθικῶν προτύπων θὰ διαπλάσωμεν τὴν νέαν γενεὰν τῆς μεγαλυθείσης Ἑλλάδος; Καὶ δι' αὐτῶν θὰ ἐπιδιώξωμεν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ; Ἄλλ' εἶναι μόρφωσις αὕτη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἢ διὰ τοιούτων ἀναγνωσμάτων γινομένη; Εἶναι προφανές, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἀναγνώσματα διὰ τε τῆς χυδαίας αὐτῶν γλώσσης καὶ διὰ τοῦ χυδαίως διεσκευασμένου περιεχομένου αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἢ τὸν ἐκχυδαϊσμόν καὶ τῆς ψυχῆς.

Λυπούμεθα δ' ὅτι ἕνεκα τῆς αὐθαιρέτου καὶ βιαίας καταπατήσεως τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 107) τὸ Ἕθνος, ἀγωνιζόμενον νὰ ἐπαρνορθώσῃ τὰ ἐκ τῆς καταπατήσεως ἐκείνης ἐπελθόντα εἰς αὐτὸ κακά, εἶναι σήμερον ὑποχρεωμένον καὶ νὰ συζητῇ περὶ τοιούτων ἀναγνωστικῶν ἐξαμβλωμάτων, περὶ ὧν ἄλλοτε οὐδὲ κἀν ν' ἀκούῃ κατεδέχετο.

Τὸ δευτέρον μέρος τοῦ Ἀναγνωσματαρίου περιέχει ποικίλης ὕλης τεμάχια, ὡς εἶναι «τὸ μνήμα τῆς μάνας» (μάνα εἶναι μία «γαῖδουρίτσα»), «Στὴν Κατερινιώ μου, ποῦ εἶναι στὴν κυρὰ Σμαράγμα» κλπ., περὶ ὧν, μεθ' ὅσα ἤδη περὶ τοῦ βιβλίου τούτου ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, θεωροῦμεν περιττὸν νὰ διαλάβωμεν εἰδικώτερον.

2. Ἄ. Π. Κουρτίδη καὶ Γ. Σ. Κονιδάρη, «Στὰ παλιὰ χρόνια». Ἐκδ. 3η. Ἀθήναι, 1920.

Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς οἷα καὶ ἡ τοῦ προεξετασθέντος. Ἔχει δηλ. πάντα ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα, ὅσα ἐν τῇ κρίσει τοῦ προηγουμένου βιβλίου ἔχομεν ἤδη ἐκθέσει. Ἀγωνίζεται καὶ αὐτὴ οὐχὶ ὅπως προαγάγῃ τὸν μαθητὴν τῆς Δ' ἤδη τάξεως εἰς γλωσσικὸν ἐπίπεδον ἀνώτερον τοῦ τῆς Γ' τάξεως, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅπως κρατήσῃ αὐτὸν καθηλωμένον εἰς τὴν γλωσσικὴν βαθμίδα τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου.

Διεξάγει καὶ τὸ Ἀναγνωσματάριον τοῦτο, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ προηγουμένον, ἀμελικτον πόλεμον κατὰ τῆς γλώσσης, ἣν μεταχειρίζονται πᾶσαι αἱ μεμορφωμέναι τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ δι' ἧς ἐκδηλοῦται ἡ πνευματικὴ τοῦ ἔθνους ζωὴ.

Ἡ χρῆσις τῆς κοινοτάτης καὶ ἑλληνικωτάτης λέξεως «ἀλλὰ» εἶναι καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ, αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη. Αἱ διακόσαι εἴκοσι καὶ δύο (222) σελίδες τοῦ δι' ἑλληνόπαιδας προωρισμένου τούτου Ἀναγνωσματάριου οὐδὲ ἀπαξ περιέχουσι τὴν προγεγραμμένην ταύτην ἑλληνικὴν λέξιν!!

Εἰς ὅμοιον δὲ συστηματικὸν διωγμὸν ὑπόκειται καὶ μέγα ἄλλο πλῆθος κοινοτάτων καὶ χρησιμωτάτων ἑλληνικῶν λέξεων. Ποῖος Ἕλλην ἀγνοεῖ σήμερον τὴν λέξιν π. χ. *δωμάτιον* ἢ τὴν λέξιν *ἵππος* καί, ἂν μὴ πάσας, τὰς πλείστας ὅμως τῶν ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης λέξεως παραγῶγων καὶ συνθέτων; Καὶ ποῖος δὲν μεταχειρίζεται ἢ δὲν ἐννοεῖ λέξεις καὶ φράσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς: Ἐνοικιάζεται ἐν *δωμάτιον*, ἐνοικιάζονται *δωμάτια*, *δωμάτια* μετ' ἐπίπλων, φοιτητικὸν *δωμάτιον*, τὸ *δωμάτιον* τοῦ ἀσθενοῦς, δύο συνεχόμενα *δωμάτια* κλπ. ἢ *ἵππικόν*, (μία ἴλη ἵππικοῦ, ἔρχεται τὸ ἵππικόν), *ἵππεὺς*, *ἵπποκόμος*, *ἵππευτικὴ* σχολή, *ἵπποδρομιοί*, *μόνιππος* ἄμαξα κλπ.;

Και ὅμως οἱ συντάκται τοῦ Ἀναγνωσματορίου δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως νὰ ἀκούσωσιν ἢ ἀναγνώσωσιν ἐν τῇ βιβλίῳ αὐτῶν τὴν λέξιν *δωμάτιον*, ἢ τὰς λέξεις *ἵππος*, *ἱππεύς* κλπ. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς λέξεως «*δωμάτιον*» προτιμῶσι τὴν ἰταλικὴν λέξιν «*κάμαρα*» καὶ ἀντὶ τῶν λέξεων *ἱππεύς* καὶ *ἱππεύω* ἀντὶ τοῦ *ἵππος* καὶ *ἵπποι* γράφουσι πάντοτε *ἄλογον* καὶ *ἄλογα*. Καὶ ὅμως ἀναγκασθέντες ἅπαξ νὰ εἴπωσι περὶ ἱππικῶν ἀγώνων, ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἱππικοὺς (σ. 84), αἰσχυρθέντες καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ τοὺς ὀνομάσωσιν *ἀλογήσους*.

Ἡ δὲ ὕλη τοῦ Ἀναγνωσματορίου τούτου ἔχει καὶ αὕτη ληφθῆ, πλὴν τινῶν ποιημάτων, ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Πρόας ὁ Νικίου*» μνημονευθείσης ἤδη ἐλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου τοῦ *Audré Laurie* μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ μὲν *Πρόας* τοῦ πρωτοτύπου λέγεται ἐν τῇ Ἀναγνωσματορίῳ τούτῳ *Ἀριστογένης*, ὁ δὲ *Περδίκκας Ἀντίπατρος*.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ συντάκται τοῦ Ἀναγνωσματορίου ἐχρησιμοποίησαν τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης μεταφράσεως ληφθεῖσαν ὕλην, παρατηροῦμεν, ὅτι δὲν ὑπέπεσαν μὲν οὗτοι εἰς τὰ ἐξελεγχθέντα ἤδη παιδαγωγικὰ σφάλματα τοῦ ἐτέρου Ἀναγνωστικοῦ, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπωφελήθησαν τῶν παιδαγωγικωτάτων σκηνῶν, ἃς ἤδη ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς α' παραγράφου ἐκείνου εἶδομεν, ἀπλούστατα παρερχόμενοι αὐτάς. Ἀλλ' ὁμοίως ὅμως καὶ ἄλλα παιδαγωγικώτατα μέρη τοῦ πρωτοτύπου, οἷα π. χ. περιέχονται ἐν ταῖς ἐκτυλιχθείσαις σκηναῖς κατὰ τὸ πρῶτον μάθημα, τὸ γενόμενον ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου Δύσιδος, παρατρέχοντα καθ' ὄλοκληρίαν ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Ἀναγνωσματορίου, ἐνῶ καὶ ἐκ πολλῶν τούτων ἠδύναντο οὗτοι πολύτιμα ν' ἀρυσθῶσι διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως ἠθικὰ διδάγματα.

Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΩΣ

1. Ἄρ. Π. Κουρτίδη. Ἀναγνωστικὸ Βασ δημοτικοῦ.

Ἐκδοσὴ Η΄.

Ἀθῆναι 1920. Ἐκδότης Ἰ. Κολλάρος.

Τοῦ βιβλίου τούτου ἡ μὲν γλῶσσα εἶναι παρεφθαρμένη, χυδαία καὶ ἀκαλαίσθητος, τὸ δὲ περιεχόμενον ἀνάξιον λόγου, ταπεινόν, φλύαρον καὶ πολλαχοῦ ἐσφαλμένον.

Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς γλώσσης αὐτοῦ παραθέτομεν τὰ κάτωθι τμήματα.

Κεφ. 33. Τὸ γαϊδούρι. (σ. 45).

«Ντομάτες, κολοκύθια, σέλινα, μελιτζάνες!». φώναζε στὸ μικρὸ δρόμο ὁ περιβολάρης.

Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα χορταρικὰ τὰ εἶχε φορτώσει σ' ἓνα γαϊδούρι. Οἱ νοικοκυρὲς ἔτρεξαν στὶς πόρτες νὰ ψουνίσουν, καὶ τὰ παιδιὰ περτριγύρισαν τὸ γαϊδούρι καὶ τὸ κοίταξαν μὲ περιέργεια.

Τοῦ κορμιοῦ του οἱ τρίχες μικρὲς στρωτές, σταχτερές». Τὰ παιδιὰ πρόσεξαν πῶς ἀπάνω στὴ ράχη του εἶχε μιὰ μαύρη γραμμὴ. (Περίεργον πῶς ἐφαίνετο ἡ γραμμὴ, ἀφοῦ τὸ ζῷον περιγράφεται ἔχον φορτίον καὶ ἔφερε βεβαίως καὶ τὸ σάγμα). Τῆς οὐρᾶς του οἱ τρίχες ἦταν μικρές· μόνο στὴν ἄκρη κάτω ἦταν μακριές.

Ἐξαφνα τὸ γαϊδούρι ἄρχισε νὰ γκαρίζη. Ἀπὸ τὴ δυνατὴ, βαριά, δυσάρεστη ἀγριοφωνάρα, τὰ μικρὰ παιδιὰ τρόμαξαν καὶ τὰ μεγαλύτερα γέλασαν γιὰ τὴν τρομάρα τους.

« Ἀηδόνι τετράποδο » εἶπε κοροϊδευτικὰ μιὰ γειτόνισσα...

« Καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὴν καλοφαγία, ὅπως τὸ ἄλογο. Βέβαια τὸ ἀφεντικό του τοῦ δίνει καὶ ἄχυρο καὶ κριθάρι καὶ χόρτο, μὰ στὴν ἀνάγκη, τοῦ γαῖδουριοῦ τοῦ φτάνει καὶ κανένα ἀγκάθι, ἀπὸ κείνα ποὺ τὰ λένε γαῖδουράγκαθα. Χόρτα ποὺ δὲν τὰ καταδέχεται τὸ ἄλογο, τὰ τρώει τὸ γαῖδούρι μὲ πολλὴ ὄρεξη »...

« Νά, ἀνοίγει τὸ στόμα του » εἶπε ἓνα παιδί. « φάνηκαν οἱ δοντάρες του. Νά ξέραμε ἀπὸ δόντια, θὰ μαθαίναμε πόσων χρονῶν εἶναι· αὐτοὶ ποὺ πουλοῦν καὶ ἀγοράζουν ζῶα καταλαβαίνουν τὴν ἡλικία τοῦ γαῖδάρου καὶ τοῦ ἀλόγου ἀπὸ τὰ δόντια τους ». « Τί τὰ θέλετε » εἶπε τὸ πρῶτο παιδί, ποὺ τοῦ φάνηκε ἄσχημο τὸ γαῖδούρι, « μὲ ὅλη τὴν κακὴ φήμη του εἶναι πολὺ χρήσιμο ζῶο. Οἱ περιβολάρηδες, σὰν καλὴ ὥρα τοῦτος ἐδῶ, οἱπραματευτάδες, οἱ γεωργοὶ τὸ ἔχουν βοηθὸ γιὰ νὰ κουδαλοῦν φορτώματα ἀπ' τ' ἀμπέλια. Οἱ χωριάτες τῶν βουνῶν δὲν μποροῦν νὰ κάμουν χωρὶς γαῖδούρι ».

Κεφ. 74. Χωριό καὶ χώρα (σ. 112)

« Ἡ Ἑλλάδα ἔχει καὶ μιὰ πρωτεύουσα, τὴν Ἀθήνα. Ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ ὠραιότερη καὶ μεγαλύτερη πόλη τῆς Ἑλλάδας... »

Καὶ μιλοῦν μέρες κι ἐβδομάδες γιὰ τὰ σπίτια τῆς, τὶς πλατείες τῆς, τὶς τοποθεσίες τῆς, γιὰ τὰ χτίρια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ καὶ τὰ τωρινά.

Μιλοῦν γιὰ τὴ Μητρόπολη μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδας, ὅπου λειτουργᾷ τὶς μεγάλες γιορτὲς ὁ Μητροπολίτης ».

Τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶναι ἱκανὰ νὰ καταδείξωσι, τίνος γλώσσης γίνεται χρῆσις πρὸς γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν ἐλληνοπαίδων. Εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ γλῶσσα, καθ' ἣς ἐξηγέρθη σύμπαν τὸ ἔθνος. Καὶ ὅμως ἡ γλῶσσα αὕτη ἐκηρύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὡς γλῶσσα παραδειγματικὴ τοῦ σχολείου. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ

βιβλίου τούτου φοβείται νὰ γράψῃ: «*Ἡ Ἑλλάς ἔχει πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας. Αἱ Ἀθηναὶ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ὠραιότερα πόλις τῆς Ἑλλάδος*». Φοβείται νὰ γράψῃ: «*Καὶ ὁμιλοῦν ἡμέρας καὶ ἑβδομάδας διὰ τὰ σπίτια τῆς, τὰς πλατείας τῆς, τὰς τοποθεσίας τῆς, τὰ κτίριά τῆς, τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ νέα*». Φοβείται νὰ γράψῃ: «*Ὅμιλοῦν διὰ τὴν Μητρόπολιν, μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας καὶ ὠραιότερας ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν λειτουργεῖ τὰς μεγάλας ἐορτὰς ὁ Μητροπολίτης*». Φοβείται ἐν λόγῳ νὰ ποιήσῃται χρῆσιν τῆς ἀπλῆς ταύτης καὶ εὐλήπτου καὶ συνηθεστάτης γλώσσης, διότι εἶναι ἡ καθαρεύουσα. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν κτίζει ἀλλὰ χτίζει τὰ σπίτια, δὲν θέλει τοὺς δρόμους πλατεῖς, ἀλλὰ πλατιούς, δὲν χρησιμοποιεῖ τοὺς στρατῶνας διὰ τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ στρατῶνες γιὰ τοὺς στραῶτες. Δι' αὐτὸν δὲν κοιμῶνται τὴν νύκτα εἰς τὰ ξενοδοχεῖα οἱ ταξιδιωταί, ἀλλὰ κοιμοῦνται τὴ νύκτα οἱ ταξιδιωταί. Καὶ αἱ Ἀθηναὶ δι' αὐτὸν δὲν εἶναι ἡ καλυτέρα καὶ ὠραιότερα πόλις τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ καλύτερη καὶ ὠραιότερη πόλις τῆς Ἑλλάδος !!

Ἄλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι τῆς γλώσσης ταύτης ἀνώτερον. Ἐλάχιστα παραδείγματα εἰλημμένα ἐκ διαφόρων σελίδων αὐτοῦ παραθέτομεν κατωτέρω πρὸς πίστωσιν τούτου.

Διὰ τοῦ ἐν σελ. 12 διηγῆματος «οἱ τρεῖς ἀγαπημένες ἀδερφές» θέλει ὁ συγγραφεὺς νὰ διδάξῃ ὅτι ἡ ἔνωσις εἶναι δύναμις καὶ εὐτυχία. Αἱ ἀδελφαὶ αὗται εἶναι τρεῖς μικρὰ ἑλαῖα, αἵτινες φυτευθεῖσαι εἰς ἀναπεπταμένον ἔδαφος κινδυνεύουσι νὰ θραυσθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὸν κίνδυνον δὲ τοῦτον διαφεύγουσιν ἀποφασίσασαι νὰ ἐνώσωσι τοὺς κλάδους των καὶ καταστῶσιν ἐν δένδρον. «Τὶ νὰ κάμωμε, ἀδερφή μου, εἶπαν οἱ ἄλλες, ἀφοῦ γεννηθήκαμε σ' αὐτὸν τὸν κακὸν τρόπο;».

«Νὰ τί νὰ κάμωμε» εἶπε ἡ πρώτη «νὰ σμίξωμε τὰ κλαδιά

μας και οι τρεις μας να γίνουμε ένα δέντρο». «Καλά λές» ειπαν οι δύο άλλες ελίες, κι έσμιξαν τα κλαδιά τους. Και όποιος έδλεπε τις τρεις έληές από μακρυά θαρρούσε πώς ήταν ένα δέντρο». Και επάγεται ο συγγραφεύς: «Άς φουά τώρα ο άέρας όσο θέλει! Οι τρεις αδερφές δέν τον φοβούνται πιά. Είναι ένωμένες και για τουτο είναι δυνατές. Και λίγο λίγο μεγαλώνουν και γίνονται ώρατα και μεγάλα δέντρα».

Ότι ή ένωσις είναι δύναμις, τυγχάνει άναμφισβήτητον, αλλά το παράδειγμα το έκλεγεν προς διδασκαλίαν τής άληθείας ταύτης είναι έσφαλμένον και άνόητον·διότι ουδείς ποτε συνέστησε τοιαύτην ένωσιν δένδρων καρποφόρων. Ταυτα ούτως ήνωμένα είναι αδύνατον να ευδοκιμήσωσι. Πόσον σοφός είναι έν τούτω ο Έλληνικός λαός και αυτός ο άπαιδευτος, όστις φυτεύει και τās έλαιάς του και τὰ λαχανικά του και πάντα έν γένει τὰ φυτά του άραιά. Θα γελαῖ δὲ δια τήν νέαν διδασκαλίαν, καθ' ήν αι έλαιαι πρέπει να φυτεύωνται πλησίον άλλήλων, ίνα άντέχωσιν εις τήν πνοήν του άνέμου και ευδοκιμώσιν!

Ότερον διήγημα επίσης άνόητον είναι το έν σελ. 81. «Πώς άγάπησαν τή δουλειά τὰ παιδιά ενός γεωργου». Κατά το διήγημα τουτο ο γεωργός μέλλων να αποθάνη εκάλεσε τους τρεις υίους του και άφου έδωκεν εις αυτους τήν ευχήν του, ειπε: «Σας άφίνω και το χωράφι που ξερετε. Κάτι είναι κρυμμένο· κοιτάξετε να το βρῆτε». Οι γιοι του γεωργου, άφου πέθανε ο πατέρας τους, έτρεξαν στο χωράφι με τσαπιά και αρχισαν να σκάβουν. Έσκαβαν έσκαβαν με τήν έλπίδα να βρουν χρήματα κρυμμένα. Έσκαβαν στην άκρη, στη μέση, άπάνω άπάνω, βαθύτερα, πιο βαθιά. Του κάκου. Δέν άφησαν ουτε γωνιά άσκαφη. Άλλά δέν βρῆκαν τίποτα και ήταν καταλυπημένοι.

Τι έγινε όμως στο χωράφι; Έπειδή το έσκαφαν καλά και βαθιά, έδωσε πολυ καρπό. Τον πουλήσαν τα τρία αδέρφια και πήραν πολλά χρήματα».

Πῶς τὸ χωράφι, χωρὶς νὰ σπαρῆ, ἠδυνήθη διὰ μόνης τῆς πολλῆς σκαφῆς νὰ δώσῃ ἄφθονον καρπὸν, εἶναι θαύμα. Καὶ τοῦ θαύματος τούτου τῆ ἐξήγησιν μάτην ζητεῖ ὁ ἀναγνώστης. Ὁ *Αἰσωπος*, ὁ πατὴρ τοῦ μύθου, δὲν λέγει, ὅτι ὁ γεωργὸς ἀφῆκεν εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἀγρόν, ἀλλ' ἀμπελῶνα. Ὁ ἀμπελῶν δὲ πράγματι, ἵνα δώσῃ πολὺν καρπὸν, δὲν ἔχει ἀνάγκην βεβαίως σπορᾶς ὡς ὁ ἀγρός, ἀλλὰ πρέπει νὰ σκαφῆ καλῶς. Ἄφοῦ ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἀμπελῶνα εἰς ἀγρόν, ὀρθὸν θὰ ἦτο νὰ φροντίσῃ οὐ μόνον νὰ τὸν σκάψῃ βαθέως ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν σπείρῃ καλῶς, ἵνα ἀποδώσῃ καρπὸν.

Ἄλλο διήγημα, ὅπερ ὡσαύτως δὲν μεταδίδει ὀρθὰς ἰδέας, εἶναι τὸ ἐν τῇ σελ. 82 κεφ. 58. «*Γιατὶ ἓνα ἀλέτρι ἔλαμπε καὶ ἓνα ἄλλο ἦταν σκουριασμένο*».

«Ἐνας γεωργὸς» γράφει ὁ συγγραφεὺς «ἀγόρασε δυὸ ἀλέτρια. Καὶ τὰ δυὸ ἦταν καμωμένα στὸ ἴδιο ἐργοστάσιο, ἀπὸ τὸ ἴδιο σίδηρο. Ὁ γεωργὸς πῆρε τὸ ἓνα γιὰ νὰ ὀργώσῃ τὸ χωράφι του. Τὸ ἄλλο τὸ ἀκούμπησε σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ ἀχερώνα. Ὑστερα ἀπὸ πολλοὺς μῆνες ὁ γεωργὸς χρειάστηκε καὶ τὸ ἄλλο ἀλέτρι. Τὸ πῆρε καὶ τὸ ἔφερε στὸ χωράφι ποῦ ἦταν καὶ τὸ πρῶτο. Ἐκεῖ συναπαντήθηκαν τὰ δυὸ ἀλέτρια καὶ χάρηκαν πολὺ, γιατί ἦταν σὰν δυὸ ἀδέρφια πολὺν καιρὸ μακριὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ πρῶτο. Πόσο ἔμως ἀπόρησαν σὰν κοιτάχθησαν ἀπὸ κοντὰ! Τὸ ἀλέτρι τοῦ χωραφιοῦ ἔλαμπε, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἦταν κατὰμυρο ἀπὸ τῆ σκουριά».

Ὁ συγγραφεὺς συγχέει ἀναμιφιδόλως τὸ ἄροτρον πρὸς τὸ ὄνιον. Τὸ ἄροτρον δὲν εἶναι πάντοτε ὄλον σιδηροῦν, ἀλλὰ μόνον τὸ κάτω μέρος αὐτοῦ. Λάμπει δὲ ἐκ τῆς ἐργασίας οὐχὶ ὄλον τὸ ἄροτρον καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι σιδηροῦν, ἀλλὰ μόνον τὸ κάτω μέρος, τὸ ὄνιον, ὅπερ βυθίζεται καὶ διασχίζει τὴν γῆν. Τοῦτο γινώσκουσιν ἅπαντες οἱ παῖδες τῶν γεωργῶν. Τὸ βιδλίον, ὡς καὶ πᾶσα διδασκαλία, ἔχει σκοπὸν νὰ διορθώσῃ τὰς γνώσεις τοῦ μαθητοῦ καὶ συμπληρώσῃ οὐχὶ δὲ νὰ διαστρέψῃ αὐτάς, μεταδίδον ἐσφαλμένας ἰδέας.

Ἄλλα καὶ ἄλλα πολλὰ πεπλανημένα διδάγματα περιέχει τὸ ἀναγνωσματᾶριον τοῦτο. Οὕτως ἐν σελ. 76 περιγραφομένης τῆς ἀνοίξεως ἀναγινώσκομεν: «Παντοῦ πρασινάδα. Ὁ βᾶτος καὶ οἱ ἄλλοι θάμνοι ποῦ ἦταν ξεροί, στολίζονται μὲ ὁμορφα ρόδα ποῦ μοσκοβολοῦν γλυκά». Ὅλοι οἱ θάμνοι οἱ ξηραίνόμενοι τὸν χειμῶνα παράγουν τὴν ἀνοιξιν ρόδα; Δυστυχῶς ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εἶναι τόσοσιν ρόδινα τὰ πράγματα. Ἐπίσης ἐν σελ. 90 προκειμένου νὰ διδαχθῇ ὁ ἄλωνισμὸς τοῦ σίτου, ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται, πῶς μὲ τὴν ροκάναν, ἣν σύρουσι τὰ ἄλογα καὶ τὰ βόδια κόπτονται τὰ ἄχυρα καὶ τρίβονται οἱ στάχυς καὶ πῶς «μὲ ἕνα μεγάλο σιδερένιο πιρουνὶ τὰ τινάζουν ψηλὰ στὸν ἀέρα καὶ τὰ λιχνίζουν», προσθέτει καὶ ταῦτα: «Καὶ τὸ ἄχερο τὸ ἀφήνουν καὶ τὸ πέρνει ὁ ἀέρας;» ρώτησαν τὰ παιδιὰ. «Κάθε ἄλλο», ἀπαντᾷ ὁ συγγραφεὺς, «τὸ μαζεύουν οἱ γεωργοὶ καὶ τὸ πηγαίνουν στὸν ἄχερῶνα. Ἐκεῖ τὸ φυλάγουν καὶ τὸ χειμῶνα τὸ δίνουν τροφή στὰ ζῶα. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ χωρικοὶ γεμίζουν τὰ στρώματά τους μὲ ἄχερο». «Μὲ τ' ἄχερα κάνουν καὶ τὰ καλοκαιρινὰ καπέλα».

Οἱ τῶν ἀγροτῶν παιδές, οἵτινες γινώσκουσι καλῶς τὰ πράγματα ταῦτα, θὰ ἀπορήσωσι: α') διὰ τὸ μεγάλο σιδερένιο πηροῦνι καὶ β') διὰ τὸ δίδαγμα, ὅτι μὲ τὰ κατατεμαχισμένα αὐτὰ ἄχυρα τοῦ ἄλωνίου κάνουν τὰ καλοκαιρινὰ καπέλα.

Ὡσαύτως ἐν σελ. 128 ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: «ἔπειτα βγῆκαν τὰ ἄγια· ὁ παπὰς κρατώντας ἀπάνω στὸ κεφάλι του τὸ ἀσημένιο δισκοπότηρο πέρασε ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς». Ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν μεγάλων Ἀγίων δὲν κρατεῖ τὸ ἅγιον ποτήριον ἀπάνω στὸ κεφάλι του. Τοῦτο γινώσκει πᾶς ὀρθόδοξος χριστιανός. Τοιαῦτα ἐσφχλμένα διδάγματα εὕρισκει τις πολλὰ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

2. Ἐπ. Γ. Παπαμιχαήλ «Πέτρος Λάρας».

Ἀναγνωστικὸ Β' τάξεως. Ἀθῆναι, 1920.

Ἐκδότης Δ. Δημητράκος.

Ὁ Πέτρος Λάρας εἶναι διασκευὴ τοῦ Ροβινσώνοσ ἀτυχεστάτη καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν, ἣν ἐχρησιμοποίησεν ὁ συγγραφεὺς καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν, ἣν ἐπήνεγκεν εἰς τὸ κείμενον.

Ἰνα ἐκτιμηθῇ ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου, παραθέτομεν χωρία τινὰ εἰλημμένα ἐκ διαφορῶν σελίδων αὐτοῦ.

Σελ. 1.

«Ὁ Πέτροσ, ὅταν εἶχε τὰ χρόνια σασ, ἀντὶ νὰ πηγαίνη ταχτικὰ στὸ σχολεῖο, προτιμοῦσε νὰ τρέχη ἄσκοπα ἐδῶ καὶ κεῖ».....

«Μιὰ μέρα ἦρθε ἀπὸ τὸ χωριὸ ὁ ξάδερφόσ του ὁ Παῦλοσ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἐρχόταν στὴν πόλη· ἔμεινε πάντοτε στὴν ἐξοχὴ κοντὰ στοὺσ γονεῖσ του.

Παραξενεύτηκε ὁ Παῦλοσ, ὅταν εἶδε τίσ μακριῖεσ ἴσιεσ σειρῖεσ τῶν σπιτιῶν, τίσ μεγάλεσ ἐκκλησίεσ, τὰ λαμπρὰ τ' ἀμάξια καὶ τοὺσ πολλοὺσ ἀνθρώπουσ.

Μὰ πιὸ πολὺ θαύμασε, ὅταν εἶδε τὸ λιμάνι μὲ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα καράβια.

Σελ. 47.

Ὁ Πέτροσ βάζει στὸ ταγάρι του μερικὰ καρύδια καὶ παίρνει καὶ τὰ τσόφλια ἀπ' ὅσα καρύδια εἶχε σπάσει.

«Τώρα δὲ θὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ πίνω μὲ τίσ χοῦφτεσ μου».

Πάντα ταῦτα ἠδύνατο ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐκφράσῃ εἰσ γλῶσσαν ὀρθὴν, κανονικὴν καὶ ἐνταυτῷ εὔληπτον καὶ ἀνάλογον πρὸσ τὴν γλωσσικὴν μὀρφωσιν τῶν μαθητῶν τῆσ Β' τάξεωσ. Οὔτω λ.χ. ἡ γλῶσσα τοῦ πρώτου διηγῆματοσ θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι τοιαύτη:

«Ὁ Πέτροσ, ὅτε εἶχε τὴν ἡλικίαν σασ, ἀντὶ νὰ πηγαίνη τα-

κτικὰ εἰς τὸ σχολεῖον, ἔτρεχεν ἀσκόπως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ (ἢ ἐπρωτίμῃ νὰ τρέχῃ...).

Μίαν ἡμέραν ἦλθεν ἀπὸ τὸ χωρίον ὁ ἐξάδελφός του Παῦλος.

Ὁ Παῦλος πρώτην φοράν ἤρχετο εἰς τὴν πόλιν. Ἔμενε πάντοτε εἰς τὴν ἐξοχὴν πλησίον τῶν γονέων του. Διὰ τοῦτο ἔδλεπε μὲ ἀπόριαν τὰς μακρὰς καὶ εὐθείας σειρὰς τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, τὰς μεγάλας ἐκκλησίας, τὰς λαμπρὰς ἀμάξας καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους.

Ἄλλὰ περισσότερον ἐθαύμασεν, ὅτε εἶδε τὸν λιμένα μὲ τὰ μεγάλα καὶ πολλὰ πλοῖα (ἢ καράβια)».

Ἡ γλῶσσα αὕτη ἢ τόσον ἀπλή καὶ καταληπτὴ, ἢ κοινὴ σύμπαντος τοῦ ἔθνους γλῶσσα, δὲν ἀρέσκει εἰς τὸν συγγραφέα. Οὗτος εὐρίσκει κομψότερα τὰ ζυγιάζω ἀντὶ ζυγίζω, κόβω ἀντὶ κόπτω, ράβω ἀντὶ βράπτω, σκάβω ἀντὶ σκάπτω, χτυπῶ ἀντὶ κτυπῶ, πέφτω ἀντὶ πίπτω, χτὲς ἀντὶ χθές, ἤρθε ἀντὶ ἦλθε, πάω ἀντὶ πηγαινῶ, ἤπιε ἀντὶ ἔπιε, λέει ἀντὶ λέγει, τρώει ἀντὶ τρώγει, ἀδερφὸς ἀντὶ ἀδελφός, δέντρο ἀντὶ δένδρον, διηγῆθηκε ἀντὶ διηγῆθη, εἴμαστε ἀντὶ εἴμεθα, πιές ἀντὶ πίε, χόβολη, βόλεψε, κρυφτῆτε, φαίνεστε, δεχόμεστε καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς :

Ὁ Πέτρος Λάρας εἶναι, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ἀτυχεστάτη διασκευὴ τοῦ Ροδινῶνος, ὑπαγορευθεῖσα ὑπὸ παιδαγωγικῆς ἀμαθείας. Μόνον παιδαγωγικὴ ἀμάθεια ἠδύνατο νὰ πρόσθῃ εἰς τὸ παλαιὸν κείμενον παιδαριώδη καὶ ἐπουσιώδη γεγονότα ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Πέτρου Λάρα, χαλαροῦντα καὶ ἐξασθενοῦντα τὴν ἐνότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς διηγῆσεως, ὡς ἐπίσης καὶ νὰ παρεμβάλλῃ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Ροδινῶνος ἄσχετα πρὸς τὸ περιεχόμενον παραμῦθια, ὡς τὸ παραμῦθι τοῦ Κοσκινᾶ, καὶ ἱστορίας, ὡς τὴν ἱστορίαν τοῦ Αὐγερινοῦ καὶ τῆς Πούλιας, καταστρέφοντα μίαν τῶν με-

γάλων ἀρετῶν τοῦ Ροβινσῶνος, τὴν ἀρετὴν τῆς ἐνότητος τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.

Ἐν σελ. 11 τοῦ βιβλίου ἀναγινώσκομεν τὰ ἀμίμητα ταῦτα :

« Πρῶι πρῶι ὁ Πέτρος ξυπνοῦσε μὲ τὴ μουσικῇ. Ὁ πετεινὸς λαλοῦσε τὸ «κικίριου!», ἡ κόττα φώναζε «κακακά! κακακά!», ἡ χῆνα «Γκααά, γκααά», «ἡ γίδα μέεεε», τ' ἀρνάκια «μπέε», ὁ σκύλος γάβγιζε «γάβ-γάβ-γάφ», καὶ τὸ γουρούνι ἔκανε «γκροῦ γκροῦ-γκροῦ!»; ; Πίπ - πίπ - πίπ «κεληθοῦσε σὲ ψηλὸ τόνο ὁ σπουργίτης⁽¹⁾ καὶ ἡ ἀγελάδα μὲ βαθιὰ φωνὴ μούγκριζε «μού - ου!» Οὕτως ἡ νέα γλώσσα ἐγένετο ἀναντιρρήτως πλουσιωτέρα προστεθείσης καὶ τῆς γλώσσης τῶν ζώων.

Ὡσαύτως ἐν σ. 77 διὰ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Αὐγερινοῦ καὶ τῆς Πούλιας» περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ὀκταετείς παιδας ἡ κακὴ πενθερὰ καὶ ἡ κακὴ μητριὰ, διδάσκεται εἰς αὐτοὺς σειρὰ ὄλη κακοθηθειῶν, περιγράφονται πανουργίαι, ἐπιβουλαί, ψευδολογίαι, ἀπανθρωπίαι, ἀστοργία γονέων ἐν συνδυασμῶ μετὰ μωρολογημάτων. Ἡ διήγησις αὕτη, ἣτις καταλήγει εἰς ἀνθρωποφαγίαν, πλὴν τῶν ἀποτροπαίων διδαγμάτων, ἃ περιέχει, ταρασσεῖ τοσοῦτον τὸ συναίσθημα τῶν μικρῶν παιδῶν καὶ ἐξεγείρει τοιαύτην φρίκην, ὥστε πρέπει ἀπολύτως νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς.

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς δὲν ἤρκεσθη εἰς τὰς μνημονευθείσας προσθήκας καὶ παρεμβολάς. Μετέβαλε καὶ τὸ κείμενον τοῦ παλαιῦ Ροβινσῶνος. Οὕτως ὁ ἥρωσ τῆς διηγήσεως ἀντὶ νὰ κατασκευάσῃ ὑποδήματα ἐκ δέρματος ζώων, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ παλαιοὶ Ροβινσῶνες, κατεσκεύασε ταῦτα ἐκ φλοιῶν δένδρων. «Μόλις γιατρεύτηκν τὰ πόδια του», γράφει ὁ συγγραφεὺς ἐν σελ. 49, «ζήτησε καὶ βρῆκε χοντρὲς φλοοδες καὶ τίς ἔδεσε μὲ σπάγγους ποὺ ἤξερε τώρα νὰ τοὺς ἐτοιμάζῃ τεχνικά.» Ἐτσι ἔκαμε

(1) Κατὰ τοῦ; συγγραφεῖς τῶν «ψηλῶν βουνῶν» τὸ κελάδιμα τοῦ σπουργίτου εἶναι «τσιρι - τίρι, τσιριτό».

τὰ παπούτσια του». Πῶς διειτηρήθησαν τὰ υποδήματα ταῦτα, ἅτινα οὐδαμοῦ ἀναφέρονται ὡς υποδήματα τῶν πρώτων ἀνθρώπων, καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ βαδίξῃ δι' αὐτῶν ὁ Πέτρος Λάρας, τοῦτο εἶναι μυστήριον.

Ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς κατεσκεύασεν ὀμβρέλαν διὰ τὸν ἥλιον καὶ οὐχὶ διὰ τὴν βροχὴν, ὡς εἶχον οἱ παλαιοὶ Ροβινσῶνες. Ὁ ναυαγῆσας Ροβινσῶν, ὡς εἶναι γνωστόν, ἐσώθη εἰς νῆσον, ἔνθα ἐπικρατοῦσι δύο καιροί, ὁ καιρὸς τῶν μεγάλων καὶ συνεχῶν βροχῶν καὶ ὁ καιρὸς τῆς ξηρασίας. Ἡ ὀμβρέλα ἦτο ἀναντιρρήτως χρησιμωτέρα διὰ τὴν βροχὴν ἢ διὰ τὸν ἥλιον, διότι αἱ μὲν βροχαὶ διήρκουν πολλὰς ἐβδομάδας, ὁ δὲ Ροβινσῶν ἠναγκασμένος νὰ ἐξέρχεται εἰς τὸ ὑπαιθρον πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς, εἶχεν ἀνάγκην ὀμβρέλας διὰ τὴν βροχὴν, ἵνα προστατεύῃ τὰ μοναδικὰ ἐνδύματα, ὧν ἦτο κάτοχος καὶ ἅτινα ἐὰν ἐβρέχοντο, ἐπίμενον ἦτο νὰ ἀσθενήσῃ οὗτος. Καὶ ὁμοίως εἰς τὸν Πέτρον Λάραν, ὅστις εἶχε κατασκευάσει μέγα καπέλον διὰ τὸν ἥλιον, ὁ συγγραφεὺς δίδει καὶ ὀμβρέλαν τοῦ ἡλίου, ἵνα μὲ ἀνοικτὴν τὴν ὀμβρέλαν, τὴν τσάνταν καὶ τὸ κοντάρι ἀνὰ χεῖρας ἐξέλθῃ εἰς κυνήγιον ἀνὰ τὴν νῆσον! «Τὸ πρῶτ' ὁ Πέτρος μὲ τὴν ὀμπρέλα, τὴν τσάνταν τοῦ κυνηγοῦ καὶ μὲ τὸ κοντάρι ἀρματωμένος περνοῦσε ψάχνοντας προσεκτικὰ τὰ φουντωτὰ χαμόκλαδα. Γιὰ πολλὴ ὥρα δὲν ἐβρίσκει τίποτε» (σελ. 50).

Ἐπίσης ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς γράφει ἐν σελ. 107 ὅτι τὸ καρὰβι εἶχε γείρει μὲ τὴ μπάντα καὶ θὰ χτύπησε κι ἔσπασε ἀπάνω στὴν ξέρα, κατόπιν ὅταν ἐπισκέπτεται αὐτὸ ὁ Πέτρος, τὸ εὐρίσκει ἀβλαβές. Οὐδὲν εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν θέσιν του. «Ἡ λάμπα, τὸ ρολόγι, τὰ βιβλία, τὸ καλαμάρι, τὰ πιάτα, οἱ πιατέλες, οἱ μποτίλιες, κλπ.» Ὅλα εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν των σῶα καὶ ἀβλαβῆ. Μόνον οἱ ἀνθρώποι ἠφανίσθησαν. Καὶ γεννᾶται εὐλόγως ἡ ἀπορία, πῶς ἐγένετο τὸ θαῦμα τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπαρίθμησις πάντων τῶν ἐν ἐν τῷ πλοίῳ εὐρεθέντων πραγμάτων παρέχει τῷ

συγγραφεί τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδειξῆ τὴν πρὸς τὴν μαλλιάρην γλῶσσαν λατρείαν του. «Μιὰ κάσα μὲ καρφιά, βίδες, ἀγκίστρια, γάντσους καὶ μακαράδες. Ἐνα πριόνι, δύο ξινάρια, τρία τσεκούρια τέσσερα φτυάρια, κι ἓνα ἀκόνι. Ἐνα κοφίνι μὲ πλάνες, σκεπάρινα, τανάλιες, ἀρίδες, σμιλάρια, λίμες καὶ ξυλοφάγια. Χαρτί κοντυλοφόρους, πένες, μελάνι καὶ μιὰ βαλίτσα. Ἐνα τηλεσκόπιο, ἓνα ρολόγι, καὶ μιὰ λάμπα. Πανταλόνια, σακάκια, παλτά, καπέλα, μαντίλια, ποκάμισα, ψάθες, στρώματα, σκεπάσματα, παλαμάρια, σκοινιά, σπάγγους, караβόπανο, δέρματα, σπέρτα, σφαῖρες, σκάγια, μπαρούτι, τουφέκια, πιστόλια, σπαθιά, πιάτα, πιατέλες, σουπιέρες,μποτίλιες, κατσαρόλες, τηγάνια, ἀλεύρι, πάστες, μπιζέλια, φακές, φασόλια, ζάχαρι καὶ ἄλλα. (σελ. 109 — 111). Πάντα ταῦτα, ὧν πολλὰ εἶναι γνωστὰ μόνον εἰς εἰδικοὺς ἐπαγγελματίας, παρέχοντι ἀθρόα καὶ ἄνευ οὐδενὸς λόγου καὶ σκοποῦ πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τοὺς ὀκταετείς μαθητὰς τῆς Βας τάξεως. Τὰ παιδιά ταῦτα, ἅτινα ὑποχρεοῦνται νὰ μάθωσι τὸ μικρὸν τοῦτο ὀνοματολόγιον καὶ δὴ ἐν τοιαύτῃ γλώσσῃ θὰ καταρῶνται ἀναντιρρήτως τὴν θάλασσαν, ἥτις δὲν ἐφέλσθη μὲν τῶν ἀνθρώπων, διεφύλαξε δὲ πρὸς τιμωρίαν των πάντα τὰ πράγματα ταῦτα.

3. Γαλατίας Καζαντζάκη «Οἱ τρεῖς φίλοι».

«Ἀναγνωστικὸ Β' Δημοτικοῦ». Ἔκδ. 5.

Καταστήματα Μιχ. Μαντζεβελάκη. Ἀθῆναι 1918.

Καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ὡς καὶ τὸ προηγούμενον εἶναι ἀτυχεστάτη διασκευὴ τοῦ Ροδινῶνος. Ἔχει δὲ τὴν ἀνωτέρω ὀνομασίαν, διότι οὐχὶ εἰς ἄνθρωπος, ἀλλὰ τρία παιδία ἐσώθησαν ἐκ τοῦ ναυαγίου. Ἐν αὐτῷ παρατηροῦνται αἱ αὐταὶ ἀτέλειαι, ἃς ἔχει καὶ ὁ Πέτρος Λάρας. Ἡ γλῶσσά του εἶναι ἐξ ἴσου χυδαία καὶ παρεφθαρμένη. Καὶ ἐνταῦθα εὐρίσκει τις τά: «Καὶ σὰ νὰ λὲς ὁ βασιλιάς παρηγοριόταν» (σ. 5). «Εἶχαν γεράσει πιά οἱ βασιλιάδες, μὰ ὁ καῦμός τους δὲν γιαιτρευόταν» (σ. 5). «Τούτη τὴν καλοσύνη» (σ. 7). «Καὶ ἀλήθεια κιόλας γεννήθηκε ἓνα παιδὶ ἄσχημο» (σ. 8). «Καὶ ἔσο μεγάλωνε ἢ ἄσχημιά του γινόταν πιὸ φανερὴ» (σ. 8). «Εἴμαστε πιά γέροι» (σ. 11). Ἔφτασε, ὑποδεχτοῦμε, προφτάσωμε, ἔκλεγαν, συλλογιστῆ, βρισκόμαστε, φτάσαμε, βιαζόμαστε, ἀκουγόταν, διηγόμουν, τοῦτα, ἔκοθε, φοβόμουν, φοβόμαστε, βρίσκονταν, ἔρθη, στέλνει, λέει, παρηγοριούμαστε, ἔντεκα γιούς, ἔντεκα βασιλόπουλα, ἄγγιζαν, μὴ βγάλης ἄχνα, σκουξίματα, ἀνάσα, ὁ σωτήρας, πηδοῦσαν μικρὲς φλόγες, νὰ τίς μεταχειριστοῦν γιὰ τίς ἀνάγκες τους, λαμπρὲς καὶ μεγάλες ἐκκλησιές, φτιάνουν καλύβες καὶ πλείστα ἄλλα παρεφθαρμένα καὶ χυδαῖα. Καθόλου ἢ γλῶσσα τοῦ βιβλίου δὲν προτίθεται νὰ μορφώσῃ, ἐξευγενίσῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὸν παῖδα, ἀλλὰ νὰ ἐκχυδαίωσῃ αὐτόν.

Τὸ δὲ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ἐστρεβλώθη καὶ ἀπεμακρύνθη τῆς φυσικότητος τοῦ ἀρχικοῦ διηγήματος τοῦ Ῥοδινῶνος. Ἀντὶ νὰ εἰσάγῃ τὸν μαθητὴν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα αὐτοῦ, ἅτινα ὡς ἀπλούστατα εἶναι πλησιέστατα εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν, ἐμφανίζει πολιτισμὸν προηγμένον καὶ, ὡς εἶκος, ἀφιστάμενον τῆς παιδικῆς ἀντιληπτικῆς ἰκανότητος.

Ὡς παράδειγμα φέρομεν τὸν ἀναγραφόμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τρόπον, καθ' ὃν οἱ ἐν τῇ νήσῳ ναυαγοὶ ἀνάπτουσι πῦρ. «Τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ, ξαφνικὰ τὸ μυαλό μου φωτίστηκε. Ἄρπαξα τὸ τηλεσκόπιο, ξεβίδωσα τὸ φακό του καὶ τὸν ἐγύρισα κατὰ τὸν ἥλιο ἀπάνω ἀπὸ ξερά χόρτα. Σὲ λίγη ὥρα σηκώθηκε καπνὸς καὶ φλόγα». (σ. 46) Πόσοι αἰῶνες εἰργάσθησαν, ἵνα κατασκευασθῇ τὸ τηλεσκόπιον! Οἱ συγγραφεῖς τῶν παιλαῖων Ῥοβινσῶνων, οἵτινες ἦσαν βαθεῖς γνώσται τῆς καταστάσεως τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ὠδήγουν τὸν Ῥοβινσῶνα νὰ ἀνάψῃ πυρὰν διὰ τῆς τριβῆς, ὡς ἔπραττον καὶ οἱ πρωτογενεῖς ἄνθρωποι.

Πλὴν τούτου ὁ νέος Ῥοβινσῶν εὐρίσκει ἐν τῇ νήσῳ οἰκίαν ἐτοίμην, ἔχουσαν θύραν καὶ τρόπεζαν. Εὐρίσκει ἐν αὐτῇ ὄπλον, μάχαιραν, ἀξίνην. Πάντα ταῦτα δὲν ἐμφανίζουσι πρὸ τοῦ παιδὸς τὸν πολιτισμὸν ἐν τῇ ἀπλουστάτῃ αὐτοῦ μορφῇ, ὅπερ εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βιβλίου τοῦ Ῥοβινσῶνος. Πλὴν δὲ τούτου ἡ ὑπαρξὶς τῶν πραγμάτων τούτων ἐν τῇ νήσῳ τῶν ναυαγῶν εἶναι συντελεστικὴ εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσῃ τὰ δεινοπαθήματα αὐτῶν καὶ καταστήσῃ ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν σπννωτέρας τὰς ἀφορμὰς πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀλληλοδοθηθείας, τῆς καρτερίας, τῆς πίστεως. Ἴνα μειώσῃ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα τοῦ βιβλίου ὁ συγγραφεὺς, ἀναγκάζεται νὰ θέσῃ εἰς τὸ στόμα μικροῦ παιδός, τοῦ Παύλου, διήγησιν περὶ τοῦ βίου τῶν πρώτων ἀνθρώπων, περὶ τῶν κατοικιῶν αὐτῶν, περὶ τῶν ἐργαλείων, ἃ εἶχον καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οὗτοι ἦσαν πρὶν τὴν πρώτην πυρὰν κλπ. Ὑπάρχει ὁμοῦς κολοσιαία διαφορὰ μεταξὺ τῆς ὠχρᾶς τοῦ Παύλου διηγήσεως καὶ τοῦ πραγματικοῦ βίου, ὃν οἱ ἄνθρωποι, περὶ ὧν διηγεῖται, ἔζησαν καὶ ἐδοκίμασαν. Ἐπειτα ἠδύνατο ὁ μικρὸς Παῦλος νὰ κάμνῃ τοιαύτας διδασκαλίας;

Ἄλλ' ἢ ὅπως ἀδικαιολόγητος παράδοσις εἰς τοὺς ναυαγοὺς κατοικίας κατεσκευασμένης ὑπὸ ἀνθρώπου ὀδηγεῖ καὶ εἰς ἄλλο ἄτοπον. Πλάττεται δηλαδὴ μῦθος, ὅτι ἔζη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν

τῆ νήσῳ ἄλλος Ἕλληναυαγός. Οὗτος δέ, ὅτε ἤκουσε τὰ βήματα τῶν προσερχομένων νέων ναυαγῶν, ἐξηφανίσθη διὰ μιᾶς ὑπογείου ὀπῆς, ἣς τὸ στόμιον ἐν εἶδει φρέατος ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς κατοικίας του. Οὕτως ὁ ἄγνωστος οὗτος Ἕλληνα, ὁ ἀπὸ 20 ἐτῶν ζῶν μόνος ἐν τῇ νήσῳ, ἀντὶ, ὡς ἦτο φυσικόν, νὰ προστρέξῃ πρὸς τοὺς νέους ναυαγούς, ἀφοῦ μάλιστα ἤκουσεν αὐτῶν ὁμιλοῦντων καὶ ψαλλόντων τὸν ἐθνικὸν ὕμνον καὶ ἐγνώρισεν, ὅτι ἦσαν ὁμοεθνεῖς του, ἀποφεύγει αὐτούς καὶ κρύπτεται. Τοῦτο δὲ πράττει κατὰ τὸν συγγραφέα, διότι ἐντρέπεται. Μόνον τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐμφανίζεται, ἵνα σώσῃ τοὺς κινδυνεύοντας ὑπὸ τῶν ἀγρίων μικροῦς ναυαγούς. Ἀλλὰ τότε πληγώνεται θνασίμως καὶ ἀποθνήσκει.

Ὁ μῦθος οὗτος περιέχει πληθὺν ἀπιθανοτήτων. Καὶ πρῶτον ὅλως ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὅστις ὡς ναυαγὸς ὤφειλε μετὰ πόθου νὰ ἀτενίσκῃ πρὸς ἀνθρωπίνην παρουσίαν, ἐξηφανίσθη εὐθὺς ὡς εἶδεν ἀνθρώπους διασωθέντας εἰς τὴν νήσον καὶ μάλιστα ὁμοεθνεῖς του.

Δεύτερον ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἐνεφανίζετο, ὡς στερούμενος ἐνδυμάτων. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπῆρχον αἴγες πολλαί, ὁ δὲ ναυαγὸς εἶχεν ὄπλα. Καὶ ἂν λοιπὸν ἄλλη αἰτία ὡς ψύχος, ὑγρασία κ. λ. π. δὲν ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ ἐκ δερμάτων αἰγῶν ἐνδύματα, ἢ γυμνότης μόνη, ἣν οὕτω βαθέως αἰσθάνεται, ὡς λέγει τὸ βιβλίον, θὰ ἠνάγκαζεν ἀναμφιβόλως αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ τοιαῦτα. Τρίτον ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶχε λησμονήσει τὴν γλῶσσάν του. Ἀλλ' ἄνθρωπος τῆς ἡλικίας τούτου, πατήρ, ὡς λέγει τὸ βιβλίον, μεγάλων τέκνων, δὲν λησμονεῖ τὴν γλῶσσάν του, ἀφοῦ μάλιστα ἐν τῇ ἐρήμῳ νήσῳ δὲν ὠμίλει ἄλλην γλῶσσαν.

Ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ὅσα ἀναγράφονται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὅτι δηλαδή ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκαλύπτετο πανταχοῦ ὑπὸ τριχῶν, ὅτι εἶχεν ὀδόντας σουβλεροῦς καὶ ὅτι ὠμοίαζε πρὸς πίθηκον καὶ ταῦτα πάντα εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανα, οὐδεμίαν σχέσιν

ἔχουσι πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ οὐδαμῶς ἐξυπηρετοῦσι τὸν σκοπὸν τοῦ διηγήματος. Τοῦναντίον φονεύουσι διὰ τῶν ἀπιθανοτήτων τὸ διαφέρον τῶν παιδῶν.

Ἄλλὰ πλὴν τῆς ἀτυχεστάτης ταύτης διασκευῆς, ἣτις ἐμέλωσεν οὐσιωδῶς καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν μορφωτικὴν δύναμιν τοῦ Ῥοδινῶνος, ἕτερον μέγα ἐλάττωμα τοῦ βιβλίου τούτου εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ παρενεβλήθησαν ἄσχετα πρὸς τὴν διήγησιν παραμύθια. Τοιαῦτα εἶναι : «Τὸ ἄσχημο βασιλόπουλο» (σελ. 4—9). «Ἡ γυναῖκα τοῦ ψαρά» (σελ. 22—66), καὶ «ἡ κακὴ μητριά» (σ. 88—99). Ταῦτα κατέστρεψαν τὴν ἐνότητα τοῦ περιεχομένου καὶ ἠφάνισαν μίαν τῶν μεγίστων ἀρετῶν τοῦ Ῥοδινῶνος.

Οὕτω μετημφισμένως ὁ νέος Ῥοδινῶν δὲν κινεῖ πλέον τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀναγνώστου, ἀλλὰ μόνον τὸν οἶκτον καὶ τὸν γέλωτα.

Ε'. ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

1. Ἐπ. Γ. Παπαμιχαήλ.

« Ἀλφαβητάριο »

Μέρος Β'.

Ἐκδότης Δ. Δημητράκος.

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει διηγήσεις ἐκ τοῦ βίου δύο μικρῶν ἀδελφῶν, τῆς Δαφνούλας καὶ τοῦ Γεωργίου. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι ὁμοίως παρεφθαρμένη καὶ χυδαία ὡς ἡ τοῦ Α' Μέρους τοῦ Ἀλφαβηταρίου τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. (1) Ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι ἀνώτερον τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Τὰ διηγήματα, ἃ ἔπλασεν ὁ συγγραφεύς, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνάξια λόγου, μηδὲν τὸ καλὸν καὶ σπουδαῖον περιέχοντα καὶ ἀνίκανα νὰ μορφώσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐξεγείρωσι τὸ διαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἴνα πεισθῇ τις περὶ τούτου, παραθέτομεν τὰ κάτωθι κεφάλαια, εἰλημμένα ἐκ τοῦ βιβλίου:

« Πῶς ἔπαιξε ἡ Δαφνούλα μὲ τ' ἄλλα κορίτσια ». (Κεφ. 6, σ. 10).

« Ἡ Δαφνούλα μὲ τ' ἄλλα κορίτσια ἔπαιζαν πρῶτα στὸ σκοινάκι.

Ἄμα κουράστηκαν, εἶπε ἡ Δαφνούλα.

« Κορίτσια εἶδατε τὴν καινούργια μου τὴν κούκλα Τὴν

(1) Ἴδὲ κατωτέρω ἀλφαβητάριον Παπαμιχαήλ Α' Μέρους.

ἔφτιαξα μαζί με τὴν κυρούλα μου, σὺν εἴμαστε στὸ ἀμπέλι».

«ὦ, τί ὁμορφὴ ποῦ εἶναι!» εἶπαν τὰ κορίτσια ὅλα με μιᾶς.
«Καὶ πῶς τὴ λές;»

«Τριανταφυλλιά», εἶπε ἡ Δαφνούλα. «Μὲ τὴν Τριανταφυλλιά μου καὶ μετὸ γατάκι μου τὴν Ψιφίνα πηγαίνω πολλές φορές στὸν ἄλλο παππού μου, τὸν πατέρα τῆς μητέρας μου. Ξέρετε γιατί; Ἀκοῦστε τί μοῦ λέει ὁ παππούς μου ὁ Ἀντρέας ὁ Λιόντας ἅμα με δὴ νὰ ἐτοιμάζωμαι»:

«Μὲ τί καμάρι περπατεῖ
τὴν κούκλα τῆς κραιώνας,
καὶ μ' ἓνα σπάγκο τὸ γατὶ
ξοπίσω τῆς τραβώνιας.
Κοντὰ σιτὴν πόρτα σιαμαῖα
πρὶν πάη πιὸ παραπέρα,
καὶ τὰ πουλιά τῆς χαιρεῖ
μὲ μιά τῆς καλημέρα.
«Καλημερούδια σας, πουλιά,
καλημερούδια χῆνα. . .
Τὴν κούκλα λὲν Τριανταφυλλιά
καὶ τὸ γατὶ Ψιφίνα.
Κι ἂν με ρωτᾶτε καὶ γιὰ ποῦ;
νωρὶς τί τάχα βγῆκα;
πάω νὰ προφτιάσω τὸν παππὸν
ποῦ με φιλεύει σῦκα»,

Ὁμολογοῦμεν ὅτι, ἔὰν ὡς σκοπὸς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐτίθετο, μὴδὲν νὰ διδάσκωσι, νὰ καθιστῶσι δὲ διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων τοὺς παῖδας φλυάρους, κούφους, ἀνοήτους καὶ ἀνικάνους νὰ αὐτενεργῶσι καὶ νὰ σκέπτονται, ἦτο ἀδύνατον νὰ γραφῶσι καταλληλότερα ἀναγνωστικὰ βιβλία.

Παραθέτομεν καὶ τὸ ἐν σελ. 50 διήγημα τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας:

« Ἡ Δαφνούλα φτιάνει ἀπὸ τὸ κερί κοῦκλες. Τὶς βάζει γύρω, καὶ πότε κάνει πὼς ἔχει τάχα τὰ βαφτίσια τῆς μεγάλης τῆς κούκλας τῆς Τριανταφυλλιάς, καὶ πότε κάνει τραπέζι, γιατί ἔβγαλε τὸ πρῶτο τῆς δοντάκι.

Ἄλλοτε πάλι μαλώνει τὶς κοῦκλες τῆς.

« Ἐσὺ κακιά, λερώθηκες· σ' ἄρεσει νὰ κυλιέσαι στὴ σκόνη καὶ νὰ παίζης μὲ τὶς λάσπες. Ἄ! δὲ μ' ἄρεσουν ἐμένα τέτοια ἀκάθαρτα παιδιὰ ».

« Ἐσὺ Τριανταφυλλιά, ἔφαγες κρυφὰ τὸ γλυκό. Καὶ μόνο αὐτό; Ἐφαγες πολὺ καὶ αὔριο θάχης πυρετό. Θὰ φωνάξω τὸ γιατρὸ καὶ νὰ δῆς πικρὰ γιατρικὰ ποὺ θὰ πιῆς! Καὶ θὰ μείνης μέρες καὶ μέρες στὸ κρεβάτι! »

« Νὰ σοῦ πῶ, μαμά, νὰ μὲ συμπαθᾶς! Μὴν τὸ ἔφαγες ἐσὺ, καὶ λὲς πὼς τὸ ἔφαγα ἐγώ; » λέει τάχα ἡ Τριανταφυλλιά.

« Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, φλύαρη, ἔτσι μιλοῦν τὰ παιδιὰ στὴ μαμά »; λέει ἡ Δαφνούλα

Ἡ Δαφνούλα βάζει τὴν Τριανταφυλλιά στὸ μικρὸ τῆς κρεβάτι καὶ τῆς τραγουδεῖ.

Νάνι, νάρθη ἡ μάνα τῆς κλπ.

Καὶ ὁ Γιωργὸς γελαῖ τότε καὶ τραγουδεῖ κι αὐτός :

*Νάνι, νάνι, νάνι τῆς
ὡσπου νάρθη ἡ μάνα τῆς
νὰ τῆς φέρη καὶ κοκά,
κι ἓνα κόσκινο φλουριά,
Καὶ τῆς γάτας τὴν οὐρά,
καὶ τοῦ ποντικοῦ τ' αὐτιά ».*

Τὸν γελῶντα Γιωργὸν θὰ μιμηθῶσι βεβαίως πάντες οἱ ἀναγνώσται τῶν τοιοῦτων διηγημάτων.

Και ἡ προσευχὴ τῶν παιδίων (ἐν σελ. 18). «Θεέ μου
 Στείλε γλυκὸν ὕπνο στὸν ἀδερφοῦλη μας τὸν Ἄντρέα πὺ εἶναι στὸν
 πόλεμον κλπ.» εἶναι μωρὰ. Ἡ προσευχὴ ἐκφράζει πάντοτε τὰ κα-
 τέχοντα τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου συναισθημᾶτα. Ὅταν δὲ ἔχη τις
 υἷὸν ἢ ἀδελφὸν εἰς τὸν πόλεμον, τὸ κυριαρχοῦν παρ' αὐτῷ συναί-
 σθημα εἶναι τὸ τοῦ φόβου περὶ τοῦ κινδύνου τοῦ προσφιλοῦς πρα-
 σώπου. Πᾶς τις δὲ προσευχόμενος εἰς τὸν θεόν, ἔστω καὶ μικρὸς
 παῖς, εὐλογον εἶναι νὰ ζητῇ, ἵνα οὗτος διαφυλάξῃ καὶ σώσῃ τὸν
 ἀνθρωπὸν του. Μόνον ὁ συγγραφεὺς ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς τὸ στόμα
 τῶν μικρῶν παιδίων παράκλησιν, ὅπως ἀποστείλῃ ὁ Ὑψιστος
 γλυκὸν ὕπνον εἰς τὸν μαχόμενον ἀδελφὸν των. Ὑπνου εἶχεν
 ἀνάγκην οὗτος πολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς ἢ προφυλάξεως ἀπὸ ἀσθε-
 νείας καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς σφαίρας;

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὕλη τῶν διηγημάτων τοῦ βιβλίου. Ἄλλὰ καὶ
 τὰ παραμύθια, ἃ ὁ συγγραφεὺς διακόπτων τὴν ἐνότητα τοῦ βιβλίου
 παραθέτει μεταξὺ τῶν διηγημάτων, εἶναι χυδαῖα καὶ ἀκαλαί-
 σθητα. Διδάσκονται δὲ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὰ παῖδες, ὅτι οὐχὶ
 ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἡ πονηρία καὶ τὸ ψεῦδος νικῶσι καὶ
 θριαμβεύουσιν. Οὕτω τὸ παραμύθιον «ὁ γαῖδαρος, ὁ λύκος καὶ ἡ
 ἄλεπου» (σελ. 21—27) οὐ μόνον χλευάζει τὸ μυστήριον τῆς ἐξο-
 μολογήσεως, ἀλλὰ καὶ διδάσκει παρὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ὅτι
 ὁ ὄνος εἶναι πονηρότερος τῆς ἀλώπεκος καὶ ὅτι οὗτος διὰ τῆς
 πονηρίας καὶ τοῦ ψεύδους κατώρθωσε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἐχθροὺς
 του καὶ δὴ τὸν λύκον καὶ τὴν ἀλώπεκα!

Ἐπίσης τὸ παραμύθιον «ἡ ἄλεπου καλόγρια» (σ. 37 κ. ἐ.)
 διαφθείρει ἀντὶ νὰ ἠθικοποιῇ τὰ παιδιά. Παραθέτομεν τεμάχια
 τούτου, ἵνα ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης, τί προσφέρουσι τὰ νέα βιβλία πρὸς
 ἠθικοποίησιν τῶν μικρῶν μαθητῶν καὶ ἰδίως τῶν κορασίων:

«Μιὰ μέρα ἡ κυρὰ Μαριώ, στὰ δόλομαυρα ντυμένη καὶ μὲ τὸ

κομπολόγι στο χέρι ξεκίνησε νὰ πάη σὲ μακρυνὸ βουνό, νὰ χτίσῃ μοναστήρι καὶ νὰ καλογερέψῃ.

Στὸ δρόμο ἀπάντησε μιὰ παχουλὴ κότα. Σὰν τὴν εἶδε ἡ κότα τὴν κυρὰ Μαριώ, ἔτσι στὰ μαῦρα ντυμένη, ρώτησε :

«Σὲ καλὸ σου κυρὰ Μαριώ, τί τρέχει;

Δὲν ἄκουσες εὐλογημένη μου; Πάω νὰ γίνω καλόγρια

«Μοῦ κάνεις τὴ χάρη νὰ μὲ πάρῃς καὶ μένα κυρὰ Μαριώ;» τὴν παρακαλεῖ ἡ κότα.

«Μπὰ ! τόσο μικρὴ καὶ θέλεις ν' ἀρνηθῆς τὸν κόσμο;» εἶπε ἡ πονηρὴ κυρὰ Μαριώ.

«Τι νὰ κάνω, κυρὰ Μαριώ μου;» εἶπε ἡ κότα.

«Πῆρα ἄντρα ἀκαμάτη καὶ καυχησιάρη. Κάθε μέρα ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ δείχνῃ τὰ κάλλη του καὶ νὰ μαλλιοτραδιέται μὲ τοὺς ἄλλους προκομμένους κοκόρους. Πότε μοῦ ἔρχεται μὲ μαδημένα τὰ φτερά του, πότε μὲ καταματωμένο τὸ κεφάλι. Νὰ πῆς πὼς βάζει γνώση; Κάθε ἄλλο, κυρὰ Μαριώ μου, κάθε ἄλλο. Τι νὰ κάμω κι ἐγὼ; Ἐκαμα τάμα νὰ γίνω καλόγρια».

«Καὶ μὲ δλο σου τὸ δίκιο, μικρούλα μου, εἶπε ἡ κυρὰ Μαριώ «Σὲ παίρνω, εἶναι περίστασι νὰ κάμω κι ἐγὼ κάτι καλὸ στὸν κόσμο».

Πᾶνε, πᾶνε· βρίσκουν ἕναν κόκορα.

«Κικιρίκου, κικιρί ! Καὶ γιὰ ποῦ ὦρα καλὴ;

«Πᾶμε νὰ γίνωμε καλόγριες» εἶπε πρόθυμα ἡ κότα.

«Μπὰ, μὲ παίρνετε καὶ μένα;» λέει ὁ κόκορας. «**Σεῖς καλόγριες κι ἐγὼ ἡγούμενος ;**»

Αὕτη εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ τοῦτο τὸ πνεῦμα, ἅτινα κυριαρχοῦσιν ἐν τῇ ππραμυθίῳ. Γλῶσσα διεφθαρμένη καὶ πνεῦμα πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον, ταράσσουν τὴν ἠθικὴν ἀθωότητα τῶν παιδίων καὶ διασαλεῦον τὰ θεμέλια τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς σεμνότητος αὐτῶν.

Πρὸς ἐποπτικωτέραν δὲ παράστασιν τοῦ περιεχομένου τοῦ παραμυθίου τούτου παρατίθεται καὶ εἰκὼν, ἧς ἡ παράστασις ἐφάνη ἐξόχως ἐποικοδομητικὴ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως διὰ τοὺς παῖδας. Ἀπεικονίζεται δηλ. ἡ ἀλώπηξ ῥυσοφοροῦσα, κρατοῦσα κομβολόγιον, ἐν κατανυκτικῇ στάσει. Ἡ ὅλη παράστασις προφανῶς θὰ προκαλέσῃ τὴν χλεύην καὶ τὸν σαρκασμὸν πρὸς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα.

2. Ἐπ. Γ. Παπαμιχαήλ

Ἄλφαβητάριο. Μέρος Α'. Ἐκδόσεις Η'. Ἀθήναι 1920.

Ἐκδότης Δ. Δημητράκος.

Πολὺ κατώτερον τοῦ Ἄλφαβηταρίου τοῦ κράτους εἶναι τὸ τοῦ κ. Παπαμιχαήλ, ὕστερον ἐκείνου καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐνότητα τῆς ὕλης καὶ κατὰ τὴν διάταξιν αὐτῆς.

Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου προερχομένη ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου, ἐξ οὗ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Ἄλφαβηταρίου τοῦ κράτους, σκοπεῖ ἀναντιρρήτως οὐχὶ νὰ ἐξευγενίσῃ καὶ προαγάγῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐκχυδαῖσῃ καὶ διαφθείρῃ ταύτην. Καὶ ἐνταῦθα συναντᾶ τις συχνάκις τὰς χυδαίας καὶ παρεφθαρμένας λέξεις πᾶω, πάει, πᾶμε, πᾶνε, πιῶ, πιῆ, ἥλιαν, φάω, φᾶμε, φᾶνε, τρῶνε, ἔρθη, ἔρθουν, ναρθῆς, λέω, λές, λέει, πῆ, πές, ζητᾶ, τραγουδᾶ, πατᾶ, κρατᾶ τὸ ἴσιο, κουνᾶ, δῶ, δῆτε, ἀκοῦτε, κόβω, ξέρω, χᾶφτει, σκίζει, φέρνω, στέλνω, πλένω, φυλάγω, ἦταν, φτυᾶρι, φτερά, φτεροῦγες, χτένι, χτενίζω, χτενισμα, δίχτυ, προχτές, σκολειό, σκολειά, ἀδερφό, ἀδερφή, ξαδέρφη, ξαδέρφια, ἀποκρίθηκε, καταράστηκε, καθόμαστε, ἀνάβουν, γιορτή, γιορτινὰ καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Ἄλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἄλφαβηταρίου τούτου δὲν εἶναι κρεῖττον τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Μωρόν, φλύαρον, χυδαῖον, ταπεινόν, προώρισταί πάντως οὐχὶ νὰ μορφώσῃ καὶ ἐξευγενίσῃ τοὺς παῖδας. Παραδείγματα τοῦ τοιούτου περιεχομένου ἀναγράφομεν τὰ ἑξῆς:

Καμπάνα (σ. 44.)

«Ντάν, ντάν, ντάν ντάν, ντάν ντάν!» Σημαίνει ἡ καμπάνα κάθε Κυριακῇ καὶ κάθε μεγάλῃ γιορτῇ. »Ντάνταν! ντάνταν! ντανταντάν!» Ὁ κόσμος τῶρα εἶναι ντυμένος τὰ γιορτινὰ του ροῦχα.

«Ντάν! ντάν! ντάν!» Τῶρα μὲ τίς λαμπάδες στὰ χέρια οἱ χριστιανοὶ ξεκινοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ σπῖτια γιὰ τὴν ἐκκλησιά.

«Ντάν! ντάν! ντάν!» Μπαίνουν τώρα, προσκυνούν με εὐλάβεια ἔμπρὸς στὸ προσκυνητᾶρι καὶ ἀνάδουν τὶς λαμπάδες τους.

«Ντάν! ντάν! ντάν!» Ποιὸς μπορεῖ νὰ μείνη στὸ σπῆτι; Καὶ οἱ πιὸ τεμπέληδες τώρα μπαίνουν στὴν ἐκκλησιά!

«Ντάν, ντάν, ντάν! νταντάν! ντχντάν!» Ὁ παπᾶς τώρα στὰ χρυσὰ ντυμένος ἀρχίζει τὴ λειτουργία.

«Ντάν! ντάν! ντάν!» Ὁ Χριστοῦλης, ἡ Παναγίτσα, οἱ ἄγιοι στὸ εἰκονοστάσι, φαίνονται νὰ λένε μὲ γλυκὸ χαμόγελο στοὺς χριστιανούς: «Πολύ, πάρα πολὺ μᾶς ἀρέσετε νὰ σᾶς βλέπουμε ἔτσι ἔνωμένους, σὰν ἀδέρφια»,

«Ντίν! ντίν! ντίν!» καὶ τὸ καμπανάκι ποὺ εἶναι στὸ ἐκκλησιάκι ἀπάνω στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ «Ντίν! ντίν! ντίν!» τὸ καμπανάκι. Οἱ βοσκὸι εὐχαριστημένοι γυρίζουν στὶς στάνες τους. Σαπλωμένοι στὸν ἴσκιό τῶν πεύκων παίζουν χαρούμενα τὴ φλογέρα τους.

«Ντίν! ντίν! ντίν!» τὸ καμπανάκι. Κάποιος ξένος μπήκε στὸ ἐκκλησιάκι νὰ ἀνάψῃ τὰ καντήλια «Ντίν! ντίν! ντίν!» Χαρὰ σκορπίζει γύρω στὸ βουνὸ τὸ καμπανάκι. «Ντίν! ντίν! ντίν! ντίν! ντίν!»....

Σελ. 49.

«Ποιὰ εἶμαι ποὺ σᾶς μιλῶ τώρα τόσον καιρὸ; Εἶμαι ἡ Δαφνούλα τοῦ Φώτου Διόντα. Ὁ ἀδερφός μου λέγεται Γιῶργος.

Ὁ παππούς μου, ὁ Ἄντρεας Διόντας, μᾶς παίρνει κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε γιορτῆ, καὶ κατεβαίνομε στὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ φαρεύομε μὲ ἀγκίστρια».

Καὶ κατωτέρω:

«Προχτές, πρὶν νὰ φαρέψωμε, περάσαμε ἀπὸ τὸ μπακαλικάκι ποὺ εἶναι στὴν ἀκρογιαλιὰ. Τὶ ἔχεις, μπάρμπα Μαθιέ, νὰ φᾶμε σήμερα; ρώτησε ὁ παππούς.

Ὁ Μπάρμπα Μαθιὸς ἀποκρίθηκε: «Ἐχω μπαρμπούνια τηγανητά* περιμένω νὰ μοῦ φέρουν καὶ ἓνα ἀρνάκι».

«Νὰ μᾶς κρατήσης λίγα μπαρμπούνια, καὶ νὰ μᾶς ψήσης στὴ σκάρρα τῆ σπλῆνα καὶ τὸ συκώτι τοῦ ἄρνιου» παράγγειλε ὁ παππούς.

Σπουδαία ἀληθῶς καὶ λίαν διδακτικὴ ἡ ὕλη αὕτη.

Ἐν δὲ σελ. 52 ἀναγινώσκομεν :

«Τζί! τζί! τζί! τζί! τζί! τζί!» ὁ τζίτζικας τραγουδᾷ ἀδιάκοπα τὸ καλοκαίρι κρυμμένος μέσα στὶς φυλλωσιές τῶν δένδρων.

Τζί! τζί! τζί! τζί τζί τζί τζί τζί, τζί, τζί, τζί, ὅλα τὰ τζίτζικια μαζί κάνουν μουσική.

Τζά! τζά! τζάα! τζά! τζά! τζά! τζά! τζάα!» ἓνας γεροτζίτζικας κρατᾷ τὸ ἴσιο.

«Δὲν παύεις πιά μὲ ξεκούφανες!...» λέει ὁ μύρμηγκας φορτωμένος ἓνα βαρὺ σπειρὶ σιτάρι.

«Τί; τί; σὲ μένα τὸ λές;» ρωτᾷ ὁ τζίτζικας γυρίζοντας στὸ μύρμηγκα τὰ μάτια του τὰ μεγάλα σὰ δυὸ γυαλιστερές χάντρες. (Μεγάλα — σὰ δυὸ γυαλιστερές χάντρες!).

«Ναί, σὲ σένα τὸ λέω! Θέλεις νὰ σ' τὸ ξαναπῶ; Γέρασες καὶ μυαλὸ δὲν ἔβαλες» ξαναεἶπε ὁ μύρμηγκας. «Καὶ γιατί παρακαλῶ;» ρώτησε ὁ τζίτζικας!

«Θεέ μου ἀδιαντροπιά!» λέει ὁ μύρμηγκας. «Δὲ μοῦ λές; δὲ μαζεύεις κάτι γιὰ τὸ χειμῶνα; Ἔχεις σκοπὸ πάλι ναρθῆς νὰ μὲ ξαναφορτωθῆς;»

«Ὅσο γι' αὐτό, μὴν ἔχεις φόβο» εἶπε ὁ τζίτζικας.

«Θυμᾶσαι; Ἦρθα τουρτουρίζοντας νὰ μὲ φιλέψης καὶ μὲ πέταξες σὰ σκυλί».

«Ἔτσι σοῦ ἄξιζε» εἶπε ὁ μύρμηγκας.

«Πολὺ καλὰ!» εἶπε ὁ τζίτζικας. «Μὰ βλέπεις, δὲν πέθανα. Πῆγα στὴν ἀδερφή σου τὴ μέλισσα καὶ πέρασα, δόξα νάχη ὁ Θεός, ζωὴ μιὰ φορά!»

«Ζούμ! Ζούμ!» ἔκαμε πετώντας ἀπὸ κεῖ βιαστικὰ ἡ μέλισσα φορτωμένη μέλι.

«Δὲν ἀξίζει δὲ τὸν κόπο νὰ μὲ παινεύης ἔτσι καλὲ μου φίλε!...»

«Πάντα σχροποχέρα! πάντα σχροποχέρα» εἶπε ὁ μύρμηγκας.

«Ὅχι σὰν ἐσᾶς τοὺς προκομένους» εἶπε ὁ γερο τζίτζικας.

«Θὰ φωνάζω ὄλους γύρω νὰ τοὺς πῶ τὴν ἱστορία σας. Τζά! τζά! τζά! τζά! ἐλάτε δῶ....»

«Τί; τί;» ρώτησαν πετώντας γύρω του ὄλα τὰ τζίτζικια.

«Ἄκουστε..., τοῦ λόγου του ὁ μύρμηγκας», ἡ σφήκα πού χύνει τὸ φαρμάκι της ἐδῶ δίπλα μας, ἡ ἀράχνη πού ὑψώνει παραπέρα, ὁ σκαντζόχοιρος πού προβάλλει ἀγριεμένος καὶ ἡ μέλισσα πού πέρασε, ἦταν μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ ἄνθρωποι κι ἀδέρφια.

Ἡ μάνα τους δούλεψε καὶ τοὺς ἔκαμε ὄλους νοικοκυραίους, ὁ μύρμηγκας ἔγινε ζευγολάτης, ὁ σκαντζόχοιρος περιβολάρης, ἡ ἀράχνη παντρεύτηκε κι ἔγινε περίφημη ἀνυφάντρα, ἡ σφήκα πῆρε κάποιον ζαχαροπλάστη καὶ τὸν ἐβοηθοῦσε νὰ φτιάχνῃ τὰ γλυκίσματα.

«Γι' αὐτὸ ζηλεύεις! γι' αὐτὸ ζηλεύεις!... Εἴμαστε καὶ φαινόμεμαστε...» εἶπαν φουρκισμένοι.....

«Δὲ ζηλεύω κανένα εἶπε ὁ τζίτζικας». Μὰ τότε πού ψυχομαχοῦσε ἡ μάνα σας κι ἔστειλε τὴν παρακώρη της νὰ πᾶτε νὰ τὴ δῆτε, δὲν πῆγε κανένας σας, μόνο ἡ εὐλογημένη μέλισσα.

«Δὲ θ' ἄφηνῃ ἐγὼ τὰ χωράφια μου ἀθήριστα» εἶπε ὁ μύρμηγκας. «οὔτε ἐγὼ τὸν κῆπο μου ξέφραγο» εἶπε ὁ σκαντζόχοιρος τρίζοντας τὰ δόντια του.

«Οὔτε ἐγὼ τὰ πανιά μου» εἶπε ἡ ἀράχνη.

«Κι' ἐγὼ δὲ θ' ἄφηνῃ τὰ γλυκά μου» εἶπε φαρμακωμένη ἡ σφήκα.

«Τὸ ξέρω δά» εἶπε ὁ τζίτζικας «γι' αὐτὸ καὶ σᾶς καταράστηκε. Ἐσὺ μύρμηγκα νὰ σπέρνης καὶ νὰ θερίζης καὶ προκοπὴ νὰ μὴν κάνης. Ἐσὺ, σκαντζόχοιρε, νὰ φέρνης πάντα φορτωμένος τ' ἀγκάθια πού θὰ ἔφραζες τὸν κῆπο σου.

Ἐσὺ ἀνυφάντρα μου, νὰ ὑφαίνης, νὰ ὑφαίνης καὶ πανὶ νὰ μὴν ξε-
στένης. Καὶ σὺ σφῆκα μέλι νὰ τρῶς καὶ φαρμάκι νὰ σοῦ γίνεται.
Μόνο ἡ ἀδερφοῦλα σας ἔτρεξε νὰ δῆ τῆ μάνα σας μὲ τὰ προζύ-
μια στὰ χέρια καὶ βλέπετε πῶς εἶναι φορτωμένο πάντα τὸ σπίτι της»

«Τζί! τζί! τζί! ντροπή, ντροπή! τζί! τζί! τζί! ντροπή,
ντροπή!» φώναξαν ὅλα τὰ τζίτζικια.

«Μπλέξιμο μὲ τὸν τζίτζικια!» ἔχαμε καταθυμωμένος ὁ σκαν-
τζόχοιρος. Σφῆκα ἄρπαξέ τον καὶ φέρε τον ἐδῶ νὰ τὸν τραγα-
νίσω νὰ ξεθυμάνω».

Ἡ σφῆκα χίμηξε.

«Μοῦ ἔσκισες τὸ καλύτερο φτερό μου» εἶπε ὁ τζίτζικιας. Καὶ
περνώντας ἀπὸ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης, ποῦ ἔπλεκε τὰ δίχτυα γύρω
του νὰ τὸν δέσῃ, νὰ καὶ σὺ καὶ τὰ πανιά σου εἶπε, τι νόμισες πῶς
εἶμαι κουνούπι ἢ μίγα;»

«Πᾶμε γιὰτι ἀλλιώς ποτὲ δὲ θὰ ξεμπλέξουμε» εἶπε ὁ μύρ-
μηγκας.

«Στὸ καλὸ» εἶπε ὁ τζίτζικιας, «καὶ μάθετε ἄλλοτε νὰ μὴν τὰ
βάζετε μὲ τὸν τζίτζικια».

Διὰ τῆς διηγῆσεως ταύτης παρίσταται θριαμβεύουσα ἡ ὀκνη-
ρία καὶ καθυβριζομένη ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φιλεργία. Ὑπὸ μωρίας
καὶ ἀμαθείας παιδαγωγικῆς διεσκευάσθη ὁ μῦθος οὗτος ἐπὶ τὸ
χυδαιότερον καὶ διεστράφη ἐπὶ τὸ ἀφυσικώτερον, ἵνα διδαχθῶ-
σιν οἱ νεαροὶ παῖδες, ὅτι οὐχὶ οἱ οἰκονόμοι καὶ ἐργατικοὶ, ἀλλ'
οἱ φλύαροι, αὐθάδεις καὶ ὀκνηροὶ θριαμβεύουσιν ἐν τῷ κόσμῳ.

Τὸ αὐτὸ φλύαρον καὶ μωρὸν πνεῦμα διήκει δι' ὅλων τῶν διη-
γημάτων τοῦ βιβλίου. Τὰ διηγήματα, αἶναι κατ' ἐκλογὴν προσ-
φέρονται πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τοὺς μαθητάς, εἶναι χυδαῖα, φλύαρα,
ἀψυχολόγητα, ἐκ τῶν πεζοτέρων σκηνῶν τοῦ βίου εἰλημμένα.

3. Ἰωάννου Π. Συκώκη.

«Ἀλφαβητάριο»

Μέρος δεύτερο. 4. Ἔκδοση.

Ἀθῆναι 1920. Ἐκδότης Ἰω. Δ. Κολλάρος.

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει ὡς καὶ τὸ Ἀλφαβητάριον τοῦ κ. Παπαμιχαήλ διηγήσεις ἐκ τοῦ βίου δύο μικρῶν ἀδελφῶν, τῆς Νίνας καὶ τοῦ Νίκου. Εἶναι δὲ καὶ τοῦτα γεγραμμένον ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς χυδαία, παρεφθαρμένη καὶ ἀκαλαισθήτῃ γλώσσῃ τῶν ἄλλων ἐγκεκριμένων βιβλίων.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ γλώσσα, ἣτις καθιστᾷ τὸ βιβλίον βλαβερὸν καὶ ἀπόβλητον ἐκ τῶν σχολείων ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ ἐν σελ. 40 κεφαλαίῳ, «πῶς διασκεδάζει στὸν πλάτανον ἀποκάτω ἢ οἰκογένεια τοῦ Καλαμαῆ», ἀναγινώσκομεν:

«Ἦρθε τὸ μεσημέρι. Ὁ Γιάννης ἔστρωσε χάμω κλαδιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο καὶ ὁ πατέρας ἔκοψε ἀπάνω στὰ κλαδιὰ τὸ ψητὸ ἀρνὶ κομμάτια κομμάτια καὶ φέτες φέτες τὸ ψωμί. Ἐπειτα κάθισαν κάτω ὅλοι γύρω γύρω καὶ ἔφαγαν μὲ πολλὴ ὄρεξη τὸ φαγητὸ ποὺ ἦταν καμωμένο ἀπὸ τὰ καλὰ πράματα ποὺ ἔβγαζε τὸ περιβόλι»(!)

Ἐλησμόνησεν ἀρὰ γε ὁ συγγραφεὺς, τι ἔγραψεν ἐν τῇ προηγούμενῳ στίχῳ, ἢ πιστεύει, ὅτι τὸ περιβόλι παράγει καὶ ψητὰ ἀρνιά;

Κατωτέρω, ἐν τῇ αὐτῇ διηγήματι, ἀναγινώσκομεν: «Οἱ μεγάλοι ἤπιαν κρασί ποὺ τὸ ἄδειαζαν ἀπὸ τὶς τσότρες».!! Ἦσαν δὲ οἱ μεγάλοι οὗτοι μόνον δύο, ὁ Καλαμαῆς καὶ ἡ σύζυγός του. Καὶ ἄδειασαν οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ περισσοτέρας τσότρες! Διδακτικὸν ἀληθῶς καὶ ἀξιομίμητον τὸ παράδειγμα. Καὶ ἵνα ἐπενεργήσῃ τὸ παράδειγμα τοῦτο δραστικώτερον, εἰκονίζεται ὁ Καλαμαῆς ἐν τῇ

βιβλίῳ ἄνευ ἐπενδύτου, μὲ τὸν παναμὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω γυρισμένον καὶ μὲ τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκια τῆς περισκελίδος του! Μὲ τόσον κρασί τὸ γλέντι ἀναμφιδόλως, ὡς λέγει τὸ τραγοῦδι τοῦ Καλαμᾶ, «θὰ ἔδωκε καὶ θὰ ἐπῆρε».

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἐν σελ. 44 διήγημα περὶ τῆς λαιμαργίας τῶν μυιῶν, ὧν τὰ πόδια καὶ τὰ φτερὰ ἐκόλλησαν εἰς τὸ μέλι καὶ αἰτινες ἀπέθανον ἅπασαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐκεῖθεν, εἶναι ἀνόητον. Αἱ μυταὶ ἀπέθανον οὐχὶ διότι ἔφαγον πολὺ, ἀλλὰ διότι ἐκόλλησαν εἰς τὸ μέλι. Ἄφοῦ ἐκόλλησαν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ φύγωσι καὶ ὀλίγον ἦ καὶ καθόλου ἂν δὲν ἔτρωγον, πάλιν θὰ ἀπέθνησκον.

Τὸ ἐν σελ. 25 κεφάλαιον «Τὶ παιχνίδι παίζουσι ἡ Νίνα καὶ ὁ Νίκος» οὐδὲν διδάσκει.

Καὶ τὸ ἐν σελ. 62 παραμῦθιον «τί ἔπαθε μία κλέφτρα ἄλεπού» γέμει μωριῶν καὶ ἀπιθανοτήτων· ἀποδίδονται δὲ δι' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀναφερόμενα ζῶα ιδιότητες ἀντίθετοι ἐκείνων, ἃς ἔχουσιν. Οὕτως ἐμφανίζεται ὁ ὄνος ὡς πονηρότερος τῆς ἀλώπεκος, αὕτη δὲ ὡς μωρὰ καὶ ἀνόητος ἀπατάται καὶ συλλαμβάνεται αὐτὴ καὶ τὰ τέκνα τῆς ὑπὸ τοῦ ὄνου.

Παραθέτομεν ὀλόκληρον τὸ ἐν λόγῳ παραμῦθιον:

«Μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό, εἶχε ἓνας φτωχὸς ζευγολάτης τὸ χωραφάκι του.

Ἐκεῖ εἶχε χτισμένο πρόχειρα ἓνα καλυδάκι, καὶ ἔβαζε μέσα τὰ σύνεργά του, ὅταν τὸ βράδυ τελείωνε τὴ δουλειά του καὶ γύριζε στὸ φτωχικό του.

Μιὰ νύχτα ἡ ἄλεπού, ἡ κυρὰ Μαριά, χώθηκε ἀπὸ μιὰ μικρὴ τρύπα καὶ ἐκλεψε τὰ λουριά τοῦ ζευγολάτη πού ἔδενε τὸ ἀλέτρι καὶ τίς ζεῦλες.

Τὴν ἄλλη μέρα πάει ὁ ζευγολάτης, δὲ βρῖσκει τὰ λουριά, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ, γιατί ἦταν φτωχὸς ὁ κακομοίρης καὶ δὲν εἶχε χρήματα ν' ἀγοράσῃ ἄλλα.

«Δυστυχία μου!» ἔλεγε. «Πῶς θὰ ὀργώσω σήμερα; Ἄχ, τί κακὸ μοῦ ἔκαμε ὅποιος μοῦ τὰ πῆρε!»

Τὸ γαῖδουράκι του σήκωσε τὰ ἤμερα μάτια του, εἶδε τὴ λύπη τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ ρώτησε:

«Γιατί κλαῖς ἀφεντικό;»

— «Τὸ καὶ τὸ ἔπαθα· εἶναι νὰ μὴν κλαίω;»

— «Χωρὶς ἄλλο, ἀφεντικό, τὰ λουριά τὰ ἔχει κλεμμένα ἡ κυρὰ Μαριά. Τὴν εἶδα τὴν πονηρὴ χτῆς τὸ δειλινὸ νὰ γυρίζῃ ἐδῶ τριγύρω. Δῶσε μου τὴν ἄδεια νὰ ψάξω νὰ βρῶ τὴ φωλιά της ἀπόψε, καὶ σοῦ δίνω τὸ λόγο μου, αὔριο τὸ πρωὶ νάχῃς τὰ λουριά στὰ χέρια σου» εἶπε τὸ γαῖδουράκι.

— «Κάμε ὅπως ξέρεις» εἶπε ὁ ζευγολάτης, «μὰ πολὺ φοβοῦμαι, πὼς δὲ θὰ κάμῃς τίποτα».

— «Πάει καλά. Καλὴ ἀντάμωση αὔριο τὸ πρωὶ ἐδῶ» εἶπε τὸ γαῖδούρι κι ἔφυγε.

Τὸ ἄλλο πρωὶ, ἅμα ξεπρόβαλε στὸ χωράφι του ὁ ζευγολάτης, βλέπει τὸ γαῖδούρι νὰ τρέχῃ στὰ τέσσερα καὶ νὰ γκαρίζῃ δυνατὰ σὰ νικητῆς:

«Γκάρ! γκάρ! γκάρρ!»

Κοιτάζει ὁ ζευγολάτης καλά καλά καὶ τί βλέπει;

Ἄπο πίσω του ὁ γαῖδαρος ἔσερνε δεμένη μὲ τὰ λουριά τὴν κυρὰ Μαριά μὲ τὰ παιδιὰ της τ' ἀλεπόπουλα.

«Γκάρ! γκάρ! γκάρρ!»

«Νὰ ἀφεντικό» εἶπε τὸ γαῖδούρι: «Ἔχεις τὰ λουριά καὶ τὴν ἀλεποῦ μὲ τ' ἀλεπόπουλά της! Τὸ τομάρι της χωρὶς ἄλλο θὰ τὸ ἀκριβοπληρώσῃ ὁ κύρ Θανάσης ὁ τομαράς».

Πῶς κατῶρθωσε τὸ γαῖδουράκι νὰ κερδίσῃ τέτοια μεγάλη νίκη;
Ἄκουστε:

Ὁ κύρ Μέντιος, ἔτσι ἔλεγαν τὸ γαῖδουράκι, γυρίζοντας δῶθε κεῖθε ἀπάνω στὸ βουνὸ βρῆκε τὴ φωλιά τῆς ἀλεπούς, τῆς κυρὰς Μαριάς, ξαπλώθηκε ἀπ' ἔξω κι ἔκαμε τὸν φόφιο.

Τὸ πρῶτ', σὰν ξύπνησε ἡ κυρὰ Μαριά, ἔνιψε τ' ἀλεπόπουλά της καὶ τὰ ρώτησε :

«Τὶ ὄνειρα εἶδατε ἀπόψε, παιδιά μου»; Τὸ ἓνα εἶπε :

«Εἶδα, πῶς τὰ τομάρια μας ἦταν κρεμασμένα στοῦ μάρμπα Θανάση τὸ μαγαζί».

Σὰν τὸ ἄκουσε αὐτὸ ἡ κυρὰ Μαριά, εἶπε :

«Κούφια ἡ ὥρα ποῦ τ' ἀκούει, κούφια ἡ ὥρα ποῦ τ' ἀκούει!»

«Καὶ σὺ παιδάκι μου τι εἶδες;» ρώτησε τὸ ἄλλο ἀλεπόπουλο ἡ μάνα του.

«Ἐγὼ εἶδα πῶς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά μας ἦταν ξαπλωμένος ἓνας φόφιος γαῖδαρος».

«Μπὰ τὴν εὐχή μου νάχης! Μπὰ τὴν εὐχή μου νάχης. Νὰ παιδί μάλαμα».

«Γιὰ νὰ δοῦμε μὴν εἶναι καὶ σωστά:» εἶπε ἡ κυρὰ Μαριά.

Φαντάζεστε τὴ χαρά τους, σὰν εἶδαν τὸν καλό μας τὸ κύρ Μέντιο ξαπλωμένο φαρδὺ πλατὺ ἀπ' ἔξω.

«Ἐμπρός, νὰ τὸν τραθήξωμε μέσα» εἶπε ἡ κυρὰ Μαριά «γρήγορα πρὶν τὸν μυριστοῦν τὰ κοράκια καὶ τὰ ὄρνια, ἢ ὁ κουμπάρος ὁ Νικολός».

Δοκίμασαν μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν τραθήξουν, μὰ δὲν μπόρεσαν.

Τότε λέει ἓνα ἀπὸ τ' ἀλεπόπουλα :

«Ἐέρετε τι νὰ κάμωμε; Νὰ δεθοῦμε μὲ τὰ λουριά τοῦ ζευγολάτη, νὰ δέσωμε καὶ τὸ γαϊδούρι ἀπὸ τὴν οὐρὰ καὶ τὰ πίσω του πόδια, κι ἔτσι θὰ τὸν τραθήξωμε μ' εὐκολία».

«Μπράβο, σοφὸ μου παιδί» εἶπε ἡ ἀλεπού. Καὶ ἀμέσως ἡ κυρὰ Μαριά μὲ τ' ἀλεπόπουλα δέθηκαν ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου.

Μόλις τὸ γαϊδούρι κατάλαβε πῶς τὸ τραβοῦσαν, βρέθηκε μ' ἓνα πήδημα ὀρθὸ καὶ τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Ποῦ πῆγε;».

Τὸ ἐν σελ. 66 διήγημα «πῶς γίνεται ἡ βροχή» ἔχει περιεχόμενον ἄσχετον πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν του. Περὶ ἄλλων πολλῶν δια-

λαμβάνει τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς γίνεται ἡ βροχή, οὐδὲν λέγει.

Καὶ τὸ Ἄλφαβητάριον τοῦτο, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται, εἶναι ἀνάξιον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον τῶν Ἑλληνοπαίδων.

4. Ἀλφαβητάριο. Πρῶτο Μέρος.

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Δ. Ἀνδρεάδης, Ἀ. Δελμούζος, Π. Νιρ-
βάνας, Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τριανταφυλλίδης, Κ. Μαλέας (Εἰκόνες).

Ἔκδ. 1. Ἀθήναι, 1919.

Ἀπὸ ἀπόψεως χάρτου, εἰκόνων καὶ ἐκτυπώσεως τὸ Ἀλφα-
βητάριον τοῦτο εἶναι ἐξαίρετον, ἀλλ' ἀπὸ ἀπόψεως γλώσσης,
περιεχομένου καὶ μεθόδου εἶναι τοῦναντίον ὅλως ἀκατάλληλον,
ὅπως χρησιμεύσῃ πρὸς μόρφωσιν ἑλληνοπαίδων· διότι ὑπηρετεῖ
εἰς τὸν αὐτὸν γλωσσικὸν καὶ ψυχικὸν ἐκχυδαϊσμόν, εἰς ὃν καὶ τὰ
ἤδη ἐξετασθέντα ἀναγνωστικά.

Α') Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου ἀποτελοῦσι σκηναὶ ἐκ
τοῦ βίου τριῶν παιδίων «μικροαστικῆς» οἰκογενείας ἀπὸ τοῦ
τέλους τοῦ θέρους μέχρι τῆς ἀνοίξεως. Αἱ σκηναὶ αὗται περὶ κατὰ
τὸ πλεῖστον καὶ ἐστερημέναι οὐ μόνον παιδευτικῆς ἀξίας, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς παιδαγωγικῆς διηγήσεως, οὐδὲν σπουδαῖον
καὶ οὐσιῶδες πρὸς τὴν πρέπουσαν διδασκαλίαν καὶ μόρφωσιν
προσφέρουσιν εἰς τοὺς παῖδας. Τοῦναντίον πολλὰ τούτων φαίνονται
ὡς ἐπίτηδες γεγραμμένα πρὸς ἐκχυδαϊσμόν οὐ μόνον τῆς γλώσσης
ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς.

α) Ἐν σελ. 56 — 58 ἐκτίθεται τὸ ἑξῆς διήγημα:

«Καλύτερα βρεμένος παρὰ φορτωμένος»

«Ὁ Ψαρῆς, ὁ γαῖδαρος τοῦ γέρο-Κανέλη, πρόβαλε στὸ
δρόμο. Τὴ νὰ γυρεύῃ; Θέλει νὰ ἰδῇ θάχην δουλειὰ σήμερα ἢ ὄχι!;
Βρέχει, βρέχει δυνατά. Ὁ Ψαρῆς στέκεται καὶ κοιτάζει.

Τὰ κεραμίδια τρέχουν σὰ βρύσες. Τὰ νερὰ κυλοῦν στὸ μικρὸ
δρόμο σὰν ποτάμι. Οἱ διαβάτες τρέχουν γρήγορα νὰ χωθοῦν σὰ
σπίτια τους «Τὴ καλά, οὔτε φόρτωμα, οὔτε μαγκούρα ἔχει σή-

μερα. Ἴσως οὔτε καὶ αὖριο» λέει ὁ γάϊδαρος· κι ἀπὸ τῆ χαρὰ του κρεμᾷ τ' αὐτιά του πὶο κάτω.

Βιαστικὰ περνοῦσε ἀπὸ κεῖ μιὰ κότα. Εἶδε τὸ γάϊδαρο νὰ βρέχεται, καὶ τοῦ εἶπε : «Βρέχεσαι, καημένε! Φύγε, ἔμπα μέσα ! Θὰ χαλάσης τὴ φορεσιά σου».

«Καλύτερα βρεμένος παρὰ φορτωμένος» ἀπαντᾷ ὁ Ψαρῆς. Καὶ συλλογιζέται τὸ βαρὺ φόρτωμα καὶ τὴ μαγκούρα τοῦ γέρο Κανέλη».

Οἱ συγγραφεῖς ἀντὶ νὰ προβάλωσιν ὡς πρότυπα πρὸς τοὺς νεαροὺς ἑλληγόπαιδας χρηστοὺς καὶ εὐγενεῖς χαρακτηήρας πρὸς μίμησιν, προσφέρουσι τοῦναντίον εἰς αὐτοὺς σκέψεις καὶ πράξεις ὄνου καὶ ὀνηλατῶν καὶ δὴ τὰς μᾶλλον χυδαίας, αἵτινες μάλιστα, ὡς ἐκτίθενται, παρίστανται καὶ ὡς εὐλογοὶ καὶ ὀρθαί. Λέγομεν δὲ τὰς μᾶλλον χυδαίας, διότι, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ παραστήσωσι τὸ ἐργατικὸν καὶ ὑπομονητικὸν τοῦτο ζῶον ἄξιον συμπαθείας, ὡς ἀγαπῶν τὴν ἐργασίαν του καὶ ὑπηρετοῦν τὸν κύριόν του καὶ ἀγαπώμενον ὑπ' αὐτοῦ, πράττουσιν ἕλως τοῦναντίον. Οὕτω δὲ ἀντὶ νὰ ἐξάρωσιν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην, καθὼς καὶ τὴν πρὸς τὸ ζῶον τοῦτο συμπάθειαν τοῦ κυρίου του, τοῦναντίον διδάσκουσι τοὺς νεαροὺς ἑλληγόπαιδας νὰ προτιμῶσι τῆς ἐργασίας τὴν ἀθλιότητα, διδάσκουσι τὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τὰ ζῶα, διδάσκουσι τὰς χυδαίας εἰρωνείας, (βρέχεσαι, καημένε ! Θὰ χαλάσης τὴ φορεσιά σου), καὶ συνηθίζουσιν αὐτοὺς νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὰς κακώσεις τῶν ζῶων, τῶν ὑπηρετούντων τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἐργασίας του, καὶ δὴ τὰς γινομένας διὰ τῆς «μαγκούρας», ὡς φυσικὰς καὶ πρεπούσας.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ γάϊδαρος, ὃν κατὰ κόρον εἶδομεν ἤδη χρησιμοποιοῦμενον ὡς ἀνάγνωσμα καὶ ἐν ἄλλοις τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, καταντᾷ τὸ σύμβολον τῆς διὰ τῶν βιβλίων τούτων ἐπιχει-

ρουμένης γλωσσικής, καλαισθητικής και φρονηματιστικής αναγεννήσεως του Έθνους. Δικαία δὲ καὶ εὐλογος εἶναι διὰ τοῦτο ἡ κατὰ τῶν τοιούτων βιβλίων δυσφορία καὶ ἐξέγερσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

β.) Ἐν σελ. 44 — 46 οἱ συγγραφεῖς αἰσθάνονται καὶ πάλιν τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγωσιν εἰς τὸν ὄνον, ὅπως ἀντλήσωσι καὶ αὐθις ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναγκαίαν μορφωτικὴν ὕλην πρὸς διάπλασιν τῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐν τῷ διηγήματι αὐτῶν τῷ φέροντι τὸν τίτλον:

«*Ἄκου σὰν ἀηδόνι κελαηδεῖ*»

γράφουσι τὰ ἐξῆς:

«*Ὁ γαῖδαρος τοῦ γέρο-Κανέλη εἶχε πέσει κάτω μὲ ὄλο τὸ φόρτωμα· ὁ γέρο-Κανέλης τὸν ἐδαροῦσε δυνατὰ· μὰ ὁ γαῖδαρος δὲν κουνιόταν. «Τὶ τὸν βχρεῖς, γέρο-Κανέλης;» τοῦ λέει ὁ Ρήγας. «Ἐλα, κοημένε, νὰ σὲ βοηθήσω νὰ τὸν ξεφορτώσης, καὶ θὰ σηκωθῆ!»· ὁ γέρο-Κανέλης μουρμούρισε κάτι, μὰ ξεφόρτωσε τὸ γαῖδαρο. Ὁ Ρήγας τοῦ χაῖδεψε λίγο τὸ λαιμό· τότε ὁ γαῖδαρος σηκώθηκε εὐκολα, καὶ φώναξε ὅπως φωνάζει κάθε γαῖδαρος. «ἄκου τον, σὰν ἀηδόνι κελαηδεῖ!» εἶπε ὁ γέρο-Κανέλης. Τὸν ἐφόρτωσε πάλι.»*

Οἱ συγγραφεῖς δικαιολογοῦσι τὸ ἀνωτέρω διήγημα, λέγοντες ὅτι δι' αὐτοῦ διδάσκουσι τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ζῷα. Ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν, κατὰ πόσον ὁ ὀγκηθμὸς τοῦ ὄνου καὶ ἡ πρὸς τὸν ὀγκηθμὸν τοῦτον χυδαία εἰρωνεία εἶναι ἀναγκαῖα ἢ κατάλληλα, ὅπως προκαλέσωσι τὴν πρὸς τὸν ὄνον συμπάθειαν καὶ ἀγάπην.

γ.) Τὸ ἐν σελ. 31 διηγημάτιον διδάσκει κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς. «τὸ καράδι ἄρχισε νὰ βουλιάζῃ· λίγο ἂν ἀργοῦσε ἡ Ρήνα, τὸ καράδι θὰ βουλιάζε· φύσηξε δυνατὸ ἀεράκι καὶ τὸ ἔγειρε ἀπ' τὴ μιὰ μεριά· τὸ καράδι γέμισε νερά, καὶ ἄρχισε νὰ βουλιάζῃ· τότε ἡ Ρήνα ἔκοψε ἓνα καλάμι μεγάλο· μὲ τὸ κα-

λάμι κουνούσε ἀπὸ πίσω τὸ καράδι σιγὰ σιγὰ. σὲ λίγο ἤρθε τὸ καράδι πολὺ σιμά· ἡ Ρήνα τὸ ἄρπαξε τότε μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ πῆγε τοῦ Ρήγα».

Ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς ἀποκτᾶται διὰ κόπων, μακρῶν καὶ ἐπιπόνων προσπαθειῶν καὶ στερήσεων. Ἄλλὰ τοιοῦτόν τι δὲν παρατηρεῖται ἐνταῦθα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπορεῖ ὁ ἀναγνώστης, πῶς νομίζουν οἱ συγγραφεῖς ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθῶσιν οἱ παῖδες τὴν ἰδέαν τῆς ὑπομονῆς καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἐκ μόνων τῶν φράσεων «μὲ τὸ καλάμι κουνούσε (ἡ Ρήνα) ἀπὸ πίσω τὸ καράδι σιγὰ σιγὰ. σὲ λίγο ἤρθε τὸ καράδι πολὺ σιμά». Ὑπομονὴν ἀναντιρρήτως δὲν ἐδοκίμασεν ἡ Ρήνα.

Β') Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, — τοῦτο δὲ συμβαίνει καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ πεπολιτισμένῃ χώρᾳ, — οἱ τὸ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον προσερχόμενοι παῖδες οἱ πλεῖστοι ὁμιλοῦσιν ἐσφαλμένην γαλλικὴν ἢ ἐσφαλμένην γερμανικὴν γλῶσσαν ἢ ἐπαρχιακὰς διαλέκτους, ὑποχρεοῦνται δὲ νὰ ἐκμάθωσι καὶ ἐκμανθάνουσιν ἐν τῷ σχολείῳ βαθμῆδὸν τὴν κανονικὴν καὶ ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ Ἑθνους των, ἣτις εἶναι δι' αὐτοὺς τρόπον τινὰ ξένη γλῶσσα. (1) Ἡ ἐκμάθησις δ' αὕτη ἄρχεται ἀπ' αὐτῆς τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα γίνονται ἐν αὐταῖς ταῖς μᾶλλον πεπολιτισμέναις χώραις καὶ ἐνῶ συμφώνως πρὸς ταῦτα φυσικὸν εἶναι, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν τὸ σχολεῖον καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία διδάσκωσι τοὺς μαθητὰς βαθμῆδὸν τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ Ἑθνους των, τὸ προκείμενον ἀναγνωστικὸν πράττει ὅλως τὸ ἐναντίον· διότι προσπαθεῖ νὰ ἀποβάλλῃ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν παίδων

1. Πρὸς τὰ περὶ τούτου λεγόμενα κατωτέρω ἐν τῷ κεφ. «αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν προπαρασκευαί πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τοῦ σχολείου καὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων». Σελ. 142 κ. ε.

καὶ ὅσα στοιχεῖα, ἤτοι λέξεις καὶ μορφὰς λέξεων, κατέχουσιν ἤδη οὗτοι ἐκ τῆς γλώσσης τῶν μεμορφωμένων τάξεων τοῦ Ἑθνους τῶν, νὰ εἰσαγάγῃ δ' αὐτ' αὐτῶν ξενικὰς λέξεις καὶ ἐπαρχιωτικούς ἰδιωτισμούς. Οὕτω :

1. Ἐνῶ οὐ μόνον ἡ γραφομένη ἡμῶν γλώσσα πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινῶς λαλουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταχειρίζεται τὴν συλλαβικὴν αὐξησιν τοῦ πκρατατικοῦ καὶ τοῦ ἀορίστου τῆς ὀριστικῆς, λ. χ. ἐχαιρέτισχ (σᾶς ἐχαιρέτισχ), ἐχαιρέτισε, ἐγέμιζε, ἐμάζευσε κ.τ.τ., τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦτο ἀντιθέτως πρὸς τὸν προορισμὸν του καὶ ἄνευ τινὸς ἀνάγκης φροντίζει, πῶς νὰ ἀπομάθωσιν οἱ μαθηταὶ τοὺς τύπους τούτους, νὰ ἐθισθῶσι δὲ εἰς τοὺς ἀναυξήτους διαλεκτικούς τύπους χαιρέτισε, γέμιζε, μάζεψε, κοίταξε, κ.τ.λ., οἵτινες καὶ κατὰ τὴν χάριν καὶ κατὰ τὴν δύναμιν ὑπολείπονται, πολλάκις δὲ καὶ συγχέονται πρὸς τὸ β' πρόσωπον τῆς προστακτικῆς.

2. Ἐνῶ συνηθέσταται εἶναι σήμερον αἱ λέξεις ἐργάτης, ἐργασία, ἐργάζομαι, ἐκφράζουσι δ' ἐννοίας χρησιμωτάτας εἰς τοὺς μικροὺς παῖδας, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λέξεις βόσκω, βοσκός, δωμάτιον κ.τ.τ., τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦτο βιβλίον ἀποφεύγει νὰ μεταχειρισθῇ ταύτας· διὸ ἀντὶ νὰ γράφῃ «ὄλοι ἐργάζονται», γράφει «ὄλοι δουλεύουν», ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ ὁ βοσκὸς καὶ οἱ βοσκοί, τὸ δωμάτιον κτ.τ., προτιμᾷ ἀντὶ τῶν εὐχρηστοτάτων τούτων ἑλληνικῶν λέξεων τὰς ξενικὰς ὁ τσοπάνης, οἱ τσοπάνηδες, ἡ κάμαρα, οἱ κάμαρες. Οὕτω δὲ καὶ ὅσοι παῖδες προσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον γνωρίζοντες ἤδη τὰς λέξεις : ἐργάζομαι, δωμάτιον κτ., ἀναγκάζονται ν' ἀπομάθωσιν αὐτὰς ἐν τῇ σχολείῳ ἀντιθέτως πρὸς τὸν προορισμὸν τοῦ σχολείου καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος.

Ὅμοίως δ' ἀγωνίζεται ν' ἀποθάλλῃ ἐκ τοῦ στόματος τῶν Ἑλληνοπαίδων τὴν συνηθεστάτην λέξιν «ἀλλὰ», νὰ ἐθίσῃ δ' αὐτοὺς εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἰταλικοῦ «μὰ» π.χ. «μὰ νὰ ἔνα ἄλλο παιδί», ἀντὶ «ἀλλὰ τότε ἐν ἄλλο παιδί... κλπ.».

3. Ἀγωνίζεται νὰ διαδώσῃ εἰς τοὺς ἑλληγνόπαιδας πρὸς πάντα λόγον καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν διαλεκτικὴν προφορὰν πολλῶν ἑλληνικῶν λέξεων. Διὰ τὸν ἀσύστατον δὲ τοῦτον σκοπὸν μεταβάλλει τὴν ὀρθογραφίαν καὶ ἔνεκα τούτου τὴν μορφήν τῶν λέξεων τούτων, ὥστε ὁ διὰ τοῦ Ἀλφαθηταρίου τούτου διδαχθεὶς μαθητὴς νὰ δυσκολεῦται τοῦ λοιποῦ ν' ἀναγνωρίσῃ τὰς αὐτὰς τιύτας λέξεις ἐν τῇ παραδεδομένῃ κανονικῇ αὐτῶν μορφή. Οὕτω λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς ὀχτώ ἀντὶ ὀκτώ, ἄταχτα ἀντὶ ἄτακτα, ὁμοίως χτύπημα ἀντὶ κτύπημα, φτάνει ἀντὶ φθάνει, ἤρθε ἀντὶ ἤθε, ἀδερφὸς ἀντὶ ἀδελφός, δέντρον ἀντὶ δένδρον, εἶστε ἀντὶ εἰσθε, σκοινιά κ. τ. τ. Ὅμοίως «δὲ» ἀντὶ «δέν». Ὅμοίως γράφουσι: χτύπησε, μάξιψε, φυλάγεις ἀντὶ ἐκτύπησε, ἐμάξιψε, φυλάττεις καὶ ἄλλα τιαυτά. Ὅμοίως ἀντὶ «καὶ αὐτός» γράφουσι «κι αὐτός», (σ. 44), ἀντὶ «καὶ ἄλλα παιδιὰ» γράφουσι «κι ἄλλα παιδιὰ» (σ. 49), ὁμοίως «κι ἀπὸ τῆ χαρὰ του» (σ. 58), «κι ἐγενεθε» (σ. 59), «κι ὁ Ῥήγας» (σ. 60) «κι ὁ μικρός» (σ. 69) καὶ ἄλλα τιαυτά.

4. Ἐπίσης τὸ ἀλφαθητάριον ἐπιδιώκει ἀντιθέτως πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὅσοι παῖδες γνωρίζουσιν ἤδη τοὺς εὐληπτοτάτους καὶ συνηθεστάτους τύπους τρώγω, τρώγεις, τρώγει, τρώγουν, ἀπομάθωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ σχολείῳ, συνηθίσωσι δὲ νὰ λέγωσιν ἀντ' αὐτῶν τοὺς παρεφθαρμένους καὶ διαλεκτικoὺς «τρῶω, τρώς, τρώει, τρώωνε», ὁμοίως δὲ νὰ λέγωσιν ὄχι πηγαίνω, πηγαίνει, πηγαίνομεν, ἀλλὰ «πάω, πάει, πάμε» ὄχι νὰ φάγω, ἀλλὰ «νὰ φάω» ὄχι ἐπῆγαν, ἔφεραν, ἔφαγαν, ἔβαλαν, ἀλλὰ «πήγανε, φέρανε, φάγανε, βάλανε» ὄχι ἦτο, ἀλλὰ «ἦτανε» ὄχι ἐκάθητο ἀλλὰ «καθόταν» ὄχι ἐκοιμάτο, ἐκοιμῶντο, ἀλλὰ «κοιμόταν καὶ κοιμόνταν» ὄχι ἐφοβήθη, ἐσηκώθη, ἐμαζεύθη, ἐχύθη, ἀλλὰ «φοβήθηκε, σηκώθηκε, γεννήθηκε, μαζεύθηκε, χύθηκε» καὶ πολλὰ ἄλλα τιαυτά. Λέγουσιν ἐπίσης ὄχι Ἀλφαθητάριον ἀλλὰ Ἀλφαθητάριο!, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν μὲν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ λέγεται βλαστάρι,

κλωνάρι, θυμάρι κτλ., ἐν δὲ τῇ καθαρευούσῃ βλαστάριον, κλωνάριον κτλ., οὐδέποτε δὲ οὐδεὶς Ἑλληγν εἶπε βλαστάριο !, κλωνάριο ! θυμάριο ! καὶ... Ἄλφαβητάριο ! !

Ὡσαύτως μεταχειρίζονται συχνότατα τὰ *πιό*, *πιά* π. χ. «*πιό δυνατά*» (σ. 19) ἀντὶ δυνατώτερα, «*πιό χαμηλά*» (σ. 24) ἀντὶ χαμηλότερα, «*πιό καλὸ*» (σ. 25) ἀντὶ καλύτερον, «*πιό μεγáλο*» (σ. 39) ἀντὶ μεγαλύτερον, «*πιό ψηλά*» (σ. 42) ἀντὶ ὑψηλότερα κλπ.

Ἐπίσης λέγουσι «*τοὺς ἀγκῶνες*», «*οἱ φωνές*», οἱ «*διαβάτες*» κλπ. ἀντὶ τῶν ὀρθῶν καὶ εὐχρήστων : τοὺς ἀγκῶνας, αἱ φωναί, οἱ διαβάται καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα.

5. Ἴνα δὲ ὑποδείξωμεν ποίαν περίπου γλῶσσαν ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ μεταχειρισθῶσιν οἱ τοῦ Ἄλφαβηταρίου συντάχται, ὅπως ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀναγνωστικοῦ τούτου βιβλίου, παραθέτομεν τὸ ἐν σελ. 72—75 διήγημα αὐτῶν καὶ ἔναντι τούτου ἀπόδοσιν τοῦ αὐτοῦ διηγήματος εἰς γλῶσσαν ἀπλήγν καὶ εὐληπτον, ἀλλὰ κανονικώτεραν καὶ καθαρωτέραν, ἀρμόζουσαν εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν τῆς α' τάξεως κατὰ τὸ τέλος τοῦ α' ἔξαμήνου, ὅτε οὗτοι θὰ ἀναγινώσκωσι τὸ διήγημα τοῦτο.

Ἐκ τῆς 72 σελίδος τοῦ
Ἀναγνωσματαρίου.

«Μπροστὰ στὴ θάλασσα»

«Πέρασε κι ἡ Ἀποκριά.

Ἦρθε ἡ Καθαρὴ Δευτέρα.

Σήμερα ὄλοι γιορτάζουν.

Ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀγόρια
καὶ κορίτσια, ὄλοι κατέβηκαν
στοῦ γιαλό.

Ὁραῖα ποὺ εἶναι ! Θὰ μεί-

Πῶς ἠδύνατο νὰ ἐκτεθῆ
τὸ αὐτὸ διήγημα.

«Ἐμπρὸς εἰς τὴν θάλασσαν»

Ἐπέρασε καὶ ἡ Ἀποκριά.

Ἦλθεν ἡ Καθαρὰ Δευτέρα.

Σήμερον ὄλοι ἑορτάζουν.

Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά
(ἢ ἀγόρια καὶ κοράσια), ὄλοι
κατέβησαν εἰς τὴν παραλίαν
(ἢ τὸν αἰγιαλόν).

Πόσον εἶναι ὠραῖα ! Θὰ μεί-

γουν ὄλη τὴν ἡμέρα ἔξω, μπρο-
στά στὴ θάλασσα.

Πόσα παιδιὰ παίζουν στὴν
ἀκρογιαλιά! Ρίχνουν στὴ θά-
λασσα βαρκοῦλες καὶ καρ-
δάκια μὲ ἄσπρα, κάτασπρα
πανιά. Δέτε τα, πῶς γλιστροῦν
ἀπάνω στὸ νερό.

Ἐαπλωμένος ὁ Βελῆς βλέ-
πει τὰ παιγνίδια καὶ περιμένει
νὰ στρωθῇ τὸ τραπέζι. «Σήμε-
ρα θὰ φάω μόνο τρυφερὰ κό-
καλα. Τὰ σκληρὰ θὰ τ' ἀφήσω
γιὰ τὴ Χιόνα, τὴν ψιφίνα».
Ἔτσι λέει ὁ Βελῆς καὶ περι-
μένει.

Ἦρθε τὸ μεσημέρι. Νῶ,
τώρα ὄλοι τρῶνε. Μὰ ὁ Βελῆς
δὲν βρίσκει κόκαλο κανένα.
Ζητᾷ ἐδῶ, ζητᾷ ἐκεῖ, πουθενὰ
κόκαλο! Ἴσως βρῶ πάρα πέρα.
Ἄς εἶναι καὶ σκληρό. Δὲν
πειράζει».

Ἔτσι συλλογίζεται ὁ Βελῆς
καὶ πάει σ' ἄλλα τραπέζια.
Ζήτησε παντοῦ, μὰ πουθενὰ
δὲ βρῆκε κόκαλο κανένα.

Ὁ Βελῆς θύμωσε τότε. Γύ-

νωσιν ἐκεῖ ὄλην τὴν ἡμέραν
ἔξω (εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα)
ἐμπρὸς εἰς τὴν θάλασσαν.

Πόσα παιδιὰ παίζουν εἰς
τὴν ἀκρογιαλιάν! Ῥίπτουν εἰς
τὴν θάλασσαν βαρκοῦλες καὶ
καρδάκια μὲ λευκά, κατὰ-
λευκα πανιά. Ἴδετε τα, πῶς
γλιστροῦν ἐπάνω εἰς τὸ νερόν!

Ἐξαπλωμένος ὁ Βελῆς βλέ-
πει τὰ παιγνίδια καὶ περιμέ-
νει νὰ στρωθῇ τὸ τραπέζι.
«Σήμερον θὰ φάγω μόνον τρυ-
φερὰ κόκκαλα. Τὰ σκληρὰ θὰ
τὰ ἀφήσω διὰ τὴν Χιόναν, τὴν
ψιφίναν». Αὐτὰ λέγει ὁ
Βελῆς καὶ περιμένει.

Τὸ μεσημέρι ἦλθεν. Ἴδου
τώρα ὄλοι τρῶγουν. Ἄλλὰ ὁ
Βελῆς δὲν εὐρίσκει κανὲν κόκ-
καλον. Ζητεῖ ἐδῶ, ζητεῖ ἐκεῖ,
πουθενὰ κόκκαλον! «Ἄς ὑ-
πάγω παραπέρα» λέγει. «Ἴσως
εὔρω ἐκεῖ κανὲν κόκκαλον.
Ἄς εἶναι καὶ σκληρόν. Δὲν
πειράζει». Αὐτὰ συλλογίζεται
ὁ Βελῆς καὶ πηγαίνει εἰς ἄλλα
τραπέζια. Ἐζήτησε παντοῦ
κόκκαλα, ἀλλὰ πουθενὰ δὲν
εὔρε κανέν.

Ἐθύμωσε τότε ὁ Βελῆς.

ρισε στὸ σπῆτι νησιτικός καὶ
ἄρχισε νὰ γκρινιάζη μὲ τὴν
ψιψίνα»

Ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπῆτι νη-
σιτικός καὶ ἤρχισε νὰ μαλώνη
μὲ τὴν ψιψίναν.

Ἄλλὰ καὶ τὰ μεθοδικὰ σφάλματα τοῦ βιβλίου εἶναι πάμ-
πολλα. Καὶ ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, ἀναγράφομεν
μόνον, ὅτι δὲν ἔχει μέτρον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν νέων γραμμάτων,
διότι ἄλλοτε διδάσκει ἐν νέον γράμμα, ἄλλοτε δύο καὶ ἄλλοτε τρία
ἐν τῷ αὐτῷ μαθήματι· ὅτι χρησιμοποιεῖ γράμματα ἀδίδακτα καὶ
ἄγνωστα ὡς γνωστὰ καὶ δεδιδασμένα· ὅτι συνδιδάσκει τὰ μικρὰ καὶ
κεφαλαῖα γράμματα, χωρὶς νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν τὴν προκύπτουσαν
σύγχυσιν καὶ περὶ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν καὶ περὶ τὴν γραφήν· ὅτι
ἀναγράφει πρὸς διδασκαλίαν συλλαβισμοὺς συμφώνων, χωρὶς νὰ
ὑπάρχωσιν ἐν τῷ κειμένῳ λέξεις περιέχουσαι τοὺς συλλαβισμοὺς τού-
τους· ὅτι παραλείπει τὴν διδασκαλίαν διφθόγγων καὶ τὴν ἐν τέλει
τοῦ βιβλίου ἀναγραφὴν ὀλοκλήρου τῆς Ἀλφαβήτου ἐν τῇ κεκα-
νονισμένῃ αὐτῆς σειρᾷ καὶ τὴν ὀνομασίαν ἐκάστου γράμματος.
Τοιαῦτα σφάλματα εἶναι, ὡς γνωστόν, διὰ τὸ Ἀλφαθητάριον
σπουδαιότατα.

Αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν προπαρασκευαί
πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τοῦ σχολείου καὶ τῶν
ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

Μετὰ τὸν ἤδη προηγηθέντα ἔλεγχον τῶν σήμερον ἐπιβεβλη-
μένων εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀναγνωστικῶν βιβλίων καὶ
τῆς γραμματικῆς τῆς γλώσσης αὐτῶν ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπεία κρί-
νει πρέπον νὰ ἀνακοινώσῃ τῷ Σ. Ὑπουργεῖῳ καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας
παρατηρήσεις περὶ τῆς προπαρασκευῆς, ἣτις κατὰ τὸ παρελθὸν
ἐγένετο ὑπὸ τῶν μαλλιαρῶν πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τῶν σχο-
λειακῶν βιβλίων καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὕτη ἐξετελέσθη.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ψευδοδημοτικῆς γλώσσης εἰς τὰ δημοτικὰ
σχολεῖα εἶναι, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεπτύχθη, (1) ἐφαρμογὴ θεω-
ρίας διακηρυχθείσης ἐν ἔτει 1910 δι' ἐγκυκλίῳ τοῦ τότε συσταθέν-
τος Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου γεγραμμένης ἐν ψευδοδημῳδεῖ ἰδιώ-
ματι. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἣτις κατόπιν ἐπανελήφθη καὶ δι'
ἄλλων δημοσιευμάτων, ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παιδῶν τότε μόνον ἐπι-
τυγχάνεται τελεσφόρως, ὅταν ὡς ὄργανον ἀπάσης τῆς διδασκα-
λίας χρησιμοποιεῖται ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν μαθητῶν, καὶ ἂν
ἔτι αὕτη εἶναι διάλεκτος. Ἐὰν δὲ γίνηται χρῆσις ἄλλης γλώσσης
πλὴν τῆς μητρικῆς, ὄχι μόνον ταλαιπωροῦνται ἀνωφελῶς οἱ μαθη-
ταί, ἀλλὰ καὶ ἀπομωραίνονται καὶ ἄλλα μυρία κακὰ ὑφίστανται.

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη ἔκτοτε ἐξηλέγχθη τοσοῦτον καταφανῶς
καὶ ἀναντιλέκτως ὡς ἐσφαλμένη, (2) ὥστε ἄνθρωπος εἰλικρινῶς
καὶ ἀδόλως πιστεύσας αὐτὴν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προβῇ μέχρις

(1) Ἴδε σελ. 11.

(2). Ἴδε ἰδίᾳ τὰ ἄρθρα τὰ δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀ-
θήναις» τῆς 19, 26, 27 Ἰουνίου 1920· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ
ἐφημερίδι δημοσιευθέντα ἄρθρα ἀπὸ 12 μέχρι 28 Ἰουνίου 1911 καὶ ἐν
τῇ «Ἐστία» τῆς 29 Ἰουνίου καὶ ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου μέχρι 3 Ὀκτωβρίου
1911.

ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει, καὶ ἂν ἤθελε συμβῆ νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐξουσίαν. Κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς δηλαδὴ τῶν συνταξάντων τὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν ἢ προειρημένη θεωρία εἶναι παραδεδεγμένη ὑπὸ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ πράγματι οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ παρανόησις τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἢ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ διδασκαλία ὀφείλει νὰ ἀφορμᾶται μὲν ἐκ τῆς μητρικῆς διαλέκτου τοῦ μαθητοῦ (1), ἀλλὰ μεταχειριζομένη ταύτην ὡς μέσον νὰ μεταδίδῃ εἰς αὐτὸν βαθμηδὸν τὴν καθολικὴν καὶ εἰς ἔκφρασιν τῶν σπουδαιοτέρων διανοημάτων χρησιμοποιοιουμένην γλῶσσαν τοῦ ἔθνους· ὅχι δὲ νὰ περιορίζῃ τὸν μαθητὴν ἐν τῇ μητρικῇ διαλέκτῳ καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς μαθητείας, μηδαμῶς φροντίζουσα περὶ τῆς ἐπικοινωνίας αὐτοῦ πρὸς τὴν ὁλότητα τοῦ ἔθνους καὶ ἀδιαφοροῦσα, ἂν ἢ μητρικὴ αὐτοῦ διάλεκτος δὲν ἔχει ποτὲ ἐκφράσει ἢ καὶ δὲν δύναται εὐκόλως νὰ ἐκφράσῃ διανοήματα ὑπέρτερα τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος τῶν ἀπαιδευτῶν.

Τοιαύτην τερατώδη καὶ γελοῖαν ἀληθῶς θεωρίαν, ἀποξενούσαν τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ ἴδιου αὐτῶν ἔθνους καὶ περιορίζουσαν αὐτοὺς ἐν τῇ ταπεινοτάτῃ θαμνίδι τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, οὐδεὶς οὐδέποτε ἀληθῆς παιδαγωγὸς ἐξέφρασεν, οὐδ' ἐφήρμοσέ ποτε ἐν τοῖς σχολείοις αὐτοῦ οὐδὲν πεπολιτισμένον ἔθνος. Ὅλως δὲ τοῦναντίον ἐν πάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις διδάσκειται πρὸς ἐκμάθησιν μόνον ἢ ἐπικρατοῦσα γραφομένη γλῶσσα τοῦ ἔθνους κατὰ τὰ ἀνεγνωρισμένα ὡς ἄριστα ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν μνημείων αὐτῆς. Ἡ γραφομένη δ' αὕτη γλῶσσα, ὡς ἀνεπτύχθη ἤδη καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἐκθέσεως, (1) οὐδαμῶς ταυτίζεται πρὸς τὴν συνήθως ὀμιλουμένην οὔτε τῶν κατωτέρων οὔτε τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἀλλὰ διαφέρει αὐτῆς σπουδαίως, καὶ δὴ ὅχι μόνον κατὰ τὰς λέξεις καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ λόγου, ὡς λέγουσί τινες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς γραμματικούς τύπους.

(1) Παράβαλε καὶ τὰ περὶ τούτων ἐκτεθέντα ἀνωτέρω, ἀπὸ σ. 7 κ.ε.

Τοῦτο βεβαιούσι ῥητῶς αἱ ἐν τε τοῖς προειρημένοις ἄρθροις τῶν ἡμερῶν « Ἀθηνῶν » καὶ « Ἐστίας » καὶ ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου τῶν ἐτῶν 1912—1913 σ. 278—295 καὶ 1915—1916, σ. 51 ἐξ. παρατεθειμέναι μαρτυρίαι ἑλλογιμωτάτων γλωσσολόγων καὶ παιδαγωγῶν περὶ τε τῆς Γερμανικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Εἰς ταύτας δύνανται ἤδη νὰ προστεθῶσι καὶ ἕτεροι, ἦτοι: *Otto Behaghel*, Die deutsche Sprache. Ἐκδ. 6, σ. 52 κ. ἐ. καὶ 96. *Roloff*, Lexikon der Pädagogik, τόμ. 4 σ. 1196 κ. ἐ. *Bescherelles*, Dictionnaire des tous les verbes français ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου. *Rohde*, Essais de philologie moderne. I. Les grammairiens et le français parlé. *A. Dauzat*, La langue française d'aujourd'hui σ. 1—47 (ἐνθα καὶ περὶ τύπων σελ. 40 κ. ἐ.) **Τοῦ αὐτοῦ**, La défense de la langue française, σ. 68. *Meillet*, Les langues dans l'Europe nouvelle, σελ. 106—108, 112, 116, 133 κ. ἐ.

Περὶ δὲ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης πρὸλ. *Ambrosini*, L' insegnamento della lingua nel secondo anno di scuola, σ. 4—6. *Cesare Mariani* Grammatica Italiana della lingua parlata per uso delle scuole ginnasiali, σ. V—VI.

Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ παρατεθῶσιν ἐν μεταφράσει καὶ ἐν πρωτοτύπῳ μόνον αἱ ἀκόλουθοι μαρτυρίαι δύο ἀρμοδιωτάτων Γάλλων παιδαγωγῶν περὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης τῶν παιδῶν ἐν Γαλλίᾳ, ἦτοι τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα δημοτικῶν σχολείων *Ch. Charrier* καὶ τοῦ πρυτάνεως τῆς ἐν Λυὼν ἀκαδημίας *G. Compayré*.

A'.) *Ch. Charrier*: Pédagogie vécue (Paris 1918) σελ. 260 « Ἴδοὺ παιδιά (τὸ πρῶτον προσερχόμενα εἰς τὸ σχολεῖον) ἅτινα δυσκόλως ὁμιλοῦσιν, ἢ ὁμιλοῦσι κακῶς καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν (τῆς σχολικῆς διδασκαλίας) αἰσθάνονται τὴν μεγίστην δυσχέρειαν, ἵνα ἀντικαταστήσωσι διὰ τῆς Γαλλικῆς τὰς ἰδιωματικὰς διαλέκτους, αἵτινες εἶναι τρόπον τινὰ ἡ μητρικὴ αὐτῶν γλῶσσα ».

Voici des enfants qui ne parlent que difficilement, ou qui parlent mal; qui, au début même, éprouvent *la plus grande difficulté* à remplacer par le français, *le jargon* ou *le patois* qui sont en quelque sorte leur langue maternelle. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς σελ. 223 ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχουσι διαφοραὶ καὶ ἐν τῷ τυπικῷ, παραθέτων καὶ παραδείγματα.

B') *G. Compayré*: Cours de pédagogie σελ. 309.

«Εἰς τὰ παιδιά τῶν εὐπόρων, ὧν οἱ γονεῖς ὀμιλοῦσι καθαρῶς τὴν Γαλλικὴν, ἢ γλωσσικὴ διδασκαλίᾳ παρέχει ἰδιαζούσας εὐκολίας. Εἰς ταῦτα, καὶ μόνον εἰς ταῦτα, ἢ Γαλλικὴ γλῶσσα εἶναι ἢ μητρικὴ αὐτῶν γλῶσσα· ἔμαθον αὐτὴν ἀπόνως καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἰδίας μητρός. Ἄλλ' εἰς πόσα παιδιά τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν δὲν συμβαίνει τοῦτο! Ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ αὐτῶν δὲν ἔχουσιν ἀκούσει ὀμιλουμένην περίξ αὐτῶν εἰ μὴ παρεφθαρμένην Γαλλικὴν ἢ καὶ διαλέκτους ἐπαρχιακάς. Εἰς τούτους ἢ ἔθνικὴ (Γαλλικὴ) γλῶσσα εἶναι πράγματι γλῶσσα ξένη, ἣν ὀφείλουσι νὰ μάθωσιν ἐπιπόνως ἐπὶ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου».

Pour les enfants de condition aisée, dont les parents parlent purement le français, l'étude de la langue offre des facilités particulières. Pour eux et *pour eux seuls*, la langue française est la langue maternelle: ils l'ont apprise sans effort et par l'usage sur les genoux de leur mère. Mais pour combien d'enfants de la campagne n'en est il pas ainsi! Dans leur famille ils n'ont entendu parler autour d'eux qu'un français incorrect, ou même des patois provinciaux. Pour eux la langue nationale est vraiment une langue étrangère, qu'il leur faut étudier péniblement sur les bancs de l'école.

Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν τῇ Σορβόννῃ καθηγητῆς τῆς παιδαγωγικῆς *F. Buisson* (Dictionnaire de pédagogie σελ. 954α, ἐν τῷ ἄρθρῳ *langue maternelle*) ἀναφέρει ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν παίδων τῶν τε

χωρίων και τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Γαλλίας συχνότατα (*très souvent*) εἶναι ἀτελής και παρεφθαρμένη. Οἱ γλωσσολόγοι ἕως *Dauzat* και *Meillet* παριστώσι τὴν ἐν Γαλλίᾳ διγλωσσίαν σπουδαιότεραν ἢ οἱ προμνημονευθέντες παιδαγωγοί. Ἐνταῦθα δ' ἀρκεῖ νὰ παρατεθῶσι δύο μόνον χωρία τοῦ προειρημένου συγγράμματος τοῦ *Meillet*. Ἐν σελ. 151 ἀναφέρει ὅτι ὑποπίπτουσιν εἰς γραμματικὰ παραπτώματα ἐνίοτε και ἀκαδημαϊκοὶ ὄχι μόνον ὁμιλοῦντες ἀλλὰ και γράφοντες, παραθέτει δὲ και παράδειγμα σφάλματος τυπικοῦ εὐρισκομένου ἐν βιβλίῳ διασήμου μυθιστοριογράφου. Κατωτέρω δὲ προσθέτει ὅτι μεταξὺ τῶν εὐπαιδευτῶν και ἐν Παρισίοις γεννηθέντων και ἀνατραφέντων Παρισινῶν δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εὐρεθῶσι δύο μόνον ὁμιλοῦντες ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἂν και ἡ κωνοικὴ γλῶσσα εἶναι λεπτομερῶς ὠρισμένη (*certains academiciens sont sujets à négliger les règles dans leur parler courant et même dans leurs écrits..... Parmi les Parisiens cultivés, nés et élevés à Paris, on n'en trouverait pas deux qui parlent exactement de la même manière, bien que la norme du français soit fixée dans le détail*). Σημειωτέον δὲ ὅτι σ. 221 ἀναφέρει ὅτι ἡ γραφομένη Γαλλικὴ μεταχειρίζεται καὶ τύπους, οἵτινες ἀπὸ αἰῶνων δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ὁμιλουμένῃ. Γενικώτερον δὲ ὁμιλῶν σ. 224 γράφει τὰ ἑξῆς: « Ἡ κοινὴ (= γενικὴ) Γαλλικὴ γλῶσσα εἶναι γλῶσσα παραδεδομένη, λογοτεχνικὴ, ἀριστοκρατικὴ, ἣν δὲν δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν εὐχερῶς εἰμὴ ἄτομα κατέχοντα ἕξοχον βῆθμον μορφώσεως. Ἐπλάσθη διὰ τῆς ἐργασίας ὁμάδος ἐπιλέκτου κατὰ τε τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν και τὴν κοινωνικὴν θέσιν. Εἶναι εἶδος τι ἰδανικοῦ πρὸς τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι προσεγγίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον, χωρὶς μηδεὶς νὰ πραγματοποιῆ αὐτό. Ἡ κρίσις τῆς Γαλλικῆς, δι' ἣν ἐγείρονται παράπονα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, δὲν εἶναι νέα. Ὑπῆρξε πάντοτε δύσκολον τὸ γράφειν τὴν λογοτεχνικὴν Γαλλικὴν, ἣτις ἐν τῇ παγιωθείσῃ μορφῇ αὐτῆς δὲν ὑπερ-

Ξεν εἰμὴ ἡ γλῶσσα ὀλιγίστων ἀνθρώπων, ἥτις σήμερον δὲν εἶνε ἡ ὀμιλουμένη γλῶσσα οὐδενός».

La langue commune française est donc une langue traditionnelle, littéraire, aristocratique, et qui ne peut être maniée d'une manière courante que par des personnes ayant un degré très élevé de culture. Elle a été créée par le travail d'une élite intellectuelle et d'une élite sociale. C'est une sorte d'idéal dont les Français se rapprochent plus ou moins sans qu'aucun arrive à le réaliser. La «*crise du français*» dont on se plaint dans les dernières années n'est pas nouvelle. Il a toujours été difficile d'écrire le français littéraire, qui, dans sa forme fixée, n'a jamais été la langue que de très peu de gens, et qui n'est aujourd'hui la langue parlée de personne.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα ἔχει ἐπιβληθῆ καὶ ἐπικρατήσῃ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων καὶ ἀείποτε ἔτυχε πάσης δυνατῆς ἐνισχύσεως παρὰ πάντων τῶν Γάλλων καὶ δὲν ἐπολεμήθη ὑπὸ οὐδενός. Ἄλλ' ἡ ἡμετέρα καθαρεύουσα ἐν μὲν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας μόνον ζημίαις ὑφίστατο ἕνεκα τῶν πιέσεων τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς δυστυχίας τοῦ ἔθνους, ἀκολούθως δὲ προσέκρουε πάντοτε πρὸς παντοῖα προσκόμματα ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας καὶ τῆς κακῆς λειτουργίας τῶν σχολείων καὶ ἔτι μᾶλλον ἕνεκα τῶν παντοίων κατ' αὐτῆς συκοφαντικῶν δυσφημιῶν. Ὅθεν παρὰ τῆς Γαλλικῆς ἔπρεπε νὰ ἀξίωσι τις πολὺ πλείονα ἢ παρὰ τῆς ἡμετέρας καθαρευούσης. Καὶ ὅμως μόνον πρὸς τὴν ἡμετέραν καθαρεύουσαν προβάλλεται ἐν ὀνόματι δήθεν τῆς ἐπιστήμης ἢ ἀξίωσης, ὅτι ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ μητρικὴ διάλεκτος πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὀμιλῶσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς νηπιακῆς αὐτῶν ἡλικίας ἀκριβέστατα καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν πεπαιδευμένοι τε καὶ ἀπαιδευτοί, εἰδεμὴ ὅτι πρέπει νὰ πολεμηθῆ, ὡς καὶ ἐπολεμήθη λυσσωδέστατα καὶ παρ' αὐτῆς τῆς πολιτείας· ἐνῶ οὔτε περὶ τῆς Γαλλικῆς οὔτε περὶ οὐδε-

μιας άλλης τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γλωσσῶν ἔχει προβληθῆ ποτε τοιαύτη ἀξίωσις, οὐδ' ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ γλώσσά τις ἱκανοποιούσα ταύτην. Εἶναι δὲ ταῦτα τοσοῦτον καταφανῆ καὶ ἀναμφισβήτητα, ἔχουσι δὲ καὶ δημοσιευθῆ παρ' ἡμῖν ἐν ἐπιστημονικαῖς διατριβαῖς ἐπανειλημμένως, ὥστε μόνον ἄνθρωποι ψευδόμενοι ἐν ἐπιγνώσει ἠδύναντο νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι δῆθεν ἡ ἐπιστήμη διδάσκει τὰ ἐναντία, ἵνα ἐξαπατήσωσι τὸ κοινόν.

Πρὸς δὲ τούτοις ἔχει παρατηρηθῆ ἔκτοτε, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι διακηρύττοντες τὴν προειρημένην περὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης θεωρίαν ἐν τελείᾳ ἀντιφάσει πρὸς ἑαυτοὺς ἀναιροῦσι τὸ κῦρος τῆς θεωρίας ταύτης, διότι λέγουσι προσέτι καὶ ὅτι ἐπιδιώκουσι τὸν ἐξελληνισμόν τῶν ξενοφώνων Ἑλλήνων. Ἄλλ' ὅμως συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην οἱ ξενόφωνοι πρέπει νὰ ἐκπαιδεύωνται μόνον ἐν τῇ μητρικῇ αὐτῶν γλώσσῃ, ἐὰν δὲ διδασκῶσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἣτις δὲν εἶναι μητρικὴ αὐτῶν γλώσσα, κινδυνεύουσι νὰ καταστῶσι μωροὶ καὶ τρισάθλιοι. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου εἶναι γνωστὸν ὅτι ἕνεκα διαφόρων λόγων πλείστοι Ἑλληνας ἐξ ἑλληνοφώνων γονέων γεννηθέντες ἐξεπαιδεύθησαν ἀπ' ἀρχῆς διὰ ξένης τινὸς γλώσσης, καὶ ὅμως μωροὶ τοῦλάχιστον δὲν κατέστησαν διὰ τοῦτο.

Πλὴν τούτου οἱ τέως διοικοῦντες τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν γένει οἱ πολέμοι τῆς καθαρευούσης δὲν κατέκριναν ποτε τοὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ξενισμούς, τὸναντίον δὲ μάλιστα, ἐνῶ καταδικάζουσιν ἀμειλίχτως καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς χρήσεως ἢ νὰ διαστρεβλώσωσι τὰ ὅπως οὖν ἀρχαῖζοντα στοιχεία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, εὐνοοῦσι τὰ μάλιστα τὰς ξένας λέξεις καὶ ἂν ἔτι εἶναι ὅλως ἄγνωστοι εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὰς πάσῃ δυνάμει, μὴ ἀποκρούοντες μὴδὲ τὴν εἰσαγωγὴν νέων γραμμάτων εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, ἵνα οἱ ξένοι φθόγγοι ἀναγράφωνται ὅσον τὸ δυνατόν πιστότατα. Ὡσαύτως οὐδὲ τὸν μεταπλασμόν τῶν ξένων

τύπων ἐθεώρησάν ποτε ὡς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον, ἐνῶ δὲν ἀνέχονται τοὺς τύπους τῆς καθαρουσύης.

Φθάνει δὲ ἢ κατὰ τῆς καθαρουσύης ἀπέχθεια αὐτῶν μέχρι τσοσούτου, ὥστε ἐνεκα αὐτῆς παραβαίνουσι καὶ αὐτὴν τὴν περὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης προμνημονευθεῖσαν θεωρίαν, καταπολεμοῦντες τὰ ἀρχαῖζοντα γλωσσικὰ στοιχεῖα, καὶ ἂν ἔτι ἔχει ταῦτα ἢ μητρικὴ διάλεκτος τῶν μαθητῶν. Οὕτως ὁ κ. Δελμοῦζος ὁμολογεῖ, ὅτι ἐνίοτε ἢ μητρικὴ διάλεκτος τῶν μαθητριῶν αὐτοῦ ἀντέτασσε «*συστηματικὴ καὶ πεισματάρικη ἀνιδραση*» πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένην ψευδοδημῶδη· καὶ ὅμως αὐτὸς προσεπάθει νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀνιδρασιν ταύτην, λησμονῶν τὴν θεωρίαν ἐκείνην. Δηλαδὴ οἱ τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ὅμιλον ἀποτελοῦντες, ὅταν μὲν πρόκειται περὶ τῆς καθαρουσύης, ἐφαρμόζουσι τὴν περὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης θεωρίαν μετὰ τῆς μεγίστης αὐστηρότητος, ὅταν δὲ πρόκειται περὶ ξενισμῶν ἢ περὶ τῆς ψευδοδημῶδους, παραβαίνουσι τὴν θεωρίαν ταύτην ἀδιστάκτως, ἀλλ' ἐν ταῦτῳ καὶ σιωπηρῶς, ὥστε οἱ ἀδαεῖς νὰ μὴ ἐννοῶσι τὴν ἀνακολουθίαν.

Ἡ γλώσσα δὲ, ἣν ἐξύμνησεν ὡς «*ζωιτανή*» καὶ «*μητρικὴν*» τῶν μαθητῶν καὶ εἰσήγαγον εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τῶν σχολείων, ὅχι μόνον τοιαύτη δὲν εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ⁽¹⁾ ἀλλ' οὐδὲ γλώσσα πραγματικὴ. Ἀπεδείχθη δὲ τοῦτο καταφανῶς διὰ τῆς ἀνωτέρω σ. 13 ἐξ. καὶ ἀλλαχοῦ γενομένης ἀναλύσεως τῆς νέας σχολικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐφημερίδι «*Ἀθήναις*» τῆς 26 καὶ 27 Ἰουνίου 1910 λεπτομεροῦς ἐξετάσεως πασῶν τῶν λέξεων τῆς προειρημένης ἐγκυκλίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, διότι ἢ ἐξέτασις ἐκείνη κατέδειξεν, ὅτι ἢ γλώσσα τῆς ἐγκυκλίου παρὰ πάσης τὰς ἐπιτετηθευμένας ἀλλοιώσεις οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ αὐτὴ αὐτοτάτη ἢ τσοσούτον δεινῶς δυσφημουμένη καθαρουσύη, διαστρεβλουμένη μόνον αὐθαι-

¹Ἴδε ἀνωτέρω σ. 16 κ. ἔ.

ρέτως και κατά τὸ δοκοῦν, ὥστε νὰ ἀποβαίῃ ἰδίωμα ἐπὶ τοῦ χάρτου μόνον ἐσχεδιασμένον, μὴ ὀμιλούμενον δὲ μηδὲ ὑπὸ ἐνὸς ἀτόμου ἐν μηδεμίᾳ τοπικῇ περιοχῇ.

Ἐκ τοῦ βλου δηλαδὴ γλωσσικοῦ βλικοῦ τῆς ἐγκυκλίου ἐκείνης τὸ μεγαλύτερον μέρος, τοὔτεστιν 173 λέξεις (ἤτοι 80 κοιναί, 80 ἴδιαι μόνης τῆς καθαρουσύτης καὶ 13 ὄχι ἀλλότριαι αὐτῆς) ἀπαντῶσιν ἀπιδράλλακτοι κατά τε τὸ στέλεχος καὶ τὸν τύπον, ἔπως ἐν τῇ καθαρουσίῃ. Ἔτεροι 120 (ἤτοι 65 κοιναί καὶ 55 ἴδιαι μόνης τῆς καθαρουσίῃς) διαφέρουσι μόνον κατά τύπον, ἢ δὲ διαφορὰ αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι λίαν ἐπιτόλαιος, συνισταμένη συνήθως εἰς μόνην τὴν ἀποκοπὴν τοῦ τελικοῦ ν. Τέλος δὲ μόνον 22 ἢ τὸ πολὺ 25 λέξεις εἶναι ἀποκλειστικῶς δημῶδεις, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εὐκολώτατα δύνανται νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ λέξεων τῆς καθαρουσίῃς κοινοτάτων καὶ γνωστοτάτων, οἷον μὰ ἀντὶ ἀλλὰ, *μπορεῖ ἀντὶ δύναται, διαβάξει ἀντὶ ἀναγινώσκει, κ.τ.τ.*

Ἐνῶ δὲ κατά πάντα τρόπον διεσάλπισαν τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ τυπικοῦ τῆς δημῶδους, ἢ ἐγκύκλιος περιέχει τοὺς ἐξῆς μὴ δημῶδεις τύπους: *γνώσεις, ἢ μέθοδος, ἐπιστημῶν, πάντων, τέλος, προσδου, προώρισε, συγκεκριμένος, Τιμολέοντος*. Παραβάσεις δὲ τῆς φθογγολογίας, τῆς συντάξεως καὶ τῆς σημασιολογίας τῆς δημῶδους ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῇ πάμπολλαι.

Ἄφ' ἐτέρου ὅμως περιέχει ἢ ἐγκύκλιος αὕτη καὶ χυδαῖσμούς ἀσυμβιδιάστους πρὸς τὰ προειρημένα ἀρχαῖζοντα στοιχεῖα καὶ οὐδέποτε ἀπαντῶντας ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ, οἷον *γυμνάζοντας, μορφώνοντας, καθιστῶντας, πειραματικά, παρεκτός τῆ θρησκευτικῆ κ.λ.π.* Οὕτω δὲ ἀποτελεῖται ἀλλόκοτον σύμφυρμα ἀνομοίων καὶ ἀσυμφύλων γλωσσικῶν στοιχείων, οὔτε ὀμιλούμενον οὔτε ὀμιληθὲν οὐδέποτε ὑπ' οὐδενός, ἐννοούμενον δὲ τότε μόνον, ὅταν ὁ ἀναγνώστης γινώσκη τὴν καθαρουσίαν. Οὐδὲν λοιπὸν ἄλλο εἶναι ἢ τοιαύτη ψευδοδημῶδης εἰμὴ τεχνητὴ παραμόρφωσις τῆς καθαρουσίῃς.

Τούτου τοῦ τραγελαφικοῦ καὶ πράγματι ἀνυπάρκτου γλωσσικοῦ κατασκευάσματος ἡ δημιουργία ἦτο ἀναπόφευκτος, διότι ἡ καθαρῶς διαφέρει μὲν τῆς ὁμιλουμένης, ὅπως διαφέρει καὶ ἡ γραφομένη διάλεκτος τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλ' ὅμως ὁμιλεῖται καὶ αὐτὴ ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ, ὡς αἱ γραφόμεναι διάλεκτοι τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ μόνη αὐτὴ χορηγεῖ εἰς τὴν ὁμιλουμένην διάλεκτον μέγα πλῆθος λέξεων καὶ ἄλλων εὐχρηστοτάτων γλωσσικῶν στοιχείων, ἅτινα οὐδαμῶς ἢ λίαν δυσκόλως καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν συνήθειαν δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν ἐν τῇ δημῳδί. Ὅθεν ἐάν τις παραγνωρίζων τὴν πραγματικὴν γλωσσικὴν κατάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκλαμβάνῃ τὴν καθαρῶς ὡς μὴ ὁμιλουμένην καὶ ἐπιχειρῇ νὰ ἐκβάλῃ ἐκ τῆς χρήσεως τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, θὰ ἀναγκάζηται καὶ ἄκων ὅτε μὲν νὰ ἀναζητῇ χυδαῖσμούς ἀπηρχαιωμένους καὶ ἀγνώστους εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων, ὅτε δὲ νὰ διαστρεβλοῖ τεχνητικῶς στοιχεῖα τῆς καθαρῶς, ἂν καὶ ἡ ὁμιλουμένη διάλεκτος δὲν ἔχει μεταβάλλει αὐτά· οὕτω δὲ θὰ ἀναγκασθῇ ἀφεύκτως νὰ πλάσῃ αὐτὸς γλῶσσαν πρωτοφανῆ καὶ ἀνύπαρκτον.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τῶς διοικούντες τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἂν καὶ ἐφάνησαν ἀνακόλουθοι ἀναγκασθέντες πλειστάκις νὰ ἀνεχθῶσιν τὴν φθογγολογίαν τῆς καθαρῶς καὶ ἀποκηρύξαντες τὰ παιδαριώδη μὲν, ἀλλὰ θεωρητικῶς συνεπῆ αὐτοσχεδιάσματα τοῦ Ψυχάρη, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πλάσωσι γραπτὴν γλῶσσαν μὴ ἀντιμαχομένην πρὸς τὴν ὁμιλουμένην πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ προσεπάθουν νὰ ἀποφεύγωσι κατὰ τὸ δυνατόν τὰς γελοίας διαστρεβλώσεις τῆς καθαρῶς, ἠναγκάσθησαν προσέτι καὶ νὰ περιορίσωσι τὴν ὕλην τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων μόνον εἰς περιγραφὰς τοῦ βίου τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ δημῳδοὺς μύθους καὶ παραμύθια καὶ τὰ τοιαῦτα, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν σπανιώτερον ἀναγκάζωνται νὰ ποιῶνται χρήσιν στοιχείων τῆς καθαρῶς. Δηλαδή προετίμησαν νὰ περιορίσωσι τὴν μόρφωσιν τῶν παιδῶν,

μη διδάσκοντες αὐτοὺς μηδὲ τὰς ἀπαραιτήτους στοιχειώδεις ἐπισημονικὰς γνώσεις, καὶ ἔτιως ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις περιεχομένων, νὰ διαδώσωσι δι' αὐτῶν τὴν βαρβαρότητα, τὴν μωρίαν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν, ἀλλὰ νὰ μὴ μεταχειρισθῶσι τὴν καθαρῆσαν.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ σκοπὸς τῶν σχολείων κατήντησε νὰ μὴ εἶναι πλέον μορφωτικὸς, ἀλλὰ προπαγανδιστικὸς, ἐξυπηρετῶν μόνον τὰς ἐπιθυμίας τῶν καταπολεμούντων τὴν καθαρῆσαν. Ὁμολόγησε δὲ μάλιστα τοῦτο καὶ ἀνυποστόλως ὁ πρῶην γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως, γράψας ἐν τῷ περιοδικῷ «Νουμᾶ» ὅτι εἰσαγαγὼν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τὴν δημοτικὴν ἐπεδίωξεν ὑπόλως «νὰ σιχαθῶν τὴν καθαρῆσαν» οἱ μνηταὶ καὶ οὕτω νὰ καταστῆ ἀκολούθως εὐχερῆς ἢ εἰσαγωγὴ τῆς ψευδοδημώδους καὶ εἰς τὰ γυμνάσια. (1)

1. Ὁλόκληρος ἡ περικοπὴ παρατίθεται ἀνωτέρω ἐν σελ. 17—18.

*Τίνων μέσων ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἐπιβολὴν τῆς
ψευδοδημώδους γλώσσης ἐν τοῖς σχολείοις.*

Ἄλλ' ἐνῶ ἔκ τε τοῦ γενομένου ἐπιστημονικοῦ ἐλέγχου καὶ ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ψευδοδημώδους εἰς τὰ σχολεῖα προκυψασῶν ἀμηχάνων δυσχερειῶν ἦτο προδήλως φανερόν τὸ ἄτοπον τοῦ ἐπιχειρήματος, οἱ τέως διοικοῦντες τὰ τῆς ἐκπαίδευσως ὄχι μόνον δὲν ἀπετράπησαν ἀπὸ τούτου, ἀλλὰ καὶ μετεχειρίσθησαν μέσα ἀνήθικα, ἵνα ἐπιβάλωσι τὴν θέλησιν αὐτῶν εἰς τὸ Ἔθνος.

Ὅτω πρῶτον μὲν οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδωκαν εἰς τοὺς γενομένους ἐπιστημονικοὺς ἐλέγχους, ὅτε μὲν προσποιούμενοι ὅτι ἀγνοοῦσιν ἢ παρορῶσιν αὐτούς, ὅτε δὲ ἀπλῶς μνημονεύοντες μόνον τὰ ὀνόματα τῶν ἐλεγχόντων καὶ ἐν παρόδῳ παριστῶντες τὰ ὑπ' αὐτῶν γεγραμμένα ὡς δοξασίας πεπαλαιωμένας καὶ ἀναξίας προσοχῆς.

Ἄλλ' ὅμως ἂν καὶ δὲν εἶχον νὰ προσαγάγωσιν οὐδὲν ἐπιστημονικὸν ἐπιχείρημα πρὸς δικαιολογίαν τῶν δοξασιῶν αὐτῶν, ταυτοχρόνως ἐνήργουν πολυλογωτάτην, ἐντυπῶν τε καὶ προφορικὴν προπαγάνδαν, διασαλπίζοντες ψευδῶς, ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἦσαν ὑπαγορευθεῖσαι τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ πράγματι ἦσαν πλαστογραφία αὐτῆς. Ἄλλὰ καίπερ τοσαῦτα γράψαντες καὶ δημοσιεύσαντες, οὐδέποτε ἀπῆντησαν οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν πολλάκις καὶ ἐπιμόνως προβληθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἐρώτησιν, διατὶ παριστῶσι πάντοτε τὴν ψευδοδημώδη διάλεκτον ὡς δῆθεν ζωντανὴν καὶ ὁμιλουμένην, ἂν καὶ δὲν ὁμιλεῖται ὑπ' οὐδενὸς καὶ εἶναι προφανῶς τεχνητὸν κατασκευάσμα. Εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐπενόησε τρεῖς ἢ τέσσαρας διαφόρους παραλλαγὰς αὐτῆς, δύνανται δὲ καὶ πᾶς τις νὰ πλάσῃ καὶ ἄλλας πλείστας.

Πλείστα προσέτι ἐγράφων καὶ ἔλεγον πρὸς ἐκφοβισμόν τῆς

κοινῆς γνώμης, παριστῶντες ὅτι ἐὰν δὲν ἀφανισθῆ ἡ καθαρεύουσα, δὲν εἶναι δυνατὴ οὐδεμία πρόοδος τοῦ ἔθνους, πολλάκις δὲ καὶ προέλεγον ἀπαίσια περὶ ἐπικειμένων δεινοτάτων καταστροφῶν. Ἰδίως δὲ προσεπάθησαν νὰ καταστήσωσι πιστευτόν, ὅτι δῆθεν ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν ξενοφώνων κατοίκων τῆς Μακεδονίας ἀπέτυχε μέχρι τοῦδε ἕνεκα τῆς καθαρευούσης, καίτοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀγνοῶσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν ξενοφώνων ἐκείνων ἢ ὄλως ἀκίθρευτοι καὶ ἀναλφάβητοι ἦσαν, ἢ ἐφοίτησαν εἰς σχολεῖα ἐχθρικά πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, καὶ ἐπομένως ἡ καθαρεύουσα οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν ἠδύνατο νὰ ἀσκήσῃ. Ἀλλὰ καὶ οἱ φοιτῶντες εἰς ἑλληνικά σχολεῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξελληνισθῶσι τελείως τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ χρόνου τῆς μαθητείας καὶ τὴν ἀτέλειαν τῆς διδασκαλίας, τὸ δὲ καὶ ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν ξενοφώνων συγγενῶν καὶ συγχωρίων αὐτῶν ἀναστροφῆς. Τοῦτο ἄλλως εἶναι φανερόν καὶ ἐκ τῶν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις ξενοφώνων, οἵτινες διατηροῦσι τὴν ξενοφωνίαν αὐτῶν, ἂν καὶ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων διδάσκονται τὴν γλῶσσαν τοῦ κράτους καὶ μάλιστα ἐν σχολείοις πολὺ τελειότεροις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

Προσέτι οἱ τέως διοικοῦντες τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως παντοῖα ἐμηχανεύθησαν, ὅπως παρασύρῳσιν εἰς τὰς γλωσσικὰς τῶν ιδέας ἐπιθεωρητὰς καὶ διδασκάλους. Οὕτω δὲ συνήθρισαν ἐν Ἀθήναις τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ πολλοὺς δημοδιδασκάλους καὶ ἀπαγορεύσαντες εἰς πάντα ἄλλον τὴν εἴσοδον ἐδίδαξαν εἰς αὐτοὺς τὰς ἰδίας ψευδογλωσσολογικὰς καὶ ψευδοπαιδαγωγικὰς θεωρίας ἐν ἀποκρύφῳ, ἵνα ἀποφύγῳσι πάντα ἔλεγχον. Κατεδίωξαν προσέτι ἀπηνῶς τοὺς διδασκάλους, οἵτινες δὲν ἔσπεργον νὰ προσχωρήσωσι πρὸς τὰς ιδέας τῶν. Καὶ τούτων ἄλλους μὲν κατὰ ἑκατοντάδας ἀπέλυσαν, ἄλλους δὲ ἐξηνάγκασαν εἰς παραίτησιν. Τοὺς δὲ φανατικωτέρους ὁπαδοὺς τῶν ἐκ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐτοποθέτησαν κατ' ἐξαιρέσιν εἰς τὰς

μᾶλλον ἐπικαίρους σχολικὰς περιφερείας, ὅπως τρομοκρατῶσι τοὺς διδασκάλους.

Ἐξεπτόησαν δὲ καὶ τὰ διαφωνοῦντα μέλη τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ οὕτω καταστήσαντες αὐτὸ πειθήνιον, κατώρθωσαν δι' αὐτοῦ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς τερατώδους μαλλιαρῆς γραμματικῆς καὶ τῶν ἀπαισίων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο ἔλεγχος.

Ἐξετύπωσαν δὲ δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ διένειμαν ἀπανταχοῦ καὶ ἱστορίαν τινὰ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος κατεψευσμένην καὶ συκοφαντικὴν, ἵνα παραστήσωσιν ὅτι δῆθεν οὐδεὶς σοβαρὸς ἔλεγχος τῶν δοξασιῶν αὐτῶν ἔχει γίνεσθαι, καὶ ὅτι μόνοι αὐτοὶ ὑποστηρίζουσι τὰ ἐπιστημονικῶς ὀρθά.

Ἐτι ἀκολαστοτέρα, καθ' ὃ καὶ ὅλως ἀνεξέλεγκτος, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ἢ ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένη προφορικὴ προπαγάνδα, δι' ἧς κατὰ προτίμησιν ἐβήρουν τοὺς πολιτευομένους καὶ τοὺς δημοσιογράφους ὡς δυναμένους σπουδαίως νὰ ἐξυπηρετήσωσι τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἀναμφιβόλως καὶ ἡ κατὰ παραγγελίαν συγγραφὴ διδακτικῶν βιβλίων ἀνετέθη κατὰ προτίμησιν εἰς δημοσιογράφους, καίπερ ὅλως ἀδαεῖς καὶ ἄλλως ἀκαταλλήλους, ὥστε νὰ γεννηθῶσι σπουδαία ὕλικά συμφέροντα παρ' ἀνθρώποις δυναμένοις νὰ ἐπιδράσωσι σπουδαίως ἐπὶ τοῦ ἡμερησίου τύπου. Εἰς ὅμοιον σκοπὸν ἀπέβλεπε προσέτι καὶ ἡ συστηματικῶς ἐκδηλωθεῖσα μεροληπτικὴ εὐνοία πρὸς τοὺς μετὰ ζήλου ἐπιδιώκοντας τὴν καταπολέμησιν τῆς καθαρευούσης διδασκάλους.

Ἐκ πάντων λοιπῶν τῶν προειρημένων καταφαίνεται ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ψευδοδημώδους εἰς τὰ σχολεῖα ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ὄχι πλάνης, ἀλλ' ἐσκεμμένης κακοβουλίας, διότι οὐδεὶς μετὰ χρηστῆς συνειδήσεως πλανώμενος δύναται ποτε νὰ προσφύγῃ εἰς τοιαῦτα ἀνήθικα μέσχα, ἧτοι ψεῦδος, δόλον, συκοφαντίαν καὶ δεκασμόν.

Ὅθεν δὲν πρόκειται περὶ ζητήματος ἀπλῶς ἐπιστημονικοῦ,

ἀλλὰ πρωτίστως περὶ ζητήματος δημοσίας τάξεως καὶ ἐπομένως περὶ πράξεως ποινικῶς κολασίμου. Ἐὰν δ' ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι νὰ ἐξακολουθῶσι καὶ εἰς τὸ ἕξῃς τὰς μέχρι τοῦδε προπαγανδικὰς ἐνεργείας καὶ νὰ ἐξαπατῶσι πολλοὺς διὰ ψευδολογιῶν καὶ σοφισμάτων καὶ ἄλλων ἀνηθίκων μέσων, ἵνα μεταχειρισθῶσιν αὐτοὺς ὡς ὄργανα ἐπιβουλῆς κατὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ προκαλέσωσιν ἀναμφιβόλως ἐσωτερικὰς ταραχάς, διότι πολλοὶ βεβαίως δὲν θὰ ἀνεχθῶσι νὰ ἴδωσι καὶ πάλιν τὰ ἴδια τέκνα ἀγόμενα εἰς ἠθικὴν τε καὶ διανοητικὴν ἀποκτήνωσιν διὰ δόλου καὶ βίας. Ὅθεν ἀφοῦ ὑπάρχει ἐν τῷ Συντάγματι ἢ περὶ τῆς ἐπισήμου γλώσσης διάταξις, ἐπίσημον δὲ ἴδρυμα εἶναι καὶ τὸ σχολεῖον, ἡ διάταξις αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀδρανῆ.

Δι' ἅπαντας λοιπὸν τοὺς προειρημένους λόγους υποβάλλομεν εἰς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τὰς ἐπομένας προτάσεις :

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

1. Νὰ κηρυχθῶσιν αὐτοδικαίως ἄκυροι, ὡς ἀντισυνταγματικοί, οἱ Νόμοι, καθ' οὓς ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ τῆς γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μετὰ πάντων τῶν εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἀφορῶντων Βασιλικῶν Διαταγμάτων, Ἐγκυκλίων καὶ ἐπισήμων ὁδηγιῶν τῶν διδασκάλων.

2. Νὰ ἐκβληθῶσι πάραυτα ἐκ τῶν σχολείων καὶ καῶσι τὰ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους ἐκείνους συνταχθέντα καὶ σήμερον ἐν χρήσει ὑπάρχοντα ἀναγνωστικὰ βιβλία ὡς ἔργα ψεύδους καὶ κακοβούλου προθέσεως.

3. Νὰ ἀναθεωρηθῇ τὸ πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ μετὰ τοῦτο νὰ προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς πρὸς συγγραφὴν νέων ἀναγνωστικῶν βιβλίων δι' αὐτὰ ἐν γλώσση συμφώνῳ πρὸς τὰς ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει διατυπωθείσας ἀρχάς.

4. Πρὸς τὸ παρὸν καὶ πρὸ τῆς παρασκευῆς τῶν νέων βιβλίων νὰ ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι οἱ διδάσκαλοι νὰ εἰσαγάγωσι πρὸς καιρὸν ἐκ τῶν ἐγκεκριμένων πρὸ τοῦ 1917 βιβλίων, ὅσα κρίνουσι μᾶλλον σύμφωνα πρὸς τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει διαλαμβανόμενα, ἐπανερχόμενοι ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν καὶ γραμματικὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ 1913.

5. Νὰ μελετηθῇ προσηκόντως γενικωτέρα μεταρρύθμισις τῆς τε δημοτικῆς καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως κατὰ τε τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῆς.

6. Νὰ καταδιωχθῶσι ποινικῶς οἱ ὑπαίτιοι τῶν πρὸς

διαφθοράν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας τελεσθέντων
πραξικοπημάτων. (1).

7. Ἴνα μὴ νομισθῆ, ὅτι ἡ Ἐπιτροπεία προβαίνει αὐθαι-
ρέτως εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν προτάσεων τῆς, ἐκφράζει
αὕτη τὴν εὐχὴν τῷ Σ. Ὑπουργείῳ νὰ δημοσιευθῆ ἡ πα-
ροῦσα ἔκθεσις αὐτῆς.

8. Νὰ δημοσιευθῶσιν ὡσαύτως καὶ διαδοθῶσιν ὅσον τὸ
δυνατὸν εὐρύτατα καὶ ἄλλαι μελέται ἀποβλέπουσαι εἰς ἐξέ-
λεξις τῶν ἐπιβούλων εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τοὺς
ἀδαεῖς μεταδοθέντων ψευδελιστημονικῶν διδαγμάτων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 1921.

Εὐπειθέστατοι

ΣΩΤ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΚΙΑΣ

ΝΙΚ. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩ. ΜΕΓΑΡΕΥΣ

ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

1. Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 προτάσεως οἱ κ. κ. Θ. Μιχαλόπουλος καὶ
Χρ. Οἰκονόμου θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ἀναρμοδίους νὰ ἀποφανθῶσιν.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Τίνα γλῶσσαν πρέπει νὰ διδαχθῆ ὁ μαθητὴς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ καὶ κατὰ τίνα τρόπον. Σελ. 1

Ἡ σήμερον διδασκομένη γλῶσσα ἐν τοῖς δημοτικῶς σχολείοις. (Τὸ ποῖόν αὐτῆς). » 12

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ νέα γραμματικὴ. » 19

Κλίσις οὐσιαστικῶν (σ. 21). Τὸ ἄρθρον (σ. 23). Τὰ ἐπίθετα (σ. 23). Σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν (σ. 24). Τὰ ῥήματα (σ. 25). Παράγωγα καὶ σύνθετα (σ. 26). Ἐξαιρέσεις, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς (σ. 27). Τίνες οἱ κατασκευασταὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης. » 35

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Τὰ ἐν χρήσει ἀναγνωστικὰ βιβλία. » 37

A Ἀναγνωστικὰ πέμπτης τάξεως.

Ἄ. Καρκαβίτσα καὶ Ἐπ. Παπαμιχαήλ «Διγενῆς Ἀχρίτας». » 37
Ἡ γλῶσσά του (σ. 38). Τὸ περιεχόμενόν του (σ. 41).

B Ἀναγνωστικὰ τρίτης τάξεως.

1. Τὰ «Ψηλὰ βουνά». » 56
Ἡ γλῶσσά του (σ. 57). Τὸ περιεχόμενόν του (σ. 60).

2. Ἄ. Καρκαβίτσα καὶ Ἐπ. Παπαμιχαήλ. «Ἀναγνωστικὸν Γ' Δημοτικοῦ». » 74

3. Ἄ. Π. Κουρτίδη, Γ. Σ. Κονιδάρη, Γ. Α. Καραλά. «Ὀδύσσεια». » 79

Γ' Ἀναγνωστικὰ τετάρτης τάξεως.

1. Ἀ. Καρκαβίτσα καὶ Ἐπ. Παπαμιχαήλ. «Ἡ πατρίδα μας». » 82
Ἡ γλῶσσά του (σ. 82). Τὸ περιεχόμενόν του (σ. 93).
2. Ἀ. Π. Κουρτίδη καὶ Γ. Σ. Κονιδάρη. «Στὰ παλιὰ χρόνια». » 100

Δ' Ἀναγνωστικὰ δευτέρας τάξεως.

1. Ἀ. Π. Κουρτίδη. «Ἀναγνωστικὸ Β^{ας} Δημο- » 102
τικοῦ».
Ἡ γλῶσσά του (σ. 102). Τὸ περιεχόμενόν του (σ. 104).
2. Ἐπ. Παπαμιχαήλ. «Πέτρος Λάρας». » 108
Ἡ γλῶσσά του (σελ. 108). Τὸ περιεχόμενόν του (σελ. 109).
3. Γαλατείας Καζαντζάνη. «Οἱ τρεῖς φίλοι». » 113
Ἡ γλῶσσά του (σελ. 113). Τὸ περιεχόμενόν του (σελ. 114).

Ε' Ἀναγνωστικὰ πρώτης τάξεως.

1. Ἐπ. Παπαμιχαήλ. «Ἀλφαβητάριο». Μέρ. Β'. » 117
2. Ἐπ. Παπαμιχαήλ. «Ἀλφαβητάριο». Μέρ. Α'. » 123
3. Ἰω. Π. Συγκώκη. «Ἀλφαβητάριο». Μέρ. Β'. » 128
4. Ἀλφαβητάριο. Πρῶτο μέρος. Συντακτικὴ Ἐ- » 133
πιτροπή: Δ. Ἀνδρεάδης, Ἀ. Δελμούζος, Π. Νιρδάνας,
Ζ. Παπαντωνίου, Μ. Τριανταφυλλίδης.
Τὸ περιεχόμενόν του (σ. 133). Ἡ γλῶσσά του (σ. 136).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ παρελθὸν προπαρασκευαί » 142
πρὸς ἀλλαγὴν τῆς γλώσσης τοῦ σχολείου καὶ τῶν
ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

Τίνων μέσων ἐγένετο χρῆσις πρὸς ἐπιβολὴν τῆς » 153
ψευδοδημῶδους γλώσσης ἐν τοῖς σχολείοις.

Προτάσεις τῆς Ἐπιτροπείας » 157

